การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์ :

การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิด

ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง
การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์ : การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิด

ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

เสนอต่อ

สำนักงานศาลยุติธรรม

โดย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ตุลาคม 2553

คณะผู้วิจัย

1. ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์	ที่ปรึกษาโครงการ
2. ดร.จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์	หัวหน้าโครงการ
3. นายทวีชัย เจริญเศรษฐศิลป์	นักวิจัย
4. นส.ทัศนีย์ ปิยนิรันดร์	นักวิจัย
5. ว่าที่ร้อยตรี ทรงพล สงวนจิตร	นักวิจัย

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในหัวข้อที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแนวทางการกำหนดค่าเสียหายของศาล คณะผู้วิจัยขอขอบคุณท่านชาติชาย อัครวิบูลย์ รวมทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ ที่ได้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการจัดหาข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานในขั้นตอนต่างๆ ของโครงการ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณท่านสอนชัย สิราริยกุล ท่านธรรมนูญ พิทยาภรณ์ และท่านสุนทรียา เหมือนพะวงศ์ คณะกรรมการกำกับโครงการจ้างที่ปรึกษา และท่านนันทน อินทนนท์ ที่ได้กรุณาสละเวลาทบทวนเนื้อหาของงานวิจัย รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงรายงานฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลการศึกษา รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการกำหนดค่าเสียหาย ที่ได้แสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ซึ่งทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแนวทางการกำหนดค่าเสียหายของศาลในอนาคต รวมทั้งมีส่วนในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย ข้อผิดพลาดที่ยังอาจมีในรายงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอน้อมรับทุกประการ

คณะผู้วิจัย

ห้องสมุดวิจัยและพัฒนาศักยภาพบุคลากร (www.library.coj.go.th)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้เป็นการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์ ในประเด็นการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดในการวิเคราะห์กฎหมายละเมิดและการกำหนดค่าเสียหายในแง่มุมของหลักเศรษฐศาสตร์ และเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างมาตรฐานการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดของศาลยุติธรรม

แนวคิดพื้นฐานของ “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์” (Economic analysis of law) หรือที่นักวิชาการบางท่านเรียกว่า การศึกษากฎหมายในเชิงเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ หรือนิติเศรษฐศาสตร์ คือ การมองว่าควรนำกฎหมายไปใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรในสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดสวัสดิการสังคมสูงสุด โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องสร้างแรงจูงใจให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวม แนวคิดดังกล่าวอาจมีเป้าหมายที่แตกต่างหรือไม่สอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมาย ซึ่งให้ความสำคัญต่อกฎหมายในฐานะเครื่องมือในการการสร้างความยุติธรรมในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแนวความคิดแขนงใดจะถูกต้องหรือมีเหตุผลมากกว่ากัน การนำความรู้จากศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในการพัฒนากฎหมายในลักษณะของสหวิทยาการน่าจะช่วยให้การพัฒนากฎหมายมีมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น

ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิด นักกฎหมายหรือบุคคลทั่วไปมักมองว่า การกำหนดค่าเสียหายเป็นเครื่องมือสำคัญในการชดเชยให้ผู้เสียหายสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น การวิเคราะห์กฎหมายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์มองในมุมที่แตกต่างแต่มีความน่าสนใจว่า การกำหนดค่าเสียหายเป็นเครื่องมือสำคัญในการยับยั้งพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย โดยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การกำหนดค่าเสียหายในระดับที่เหมาะสมจะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนจากอุบัติเหตุ[1]ที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด

ในกรณีของหลักความรับผิดทางละเมิดอย่างเด็ดขาด (ในกรณีการกระทำโดยไม่เจตนา) ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ค่าเสียหายที่เหมาะสมดังกล่าวคือค่าเสียหายที่เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนอกจากจะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมที่สุดแล้ว ยังเป็นการชดเชยผู้เสียหายอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมอีกด้วย หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้ต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลเสียต่อตัวผู้เสียหายเองแล้ว ยังทำให้บุคคลใช้ความ

[1] ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ คำว่า “อุบัติเหตุ” หมายถึงเหตุการณ์สุ่ม (Random event) เหตุที่เกิดโดยไม่ได้คาดคิด หรือไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด หรือโดยความบังเอิญ) และความหมายตามสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 8 (เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ทันคิด ถือกันว่าเป็นความบังเอิญที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจและไม่คาดฝันมาก่อน) อนึ่ง ในทางกฎหมาย กฎหมายในบางประเทศอาจยกเว้นความรับผิดให้แก่ผู้ก่อความเสียหายในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัย และกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลเกินกว่าเหตุมาก

ระมัดระวังต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม และทำกิจกรรมเสี่ยงในปริมาณที่มากเกินไปอีกด้วย ในทางตรงข้าม หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง นอกจากจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลใช้ความระมัดระวังมากเกินไปแล้ว ยังทำให้บุคคลนั้นทำกิจกรรมเสี่ยงน้อยเกินไปทั้งที่กิจกรรมเหล่านั้นอาจเป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและส่วนรวม

ส่วนในกรณีของความรับผิดทางละเมิดโดยประมาท (ในกรณีการกระทำโดยไม่เจตนา) แม้การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงจะไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอในการนำไปสู่ระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม แต่ศาลก็ยังจำเป็นที่จะต้องกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายที่เหมาะสมข้างต้นสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้เฉพาะในกรณีของการกระทำโดยไม่เจตนาเท่านั้น ในกรณีของการก่อความเสียหายโดยเจตนา การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจจะไม่เพียงพอที่จะป้องปรามการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ในกรณีนี้การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจมีความเหมาะสมมากกว่า

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์หลักและวิธีการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดของศาลว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร พบว่า ในบางกรณี หลักและวิธีการของศาลมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมุมมองทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์ แต่ในบางกรณี ศาลอาจขาดวิธีการคำนวณที่เหมาะสม เป็นระบบและมีหลักวิชาการรองรับอย่างเพียงพอ ซึ่งอาจมีผลทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากกว่าที่ควรจะเป็นหรือน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และอาจจะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ อนึ่ง การตัดสินชี้ขาดว่าโดยเฉลี่ยแล้วศาลกำหนดค่าเสียหายคลาดเคลื่อนจากระดับที่เหมาะสมอย่างไรนั้นไม่สามารถทำได้โดยง่าย ทั้งนี้เนื่องจากในการคำนวณค่าเสียหายในคดีหนึ่งๆ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากมาย ปัจจัยบางอย่างอาจมีผลทำให้ค่าเสียหายสูงเกินกว่าระดับที่เหมาะสม ในขณะที่ปัจจัยบางอย่างอาจทำให้ค่าเสียหายต่ำเกินไป หากรวมผลของปัจจัยเหล่านี้เข้าด้วยกันก็อาจเป็นไปได้ว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นอาจสูงเกินไป ต่ำเกินไป หรืออาจเป็นระดับที่เหมาะสมโดยบังเอิญเนื่องจากความคลาดเคลื่อนจากปัจจัยทั้งหลายหักล้างกันเอง ก็เป็นได้ทั้งสิ้น การตัดสินว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นมากหรือน้อยเกินไปอาจไม่ได้มีความสำคัญมากเท่ากับข้อค้นพบที่ว่าหลักและวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ศาลใช้อาจไม่สามารถทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม และอาจไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงแนวทางและวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาล

แม้ว่าการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนั้นมีข้อดีทั้งในมุมมองด้านกฎหมายและด้านเศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ดี ในบางครั้งศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมายและ/หรือหลักหรือวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ศาลใช้ยังไม่สอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ คณะผู้วิจัยได้สรุปข้อจำกัดเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมของศาลไทย พร้อมทั้งนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ห้องสมุดวิจัยสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยอาจแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ ตามลักษณะของค่าเสียหายได้แก่ ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน

คณะผู้วิจัยแบ่งข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย และข้อจำกัดเกี่ยวกับหลักหรือวิธีการคำนวณที่อาจจะไม่สอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์

1.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย

1.1.1 ระบบกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของไทยเน้นระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน ดังนั้นศาลจึงไม่มีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง หากผู้เสียหายไม่สามารถหาพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือมาแสดงหรือไม่ได้นำสืบพยานหลักฐาน ก็อาจจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างไม่ครบถ้วน

1.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 กำหนดให้ศาลต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง โดยห้ามมิให้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้สิ่งใด ๆ ที่ไม่ปรากฏหรือเกินไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ บทบัญญัติดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก หากมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นแต่โจทก์ไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนั้น แม้ศาลจะทราบแต่ก็ไม่อาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นได้

1.1.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 155 มาตรา 156 และมาตรา156/1 เปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้ และมาตรา 161 เปิดช่องให้ศาลสามารถกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายเป็นฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าทนายที่เกิดขึ้นได้ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แม้กระนั้นก็ตาม การลดภาระในการจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมของผู้เสียหายตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจจะยังไม่เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการกำหนดเพดานของค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดีซึ่งอาจไม่สะท้อนค่าใช้จ่ายจริงที่ผู้เสียหายต้องแบกรับ ผู้เสียหายอาจจะยังต้องรับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมบางส่วนและค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่นๆ ในส่วนที่เกินเพดาน

1.1.4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรค 2 ให้อำนาจศาลในการสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันพิพากษา แต่หากปรากฏว่าความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยได้เปลี่ยนแปลงไปหลังจากระยะเวลาสองปีของการสงวนสิทธิได้ผ่านพ้นไปแล้ว ผู้เสียหายจะไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลไม่ได้สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาไว้ ศาลจะไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lib.chula.ac.th)

ความแพ่ง มาตรา 143 และ 145 กำหนดให้คำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความไปตลอด คู่ความจะเรียกร้องขอเพิ่มหรือลดค่าเสียหายในภายหลังอีกไม่ได้ แม้ความเสียหายจะเปลี่ยนแปลงไปในภายหลังก็ตาม

1.1.5 ในกรณีความเสียหายต่อชีวิต ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ไม่ได้กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิต (รายได้ที่ผู้เสียชีวิตจะได้รับหากยังมีชีวิตอยู่) ซึ่งอาจทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายมีมูลค่าต่ำเกินไปจนไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ การไม่ให้ค่าเสียหายดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตมีมูลค่าต่ำกว่ากรณีที่ผู้เสียหายบาดเจ็บแต่ไม่เสียชีวิตมาก ซึ่งเป็นการบิดเบือนแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลที่มีเหตุผลจะไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังมากขึ้นตามระดับความรุนแรงของความเสียหาย

1.1.6 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 กำหนดอัตราดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดไว้คงที่ที่ร้อยละ 7.5 ของค่าเสียหายทั้งหมด การกำหนดดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม กล่าวคือ ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยน้อยเกินไปหรือขาดทุนค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต่ำกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ และมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยมากเกินไปหรือได้กำไรค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวสูงกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ

1.1.7 ถึงแม้ว่าในบางครั้งอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดจะเท่ากับอัตราผลตอบแทนในตลาด แต่การไม่คิดอัตราดอกเบี้ยแบบทบต้นซึ่งเป็นวิธีการคิดดอกเบี้ยที่ใช้โดยทั่วไปในการทำธุรกรรมทางการเงิน จะทำให้ผู้เสียหายขาดทุนค่าเสียโอกาสหรือได้ดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดต่ำกว่าดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนในตลาด

1.2 การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม

1.2.1 การกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว[2]

ในบางครั้ง วิธีการที่ศาลใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ เช่น

- ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายเป็นของที่มีเพียงชิ้นเดียว หรือไม่สามารถหาซื้อได้ในตลาดทั่วไป พบว่า มีคดีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายจากมูลค่าตลาดของทรัพย์สินที่คล้ายคลึงกัน แทนที่จะกำหนดจากมูลค่าส่วนตัวของผู้เสียหาย (Subjective value) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าการกำหนดค่าเสียหายของศาลในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

- ในกรณีการขาดรายได้หรือการขาดแรงงานของอาชีพที่ไม่มีตลาดชัดเจน เช่น แม่บ้าน (หมายถึงมารดาของบุตร ไม่ใช่ลูกจ้าง) พบว่า มีคดีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายจากผลตอบแทนใน

[2] ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว คือค่าเสียหายที่ศาลชดเชยให้แก่ความเสียหายนับตั้งแต่วันที่ได้รับความเสียหายจนถึงวันพิพากษา

ตลาดแรงงานของลูกจ้างทำงานบ้าน (Replacement cost) แทนที่จะกำหนดจากค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าการกำหนดค่าเสียหายของศาลในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

1.2.2 การกำหนดค่าเสียหายในอนาคต[3]

ในบางคดี พบว่า วิธีที่ศาลใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ หรือค่าอุปการะเลี้ยงดู มีจุดอ่อนสำคัญหลายประการซึ่งอาจจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม ดังนี้

- ไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป

- ไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าและบริการ ซึ่งจะมีแนวโน้มทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยน้อยเกินไป

- มักจะไม่คำนึงถึงความไม่แน่นอนในอนาคต เช่น ความเสี่ยงในการตาย ความไม่แน่นอนของระยะเวลาทำงาน และโอกาสในการได้ขึ้นเงินเดือน เป็นต้น

- คำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคตโดยอาศัยรายได้ทั้งหมดเป็นฐานในการคำนวณ แทนที่จะใช้รายได้สุทธิหลังหักภาษีและเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป

- ยังขาดวิธีการที่เหมาะสมในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะ และการกำหนดสัดส่วนของค่าขาดไร้อุปการะจากรายได้ทั้งหมดของผู้ตาย

- ไม่คิดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุ เช่น ไม่คำนึงถึงโอกาสในการได้รับเงินบำนาญหลังเกษียณอายุ และไม่ได้คำนึงว่าการถูกทำละเมิดจะมีผลกระทบต่อเงินบำนาญอย่างไร

2. ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

คณะผู้วิจัยแบ่งข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย และการขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม

2.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย

2.1.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ไม่ได้กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในหลายกรณี ได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ความเสียหายต่อทรัพย์สิน และความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ การไม่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินดังกล่าวนอกจากจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมแล้ว ยังไม่สามารถจูงใจให้

[3] ส่วนค่าเสียหายในอนาคต คือค่าเสียหายที่ศาลชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังจากวันพิพากษา

ห้องสมุดวิจัยและพัฒนาระบบงานยุติธรรม (พพ) Library.coj.go.th

เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย นอกจากนี้ ยังอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตมีมูลค่าต่ำกว่ากรณีที่ผู้เสียหายบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการบิดเบือนแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลที่มีเหตุผลจะไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังมากขึ้นตามระดับความรุนแรงของค่าเสียหาย

2.2.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 กำหนดให้ศาลต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง โดยห้ามมิให้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้สิ่งใด ๆ ที่ไม่ปรากฏหรือเกินไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ บทบัญญัติดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก หากมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นแต่โจทก์ไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหาย แม้ศาลจะทราบแต่ก็ไม่อาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นได้

2.2 การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม

ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าศาลไทยมีวิธีการคำนวณที่เป็นระบบชัดเจน และมีหลักวิชาการรองรับ ซึ่งอาจทำให้สามารถคาดเดามูลค่าของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ยาก จนอาจจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ยังอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมด้วย

ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหาย และข้อเสนออื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมาย

1.1 แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีอื่นๆ ที่นอกเหนือจากความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย และเสรีภาพได้ ซึ่งได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินและสิทธิอื่นๆ[4]

1.2 ศึกษาว่า การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดให้มีการเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิต (หลังจากเสียชีวิตแล้ว) ส่งผลให้ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อชีวิตและความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ อย่างไร และความแตกต่างดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าควรกำหนดให้มีการเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิตหรือไม่

1.3 ศึกษาแนวทางและผลดีผลเสีย และความเป็นไปได้ในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในประเด็นซึ่งจำกัดอำนาจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม ได้แก่ การห้ามศาล

[4] ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับแก้ไขได้กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีดังกล่าวแล้ว

พิพากษาเกินคำขอของโจทก์ (อาจแก้ไขให้ศาลพิพากษาเกินคำขอได้ หากเห็นว่าค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไว้ไม่สามารถทำให้โจทก์กลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น) การห้ามผู้พิพากษาไต่สวนหาข้อเท็จจริง (อาจแก้ไขให้ผู้พิพากษาสามารถไต่สวนหาข้อเท็จจริงในส่วนที่จำเป็นต้องใช้ในการกำหนดค่าเสียหายได้) การห้ามไม่ให้แก้ไขคำพิพากษาในกรณีที่มีหลักฐานยืนยันว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับมีการเปลี่ยนแปลงไป (อาจแก้ไขให้ผู้พิพากษาสามารถแก้ไขคำพิพากษาได้หากมีหลักฐานยืนยันว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับมีการเปลี่ยนแปลง) และกฎเกณฑ์และเงื่อนไขซึ่งจำกัดความรับผิดชอบของผู้ก่อความเสียหายที่แพ้คดีในการจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้เสียหาย (อาจแก้ไขให้ผู้แพ้คดีต้องรับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมที่เกิดขึ้นจริงของผู้ชนะคดี)

1.4 ศึกษาผลดีและผลเสีย และความเป็นไปได้ของการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ศาลสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของอัตราผลตอบแทนในตลาดได้ และเปลี่ยนจากการคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นเป็นแบบทบต้น

1.5 ศึกษาผลดีและผลเสีย และความเป็นไปได้ของการขยายระยะเวลาในการสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาของศาลออกไปเป็นเวลามากกว่า 2 ปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 วรรค 2 โดยระยะเวลาในการสงวนสิทธิที่เหมาะสมควรเป็นระยะเวลาที่ยาวนานเพียงพอจนกระทั่งอาการของโรคที่มีระยะฟักตัวนานปรากฏขึ้น

2. ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหาย

2.1 ในบางกรณี การคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสมอาจมีความซับซ้อนมาก ผู้พิพากษาและทนายของคู่ความอาจไม่สามารถคำนวณได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้ศาลมีความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันกำหนดค่าเสียหาย นอกจากนี้ ควรให้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชามาทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้พิพากษาสมทบ โดยเฉพาะในกรณีที่การคำนวณค่าเสียหายมีความซับซ้อนมาก

2.2 ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ควรสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในหลักหรือทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหาย เช่น ทฤษฎีว่าด้วยค่าเสียหายที่เหมาะสม และการใช้ค่าเสียโอกาสและมูลค่าส่วนตัวในการกำหนดค่าเสียหาย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้นักกฎหมายมีมุมมองที่แตกต่างออกไป และสามารถนำหลักเศรษฐศาสตร์ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้

2.3 ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต เนื่องจากในบางครั้งศาลอาจจะยังไม่มีวิธีการที่เหมาะสมเพียงพอในการคำนวณค่าเสียหายในอนาคต หรือแม้บางครั้งอาจมีการใช้วิธีการที่เหมาะสม แต่วิธีการเหล่านั้นก็ไม่ใช่วิธีที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต ดังนั้นจึงควรพัฒนาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต

การจัดทำคู่มือในการคำนวณค่าเสียหายซึ่งระบุสูตร วิธีการ และขั้นตอนในการคำนวณอาจเป็นประโยชน์ในระดับหนึ่ง แต่ไม่น่าจะเป็นประโยชน์มากนัก เนื่องจากการประมาณค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้น

ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (พพพ.library.dmsc.moph.go.th)

ในอนาคตนั้นมีวิธีการที่สลับซับซ้อน ซึ่งบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาอาจไม่สามารถปฏิบัติตามคู่มือได้

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหาย ซึ่งมีความง่ายต่อการใช้งานในระดับหนึ่ง (บุคคลที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถใช้งานได้) น่าจะเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ในทางปฏิบัติมากกว่าและมีต้นทุนในการดำเนินการต่ำกว่า นอกจากนี้ การมีตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตจะช่วยสร้างความชัดเจนและเป็นธรรมในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจทำให้ต้นทุนในการบริหารจัดการระบบละเมิดลดลงเนื่องจากจะมีคดีในศาลลดลง ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เสียหายจะทราบล่วงหน้าว่าค่าเสียหายที่จะได้รับนั้นมีมูลค่าประมาณเท่าใด ซึ่งทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมว่าจะฟ้องร้องดำเนินคดีหรือไม่ อย่างไรก็ดี หากมีการนำตารางช่วยคำนวณมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายจริง ควรเปิดช่องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายที่แตกต่างจากมูลค่าที่คำนวณจากตารางได้

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตอาจทำเป็นขั้นตอนดังนี้

<u>ขั้นตอนที่ 1</u>

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคต เฉพาะในส่วนที่สามารถทำได้ง่ายและมีข้อมูลเพียงพอที่จะทำได้ก่อน ได้แก่ ตารางช่วยคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตซึ่งคำนึงถึงเงินเฟ้อและความเสี่ยงในการเสียชีวิตในการคำนวณ (คณะผู้วิจัยได้จัดทำไว้แล้ว พร้อมตัวอย่างของวิธีการใช้ตาราง ดังแสดงในภาคผนวกที่ 2)

<u>ขั้นตอนที่ 2</u>

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำตารางค่าเสียหายในอนาคตที่มีการคำนึงถึงความไม่แน่นอนของระยะเวลาของความเสียหาย และความไม่แน่นอนอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของรายได้ โดยการศึกษาแบบอย่างจากการวิธีคำนวณค่าเสียหายในตาราง Ogden หรือวิธีการอื่นๆ ที่นักเศรษฐศาสตร์ใช้ในการประมาณรายได้หรือค่าใช้จ่ายในอนาคต

<u>ขั้นตอนที่ 3</u>

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตซึ่งมีความง่ายต่อการใช้งานในระดับหนึ่ง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือประกอบการใช้ตาราง และจัดอบรมวิธีการใช้ตาราง

2.4 ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เนื่องจากในขณะนี้ยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าศาลไทยมีวิธีการซึ่งมีความเป็นระบบชัดเจน และมีหลักวิชาการรองรับ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาหลักและวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินขึ้นเพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีความชัดเจนและเหมาะสมมากขึ้น โดยควรมีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำเอาวิธีคำนวณแบบต่างๆ มาใช้ โดยมีทางเลือกได้แก่

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

- การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยอาศัยข้อมูลจากค่าทางสถิติของชีวิต (Value of statistical life, VSL) หรือมูลค่าทางสถิติของการบาดเจ็บ (Value of statistical injury, VSI) ที่คำนวณได้จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างต่างๆ โดยควรมีการศึกษาก่อนว่า VSL และ VSI ที่สามารถคำนวณได้จากข้อมูลที่สามารถหาได้ในประเทศไทย นั้นครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างและความเสียหายใดและมีค่าเท่าใดบ้าง เพื่อศึกษาว่าควรนำค่าสถิติใดมาใช้ประโยชน์อย่างไรและเพื่อที่จะได้วางแผนออกแบบตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสม

- การนำกฎของแฮนด์ (Hand rule) มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยมีการจัดอบรมวิธีการกำหนดค่าเสียหายและจัดทำคู่มือแนวทางการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์และจัดให้มีการทดลอง โดยใช้คดีสมมติ และทดลองให้กลุ่มผู้พิพากษาทดลองใช้กฎของแฮนด์ในการกำหนดค่าเสียหาย เพื่อศึกษาว่ามีปัญหาและข้อจำกัดในการใช้อย่างไรบ้าง

เมื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำการศึกษาข้างต้นแล้วเสร็จ ควรจัดให้มีการประชุมระดมความคิดของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักกฎหมายและนักวิชาการ เพื่อพิจารณาเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือวิธีการอื่นๆ มาใช้จริง

3. ข้อเสนออื่นๆ

3.1 สนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลค่าเสียหายประเภทต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและการตรวจสอบแบบแผนและแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายประเภทต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมมากขึ้น

3.2 สนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้นักกฎหมายทราบมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งอาจนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

3.3 สนับสนุนการทำการวิจัยร่วมกัน หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักกฎหมายและนักเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้นของทั้งสองฝ่าย

สุดท้ายนี้ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนั้นไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและมีหลักและวิธีการคำนวณที่เหมาะสมจึงจะสามารถกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้ ศาลไทยมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสมดังที่กล่าวข้างต้น และคณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขไว้พอสมควร อย่างไรก็ดี ข้อเสนอแนะบางอย่างมีความละเอียดอ่อน และจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมาย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบในวงกว้าง ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยอย่างรอบคอบถึงข้อดีและข้อเสียในการนำแนวทางการปรับปรุงที่คณะผู้วิจัยเสนอไว้มาใช้ และจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพิ่มเติมอีกมาก ก่อนที่จะนำข้อเสนอดังกล่าวมาปฏิบัติจริง

ข้อเสนอของคณะผู้วิจัยคงไม่ใช่คำตอบสุดท้าย แต่หวังไว้ว่าข้อเสนอของคณะผู้วิจัยรวมทั้งเนื้อหาประเด็นอื่นๆ ที่ปรากฏในการศึกษานี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงโจทย์วิจัยที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกฎหมายละเมิดและจุดประเด็นให้เกิดการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในวงกว้าง คุณค่าของงานวิจัย

หอสมุดวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ชิ้นนี้ส่วนหนึ่งอยู่ที่การจุดประกายให้สังคมและศาลได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ และชี้ให้เห็นถึงสาเหตุหรือข้อจำกัดที่ทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงและแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องทั้งนักกฎหมายและนักเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำมาสู่แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้กฎหมายละเมิดสามารถเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับชดเชยอย่างครบถ้วนและเหมาะสม และสามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมที่สุดได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร ๑

สารบัญ i

บทที่ 1 บทนำ **1-1**

1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์ 1-1

1.2 หลักการและเหตุผลของการศึกษา 1-3

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 1-3

1.4 กรอบแนวคิดของการศึกษา 1-3

1.5 ประเด็นและแนวทางในการศึกษา 1-4

1.5.1 ขอบเขตในการศึกษา 1-4

1.5.2 แนวทางในการศึกษา 1-4

บทที่ 2 หลักเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในกฎหมายละเมิด **2-1**

2.1 วัตถุประสงค์ของกฎหมายละเมิด 2-1

2.1.1 การชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น (Compensation) 2-2

2.1.2 การยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Deterrence) 2-3

2.1.2.1 การยับยั้งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา 2-4

2.1.2.2 การยับยั้งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยเจตนา (Intentional tort) 2-15

2.2 ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 2-17

2.3 หลักการคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีการตายโดยมิชอบ (Wrongful death) และกรณีบาดเจ็บ (Injuries) 2-19

2.4 แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม 2-21

2.4.1 ค่าเสียหายที่เหมาะสมกับต้นทุนในการบริหารจัดการระบบละเมิด 2-22

2.4.2 ค่าเสียหายที่เหมาะสมกับโอกาสในการบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย 2-22

2.4.3 ค่าเสียหายที่เหมาะสมกับความสามารถในการจ่ายค่าเสียหายของผู้ก่อความเสียหาย 2-23

2.4.4 ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความไม่แน่นอน (Uncertainty) หรือไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเกิดขึ้น (Unforeseeable) 2-23

2.4.5 ความรับผิดทางละเมิดกับการประกันภัย 2-25

2.4.6 ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีผู้เสียหายมีหลักประกันชดเชยความเสียหาย 2-28

2.5 ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) 2-29

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย http://library.car.chula.ac.th

2.5.1 ผู้ละเมิดมีโอกาสที่จะรอดพ้นจากความรับผิดสูง 2-29
2.5.2 ศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 2-29
2.5.3 การสนับสนุนการทำธุรกรรมตลาด (market transactions) 2-30
2.6 กฎหมายละเมิดกับการใช้ความระมัดระวัง: หลักฐานเชิงประจักษ์ 2-30
2.7 บทสรุป 2-31

บทที่ 3 การคำนวณค่าเสียหายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์ 3-1
3.1 หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน 3-2
3.1.1 หลักการคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่มีการซื้อขายทั่วไปในตลาด 3-2
3.1.2 หลักการคำนวณรายได้ของอาชีพที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน 3-2
3.1.3 หลักการคำนวณค่าเสียหายในอนาคต 3-3
3.1.4 หลักการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินในกรณีการตายโดยมิชอบ 3-7
3.1.5 หลักการคำนวณมูลค่าของการสูญเสียรายได้ในอนาคตในกรณีบาดเจ็บ 3-9
3.2 หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 3-16
3.2.1 หลักการคำนวณมูลค่าของชีวิต (Value of life: VSL) 3-17
3.2.2 หลักการคำนวณมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน 3-24
3.2.3 การนำ VSL และ VSI มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย 3-27
3.3 บทสรุป 3-33

บทที่ 4 ความรับผิดและค่าเสียหายตามกฎหมายละเมิดไทย 4-1
4.1 ความรับผิดทางละเมิด (Tort liability) 4-2
4.1.1 ความเสียหาย (Damage) 4-2
4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation) 4-2
4.1.3 การกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย 4-6
4.2 ค่าเสียหายเชิงชดเชยในคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 4-10
4.2.1 ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อชีวิต 4-11
4.2.2 ค่าเสียหายในกรณีความความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย 4-15
4.2.3 ค่าสินไหมทดแทนในกรณีความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ 4-19
4.2.4 ค่าสินไหมทดแทนในกรณีความเสียหายต่อทรัพย์สิน 4-20
4.2.5 ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อเสรีภาพ 4-20
4.2.6 ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ 4-21
4.3 หลักในการกำหนดค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 4-22
4.3.1 การเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น. 4-22
4.3.2 การลงโทษหรือป้องปรามพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 4-24
4.4 ดอกเบี้ยในมูลหนี้ละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 4-26

หอสมุดกลาง สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (www.library.pim.ac.th)

หน้า

4.5 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกับปัญหาใน
การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม 4-26
4.5.1 ศาลไม่อาจพิพากษาเกินคำขอของโจทก์ 4-26
4.5.2 ผลผูกพันของคำพิพากษา 4-27
4.5.3 ค่าฤชาธรรมเนียม 4-27
4.6 ความรับผิดทางละเมิดในกฎหมายฉบับอื่นๆ 4-30
4.7 บทสรุป 4-32

บทที่ 5 การวิเคราะห์แนวทางการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย 5-1
5.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัย 5-2
5.1.1 การกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน 5-6
5.1.1.1 การกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว 5-6
5.1.1.2 การกำหนดค่าเสียหายในอนาคต 5-6
5.1.2 การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 5-19
5.2 การคิดค่าเสียหายต่อชีวิต 5-25
5.2.1 ค่าเสียหายที่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ตาย 5-28
5.2.1.1 การกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ตาย 5-28
5.2.1.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในส่วน
ของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เสียชีวิต 5-29
5.2.2 ค่าเสียหายที่ชดเชยให้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับ
ผู้เสียชีวิต 5-31
5.2.2.1 การกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิต 5-31
5.2.2.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในส่วนของ
ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย 5-35
5.3 การคิดค่าเสียหายต่อเสรีภาพ 5-38
5.3.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อเสรีภาพ 5-38
5.3.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณี
ความเสียหายต่อเสรีภาพ 5-40
5.4 การคิดค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน 5-40
5.4.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน 5-40
5.4.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณี
ความเสียหายของทรัพย์สิน 5-41
5.5 การคิดค่าเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ 5-42
5.5.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ 5-43

ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์)

หน้า

5.5.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีความเสียหายต่อสิทธิ 5-43
5.6 การคิดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ 5-44
5.6.1 กำหนดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ 5-44
5.6.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ 5-46
5.7 การคิดดอกเบี้ยในหนี้ละเมิด 5-46
5.7.1 การใช้อัตราดอกเบี้ยคงที่ 5-46
5.7.2 การไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น 5-48
5.7.3 การนับเวลาเริ่มต้นของการคิดดอกเบี้ย 5-50
5.8 บทสรุป 5-51

บทที่ 6 การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน: กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา 6-1
6.1 ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา 6-1
6.2 การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา 6-5
6.3 ปัญหาและผลกระทบจากการขาดหลักการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 6-7
6.3.1 ระบบละเมิดมีต้นทุนการบริหารจัดการสูง 6-7
6.3.2 ความไม่เหมาะสมของขนาดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 6-7
6.3.3 ความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (Unpredictability) 6-8
6.4 การปฏิรูปกฎหมายละเมิดในสหรัฐอเมริกา 6-12
6.5 ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา 6-19
6.5.1 การใช้ตาราง (Schedules) 6-19
6.5.2 การใช้กรณีตัวอย่าง (Scenarios) 6-24
6.5.3 การใช้กฎของแฮนด์ (Hand Rule damages) 6-24
6.6 บทสรุป 6-28

บทที่ 7 บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย 7-1

7.1 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย 7-1
7.1.1 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน 7-2
7.1.1.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย 7-2
7.1.1.2 การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม 7-3

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.library.coj.go.th)

หน้า

7.1.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 7-4
7.1.2.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย 7-4
7.1.2.2 การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม 7-5
7.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย 7-5
7.2.1 ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมาย 7-5
7.2.2 ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหาย 7-6
7.2.3 ข้อเสนออื่นๆ 7-8
7.3 บทสรุป 7-8

บรรณานุกรม บ-1

ภาคผนวก ผ-1
ภาคผนวกที่ 1 ..... ผ-1
ภาคผนวกที่ 2 ..... ผ-3

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 ผลประโยชน์และต้นทุนการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด 2-7

ตารางที่ 2.2 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด กรณีกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับร้อยละ 50 ของมูลค่าความเสียหาย 2-8

ตารางที่ 2.3 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท 2-10

ตารางที่ 2.4 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท กรณีกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับร้อยละ 90 ของมูลค่าความเสียหาย 2-12

ตารางที่ 2.5 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท กรณีกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับร้อยละ 10 ของมูลค่าความเสียหาย 2-13

ตารางที่ 2.6 ต้นทุนและผลประโยชน์สุทธิจากการใช้ความระมัดระวังในแต่ละระดับกรณีการก่อความเสียหายโดยเจตนา 2-16

ตารางที่ 3.1 การเปรียบเทียบค่าเสียหายที่คำนวณโดยการคิดกับไม่คิดมูลค่าปัจจุบันของค่าเสียหาย 1,000 บาทต่อปี แยกตามระยะเวลาและอัตราผลตอบแทน (หน่วย: บาท) 3-6

ตารางที่ 3.2 การเปรียบเทียบมูลค่าของการสูญเสียรายได้จนถึงเกษียณอายุ (60 ปี) ของเพศชายที่มีสุขภาพปกติ ซึ่งได้จากการคำนวณโดยวิธีต่าง ๆ 3-14

ตารางที่ 3.3 มูลค่าของการสูญเสียรายได้ในอนาคต: เปรียบเทียบระหว่างวิธีคิดของศาลในอังกฤษและเวลส์และวิธีอื่น ๆ 3-15

ตารางที่ 3.4 VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงานในสหรัฐอเมริกา 3-19

ตารางที่ 3.5 VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงานในประเทศอื่น ๆ 3-20

ตารางที่ 3.6 VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดสินค้าในสหรัฐอเมริกา 3-23

ตารางที่ 3.7 VSI (Value of Statistical Injury) ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงาน กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา 3-25

ตารางที่ 3.8 VSI (Value of Statistical Injury) ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงาน กรณีประเทศอื่น ๆ 3-27

ตารางที่ 3.9 VSL ที่ใช้โดยหน่วยงานต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ.1996-2003 3-27

ตารางที่ 3.10 VSL แยกตามกลุ่มอายุ ปี ค.ศ.1993-2000 (ดอลลาร์สหรัฐฯ) 3-32

ตารางที่ 3.11 จุดอ่อนและจุดแข็งของการนำ VSL และ VSI มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย 3-33

ตารางที่ 5.1 องค์ประกอบของค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัยของคดีตัวอย่าง 5-3

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

หน้า

ตารางที่ 5.2 ตัวอย่างวิธีการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคตของศาล 5-8
ตารางที่ 5.3 มูลค่าของค่าเสียหายในกรณีคิด/ไม่การเปลี่ยนแปลงของระดับราคา จำแนกตามระยะเวลาของการเกิดความเสียหายในอนาคต 5-14
ตารางที่ 5.4 เงินเดือนและเงินเพิ่มอื่นๆ เฉลี่ยต่อเดือนที่พนักงานประจำภาคเอกชนได้รับในปี พ.ศ.2552 5-17
ตารางที่ 5.5 ตัวอย่างการกำหนดค่าขาดรายได้ของศาล ในกรณีผู้เสียหายยังไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน 5-19
ตารางที่ 5.6 ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดให้ของคดีตัวอย่าง ในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย 5-21
ตารางที่ 5.7 องค์ประกอบของค่าเสียหายต่อชีวิตของคดีตัวอย่าง 5-26
ตารางที่ 5.8 ค่าเสียหายรวมในกรณีเสียชีวิตของคดีตัวอย่าง 5-30
ตารางที่ 5.9 ค่าเสียหายรวมในกรณีทุพพลภาพของคดีตัวอย่าง 5-30
ตารางที่ 5.10 วิธีคำนวณค่าขาดไร้อุปการะของศาลในคดีตัวอย่าง 5-31
ตารางที่ 5.11 ค่าขาดไร้อุปการะและระยะเวลาของการอุปการะที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง 5-34
ตารางที่ 5.12 ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง 5-45
ตารางที่ 5.13 เปรียบเทียบมูลค่าของค่าเสียหายรวมดอกเบี้ยของค่าเสียหาย 100 บาท ในกรณีคิด/ไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น จำแนกตามระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้ 5-49
ตารางที่ 5.14 ระยะเวลาดำเนินคดีถึงชั้นศาลฎีกาของคดีตัวอย่างที่มีการชำระดอกเบี้ย จำนวน 29 คดี 5-49
ตารางที่ 5.15 ระยะเวลาระหว่างวันที่ละเมิดและวันฟ้องคดีของคดีตัวอย่างที่มีการชำระดอกเบี้ย 5-50
ตารางที่ 6.1 สัดส่วนและขนาดของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานในกรณีการบาดเจ็บในประเทศสหรัฐอเมริกา 6-3
ตารางที่ 6.2 สัดส่วนและขนาดของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานในกรณีการตายในประเทศสหรัฐอเมริกา 6-4
ตารางที่ 6.3 ระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ 6-9
ตารางที่ 6.4 การกระจายตัวของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีละเมิดที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ แบ่งตามระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บ 6-10
ตารางที่ 6.5 อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (ไม่รวมคดีทุรเวชปฏิบัติ) 6-13
ตารางที่ 6.6 อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายในคดีทุรเวชปฏิบัติ 6-15
ตารางที่ 6.7 ตัวอย่างตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เสนอโดย Bovbjerg, Sloan, and Blumstein 6-21
ตารางที่ 6.8 ตัวอย่างตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เสนอโดย Avraham 6-23

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

หน้า

ตารางที่ 6.9 การเปรียบเทียบจุดแข็งจุดอ่อนที่สำคัญของแนวทางต่างๆ ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 6-27
ตารางที่ ผ1.1 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย) ผ-1
ตารางที่ ผ1.2 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 65 ปี (เพศชาย-สุขภาพไม่ปกติ) ผ-2
ตารางที่ ผ2.1 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (เพศชาย) ผ-23
ตารางที่ ผ2.2 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (เพศหญิง) ผ-26
ตารางที่ ผ2.3 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย) ผ-29
ตารางที่ ผ2.4 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศหญิง) ผ-30
ตารางที่ ผ2.5 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย) ผ-31
ตารางที่ ผ2.6 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี (เพศหญิง) ผ-33
ตารางที่ ผ2.7 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งมีมูลค่าคงที่ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้ ผ-35

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงในการตายกับจำนวนเงินชดเชย 2-20
ภาพที่ 3.1 การจ่ายค่าเสียหายในอนาคตแบบแบ่งจ่ายตามจริงเป็นรายงวด 3-3
ภาพที่ 3.2 ผลของการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน 3-4
ภาพที่ 3.3 ผลของการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตโดยคิดมูลค่าปัจจุบัน 3-5
ภาพที่ 3.4 กระแสรายได้ในอนาคตกรณีสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานชั่วคราว 3-10
ภาพที่ 3.5 กระแสรายได้จากการทำงานและเงินบำนาญในอนาคต 3-11
ภาพที่ 3.6 กระแสรายได้จากการทำงานและเงินบำนาญในอนาคต กรณีเกษียณก่อนเวลา 3-11
ภาพที่ 5.1 อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2531-2551 5-15
ภาพที่ 5.2 อัตราดอกเบี้ยและอัตราผลตอบแทนในช่วงปี พ.ศ. 2520-2552 5-47
ภาพที่ ผ2.1 ขั้นตอนการคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต ผ-8
ภาพที่ ผ2.2 ขั้นตอนการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ ผ-16
ภาพที่ ผ2.3 ขั้นตอนการกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคต ผ-20

ห้องสมุดวิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์[1]

การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ (Economic analysis of law) หรือที่นักวิชาการบางท่านเรียกว่า การศึกษากฎหมายในเชิงเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ หรือนิติเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาประเด็นสำคัญทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมาย การตีความกฎหมาย การออกแบบกฎหมาย การประเมินคุณค่าของกฎหมาย และผลกระทบของกฎหมายต่อพฤติกรรมของตัวละครที่เกี่ยวข้องและสังคม โดยใช้ระเบียบวิธีหรือวิธีวิทยาทางเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical economics) เป็นกรอบและเครื่องมือในการวิเคราะห์

แนวคิดพื้นฐานของการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมองว่าควรนำกฎหมายไปใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรในสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดสวัสดิการสังคมสูงสุด โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวม นักเศรษฐศาสตร์มองว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่มีเหตุผลเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งทำให้สังคมได้รับประโยชน์สูงสุดได้ ตัวอย่างเช่น กฎหมายละเมิด (Tort law) ซึ่งกำหนดให้ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่มีเหตุผลใช้ความระมัดระวังในการทำกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นได้ และกฎหมายสิทธิบัตรซึ่งให้สิทธิผูกขาดแก่นักประดิษฐ์สามารถสร้างแรงจูงใจในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ เป็นต้น

การนำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้วิเคราะห์กฎหมายมีพัฒนาการมาตามลำดับ ก่อนหน้าทศวรรษที่ 1960 การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์จำกัดอยู่เฉพาะในสาขากฎหมายเศรษฐกิจและธุรกิจซึ่งมีความเกี่ยวพันโดยตรงสำคัญกับวิชาเศรษฐศาสตร์ เช่น กฎหมายป้องกันการผูกขาดหรือกฎหมายการแข่งขัน (Competition law) กฎหมายบริษัท (Corporate law) กฎหมายภาษี (Tax law) กฎหมายสิทธิบัตร (Patent law) และกฎหมายสัญญา (Contract law) เป็นต้น ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1960 มีการนำหลักเศรษฐศาสตร์ไปใช้กับกฎหมายที่ไม่ใช่กฎหมายเศรษฐกิจโดยตรง เช่น กฎหมายละเมิด (Tort law) กฎหมายอาญา (Criminal law) กฎหมายปกครอง (Administrative law) แม้กระทั่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ (Constitution) เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนับเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญของการนำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์กฎหมาย และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

---

[1] เนื้อหาในหัวข้อนี้ คณะผู้วิจัยสรุปและขยายความจากบทความเรื่อง มุมมองของนักกฎหมายต่อนิติเศรษฐศาสตร์ โดย ธรรมนูญ พิทยาภรณ์ ซึ่งปรากฏใน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2553ข)

การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ได้แพร่หลายเป็นอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการนำความรู้ความเข้าใจในเรื่องผลกระทบของกฎหมายที่มีต่อแรงจูงใจในการกระทำหนึ่งๆ มาใช้ในการวางแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย การใช้และการตีความกฎหมาย หรือการพิพากษาคดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และในประเทศสหรัฐอเมริกามีนักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน ตัวอย่างเช่น Guido Calabresi ซึ่งพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักเศรษฐศาสตร์ในการวิเคราะห์กฎหมายละเมิด หรือ Ronald H. Coase[2] ซึ่งพัฒนาแนวคิดว่าการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล (Property rights) จะเอื้อให้เกิดการเจรจาต่อรองที่มีประสิทธิภาพระหว่างคู่กรณีซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการทำละเมิดได้ และนักวิชาการคนสำคัญอื่นๆ อีกมากมาย อาทิเช่น Gary Becker, Richard A. Posner, William Landes และ A. Mitchell Polinsky เป็นต้น นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกายังมีการศึกษาวิจัย การเรียนการสอน และการเผยแพร่หลักการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ ในสถาบันการศึกษาจำนวนมาก และมีการแต่งตั้งนักนิติเศรษฐศาสตร์ให้มีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมายหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาด้วย ดังนั้น การนำแนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ไปใช้ในการออกกฎหมายและการพิพากษาในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ยังเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่และยังไม่แพร่หลายนักในประเทศไทย

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์บางอย่างอาจมีความแตกต่างหรือไม่สอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญกับการทำให้เกิดสวัสดิการสังคมสูงสุด โดยไม่ได้คำนึงถึงมิติเชิงศีลธรรม จริยธรรม และความยุติธรรมมากนัก ในขณะที่แนวคิดทางกฎหมายให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความยุติธรรมในสังคม ซึ่งอาจเป็นเป้าหมายที่แตกต่างหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายทางเศรษฐศาสตร์ นอกจากนี้ การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์มักตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า กฎหมายจะสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่มีเหตุผลปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปในทางที่ทำให้เกิดสวัสดิการสังคมสูงสุดได้ สมมติฐานดังกล่าวเป็นสมมติฐานที่มีลักษณะเกินความจริง เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วบุคคลอาจไม่ได้ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ในหลายครั้งการตัดสินใจอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เช่น อารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง และยาเสพติดหรือสุรา ดังนั้นในบางครั้งกฎหมายจึงอาจไม่สามารถจูงใจให้บุคคลบางคนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้จริงตามหลักการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์

ถึงแม้ว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และแนวคิดทางกฎหมายอาจมีความแตกต่างหรือไม่สอดคล้องกันบ้าง และไม่ว่าแนวความคิดแขนงใดจะถูกต้องหรือมีเหตุผลมากกว่ากัน แต่การปฏิเสธที่จะนำแนวคิดในทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ประกอบการพิจารณาในการพัฒนากฎหมายในประเทศไทยโดยสิ้นเชิงจะทำให้การพัฒนากฎหมายขาดข้อมูลที่ครบถ้วน การนำความรู้จากศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในการพัฒนากฎหมายในลักษณะของสหวิทยาการจะช่วยให้การพัฒนากฎหมายมีมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น

[2] ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ในปี ค.ศ. 1991

1.2 หลักการและเหตุผลของการศึกษา

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่เน้นการศึกษาแรงจูงใจและพฤติกรรมของมนุษย์ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนภายใต้กฎกติกาต่างๆ การนำเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์กฎหมาย ทำให้เกิดศาสตร์แขนงใหม่ที่เรียกว่า “กฎหมายและเศรษฐศาสตร์” (Law and economics) หรือ “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์” (Economic analysis of law)[3] ซึ่งได้พัฒนาเครื่องมือในการวิเคราะห์กฎหมายในด้านต่างๆ มากมาย นับตั้งแต่กฎหมายการแข่งขัน (Competition law) หรือกฎหมายป้องกันการผูกขาด (Antitrust law) กฎหมายทรัพย์สิน (Property law) กฎหมายสัญญา (Contract law) กฎหมายละเมิด (Tort law) กฎหมายอาญา (Criminal law) กฎหมายวิธีพิจารณาความ (Procedural law) ต่างๆ ตลอดจนกฎหมายเฉพาะด้านในแต่ละสาขา เช่น กฎหมายการกำกับดูแลกิจการต่างๆ กฎหมายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์จึงช่วยเติมเต็ม (complement) การศึกษาทางกฎหมายด้วยวิธีอื่นๆ เช่น โดยวิธีการเปรียบเทียบ (Comparative law) ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในส่วนของกฎหมายละเมิด (Tort law) การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ได้ให้หลักคิดเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยในระดับที่เหมาะสม (Optimal damages) ซึ่งจะช่วยให้การพิจารณาค่าเสียหายในคดีละเมิดของศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และเสริมความเป็นธรรมในการใช้กฎหมาย

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักการ และแนวคิดในการวิเคราะห์กฎหมายละเมิด ในส่วนของการคิดค่าเสียหายในแง่มุมของหลักเศรษฐศาสตร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างมาตรฐานของศาลยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายละเมิด ในส่วนของการคิดค่าเสียหาย

ตัวชี้วัดวัตถุประสงค์

1. ทราบหลักการและแนวคิดของการวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์
2. มีแนวทางในการสร้างมาตรฐานการกำหนดค่าเสียหาย โดยใช้หลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์

1.4 กรอบแนวคิดของการศึกษา

ในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยจะใช้แนวทางของ “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์” (Economic analysis of law) ในการกำหนดกรอบความคิดและแนวทางในการวิเคราะห์การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในคดีละเมิด ทั้งนี้ แนวคิดสำคัญที่จะเป็นฐานในการวิเคราะห์คือแนวคิดเรื่อง

[3] ดู Posner (2007) และ Schafer and Ott (2005)

ห้องสมุดกรมส่งเสริมการค้าภายใน (www.library.coj.go.th)

“ค่าเสียหายที่เหมาะสม” (Optimal damages) ซึ่งเป็นค่าเสียหายที่จะทำให้เกิด “การใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม” (Optimal deterrence)

ตามแนวคิดของการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ ค่าเสียหายที่เหมาะสมจะเท่ากับความเสียหาย (harm) ที่เกิดขึ้น ดังนั้นหากสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) ให้เท่ากับความเสียหายจริงแล้ว ก็จะเกิดใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม และมีความจำเป็นต้องกำหนดค่าเสียหายในรูปแบบอื่นๆ เช่น “ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ” (Punitive damages) ลดลง

1.5 ประเด็นและแนวทางในการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตในการศึกษา

โครงการนี้จะศึกษาแนวทางการคิดค่าเสียหายในทางปฏิบัติของศาลยุติธรรมไทย เฉพาะในคดีละเมิดต่างๆ 6 กลุ่มตามมาตรา 420 และมาตรา 423 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ

1. ความเสียหายต่อชีวิต
2. ความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย
3. ความเสียหายต่อเสรีภาพ
4. ความเสียหายต่อทรัพย์สิน
5. ความเสียหายต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และ
6. ความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ[4]

1.5.2 แนวทางในการศึกษา

1. ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้ค่าเสียหายในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) และค่าเสียหายที่เหมาะสม (Optimal damages)
2. ทบทวนเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่อาจนำมาใช้ในการตีค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-pecuniary damages) ต่างๆ เช่น การตีค่าแห่งความมีชีวิต (Value of life) หรือ การตีค่าความสูญเสียอวัยวะ โดยวิธีการต่างๆ เช่น ศึกษาพฤติกรรมการซื้อกรมธรรม์ประกันภัย เป็นต้น
3. ทบทวนการศึกษาที่ผ่านมาในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคิดค่าเสียหายในคดีละเมิดในต่างประเทศ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages)
4. ศึกษาแนวคิดในการคิดค่าเสียหายในคดีละเมิด ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

[4] สิทธิอื่นๆ หมายถึงสิทธิที่นอกเหนือจากสิทธิในร่างกายและอนามัย ชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน และชื่อเสียงเกียรติคุณ

หอสมุดวิจัยและบรรณสารสนเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

5. ศึกษาแนวทางการคิดค่าเสียหายในทางปฏิบัติของศาลยุติธรรมไทย โดยดูจากคำพิพากษาของศาลฎีกา ในคดีละเมิดต่างๆ 6 กลุ่มในหัวข้อ 1.5.1 โดยจะเลือกศึกษากลุ่มละอย่างน้อย 15 คดี (ยกเว้นในกลุ่มความเสียหายต่ออนามัย เสรีภาพและสิทธิอื่นๆ เนื่องจากจำนวนคดีอาจจะมีน้อยกว่า 15 คดี) โดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

   - ศึกษาองค์ประกอบ (component) ต่างๆ ของความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมีอะไรบ้าง ทั้งความเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Pecuniary damage) และความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-pecuniary damage) ในแต่ละกรณี และพิจารณาดูว่า ศาลไทยอนุญาตให้คิดรวมค่าเสียหายในองค์ประกอบใดบ้าง และมีองค์ประกอบของความเสียหายใดบ้างที่ศาลไทยไม่อนุญาตให้คิดค่าเสียหายแต่ศาลในต่างประเทศอนุญาตให้คิดรวม
   - วิเคราะห์มาตรฐานในการพิสูจน์ความแน่นอนของความเสียหาย โดยเฉพาะในกรณีที่มีความไม่แน่นอน (uncertainty) หรือมีความเสี่ยง (risk) เช่น การประมาณการในกรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ หรือการคาดการณ์ในอนาคต
   - ศึกษาแนวทางการปฏิบัติของศาลในการกำหนดค่าพารามิเตอร์ที่สำคัญต่างๆ ในการชดเชย เช่น ค่าขาดรายได้ ค่าขาดไร้อุปการะ ระยะเวลาที่ให้การชดเชย เป็นต้น
   - วิเคราะห์ว่า ศาลมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดมูลค่าโดยยึดตามอัตราตลาด (Market value) หรือไม่ อย่างไร
   - ศึกษาแนวทางการปฏิบัติของศาลในการปรับลดหรือปรับเพิ่มค่าเสียหายจากคำขอของโจทก์ เช่น การปรับลดค่าใช้จ่ายที่สำคัญบางรายการ เช่น ค่าเครื่องบิน ค่ารักษาพยาบาล และเหตุผลที่ศาลใช้ประกอบการปรับ
   - ศึกษาปัจจัยในการที่ศาลใช้พิจารณาสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายครั้งเดียวหรือผ่อนชำระเป็นงวดๆ
   - วิเคราะห์แนวทางการคิดค่าเสียหายของศาลในประเด็นทางเทคนิคต่างๆ ว่าสอดคล้องกับหลักวิชาการอย่างไร ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

     ก) การคิดอัตราดอกเบี้ยในช่วงเวลาต่างๆ เมื่อมีความล่าช้าในการชดเชย ทั้งการคิดดอกเบี้ยก่อนมีคำพิพากษา (pre-judgment interest) และการคิดดอกเบี้ยหลังมีคำพิพากษาแล้ว (post-judgment interest)

     ข) การคิดมูลค่าปัจจุบัน (Present value) ในกรณีที่ความเสียหายเกิดต่อเนื่องไปในอนาคต โดยพิจารณาถึงอัตราคิดลด (Discount rate) ที่ใช้

6. สังเคราะห์ผลการศึกษาในภาพรวมว่า แนวทางการคิดค่าเสียหายในปัจจุบันของศาลไทย ทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป (over-compensated) หรือน้อยเกินไป (under-compensated) และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไรต่อแรงจูงใจในการฟ้องร้องและสู้คดีของฝ่ายต่างๆ อย่างไร

ห้องสมุดสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (www.library.coj.go.th)

บทที่ 2

หลักเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในกฎหมายละเมิด

การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ คือการนำแนวคิดและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์กฎหมาย ทั้งในแง่มุมของการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกฎหมายต่างๆ (Positive analysis) และการวิเคราะห์ว่ากฎหมายที่สังคมปรารถนาควรมีลักษณะอย่างไร (Normative analysis) บุคคลทั่วไปมักคุ้นเคยกับกฎหมายในแง่ของการเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างความยุติธรรมในสังคม แต่นักเศรษฐศาสตร์มองกฎหมายในแง่มุมที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กฎหมายละเมิด (Tort Law) คือ กฎหมายเกี่ยวกับการประทุษร้ายหรือกระทำผิดในทางแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสิทธิเอกชนที่มีต่อกัน โดยกำหนดให้บุคคลที่ต้องเสียหายสามารถบังคับสิทธิของตนเอาแก่ผู้ก่อความเสียหายหรือผู้ต้องรับผิด หรือมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อชดใช้แก่ตนจากผู้ที่ล่วงสิทธิผิดหน้าที่ เพื่อให้สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ ในมุมมองของการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ กฎหมายละเมิดมีความสำคัญในฐานะของเครื่องมือในการช่วยยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย กฎหมายละเมิดกำหนดให้ผู้ทำละเมิดต้องชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย (cost internalization) เมื่อผู้ทำละเมิดต้องแบกรับต้นทุนจากความเสียหายที่ตนก่อขึ้น ก็จะมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (Optimal level of care) การสร้างแรงจูงใจดังกล่าวจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับว่าศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์หรือไม่

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาวัตถุประสงค์ของกฎหมายละเมิด หลักการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม (Optimal damages) และแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์ ทั้งในกรณีของค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 วัตถุประสงค์ของกฎหมายละเมิด

โดยทั่วไปแล้ว เราอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายละเมิดมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ 1) การชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น (Compensation) ซึ่งเป็นมุมมองทั่วไปของนักกฎหมาย ผู้พิพากษา และบุคคลทั่วไป และ 2) การยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Deterrence) โดยการจูงใจให้คนใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ซึ่งเป็นแง่มุมของการวิเคราะห์กฎหมายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์

2.1.1 การชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น (Compensation)

การตัดสินให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นหนึ่งในวิธีการที่ศาลใช้เยียวยา (remedies) ผู้เสียหาย โดยค่าเสียหาย (damages) คือขนาดของความรับผิด (magnitude of liability) ซึ่งหมายถึงจำนวนเงินที่ศาลกำหนดให้ผู้กระทำผิดต้องจ่ายให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อเป็นการชดใช้ต่อความผิดที่ได้กระทำไป[1] โดยทั่วไปแล้ว นักกฎหมายมักเห็นพ้องกันว่า การชดเชยค่าความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมเพื่อให้สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น เป็นวัตถุประสงค์หลักของกฎหมายละเมิด การทำให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นนั้นมีนัยว่าผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยผู้ทำละเมิดอาจชดเชยเป็นตัวเงินหรือสิ่งของก็ได้ (Compensatory damages) ตัวอย่างเช่น หากนาย ก ขโมยรถยนต์ของนาย ข ซึ่งมีราคาตลาดเท่ากับ 1,000,000 บาท นาย ก อาจชดใช้เงินจำนวน 1,000,000 บาท หรืออาจชดใช้คืนเป็นรถยนต์ก็ได้ อย่างไรก็ดี กฎหมายละเมิดจะทำหน้าที่ในการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ดีเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความถูกต้องเหมาะสมในการกำหนดค่าเสียหายของศาล

ในการวิเคราะห์กฎหมายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ใช้อรรถประโยชน์[2] (Utility) ที่คนผู้หนึ่งมีอยู่ก่อนถูกทำละเมิดในการอธิบายเรื่อง “การทำให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น” อรรถประโยชน์ของคนผู้หนึ่งจะเพิ่มขึ้นเมื่อเขาได้รับสิ่งที่สร้างความพึงพอใจให้แก่เขา เช่น เงิน สินค้า บริการ และการมีสุขภาพที่ดี เป็นต้น ในทางกลับกัน อรรถประโยชน์ของคนผู้หนึ่งจะลดลงเมื่อเขาได้สูญเสียสิ่งที่สร้างความพึงพอใจให้แก่เขา ดังนั้นเมื่อบุคคลถูกทำละเมิด เช่น ทรัพย์สินถูกทำลายหรือได้รับบาดเจ็บ อรรถประโยชน์ของบุคคลผู้นั้นจะลดลง “การทำให้กลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น” ในทางเศรษฐศาสตร์จึงหมายความถึงการทำให้อรรถประโยชน์ของผู้เสียหายกลับสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ผู้ทำละเมิดจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้ผู้เสียหายจนอรรถประโยชน์ของเขากลับคืนสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น หรือกล่าวอีกอย่างว่าผู้ทำละเมิดจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกว่า ไม่ว่าเขาจะถูกทำละเมิดหรือไม่นั้น อรรถประโยชน์ของเขาไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด (indifference)

โดยทั่วไปแล้ว ความเสียหาย (losses) สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Pecuniary losses) และความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-pecuniary losses) ความเสียหายที่เป็นตัวเงินเกิดจากการสูญเสียเงินทองหรือทรัพย์สินซึ่งสามารถซื้อขายในตลาด โดยปกติแล้วเมื่อมีความเสียหายที่เป็นตัวเงินเกิดขึ้น ผู้เสียหายมักจะได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม เนื่องจากศาล

[1] นอกจากค่าเสียหายแล้ว ศาลอาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดเยียวยาผู้เสียหายด้วยวิธีอื่นๆ เช่น คำสั่งศาล (Injunction) ซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำผิดกระทำหรือละเว้นการกระทำบางสิ่งบางอย่าง การชดใช้ตามประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดได้รับ (Restitution) ซึ่งเป็นการกำหนดให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าเสียหายตามขนาดของผลประโยชน์หรือกำไรที่ตนได้รับ แทนที่จะกำหนดตามความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นกับผู้เสียหาย

[2] อรรถประโยชน์คือความพึงพอใจที่บุคคลได้รับจากสิ่งต่างๆ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

สามารถระบุมูลค่าความเสียหายได้โดยการอ้างอิงจากราคาตลาด เช่น ค่าแรง เงินเดือน มูลค่าตลาดของทรัพย์สิน และค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ในทางตรงข้าม ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินคือความเสียหายที่เป็นความรู้สึกหรือเป็นนามธรรม (intangible) ตัวอย่างเช่น ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความกลัว การสูญเสียความรัก การเสื่อมสมรรถภาพร่างกาย และการสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ความเสียหายเหล่านี้ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินโดยการอ้างอิงจากราคาตลาดได้ดังเช่นในกรณีความเสียหายที่เป็นตัวเงิน

ในกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีเพียงความเสียหายที่เป็นตัวเงินอย่างเดียว เช่น ความเสียหายต่อทรัพย์สิน การชดเชยให้อรรถประโยชน์ของผู้เสียหายกลับสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นสามารถทำได้โดยการกำหนดให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าเสียหายเป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหาย แต่ในกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเกิดขึ้นด้วย เช่น ความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บ การชดเชยให้อรรถประโยชน์ของผู้เสียหายกลับสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น สามารถทำได้โดยการกำหนดให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่เพียงพอที่จะทำให้อรรถประโยชน์ของคนผู้นั้นกลับสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้[3] (สมมติว่าศาลทราบมูลค่าของความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน) อย่างไรก็ตาม การกำหนดมูลค่าให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินนั้นทำได้ยาก ดังนั้นศาลจึงไม่ทราบแน่ชัดว่าจะต้องกำหนดค่าเสียหายเท่าใดจึงจะทำให้อรรถประโยชน์ของผู้เสียหายกลับสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ความเสียหายบางอย่าง เช่น การเสียชีวิต ไม่สามารถชดเชยได้ด้วยเงินหรืออาจชดเชยได้ด้วยเงินจำนวนอนันต์ ซึ่งหมายความว่าการชดเชยด้วยเงินอาจจะไม่สามารถทำให้อรรถประโยชน์ของผู้เสียหายกลับคืนสู่ระดับที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ คำถามสำคัญก็คือ ศาลควรจะให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินหรือไม่ และถ้าให้ควรจะให้เท่าใด ซึ่งคณะผู้วิจัยจะตอบคำถามเหล่านี้ในส่วนถัดไป

อนึ่ง ในปัจจุบัน การชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นอาจจะมีความสำคัญลดลงไปบ้าง เนื่องจากการพัฒนาของตลาดธุรกิจประกันภัยประเภทต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้เสียหายมีหลักประกันว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจะได้รับการชดเชย โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพากฎหมายละเมิดแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การให้สวัสดิการต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น ประกันสังคม ประกันสุขภาพ และกองทุนผู้ประสบภัยจากรถ ยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัตถุประสงค์ดังกล่าวอาจถูกลดทอนความสำคัญลงไป

2.1.2 การยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Deterrence)

ในขณะที่นักกฎหมายมักจะให้ความสำคัญกับกฎหมายละเมิดในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น นักเศรษฐศาสตร์กลับให้ความสำคัญกับกฎหมายละเมิดในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าการเป็นเครื่องมือในการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น

[3] ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินคือ ค่าเสียหายที่ศาลชดเชยให้กับความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า กฎหมายละเมิดสามารถยับยั้งการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งที่เป็นการกระทำโดยเจตนาและไม่เจตนา ซึ่งคณะผู้วิจัยจะอธิบายในส่วนต่อไป

2.1.2.1 การยับยั้งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา

การทำกิจกรรมโดยขาดความระมัดระวังของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น การขับรถยนต์โดยประมาท หรือการขาดความความระมัดระวังในการผลิตหรือการให้บริการ อาจเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุอันนำมาซึ่งความเสียหายแก่ผู้อื่นได้ ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า กฎหมายละเมิดสามารถยับยั้งการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายโดยไม่เจตนาได้ โดยการกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายต้องแบกรับความเสียหายที่ตนก่อขึ้นแก่ผู้อื่น เสมือนว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นแก่ตนเอง (cost internalization)[4] การกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายต้องชดใช้ความเสียหายทั้งหมดที่ตนก่อขึ้นจะสร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่มีเหตุผลใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด (Optimal deterrence)

ก่อนที่จะอธิบายถึงทฤษฎีทางเศรษฐศาตร์ คณะผู้วิจัยจะขออธิบายความหมายของคำว่า “อุบัติเหตุ” ที่ใช้ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เสียก่อน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสน เนื่องจากความหมายดังกล่าวอาจมีความแตกต่างจากความหมายที่ใช้ในบริบทางกฎหมาย

คำว่า “อุบัติเหตุ” มีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ว่า เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด ความบังเอิญเป็น และมีความหมายตามสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 8 ว่า เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ทันคิด ถือกันว่าเป็นความบังเอิญที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจและไม่คาดฝันมาก่อน คำว่า “อุบัติเหตุ” ที่ใช้ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในหัวข้อนี้ มีความหมายสอดคล้องกับความหมายข้างต้นกล่าวคือ “อุบัติเหตุ” หมายถึง เหตุการณ์ร้ายซึ่งเป็นเหตุการณ์การสุ่ม (random) หรือเกิดขึ้นภายใต้ความน่าจะเป็น เนื่องจากอุบัติเหตุเป็นเหตุการณ์สุ่ม ดังนั้นจึงเป็นเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดได้อย่างแน่นอนว่าจะเกิดขึ้น และแน่นอนว่าไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจ ตัวอย่างเช่น เหตุรถชนมีโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้นร้อยละ 0.1 หากผู้ขับรถยนต์ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถ เหตุรถชนดังกล่าวเป็นอุบัติเหตุ ทั้งนี้เนื่องจากหากผู้ขับใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถ 100 ครั้ง จะเกิดเหตุรถชน 0.1 ครั้ง โดยที่ผู้ขับไม่สามารถบอกได้ว่าเหตุรถชนดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อใด และแน่นอนว่าผู้ขับรถยนต์ดังกล่าวไม่ได้ตั้งใจที่จะขับรถชน เพราะหากเขาตั้งใจขับรถชน เขาก็ควรจะสามารถบอกได้ว่าเหตุรถชนดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อใด อย่างไรก็ดี หากผู้ขับรถยนต์ใช้ความระมัดระวังในการขับมากขึ้นโดยการไม่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ โอกาสในการเกิดเหตุรถชนดังกล่าวจะลดลง

ในทางกฎหมายมีการใช้คำว่า “อุบัติเหตุ” ในความหมายที่แสดงถึงระดับของความตั้งใจหรือเจตนาในการกระทำหนึ่งๆ กล่าวคือ ในทางกฎหมายมีการแบ่งระดับของความตั้งใจออกเป็นสองกลุ่มคือ เจตนาในใจ และไม่เป็นเจตนาในใจ โดยเจตนาในใจแบ่งออกเป็น 4 ระดับ เรียงตามลำดับจากความตั้งใจ

[4] เป็นที่ชัดเจนว่า หากผู้ก่อความเสียหายไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหายที่ก่อขึ้น ผู้ก่อความเสียหายก็จะไม่มีแรงจูงในการระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายดังกล่าว

หรือเจตนามากไปน้อย ได้แก่ เจตนา จงใจ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (ประมาทโดยจงใจ) และประมาทเลินเล่อ ส่วนไม่มีเจตนาในใจแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อุบัติเหตุ และเหตุสุดวิสัย เป็นที่สังเกตว่า ในทางกฎหมาย คำว่า “อุบัติเหตุ” หมายถึง ที่ไม่เป็นเจตนาในใจ ซึ่งเป็นคนละสิ่งและไม่เกี่ยวข้องกับความประมาท ซึ่งเป็นเจตนาในใจ ในขณะที่คำว่า “อุบัติเหตุ” ตามความหมายที่ใช้ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์นั้น ไม่ได้หมายความถึงระดับของความตั้งใจแต่หมายถึงเหตุการณ์ร้ายหนึ่งๆ ซึ่งโอกาสในการเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความประมาทหรือความระมัดระวัง นอกจากนี้ เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาทหรือขาดความระมัดระวังอย่างเพียงพอ ดังนั้นความรับผิดทางละเมิดในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ปรากฏในหัวข้อนี้จึงเป็นความรับผิดจากการทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ หรือไม่ได้เจตนา

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การเกิดอุบัติเหตุนั้นมีต้นทุนที่สังคมต้องแบกรับ โดยต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ (expected social cost of accident) คือผลรวมของมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ (expected loss) ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง (cost of care) และต้นทุนค่าบริหารจัดการระบบละเมิดทั้งหมด (administrative cost) มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเกิดอุบัติเหตุ คือผลคูณของความน่าจะเป็นในการเกิดอุบัติเหตุและมูลค่าความเสียหายหากเกิดอุบัติเหตุขึ้น หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่ามูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นมีค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ย ตัวอย่างเช่น ถ้าอุบัติเหตุซึ่งสร้างความเสียหายเท่ากับ 100 มีโอกาสเกิดขึ้นร้อยละ 50 (ทำกิจกรรมเสี่ยง 100 ครั้ง เกิดอุบัติเหตุขึ้น 50 ครั้ง) ค่าเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเกิดอุบัติเหตุนี้คือ 100 x 0.50= 50 มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นมีความสัมพันธ์แบบแปรผกผันกับระดับของการใช้ความระมัดระวัง กล่าวคือถ้าบุคคลมีความระมัดระวังมากขึ้น โอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุจะลดลง ซึ่งจะทำให้มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดจากอุบัติเหตุลดลง ยิ่งใช้ความระมัดระวังมากขึ้นต้นทุนของอุบัติเหตุในส่วนนี้ก็จะยิ่งลดลง อย่างไรก็ดี เนื่องจากกฎหมายละเมิดกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายต้องแบกรับความเสียหายที่ตนก่อขึ้นแก่ผู้อื่น เสมือนว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นแก่ตนเอง ดังนั้นหากผู้ที่มีแนวโน้มว่าจะก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังมากขึ้น มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเกิดอุบัติเหตุก็จะลดลง ซึ่งหมายความว่า ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องจ่ายก็จะลดลงด้วย

การใช้ความระมัดระวังนั้นมีต้นทุนที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นทุนเวลาซึ่งเกิดจากการทำกิจกรรมโดยใช้ความระมัดระวังมากขึ้น และค่าใช้จ่ายในการติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัย เป็นต้น ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังจะแปรผันตามระดับของการใช้ความระมัดระวัง กล่าวคือ ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังจะขยับสูงขึ้นตามระดับของการใช้ความระมัดระวัง ยิ่งใช้ความระมัดระวังมากขึ้นต้นทุนส่วนนี้ก็จะยิ่งเพิ่มขึ้น

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า บุคคลที่มีเหตุผล (reasonable person) จะเลือกระดับความระมัดระวังโดยการเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนในการใช้ความระมัดระวัง โดยผลประโยชน์จากการใช้ความระมัดระวังคือการลดลงของมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ (การลดลง

ห้องสมุดวิจัยกฎหมายและนิติศาสตร์ (www.library.coj.go.th)

ของค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่าย) ระดับความระมัดระวังของบุคคลที่มีเหตุผลเลือกจะเป็นระดับที่มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนของการเกิดอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด (Optimal deterrence)[5]

อนึ่ง แม้ว่านักเศรษฐศาสตร์จะเห็นว่ากฎหมายละเมิดมีบทบาทสำคัญในการยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ควรตระหนักว่ากฎหมายละเมิดไม่ใช่กลไกหรือเครื่องมือแต่เพียงอย่างเดียวที่ทำหน้าที่สำคัญดังกล่าว ยังมีกลไกหรือเครื่องมืออื่นๆ อีกที่อาจใช้ทดแทนหรือทำงานร่วมกับกฎหมายละเมิดได้ ตัวอย่างเช่น การแข่งขันและการรักษาชื่อเสียงอาจช่วยทำให้บริษัทต่างๆ ปรับปรุงสินค้าและบริการให้มีความปลอดภัยมากขึ้น นอกจากนี้ รัฐยังสามารถออกกฎระเบียบต่างๆ เพื่อยับยั้งอุบัติเหตุโดยตรงได้

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาทของกฎหมายละเมิดในการยับยั้งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อใน 3 กรณี แบ่งตามประเภทของหลักแห่งความรับผิด ได้แก่ หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด (Strict liability rule) หลักความรับผิดโดยประมาท (Negligence rule) และหลักอื่นๆ ที่เกิดจากการผสมผสานของหลักดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังนี้[6]

(1) กฎหมายละเมิดกับการยับยั้งการเกิดความเสียหายในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด

หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดระบุว่า การกระทำใดก็ตามที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นก็เพียงพอที่จะทำให้เกิดความรับผิดทางละเมิดได้ หากเกิดความเสียหายขึ้นผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดชอบในทุกกรณี โดยที่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าผู้ก่อความเสียหายกระทำโดยประมาทเลินเล่อ หรือได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอหรือไม่[7] ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ภายใต้หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด บุคคลที่มีเหตุผล (reasonable person) จะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เมื่อศาลกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายต้องแบกรับความเสียหายทั้งหมดที่ตนก่อขึ้นแก่ผู้อื่นเสมือนว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นกับตนเอง

บุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกระดับความระมัดระวังโดยการเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนในการใช้ความระมัดระวัง โดยผลจากการใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้น/ลดลงคือ การลดลง/เพิ่มขึ้นของมูลค่า

---

[5] สมมติว่าผู้ก่อความเสียหายต้องชดใช้ค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น

[6] การวิเคราะห์ในส่วนนี้สมมติว่าบุคคลเป็นกลางต่อความเสี่ยง (Risk neutral) โดยในกรณีของบุคคลไม่ชอบความเสี่ยง (Risk averse) ค่าเสียหายที่เหมาะสมจะต่ำกว่าบุคคลที่เป็นกลางต่อความเสี่ยง เนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงกว่าบุคคลที่เป็นกลางต่อความเสี่ยง ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นกลางต่อความเสี่ยงคือบุคคลที่ไม่รู้สึกแตกต่างระหว่างเงินที่ได้โดยแน่นอนและเงินจำนวนเดียวกันที่ได้รับโดยมีความเสี่ยง ตัวอย่างเช่น อรรถประโยชน์ที่ได้รับจากการได้รับเงินจำนวน 100 บาท โดยแน่นอน มีค่าเท่ากับอรรถประโยชน์ที่ได้รับจากการมีโอกาสร้อยละ 10 ที่จะได้รับเงิน 1,000 บาท ในขณะที่ บุคคลไม่ชอบความเสี่ยง คือบุคคลที่พอใจในเงินที่ได้โดยแน่นอนมากกว่าเงินจำนวนเดียวกันที่ได้รับโดยมีความเสี่ยง ตัวอย่างเช่น อรรถประโยชน์ที่ได้จากการได้รับเงินจำนวน 100 บาท โดยแน่นอน มีค่ามากกว่าอรรถประโยชน์ที่ได้รับจากการมีโอกาสร้อยละ 10 ที่จะได้รับเงิน 1,000 บาท

[7] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (www.library.coj.go.th)

ความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ หรือการลดลง/เพิ่มขึ้นของค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่าย ซึ่งในขณะเดียวกัน การเพิ่ม/ลดความระมัดระวังก็จะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลมีต้นทุนการใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้น/ลดลงด้วย หากการเพิ่มความระมัดระวังทำให้ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายลดลง (ผลประโยชน์ของการเพิ่มความระมัดระวัง) มากกว่าการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการใช้ความระมัดระวัง (ต้นทุนของการเพิ่มความระมัดระวัง) บุคคลที่มีเหตุผลจะเพิ่มระดับความระมัดระวังขึ้นเรื่อยๆ จนถึงระดับที่เมื่อเพิ่มระดับความระมัดระวังขึ้นอีกทำให้ต้นทุนมากกว่าผลประโยชน์จากการเพิ่มความระมัดระวัง ซึ่งระดับความระมัดระวังดังกล่าวเป็นระดับที่เหมาะสม ในทางตรงข้าม หากการลดระดับการระมัดระวังทำให้ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายเพิ่มขึ้น (ต้นทุนของการลดความระมัดระวัง) น้อยกว่าการลดลงของต้นทุนการใช้ความระมัดระวัง (ผลประโยชน์ของการลดความระมัดระวัง) บุคคลที่มีเหตุผลก็จะลดระดับความระมัดระวังลง จนกระทั่งถึงระดับที่เมื่อลดระดับความระมัดระวังลงอีกจะทำให้ต้นทุนมากกว่าผลประโยชน์จากการลดความระมัดระวัง ซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสม ดังที่แสดงในตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่างที่ 1 สมมติว่าความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท และหากมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหาย บุคคลที่มีเหตุผลสามารถเลือกระดับความระมัดระวังได้ 3 ระดับ ได้แก่ ต่ำ กลาง และสูง ซึ่งผลประโยชน์และต้นทุนจากการใช้ความระมัดระวังในแต่ละระดับถูกแสดงไว้ในตารางที่ 2.1 ถ้าหากบุคคลที่มีเหตุผลเพิ่มความระมัดระวังจากระดับต่ำไประดับกลาง เขาจะมีต้นทุนเพิ่มขึ้น 8 บาท ในขณะที่ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับคือ 14 บาท (ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายลดลง 14 บาท) ดังนั้น บุคคลที่มีเหตุผลจะเพิ่มระดับความระมัดระวังจากระดับต่ำไประดับกลาง เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเพิ่มระดับความระมัดระวังมากกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น แต่ถ้าเขาเพิ่มความระมัดระวังจากระดับกลางไประดับสูง เขาจะมีต้นทุนเพิ่มขึ้น 5 บาท ในขณะที่ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับนั้นเพิ่มขึ้นเพียง 0.6 บาท ดังนั้น บุคคลดังกล่าวจึงไม่ต้องการเพิ่มความระมัดระวังขึ้นอีก เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเพิ่มระดับความระมัดระวังนั้นน้อยกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ความระมัดระวังระดับกลางจึงเป็นระดับความระมัดระวังที่เหมาะสม นอกจากนี้ เราจะสังเกตเห็นว่าระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมดังกล่าวเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด (Optimal deterrence)

ตารางที่ 2.1 ผลประโยชน์และต้นทุนการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่างๆ ในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด

ระดับของความระมัดระวัง	ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง	โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ	มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ	ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ
ต่ำ	2	15%	15	17
กลาง	10	1%	1	11
สูง	15	0.4%	0.4	15.4

หมายเหตุ: ความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท
ที่มา: ตัวอย่างสมมติโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดกฎหมาย (www.library.coj.go.th)

นอกจากหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดจะนำมาซึ่งการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมแล้ว หลักดังกล่าวยังนำมาซึ่งจำนวนครั้งหรือปริมาณที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายด้วย[8] เช่น จำนวนครั้งหรือระยะทางในการขับรถที่เหมาะสม ในการเลือกปริมาณของการทำกิจกรรมเสี่ยง บุคคลที่มีเหตุผลจะเปรียบเทียบอรรถประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมเสี่ยงกับต้นทุนของอุบัติเหตุที่คาดว่าจะต้องแบกรับ[9] แต่เนื่องจากหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดจูงใจให้บุคคลเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ดังนั้นการเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการทำกิจกรรมเสี่ยงในที่นี้ก็คือ การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอรรถประโยชน์ที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยงโดยใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต้นทุนของอุบัติเหตุที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยงโดยใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม การเปรียบเทียบดังกล่าวจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเลือกปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยงที่เหมาะสม (Optimal level of activity) ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลดังกล่าวจะเพิ่มปริมาณของการทำกิจกรรมเสี่ยงหากอรรถประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มขึ้น (ผลประโยชน์ของการเพิ่มปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยง) มากกว่าการเพิ่มขึ้นของต้นทุนของอุบัติเหตุที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ต้นทุนของการเพิ่มปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยง) และจะลดปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยงลงหากอรรถประโยชน์ที่ได้รับลดลง (ต้นทุนของการลดปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยง) น้อยกว่าการลดลงของต้นทุนของอุบัติเหตุที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ผลประโยชน์ของการลดปริมาณการทำกิจกรรมเสี่ยง)

<u>ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด</u>

หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดจะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้หรือไม่นั้น มีเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งคือ ศาลจะต้องกำหนดให้ผู้ทำละเมิดชดเชยค่าความเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลสามารถเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์จากการใช้ความระมัดระวังได้อย่างถูกต้อง และนำไปสู่การเลือกระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด ดังที่แสดงในตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างที่ 2 สมมติว่าการใช้ความระมัดระวังแบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยต้นทุนในการใช้ความระมัดระวังและมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้ความระมัดระวังระดับต่าง ๆ เป็นเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 1 แต่แทนที่จะสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายดังเช่นตัวอย่างที่ 1 คณะผู้วิจัยจะสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เพียงร้อยละ 50 ของมูลค่าความเสียหาย การกำหนดค่าเสียหายให้ต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องจ่ายมีมูลค่าเพียงกึ่งหนึ่งของมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเพิ่มความระมัดระวังนั้นต่ำเกินไปจนไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

[8] ภายใต้เงื่อนไขว่า ศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น

[9] ต้นทุนของอุบัติเหตุที่คาดว่าจะต้องแบกรับ คือ ผลรวมของต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่าย

จากตารางที่ 2.2 ซึ่งแสดงผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ โดยสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เพียงร้อยละ 50 ของมูลค่าความเสียหาย เราจะเห็นว่า หากบุคคลที่มีเหตุผลเพิ่มความระมัดระวังจากระดับต่ำไประดับกลาง เขาจะมีต้นทุนเพิ่มขึ้น 8 บาท ในขณะที่ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับคือ 7 บาท (ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายลดลง 7 บาท) ดังนั้น บุคคลที่มีเหตุผลจะไม่เพิ่มระดับความระมัดระวังจากระดับต่ำไประดับกลางซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสม เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเพิ่มระดับความระมัดระวังน้อยกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น จากตัวอย่างข้างต้น เราจะสังเกตเห็นว่าบุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกใช้ความระมัดระวังระดับต่ำ ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด แต่ไม่ใช่ระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด ในทางตรงข้าม หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง บุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกใช้ความระมัดระวังระดับสูง ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด แต่ไม่ใช่ระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด หรือไม่ใช่ระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมนั่นเอง

ตารางที่ 2.2 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด กรณีกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับร้อยละ 50 ของมูลค่าความเสียหาย

ระดับของความระมัดระวัง	ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง	โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ	ค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหาย		ค่าเสียหายเท่ากับร้อยละ 50 ของมูลค่าความเสียหาย	
			มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ	ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ	ค่าเสียหายที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องจ่าย	ต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับ
ต่ำ	2	15%	15	17	7.5	9.5
กลาง	10	1%	1	11	0.5	10.5
สูง	15	0.4%	0.4	15.4	0.2	15.2

หมายเหตุ: ความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท
ที่มา: ตัวอย่างสมมติโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดกลางสถาบันวิจัยและพัฒนาธรรมศาสตร์ (www.library.coj.go.th)

โดยสรุป ในกรณีของหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด ค่าเสียหายที่เหมาะสมคือค่าเสียหายที่เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้ต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลเสียต่อตัวผู้เสียหายเองแล้ว ยังทำให้บุคคลใช้ความระมัดระวังต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม และทำกิจกรรมเสี่ยงในปริมาณที่มากเกินไปอีกด้วย ในทางตรงข้าม หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง นอกจากจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลใช้ความระมัดระวังมากเกินไปแล้ว ยังทำให้บุคคลนั้นทำกิจกรรมเสี่ยงน้อยเกินไปทั้งที่กิจกรรมเหล่านั้นอาจเป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและส่วนรวม นอกจากนี้ การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองประการของกฎหมายละเมิด ได้แก่ การชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นและการยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย กล่าวคือ หากศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับ

มูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนอกจากจะทำให้ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมแล้วยังสามารถจูงใจให้ผู้ที่มีแนวโน้มจะก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมอีกด้วย

(2) กฎหมายละเมิดกับการยับยั้งการเกิดความเสียหายในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท

ในกรณีของหลักความรับผิดโดยประมาท (Negligence rule) ความรับผิดทางละเมิดจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำโดยประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย[10] ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การตัดสินว่าการกระทำใดเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้นจะใช้หลักว่า ผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอตามมาตรฐานที่พึงกระทำ (due care) หรือไม่ โดยมาตรฐานของการใช้ระดับความระมัดระวังดังกล่าวอาจเป็นมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือยึดถือตามสิ่งที่วิญญูชนพึงกระทำก็ได้ หากผู้ละเมิดใช้ความระมัดระวังต่ำกว่ามาตรฐานดังกล่าวจะถือว่าผู้ละเมิดกระทำโดยประมาทเลินเล่อและมีความรับผิด ตัวอย่างเช่น หากกฎหมายห้ามไม่ให้ขับรถในขณะมึนเมาสุรา แล้วปรากฏว่า นาย ก ขับรถในขณะมึนเมาสุราจนเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น จะถือว่านาย ก กระทำโดยประมาทเลินเล่อและมีความรับผิดทางละเมิด

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การสร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่มีเหตุผลใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมสามารถทำได้ โดยการกำหนดมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวังให้เท่ากับระดับความระมัดระวังที่เหมาะสม เมื่อกำหนดเช่นนั้นแล้วบุคคลที่มีเหตุผลจะมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดซึ่งเป็นการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจาก 1) บุคคลที่มีเหตุผลจะไม่เลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงกว่ามาตรฐาน เนื่องจากการกระทำดังกล่าวจะทำให้เขามีต้นทุนมากขึ้นโดยที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ เพิ่มขึ้น และ 2) บุคคลที่มีเหตุผลจะไม่เลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากการเบี่ยงเบนจากการใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานมีต้นทุนสูงกว่าการปฏิบัติตามมาตรฐาน ดังที่แสดงในตัวอย่างที่ 3

ตัวอย่างที่ 3 สมมติว่าต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นเหมือนดังเช่นตัวอย่างที่ 1 ทุกประการ แต่เปลี่ยนจากหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดเป็นหลักความรับผิดโดยประมาท และสมมติเพิ่มเติมว่า ศาลกำหนดมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับกลาง ซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสม (เนื่องจากต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในตัวอย่างที่ 3 เหมือนกับตัวอย่างที่ 1 ดังนั้นระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมจึงเป็นระดับเดียวกัน) จากตารางที่ 2.3 ซึ่งแสดงต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่างๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท เราจะเห็นว่า หากผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังระดับกลางหรือระดับสูง เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นเขาจะไม่มีความรับผิดเนื่องจากถือว่าเขาไม่ได้กระทำโดยประมาทเลินเล่อ ดังนั้นต้นทุนที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องแบกรับจะเท่ากับต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังซึ่งมี

[10] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

มูลค่าเท่ากับ 10 และ 15 บาท ตามลำดับ แต่ถ้าผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังระดับต่ำ เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นเขาจะมีความรับผิดและต้องชดใช้ค่าเสียหาย ดังนั้นต้นทุนที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องแบกรับจะเท่ากับต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังบวกด้วยมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 17 บาท

จากตารางที่ 2.3 เราจะสังเกตเห็นว่า การลดความระมัดระวังจากระดับกลางไประดับต่ำจะทำให้ผู้ทำละเมิดมีต้นทุนที่คาดว่าจะต้องแบกรับสูงขึ้น 15 บาท ในขณะที่ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังลดลงเพียง 8 บาท หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการลดความระมัดระวังจากระดับกลางไประดับต่ำมีน้อยกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น ดังนั้นบุคคลที่มีเหตุผลจึงไม่มีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐาน นอกจากนี้ บุคคลที่มีเหตุผลจะไม่ใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงกว่ามาตรฐาน เนื่องจากหากบุคคลที่มีเหตุผลเพิ่มความระมัดระวังจากระดับกลางไประดับสูง เขาจะมีต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้น 5 บาท ในขณะที่เขาจะไม่ได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นเลย เนื่องจากการใช้ความระมัดระวังทั้งสองระดับล้วนแต่เป็นการป้องกันตัวเขาจากความรับผิดทางละเมิด กล่าวโดยสรุป ภายใต้หลักของความรับผิดโดยประมาท หากศาลหรือกฎหมายกำหนดมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับที่เหมาะสม บุคคลที่มีเหตุผลก็จะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม

ตารางที่ 2.3 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท

ระดับของความระมัดระวัง	ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง	โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ	มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ	ค่าเสียหายที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องจ่าย	ต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับ	ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ
ต่ำ (ประมาทเลินเล่อ)	2	15%	15	15	17	17
กลาง (ไม่ประมาทเลินเล่อ)	10	1%	1	0	10	11
สูง (ไม่ประมาทเลินเล่อ)	15	0.4%	0.4	0	15	15.4

หมายเหตุ: ความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท
ที่มา: ตัวอย่างสมมติโดยคณะผู้วิจัย

ในทางปฏิบัติ ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกามีวิธีการกำหนดมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวังโดยใช้กฎของแฮนด์ (Hand rule) ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยผู้พิพากษาชื่อ Learned Hand ในการตัดสินคดี United States v. Carroll Towing Co. ในปี ค.ศ. 1947[11] กฎของแฮนด์กล่าวว่าระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม คือระดับที่ทำให้ต้นทุนของการเพิ่มการใช้ความระมัดระวังมีค่าเท่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับ โดยหากผู้ทำความเสียหายใช้ความระมัดระวังต่ำกว่าระดับที่เหมาะสมจะถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาทและมีความรับผิดฐานละเมิด เป็นที่น่าสังเกตว่ากฎของแฮนด์อาศัยหลักคิดเดียวกันกับการเลือกใช้ระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด

[11] 159 F.2d 169 (2d Cir. 1947)

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

กฎของแฮนด์ถือเป็นนวัตกรรมของวงการยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาในยุคนั้น เนื่องจากผู้พิพากษา Hand เขียนกฎดังกล่าวเป็นสมการทางคณิตศาสตร์ว่า $B = PL$ โดยในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ B คือต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง P คือการเปลี่ยนแปลงของความเสี่ยงในการเกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงระดับความระมัดระวัง และ L คือมูลค่าความเสียหาย ดังนั้น PL คือมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากไม่ใช้ความระมัดระวัง เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น เราอาจคิดว่า B คือต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง และ PL คือผลประโยชน์จากการใช้ความระมัดระวัง[12] กฎของแฮนด์ระบุว่าหากผู้ใดไม่ยอมใช้ความระมัดระวังทั้งที่ต้นทุนในการใช้ความระมัดระวังต่ำกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ ($B < PL$) จะถือว่าผู้นั้นกระทำโดยประมาท และในทางตรงข้ามหาก $B > PL$ จะถือว่าผู้นั้นไม่ได้กระทำโดยประมาท

ตัวอย่างเช่น หากการติดตั้งอุปกรณ์ป้องกันเพลิงไหม้ในโรงงานมีมูลค่า 1 ล้านบาท (B =1 ล้านบาท) จะทำให้มีความเสี่ยงในการเกิดเพลิงไหม้ลดลง 0.001 (P =0.001) สมมติว่าความเสียหายในกรณีเกิดเพลิงไหม้เท่ากับ 500 ล้านบาท (L =500 ล้านบาท) ดังนั้นมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าเกิดขึ้นหากเกิดเพลิงไหม้ลดลงเท่ากับ 0.001 x 500,000,000 = 500,000 บาท ($PL = 500,000$ บาท) จะเห็นว่าในตัวอย่างนี้ หากเจ้าของโรงงานตัดสินใจไม่ติดตั้งอุปกรณ์ป้องกันเพลิงไหม้และเกิดเพลิงไหม้ขึ้น จะถือว่าเจ้าของโรงงานไม่ประมาทและไม่มีความรับผิด เนื่องจากต้นทุนจากการติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวมากกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ หรือ $B > PL$

<u>ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท</u>

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า หลักความรับผิดโดยประมาทจะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้หรือไม่นั้น มีเงื่อนไขที่สำคัญคือ ศาลหรือกฎหมายกำหนดมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับที่เหมาะสม การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ใช่เงื่อนไขหลักที่ทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ยกเว้นว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดจะต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ดังที่แสดงในตัวอย่างที่ 4 และ 5

ตัวอย่างที่ 4 สมมติว่าต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นเหมือนดังเช่นตัวอย่างที่ 1 ทุกประการ แต่แทนที่จะสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหาย คณะผู้วิจัยจะสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เพียงร้อยละ 90 ของมูลค่าความเสียหาย จากตารางที่ 2.4 ซึ่งแสดงผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่างๆ เราจะเห็นว่าบุคคลที่มีเหตุผลยังคงเลือกใช้ความระมัดระวังระดับกลางซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากการลดลงของต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับยังไม่มากพอที่จะจูงใจให้พฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของบุคคลที่มีเหตุผลเบี่ยงเบนไปจากระดับที่เหมาะสม

[12] ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า ตัวแปรที่ปรากฏในกฎของแฮนด์อยู่ในรูปของหน่วยสุดท้าย (marginal) หรือระดับ (level) คณะผู้วิจัยสมมติให้ตัวแปรดังกล่าวอยู่ในรูปของหน่วยสุดท้าย ซึ่งเป็นการแปลความหมายที่มีความเหมาะสมตามหลักเศรษฐศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์ www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 2.4 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท กรณีกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับร้อยละ 90 ของมูลค่าความเสียหาย

ระดับของความระมัดระวัง	ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง	โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ	มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ	ค่าเสียหายที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องจ่าย	ต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับ	ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ
ต่ำ (ประมาทเลินเล่อ)	2	15%	13.5	13.5	15.5	17
กลาง (ไม่ประมาทเลินเล่อ)	10	1%	0.9	0	10	11
สูง (ไม่ประมาทเลินเล่อ)	15	0.4%	0.36	0	15	15.4

หมายเหตุ: ความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท
ที่มา: ตัวอย่างสมมติโดยคณะผู้วิจัย

ตัวอย่างที่ 5 สมมติว่าต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นเหมือนดังเช่นตัวอย่างที่ 1 ทุกประการ แต่แทนที่จะสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหาย คณะผู้วิจัยจะสมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายให้เพียงร้อยละ 10 ของมูลค่าความเสียหาย จากตารางที่ 2.5 ซึ่งแสดงผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ เราจะเห็นว่าบุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกใช้ความระมัดระวังระดับต่ำซึ่งเป็นระดับที่ต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากการลดลงของต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบกรับนั้นมากพอที่จะจูงใจให้พฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของบุคคลที่มีเหตุผลเปลี่ยงเบนไปจากระดับที่เหมาะสม กล่าวคือ การลดความระมัดระวังจากระดับกลางไประดับต่ำจะทำให้ผู้ทำละเมิดมีต้นทุนที่คาดว่าจะต้องแบกรับเพิ่มขึ้น 1.5 บาท ในขณะต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังลดลง 8 บาท หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลดความระมัดระวังจากระดับกลางไประดับต่ำนั้นมีมากกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น ดังนั้นบุคคลที่มีเหตุผลจึงมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม

เนื่องจากบุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐาน ดังนั้นหากศาลหรือกฎหมายกำหนดมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวังไว้สูงกว่าระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมก็จะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงเกินไป ในทางตรงข้าม หากกำหนดมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวังไว้ต่ำกว่าระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมก็จะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำเกินไป

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.library.law.chula.ac.th)

ตารางที่ 2.5 ผลประโยชน์และต้นทุนของการทำละเมิดที่ระดับความระมัดระวังต่าง ๆ ในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท กรณีกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับร้อยละ 10 ของมูลค่าความเสียหาย

ระดับของความระมัดระวัง	ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง	โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ	มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ	ค่าเสียหายที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องจ่าย	ต้นทุนรวมที่ผู้ทำละเมิดคาดว่าจะต้องแบก	ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ
ต่ำ (ประมาทเลินเล่อ)	2	15%	1.5	1.5	3.5	17
กลาง (ไม่ประมาทเลินเล่อ)	10	1%	0.1	0	10	11
สูง (ไม่ประมาทเลินเล่อ)	15	0.4%	0.04	0	15	15.4

หมายเหตุ: ความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท
ที่มา: ตัวอย่างสมมติโดยคณะผู้วิจัย

กล่าวโดยสรุป หลักความรับผิดโดยประมาทจะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้หรือไม่นั้น มีเงื่อนไขที่สำคัญคือ ศาลหรือกฎหมายต้องกำหนดมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับที่เหมาะสม การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ใช่เงื่อนไขหลักที่ทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม แม้กระนั้นก็ดี การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ยังเป็นสิ่งที่ศาลควรกระทำ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรม

(3) กฎหมายละเมิดกับการยับยั้งการเกิดความเสียหายในกรณีหลักความรับผิดแบบผสมผสาน

หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดและหลักความรับผิดโดยประมาทเป็นหลักที่จูงใจให้ผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม นอกจากทั้งสองหลักดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักอื่นๆ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างหลักดังกล่าว ซึ่งเป็นหลักที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้ทั้งผู้เสียหายและผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. หลักประมาทเลินเล่อยกเว้นว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่อด้วย (Negligence with defense of contributory negligence) ระบุว่า ผู้ก่อความเสียหายโดยประมาทไม่ต้องรับผิดใดๆ หากผู้เสียหายประมาทเลินเล่อด้วย ดังนั้น ผู้เสียหายจะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมภายใต้หลักความรับผิดโดยประมาท (ปฏิบัติตามมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวัง) และเมื่อผู้ก่อความเสียหายคาดว่าผู้เสียหายมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ผู้ก่อความเสียหายก็จะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมภายใต้หลักความรับผิดโดยประมาทด้วยเช่นกัน เพราะมิเช่นนั้นแล้วเขาจะต้องมีความรับผิด ในกรณีนี้ เงื่อนไขของการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมคือ ศาลหรือกฎหมายจะต้องกำหนดมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับที่เหมาะสม

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาฯ (www.library.chula.ac.th)

ข. หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดยกเว้นว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่อ (Strict liability with defense of contributory negligence) ระบุว่า ผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดในทุกกรณี ยกเว้นว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่อเอง ดังนั้น ผู้เสียหายก็จะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมภายใต้หลักความรับผิดโดยประมาท (ปฏิบัติตามมาตรฐานของการใช้ความระมัดระวัง) และเมื่อผู้ก่อความเสียหายคาดว่าผู้เสียหายมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ผู้ก่อความเสียหายจะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมภายใต้หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด เพราะมิเช่นนั้นแล้วเขาจะต้องมีความรับผิด ในกรณีนี้ เงื่อนไขของการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมคือ ศาลหรือกฎหมายจะต้องกำหนดมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับที่เหมาะสม และศาลต้องกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น

ค. หลักความรับผิดโดยเปรียบเทียบ (Comparative negligence) ระบุว่า หากทั้งผู้ก่อความเสียหายและผู้เสียหายต่างก็ประมาทเลินเล่อ ทั้งคู่ต้องรับผิดตามสัดส่วนความเสียหายที่แต่ละคนก่อขึ้นหรือตามสัดส่วนความประมาทเลินเล่อของแต่ละคน ดังนั้น ทั้งคู่จะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมภายใต้หลักความรับผิดโดยประมาท ทั้งนี้เพื่อปกป้องตนเองจากความรับผิด ในกรณีนี้ เงื่อนไขของการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมคือ ศาลหรือกฎหมายจะต้องกำหนดมาตรฐานการใช้ความระมัดระวังไว้ที่ระดับที่เหมาะสม

2.1.2.2 การยับยั้งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยเจตนา (Intentional tort)

ในบางครั้ง ผู้กระทำผิดเจตนาที่จะก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น แม้จะรู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดก็ตาม การเจตนากระทำผิดดังกล่าวมักเกิดจาก 1) การที่ผู้ทำละเมิดได้รับอรรถประโยชน์เป็นอย่างมากจากการทำละเมิด (ได้รับความพึงพอใจเป็นอย่างมากจากการก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น) ตัวอย่างเช่น การปาหินใส่รถยนต์ที่สัญจรในเวลากลางคืนเพียงเพราะรู้สึกสนุกสนานตื่นเต้นที่ได้ทำ และ 2) หากไม่ทำละเมิด ผู้ทำละเมิดอาจต้องแบกรับต้นทุนที่สูงขึ้นหรือได้รับอรรถประโยชน์ลดลง ตัวอย่างเช่น หากไม่ขับรถด้วยความเร็วสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดมาก จะพลาดการเข้าร่วมงานแต่งงานของลูกสาวคนเดียว เป็นต้น

การทำละเมิดโดยเจตนามักจะมีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นองค์ประกอบ 1) การประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง 2) เป็นพฤติการณ์ร้ายแรงซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม หรือ 3) เป็นการทำผิดซ้ำกันหลายๆ ครั้ง แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะเพิ่มอรรถประโยชน์แก่ผู้ทำละเมิด แต่ก็มีความเป็นไปได้สูงว่าการกระทำเหล่านี้จะสร้างความเสียหายต่อผู้อื่น ดังนั้นจึงสมควรที่จะถูกป้องปราม ในกรณีนี้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ในการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ศาลต้องกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อให้ค่าเสียหายครอบคลุมถึงอรรถประโยชน์ที่ผู้ละเมิดได้รับจากการใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำกว่าระดับที่เหมาะสมด้วย ซึ่งค่าเสียหายดังกล่าวเรียกว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ตัวอย่างที่ 6 แสดงให้เห็นว่าเหตุใดในกรณีที่ผู้ทำละเมิดได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้น การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่เพียงพอที่จะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

ตัวอย่างที่ 6 สมมติว่าความเสียหายจากอุบัติเหตุมีค่าเท่ากับ 100 บาท และหากมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหาย บุคคลที่มีเหตุผลสามารถเลือกระดับความระมัดระวังได้ 3 ระดับ ได้แก่ ต่ำ กลาง และสูง สมมติว่าการใช้ความระมัดระวังระดับสูงในที่นี้คือการขับรถด้วยความเร็วต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้มาก ซึ่งจะทำให้นาย ก ไม่สามารถเข้าร่วมงานแต่งงานของลูกสาวได้เลย ความระมัดระวังระดับกลางคือการขับรถด้วยความเร็วเท่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะทำให้นาย ก มาถึงงานช้า แต่ยังสามารถร่วมงานได้บางส่วน และความระมัดระวังระดับต่ำ คือการขับรถด้วยความเร็วสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้มาก ซึ่งจะทำให้นาย ก สามารถไปทันเวลางานเริ่มและสามารถอยู่ร่วมงานได้จนจบ ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้กับนาย ก เป็นอย่างมาก

การใช้ความระมัดระวังในแต่ละระดับจะให้อรรถประโยชน์และก่อให้เกิดต้นทุนแก่ผู้ใช้แตกต่างกัน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2.6 (โปรดสังเกตว่าตัวเลขต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเกิดอุบัติเหตุนั้นเป็นตัวเลขชุดเดียวกับที่ปรากฏในตารางที่ 2.1) จากตารางดังกล่าว เราจะเห็นว่า หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นซึ่งเท่ากับ 100 บาท บุคคลที่มีเหตุผลจะไม่เลือกใช้ความระมัดระวังระดับกลาง ซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสมในกรณีหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดซึ่งผู้ทำละเมิดไม่ได้รับอรรถประโยชน์จากการทำละเมิด เนื่องจากหากเขาใช้ความระมัดระวังลดลงจากระดับกลางไประดับต่ำ เขาจะมีต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังลดลง 8 บาท ในขณะที่เขาจะได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้นคิดเป็นมูลค่า 21 บาท ดังนั้นผลประโยชน์สุทธิที่เขาจะได้รับจึงมีมูลค่าเท่ากับ 29 บาท แต่มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือค่าเสียหายที่เขาคาดว่าจะต้องจ่ายจะเพิ่มขึ้น 14 บาท ดังนั้นบุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกใช้ความระมัดระวังระดับต่ำ ซึ่งไม่ใช่ระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำสุด กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า ในกรณีของการทำละเมิดโดยเจตนา การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงไม่สามารถนำไปสู่การใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ในการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ศาลจำเป็นที่จะต้องกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อให้ค่าเสียหายครอบคลุมอรรถประโยชน์ที่ผู้ทำละเมิดจะได้รับด้วย อย่างไรก็ดี การศึกษาว่า ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลควรจะเก็บค่าเสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น อยู่นอกเหนือขอบเขตของการศึกษานี้

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 2.6 ต้นทุนและผลประโยชน์สุทธิจากการใช้ความระมัดระวังในแต่ละระดับ กรณีการก่อความเสียหายโดยเจตนา

ระดับของความระมัดระวัง	ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง (a)	อรรถประโยชน์ที่ได้จากการใช้ความระมัดระวัง (b)	มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ (c)	ต้นทุน/ผลประโยชน์สุทธิจากการใช้ความระมัดระวัง (a) – (b)*	ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับ (a) + (c)
ต่ำ	2	30	15	-28	17
กลาง	10	9	1	1	11
สูง	15	0	0.4	15	15.4

หมายเหตุ: ความเสียหายจากอุบัติเหตุมีมูลค่าเท่ากับ 100 บาท

* ตัวเลขที่เป็นค่าลบแสดงถึงผลประโยชน์สุทธิ ตัวเลขที่เป็นค่าบวกแสดงถึงต้นทุนสุทธิ

ที่มา: ตัวอย่างสมมติโดยคณะผู้วิจัย

อย่างไรก็ดี การกระทำละเมิดโดยเจตนาอาจจะไม่ใช่การกระทำที่สมควรถูกป้องปรามเสมอไป ในบางกรณี การทำละเมิดโดยเจตนาอาจจะก่อความเสียหายให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่ก็ยังมีบุคคลอื่นที่ได้รับประโยชน์ในลักษณะที่เป็นที่ยอมรับของสังคม การตัดสินว่าควรป้องปรามการกระทำดังกล่าวหรือไม่นั้นควรขึ้นกับว่าความเสียหายที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้รับมากหรือน้อยกว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อบุคคลอื่น หากศาลเห็นว่าการกระทำดังกล่าวให้ผลประโยชน์มากกว่าความเสียหาย ก็ไม่สมควรที่จะป้องปรามการกระทำดังกล่าวโดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ตัวอย่างเช่น ชายผู้หนึ่งขับรถเกินกว่าความเร็วที่กฎหมายกำหนดมากจนเกิดอุบัติเหตุขึ้น แต่การขับรถด้วยเร็วสูงดังกล่าวเป็นไปเพื่อที่จะนำหญิงที่กำลังจะคลอดไปส่งโรงพยาบาล เป็นต้น

2.2 ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ศาลควรกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดเพื่อจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมและ/หรือเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม ในกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมมักจะสามารถทำได้ง่ายกว่ากรณีที่เกิดความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินประกอบด้วย ทั้งนี้เนื่องจาก การกำหนดมูลค่าให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินนั้นไม่สามารถทำได้โดยง่าย และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง นอกจากนี้ การให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจขัดกับหลักกฎหมายในบางประเทศด้วย ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ศาลในบางประเทศจึงอาจจะละเลยหรือไม่ให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในบางกรณี ซึ่งจะทำให้ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งนอกจากจะไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหายแล้วยังไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย

เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจมีต้นทุนการดำเนินการสูง ดังนั้นศาลอาจพิจารณาเปรียบเทียบผลได้ผลเสียของการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยใช้แนวทางดังนี้ ในกรณี

ที่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินนั้นมีเพียงเล็กน้อย การละเลยไม่ชดเชยให้แก่ความเสียหายดังกล่าวไม่น่าจะมีผลต่อแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังมากนัก ศาลอาจละเลยไม่ชดเชยค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ หรือศาลอาจลดต้นทุนในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยการกำหนดสูตรง่ายๆ ในการคำนวณหรือจัดทำตารางการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมกว่าการละเลยไม่ชดเชยค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเนื่องจากยังสามารถรักษาแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมไว้ได้ แต่ในกรณีที่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีขนาดใหญ่มาก ในขณะที่ความเสียหายที่เป็นตัวเงินมีขนาดเล็ก เช่น การเสียชีวิตของเด็กหรือผู้มีรายได้น้อย การละเลยไม่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจมีผลเสียหายร้ายแรงต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

ในกรณีการเสียชีวิตของเด็ก โดยเฉพาะการเสียชีวิตโดยทันที ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้นั้นค่อนข้างจำกัด เนื่องจากผู้ตายเป็นเด็กซึ่งยังไม่มีรายได้ ผู้ทำละเมิดอาจจะรอดพ้นจากการชดเชยการขาดรายได้ในอนาคตของตัวเด็กเองและค่าขาดไร้อุปการะของพ่อแม่ นอกจากนี้ผู้ทำละเมิดยังไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเนื่องจากเด็กเสียชีวิตโดยทันที ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินจึงค่อนข้างต่ำและเป็นเพียงส่วนน้อยของมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าไม่สามารถชดเชยความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นได้ ในกรณีดังกล่าว การละเลยไม่ชดเชยค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินนอกจากจะไม่เป็นธรรมแล้วยังไม่เพียงพอที่จะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย

มีทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์โต้แย้งว่า การให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแก่ตัวผู้ถูกละเมิดเอง หรือพ่อแม่หรือลูกหลานของผู้ถูกละเมิดอาจไม่มีเหตุผลอันสมควร เนื่องจากในกรณีที่มีความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเกิดขึ้น การได้รับค่าเสียหายชดเชยอาจจะไม่ทำให้ผู้เสียหายได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้น[13] ตัวอย่างเช่น เมื่อสิ่งของที่มีคุณค่าทางจิตใจเป็นอย่างสูงเสียหาย ผู้เสียหายจะไม่ได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการได้รับเงินเพิ่มขึ้น เนื่องจากอยู่ในสภาพเศร้าโศกเสียใจจนเงินไม่มีความหมายสำหรับเขา หรือในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดได้รับบาดเจ็บอย่างร้ายแรงจนถึงขั้นพิการ ถ้าคนผู้นั้นได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินอย่างครบถ้วนแล้ว เช่น ค่าขาดรายได้ในอนาคต ค่ารักษาพยาบาล ค่าจ้างพยาบาลมาดูแล หรือค่าอุปกรณ์ต่างๆ เช่น รถเข็น หรืออวัยวะเทียม การได้รับเงินเพิ่มเติมก็ไม่น่าจะทำให้เขาได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้น เนื่องจากเขาอยู่ในสภาพที่เงินไม่สามารถจะให้อรรถประโยชน์แก่เขาได้เหมือนเช่นเคย หรือเมื่อคนผู้หนึ่งเสียชีวิตลง คนผู้นั้นย่อมไม่สามารถได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้นจากเงินชดเชยที่ได้รับ และย่อมไม่ได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการที่ทายาท คู่สมรส หรือพ่อแม่ได้รับการชดเชย ดังนั้นการชดใช้ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินด้วยเงินนอกจากจะไม่สามารถทำให้ผู้ถูกละเมิดกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้แล้ว ยังเป็นการชดเชยให้แก่ผู้ถูกละเมิดหรือทายาท คู่สมรส หรือพ่อแม่ มากจนเกินไปด้วย ทฤษฎีดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่นักเศรษฐศาสตร์บางท่านคิดว่า

[13] งานวิจัย เช่น Sloan et al. (1998) Viscusi and Evan (1990) และ Finkelstein, Luttmer, and Notowidigdo (2008) พบหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว

การให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแก่ผู้ถูกละเมิดหรือผู้เกี่ยวข้องในกรณีของการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตอาจเป็นการชดเชยที่มากเกินไป

นักเศรษฐศาสตร์มองการทำประกันความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุ เช่น การประกันวินาศภัย การประกันทรัพย์สินต่างๆ หรือแม้กระทั่งประกันชีวิต ว่าเป็นการถ่ายโอนเงินจากสภาวะก่อนเกิดอุบัติเหตุไปสู่สภาวะหลังเกิดอุบัติเหตุแล้ว โดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่มีเหตุผลมักจะเต็มใจจ่ายเบี้ยประกันเพื่อแลกกับการรับประกันว่าสถานะทางการเงินของเขาหรือผู้เกี่ยวข้องหลังจากการเกิดอุบัติเหตุจะไม่แตกต่างจากช่วงก่อนเกิดอุบัติเหตุ จำนวนวงเงินประกันจะแสดงถึงจำนวนเงินที่เขาต้องการจะได้รับชดเชยเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น ซึ่งจะถูกกำหนดจากคุณค่าที่บุคคลนั้นๆ ให้แก่เงินที่ได้รับเมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า คนที่มีเหตุผลจะไม่ทำประกันที่มีวงเงินประกันสูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งคาดว่าจะเกิดขึ้น เนื่องจากเขาจะไม่ได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการได้รับค่าชดเชยความเสียหายดังกล่าว ดังนั้นการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแก่ผู้เสียหายจึงเปรียบเสมือนการให้ประกันแก่ผู้เสียหายเกินกว่าวงเงินที่เขาต้องการ (Over-insurance) ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ (inefficiency) อย่างไรก็ดี ยังไม่พบหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่งชัดเจนพอที่จะสรุปได้ว่าบุคคลที่มีเหตุผลมีความต้องการซื้อประกันความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ถ้าประกันดังกล่าวมีขายในตลาด

เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (ทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่เป็นตัวเงิน) มีความจำเป็นอย่างมากต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม Shavell (2004) เสนอว่า เพื่อขจัดความกังวลว่า การให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจทำให้ผู้ถูกละเมิดหรือ ทายาท คู่สมรส หรือพ่อแม่ของผู้ถูกละเมิดได้รับการชดเชยมากเกินไป ศาลอาจกำหนดให้ผู้ทำละเมิดจ่ายค่าความเสียหายเฉพาะที่เป็นตัวเงินเท่านั้น ส่วนค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินศาลอาจกำหนดให้จ่ายในรูปของค่าปรับของรัฐ ซึ่งจะถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะต่อไป อย่างไรก็ดี การให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจทำให้ค่าเสียหายมีจำนวนสูงมาก ซึ่งผู้ผลิตสินค้าและบริการอาจจะรวมค่าเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นหากพวกเขามีความรับผิดทางละเมิดไว้ในต้นทุนการผลิตและผลักภาระไปให้แก่ผู้บริโภค โดยการขึ้นราคาสินค้าและบริการ นอกจากนี้บริษัทประกันอาจขึ้นเบี้ยประกัน ดังนั้น ศาลอาจจำเป็นต้องกำหนดค่าเสียหาย โดยคำนึงถึงการสร้างสมดุลระหว่างการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม กับการรักษาระดับราคาสินค้าและบริการไว้ไม่ให้สูงเกินไป หรือเกิดอุปสรรคต่อการเข้าถึงประกันประเภทต่างๆ มากจนเกินไป

2.3 หลักการคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีการตายโดยมิชอบ (Wrongful death) และกรณีบาดเจ็บ (Injuries)

การคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีของการเสียชีวิตโดยมิชอบนั้นทำได้ยาก เนื่องจากคนเรามักจะเห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งที่มีค่าเป็นอนันต์ (infinity) การเสียชีวิตเปรียบเสมือนการสูญเสียโอกาสในการแสวงหาความสุขในชีวิตซึ่งไม่สามารถประเมินค่าได้ โดยทั่วไปแล้ว คงจะไม่มีใครยอมรับข้อเสนอ

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

แลกเปลี่ยนเงินกับการเสียชีวิตในทันทีทันใด คงจะไม่มีพ่อแม่คนใดยอมรับเงินเพื่อแลกกับการตายของลูก และคงจะไม่มีคู่รักคู่ใดที่ยอมแลกชีวิตของคนรักกับเงิน ไม่ว่าเงินจำนวนนั้นจะมากมายมหาศาลเพียงใดก็ตาม

แม้ว่าการคำนวณค่าของชีวิตจะทำได้ยาก แต่ศาลจำเป็นต้องกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับเหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีที่ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินมีขนาดไม่มากนัก ในขณะที่ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีขนาดใหญ่มาก เช่น การตายของเด็กกำพร้าหรือคนชราโดยทันที อย่างไรก็ดี ศาลมักจะไม่มีแนวทางในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ชัดเจนและอาจจะแก้ปัญหาโดยละเลยการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลกระทบในทางลบอย่างร้ายแรงต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม

การกำหนดค่าเสียหายในกรณีการตาย ศาลอาจนำกฎของแฮนด์ (Hand rule) มาประยุกต์ใช้ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า กฎของแฮนด์ระบุว่าระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม คือระดับการใช้ความระมัดระวังที่ทำให้ต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังมีค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น[14] หรือ $B = PL$ โดยที่ B คือต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง P คือการเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงของการตายจากอุบัติเหตุซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงระดับความระมัดระวัง และ L คือมูลค่าความเสียหายเมื่อเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ดังนั้น หากเราทราบ B และ P เราสามารถคำนวณหามูลค่าความเสียหายจากอุบัติเหตุ (L) ได้จากสูตร $L = \frac{B}{P}$ ค่าเสียหายที่ได้จากการคำนวณโดยวิธีดังกล่าวมักถูกเรียกว่าค่าเสียหายจากกฎของแฮนด์ (Hand rule damages)

ตัวอย่างเช่น สมมติว่าการลงทุนติดตั้งอุปกรณ์ป้องกันสิ่งของตกหล่นจากอาคารที่กำลังก่อสร้าง (B) มีมูลค่า 1 ล้านบาท ซึ่งหากติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวจะทำให้ความน่าจะเป็นในการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในขณะก่อสร้างอาคาร (P) ลดลง 1 ใน 1,000 ดังนั้น มูลค่าความเสียหายจากการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในขณะก่อสร้างอาคารจะเท่ากับ 1 ล้านบาทหารด้วย 1 ใน 1,000 ซึ่งเท่ากับ 1,000 ล้านบาท

ระดับความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่บุคคลหนึ่งกำลังเผชิญมีอิทธิพลต่อการคำนวณค่าเสียหายตามวิธีข้างต้น ค่าเสียหายที่คำนวณได้เป็นค่าเสียหาย ณ ระดับความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่บุคคลนั้นกำลังเผชิญเท่านั้น ค่าเสียหายดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้อ้างอิงกับความเสี่ยงระดับอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงที่สูงกว่าความเสี่ยงที่บุคคลนั้นกำลังเผชิญอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจาก โดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่กำลังเผชิญกับความเสี่ยงในการเสียชีวิตต่ำกว่าจะมีความเต็มใจที่จะยอมรับความเสี่ยงที่สูงขึ้นมากกว่าบุคคลที่กำลังเผชิญความเสี่ยงสูงกว่า

ภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงในการตายกับจำนวนเงินชดเชย เราจะสังเกตเห็นว่าความชันของกราฟในภาพเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหมายความว่า การที่บุคคลหนึ่งซึ่งกำลังเผชิญกับความเสี่ยงในการเสียชีวิต 1 ใน 1,000 ยอมรับการชดเชย 1,000 บาท เพื่อ

[14] มูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นมีค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายคูณด้วยความน่าจะเป็นในการเกิดความเสียหาย

แลกกับการยอมรับความเสี่ยงดังกล่าวเพิ่มขึ้น 1 ใน 10,000 ไม่ได้หมายความว่า หากบุคคลเดียวกันกำลังเผชิญกับความเสี่ยงในการเสียชีวิต 1 ใน 100 แล้วเขาจะยอมรับเงินชดเชย 1,000 บาท เพื่อแลกกับการยอมรับความเสี่ยงเพิ่มขึ้น 1 ใน 10,000 หากต้องการให้บุคคลดังกล่าวยอมรับความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้เขามากกว่า 1,000 บาท

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงในการตายกับจำนวนเงินชดเชย

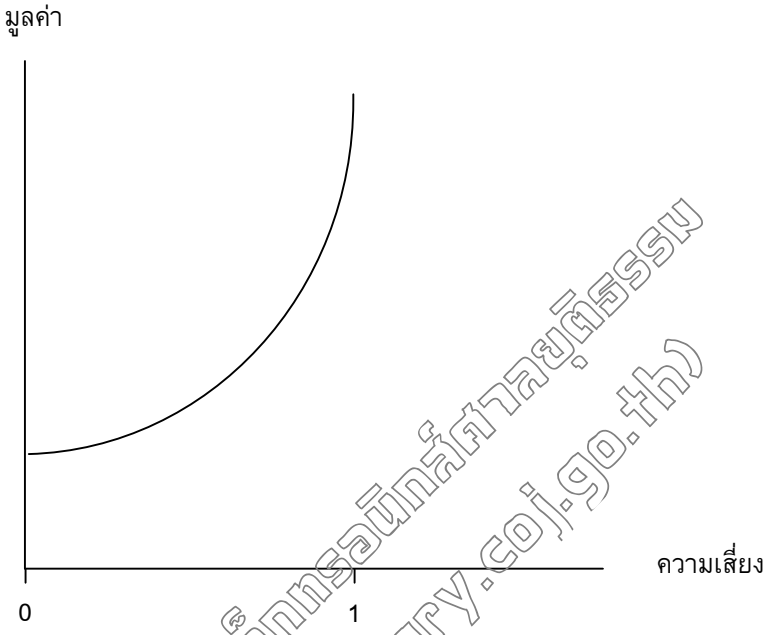

หอสมุดวิจัยการยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

เช่นเดียวกับกรณีการตาย การคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจากการบาดเจ็บไม่สามารถทำได้โดยง่าย ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีราคาตลาดให้อ้างอิง (ไม่มีตลาดซื้อขายความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานหรือความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอื่นๆ) อย่างไรก็ดี ศาลอาจนำกฎของแฮนด์ (Hand rule) มาประยุกต์ใช้ในการคำนวณค่าเสียหายในกรณีบาดเจ็บได้โดยใช้สูตรเดียวกันกับการคำนวณในกรณีตายคือ $L = \frac{B}{P}$ โดยที่ B คือต้นทุนของการใช้ความระมัดระวัง P คือการเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงของการได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ และ L คือมูลค่าความเสียหายจากการได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ

ตัวอย่างเช่น สมมติว่าการลงทุนติดตั้งถุงลมนิรภัยในรถยนต์ (B) มีมูลค่า 1 แสนบาท ซึ่งการติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวจะทำให้ความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ (P) ลดลง 1 ใน 100 ดังนั้น มูลค่าความเสียหายจากการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางรถยนต์จะเท่ากับ 1 แสนบาทหารด้วย 1 ใน 100 ซึ่งเท่ากับ 10 ล้านบาท

2.4 แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม

โดยหลักการกว้างๆ แล้ว ศาลควรกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเพื่อทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมและ/หรือเพื่อช่วยจูงใจให้เกิดการใช้

ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยกล่าวถึงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีเฉพาะ ซึ่งแต่ละกรณีมีความน่าสนใจและจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 ค่าเสียหายที่เหมาะสมกับต้นทุนในการบริหารจัดการระบบละเมิด

อันที่จริงแล้ว เมื่อเกิดอุบัติเหตุและมีการดำเนินคดีความเกิดขึ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุนั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายเท่านั้นหากแต่ยังรวมถึงต้นทุนในการบริหารจัดการระบบละเมิดด้วย ซึ่งต้นทุนดังกล่าวนอกจากจะรวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีความของโจทก์และจำเลยแล้วยังรวมถึงต้นทุนในการดำเนินการของศาลด้วย ดังนั้นเพื่อให้บุคคลมีแรงจูงใจในการใช้ระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมอย่างแท้จริง ศาลควรกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับผลรวมของมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและต้นทุนในการบริหารจัดการระบบละเมิด ซึ่งล้วนเป็นต้นทุนของสังคมที่เกิดขึ้นจริง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้เสียหายจะต้องได้รับค่าเสียหายดังกล่าวทั้งหมด ผู้เสียหายควรได้รับค่าเสียหายเฉพาะในส่วนของความเสียหายที่ตนได้รับและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีความ ส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของศาล ศาลอาจเรียกเก็บจากผู้ทำละเมิดในรูปแบบของค่าธรรมเนียม

2.4.2 ค่าเสียหายที่เหมาะสมกับโอกาสในการบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย

ในบางครั้ง ผู้เสียหายอาจมีโอกาสที่จะบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุได้ เช่น การปฐมพยาบาลขั้นต้นหลังจากเกิดอุบัติเหตุ การเคลื่อนย้ายข้าวของเครื่องใช้ให้อยู่ในที่ๆ ปลอดภัยหลังจากเกิดไฟไหม้ การบรรเทาความเสียหายนี้เป็นสิ่งที่สังคมปรารถนาหากการบรรเทานั้นทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นลดลงมากกว่าต้นทุนในการบรรเทา ดังนั้นเพื่อจูงใจให้การบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหายอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยยังคงรักษาแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมของผู้ก่อความเสียหายไว้ ศาลควรจะกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังจากมีการบรรเทาความเสียหายตามความเหมาะสมบวกด้วยต้นทุนในการบรรเทาความเสียหาย

ตัวอย่างเช่น สมมติว่า หากผู้เสียหายบรรเทาความเสียหายหลังจากเกิดอุบัติเหตุ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะเท่ากับ 100 บาท แต่ถ้าไม่บรรเทาความเสียหายจะเท่ากับ 150 บาท ดังนั้นการบรรเทาความเสียหายจะเป็นสิ่งที่สังคมปรารถนาหากมีต้นทุนน้อยกว่า 50 บาท สมมติเพิ่มเติมว่า ต้นทุนในการบรรเทาเท่ากับ 10 บาท (เป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา) ถ้าผู้เสียหายทราบว่าเขาจะได้รับค่าเสียหาย 110 บาท ไม่ว่าเขาจะบรรเทาความเสียหายหรือไม่ก็ตาม เขาจะเลือกที่จะบรรเทาความเสียหาย เพราะหากเขาไม่บรรเทาเขาจะขาดทุน 40 บาท (มูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมากกว่าค่าเสียหายที่ได้รับ 40 บาท) แต่ถ้าเขาบรรเทาความเสียหายเขาจะเท่าทุน (มูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่ากับค่าเสียหายที่ได้รับบวกต้นทุนในการบรรเทาความเสียหาย)

สิ่งที่กล่าวข้างต้นเป็นเพียงแนวคิดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม ในความเป็นจริงคงเป็นไปได้ยากที่ศาลจะสามารถระบุอย่างชัดเจนว่าระดับการบรรเทาความเสียหายที่เหมาะสมควรจะเป็นเท่าใด ดังนั้นในทางปฏิบัติศาลอาจใช้วิธีการ เช่น ภายใต้ระบบกฎหมายของแองโกลอเมริกัน (Anglo-American

law) และฝรั่งเศส ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่ผู้เสียหายไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (unavoidable losses) บวกด้วยค่าใช้จ่ายในการหลีกเลี่ยงความเสียหายตามสมควร

2.4.3 ค่าเสียหายที่เหมาะสมกับความสามารถในการจ่ายค่าเสียหายของผู้ก่อความเสียหาย

แม้ว่าศาลจะกำหนดค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแล้ว แต่ถ้าผู้ก่อความเสียหายไม่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าเสียหายตามที่ศาลกำหนดได้ ค่าเสียหายที่เขาจ่ายได้จะต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ก่อความเสียหายก็จะไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม โดยจะใช้ความระมัดระวังต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม และทำกิจกรรมเสี่ยงบ่อยครั้งกว่าที่ควร ตัวอย่างเช่น คนขับรถรับจ้างอาจจะไม่มีแรงจูงใจมากพอที่จะใช้รถใช้ถนนด้วยความระมัดระวัง หรือคนงานในโรงงานอาจจะไม่มีแรงจูงใจมากพอที่จะผลิตสินค้าที่ปลอดภัย

วิธีการหนึ่งที่อาจนำมาใช้แก้ปัญหาข้างต้นได้คือการกำหนดให้ผู้บังคับบัญชา (principal) ซึ่งสามารถสังเกตและควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา (agent) เป็นผู้จ่ายค่าเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนแทนเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาก่อความเสียหาย (Vicarious liability) ตัวอย่างเช่น ให้นายจ้างจ่ายค่าเสียหายแทนลูกจ้าง พ่อแม่จ่ายค่าเสียหายแทนลูก หรือผู้รับเหมา (contractor) จ่ายค่าเสียหายแทนผู้รับเหมาช่วง (subcontractor) การกำหนดเช่นนี้จะทำให้ผู้บังคับบัญชามีแรงจูงใจที่จะควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้ใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตัวผู้บังคับบัญชาเอง ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาไม่สามารถสังเกตและควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาได้โดยตรง ผู้บังคับบัญชาอาจใช้วิธีลงโทษเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาก่อความเสียหาย หรือให้สิ่งตอบแทนเมื่อมีการใช้ความระมัดระวังมากขึ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาใช้ความระมัดระวังมากขึ้นได้ นอกจากนี้ ยังอาจแก้ปัญหานี้โดยวิธีการต่างๆ เช่น การกำหนดรายได้ขั้นต่ำของผู้ทำกิจกรรมเสี่ยง การบังคับให้ทำประกันบุคคลที่สามและการกำหนดกฎระเบียบควบคุมการทำกิจกรรมเสี่ยงโดยตรง เช่น ห้ามรถบรรทุกน้ำมันลอดอุโมงค์หรือห้ามขับรถเร็วกว่าความเร็วที่กำหนดไว้ในเขตชุมชน

2.4.4 ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความไม่แน่นอน (Uncertainty) หรือไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเกิดขึ้น (Unforeseeable)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมซึ่งกล่าวถึงข้างต้นมีข้อสมมติที่สำคัญว่า ผู้ก่อความเสียหายทราบก่อนที่จะเกิดอุบัติเหตุว่าความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นนั้นมีมูลค่าเท่าใด ในกรณีดังกล่าว เพื่อจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ศาลจำเป็นต้องกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะถ้าผู้ก่อความเสียหายทราบว่าจะต้องจ่ายค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหาย เขาจะสามารถเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังระดับต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งนำมาสู่การเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม

ในบางกรณี ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความไม่แน่นอนสูง ผู้ก่อความเสียหายจึงไม่ทราบล่วงหน้าว่าความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นนั้นมีมูลค่าเท่าใด ตัวอย่างเช่น เวลาเกิดอุบัติเหตุจากรถชน ผู้ขับขี่รถยนต์

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Library and IT Center)

มักจะไม่ทราบล่วงหน้าว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นนั้นมีมูลค่าเท่าใด เนื่องจากไม่ทราบล่วงหน้าว่าผู้ถูกชนมีอาชีพอะไร มีรายได้เท่าใด หรือจะได้รับบาดเจ็บมากน้อยเพียงใด ในกรณีดังกล่าว การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจะไม่มีผลต่อการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ก่อความเสียหายไม่ทราบล่วงหน้าว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะมีมูลค่ามากน้อยเพียงใด ดังนั้นการตัดสินใจเลือกใช้ระดับความระมัดระวังของเขาจึงไม่ขึ้นกับว่าศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายหรือไม่

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ทราบล่วงหน้าว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมีมูลค่าเท่าใด แต่ทราบการแจกแจงความน่าจะเป็น (Probability distribution) ของมูลค่าความเสียหาย[15] และมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ย การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ยจะสามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวทำให้ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายมีค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ก่อความเสียหายสามารถเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังระดับต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และจะนำมาซึ่งการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม อนึ่ง การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ยมีนัยว่า ศาลไม่ได้กำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นทุกครั้ง ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายผิดพลาดบ้างในบางครั้ง แต่โดยเฉลี่ยแล้วศาลกำหนดค่าเสียหายได้ถูกต้องตรงกับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น

ทฤษฎีข้างต้นมีนัยต่อการกำหนดค่าเสียหายในกรณีที่ความเสียหายมีความไม่แน่นอนสูง เช่น การกำหนดค่าขาดรายได้หรือค่ารักษาพยาบาลในอนาคต ซึ่งศาลอาจจะไม่แน่ใจว่ารายได้ของผู้เสียหายหลังจากที่หายจากอาการบาดเจ็บแล้วจะเป็นเท่าไร หรือไม่สามารถคาดเดาได้ว่าค่ารักษาพยาบาลในอนาคตจะเป็นเท่าไร (ปัญหานี้มักเกิดขึ้นในประเทศที่ระบบศาลนิยมให้จ่ายค่าชดเชยความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นเงินก้อนเดียว) ในกรณีดังกล่าว หากศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับค่าเฉลี่ยของมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนหรือใกล้เคียงกัน ก็จะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

ในทางปฏิบัติ การประมาณค่าเฉลี่ยของมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไม่สามารถทำได้โดยง่ายและอาจทำให้ระบบละเมิดมีต้นทุนบริหารจัดการสูง ดังนั้น ศาลอาจจะพิจารณาตัดความเสียหายส่วนที่มีความไม่แน่นอนออกจากการคำนวณค่าเสียหาย ถ้าความเสียหายในส่วนดังกล่าวมีไม่มากนักและไม่น่าจะส่งผลกระทบทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจให้ใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม หรือศาลอาจใช้สูตรคำนวณอย่างง่ายๆ หรือจัดทำตารางช่วยคำนวณหรือคู่มือในการประมาณความเสียหายดังกล่าว เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการระบบละเมิด อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยค่าเฉลี่ยของมูลค่าความเสียหายอาจทำให้ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่ไม่มีประกันคุ้มครอง ไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

[15] การแจกแจงความน่าจะเป็นของมูลค่าความเสียหายคือ ความน่าจะเป็นของมูลค่าความเสียหายระดับต่างๆ

นอกจากกรณีข้างต้นแล้ว หลักของการกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจได้รับการยกเว้นในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุพิสดารซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยมาก (unlikely losses) ในกรณีดังกล่าวศาลอาจยกเว้นความรับผิดของผู้ก่อความเสียหาย เนื่องจากผู้ก่อความเสียหายมักไม่ทราบล่วงหน้าว่าจะมีความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุนั้น และถึงแม้ว่าจะใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วก็อาจจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเสียหายนั้นได้ ดังนั้นการยกเว้นความรับผิดจึงไม่น่าจะส่งผลทางลบต่อการใช้ความระมัดระวังมากนัก นอกจากนี้ การยกเว้นความรับผิดยังอาจช่วยทำให้ต้นทุนการบริหารจัดการระบบละเมิดต่ำลงด้วย เพราะไม่มีต้นทุนในการกำหนดค่าเสียหาย หลักการดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในบางประเทศ เช่น ประเทศที่ใช้หลักกฎหมายของแองโกลอเมริกัน (Anglo-American law) ซึ่งมีการกำหนดให้ผู้ทำละเมิดไม่ต้องจ่ายค่าเสียหาย หากบุคคลที่มีเหตุผลไม่สามารถคาดเดาล่วงหน้าได้ว่าเหตุนั้นจะนำมาซึ่งความเสียหาย (unforeseeable)

ตัวอย่างเช่น คดี Palsgraf v. Long Island Railway Co. (248 N.Y. 399, 162 N.E. 99[1928]) ในสหรัฐอเมริกา ในคดีนี้ นาง Palsgraf เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง Long Island Railway Co. โดยในขณะที่นาง Palsgraf กำลังยืนอยู่บนชานชาลา รถไฟขบวนหนึ่งกำลังเคลื่อนตัวออกจากอีกชานชาลาหนึ่ง ซึ่งมีผู้ชายสองคนกำลังวิ่งตามรถไฟและกระโดดขึ้นไปบนรถ ชายคนหนึ่งซึ่งถือกล่องห่อไว้ด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ทรงตัวไม่มั่นคงและกำลังจะพลัดตกลงมา พนักงานบนรถไฟจึงช่วยฉุดแขนไว้และพนักงานบนชานชาลาช่วยดันตัวขึ้นไปบนรถ ในขณะนั้นกล่องดังกล่าวได้ตกลงมาและกลิ้งไปตามราง ปรากฏว่าในกล่องบรรจุพลุไฟ และได้เกิดระเบิดขึ้น แรงระเบิดทำให้กระเบื้องแตกและปลิวไปโดนนาง Palsgraf ซึ่งอยู่ห่างออกไปหลายเมตร ในคดีนี้ศาลแห่งมลรัฐนิวยอร์กได้ตัดสินว่า Long Island Railway Co. ไม่ต้องรับผิด

2.4.5 ความรับผิดทางละเมิดกับการประกันภัย

การประกันความรับผิด (liability insurance) เป็นการประกันความเสี่ยงจากความสูญเสียทางการเงินอันเกิดจากความรับผิดทางละเมิด หากมีการทำละเมิดเกิดขึ้นและผู้ทำละเมิดมีประกันความรับผิด บริษัทประกันจะเป็นผู้ชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนแก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้ขึ้นกับวงเงินและรายละเอียดในสัญญาประกัน เมื่อผู้ทำละเมิดไม่ต้องจ่ายค่าเสียหาย เขาอาจจะไม่มีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์สนใจศึกษาเกี่ยวกับการประกันความรับผิดในบริบทการวิเคราะห์กฎหมายละเมิดด้วยหลักเศรษฐศาสตร์คือ การที่บุคคลสามารถทำประกันความรับผิดจะทำให้บุคคลดังกล่าวมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ในการตอบคำถามข้างต้น ก่อนอื่นเราควรทำความเข้าใจก่อนว่า ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์แล้ว การตัดสินใจทำประกันของบุคคลหนึ่งๆ มีความเชื่อมโยงกับทัศนคติเกี่ยวกับความเสี่ยงของบุคคลนั้น โดยส่วนมากแล้ว คนเรามักจะไม่ชอบความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอน (risk-averse) และมักจะยอมจ่ายเงินเพื่อเปลี่ยนความเสี่ยงให้เป็นความแน่นอน ตัวอย่างเช่น ในการเล่นพนันชนิดหนึ่งซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ในการเล่น โอกาสที่ผู้เล่นจะชนะพนันคือร้อยละ 60 และโอกาสในการแพ้คือร้อยละ 40 หากชนะผู้เล่นจะได้รับเงินรางวัล 100 บาท แต่หากแพ้ผู้เล่นจะเสียเงิน 100 บาท บุคคลที่ไม่ชอบความ

เสี่ยงจะไม่ยอมเล่นพนันชนิดนี้แม้ว่าผลตอบแทนที่เขาคาดหวังว่าจะได้จากการเล่นพนันดังกล่าว (expected return) จะเท่ากับ 20 บาทก็ตาม แต่บุคคลดังกล่าวจะเลือกที่จะจ่ายเงินเพื่อแลกกับการได้รับเงิน 20 บาท โดยแน่นอน ในบริบทของการประกันความรับผิด บุคคลที่ไม่ชอบความเสี่ยงจะยอมจ่ายเบี้ยประกันที่เป็นธรรม (fair premium)[16] เพื่อรับประกันว่าเขาจะรอดพ้นจากความสูญเสียทางการเงินอันเนื่องมาจากความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิด หากบุคคลดังกล่าวต้องรับความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิดไว้เองก็จะทำให้เขาได้รับอรรถประโยชน์ลดลงเนื่องจากบุคคลดังกล่าวจะใช้ความระมัดระวังในระดับที่มากเกินไปและทำกิจกรรมเสี่ยงน้อยเกินไป

ในการวิเคราะห์กฎหมายละเมิดด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ในกรณีบุคคลที่ไม่ชอบความเสี่ยง ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า สวัสดิการของสังคม (social welfare) จะอยู่ในระดับสูงสุดหากบุคคลที่ไม่ชอบความเสี่ยงใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (ซึ่งมีเงื่อนไขเดียวกันกับการวิเคราะห์ในส่วนก่อนหน้านี้) และบุคคลดังกล่าวสามารถขจัดหรือโอนความเสี่ยงในการสูญเสียเงินทองเมื่อมีความรับผิดทางละเมิดไปให้กับบริษัทประกัน ดังนั้นการที่บุคคลซึ่งไม่ชอบความเสี่ยงสามารถประกันความเสี่ยงทางการเงินอันเนื่องมาจากความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิดได้นั้นจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดทั้งต่อบุคคลนั้นเองและสังคม

บุคคลที่ไม่ชอบความเสี่ยงของการรับผิดทางละเมิดมักจะทำประกันเพื่อคุ้มครองความเสี่ยงดังกล่าว อย่างไรก็ดี การประกันความรับผิดอาจทำให้บุคคลดังกล่าวสูญเสียแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นกับปัจจัยต่างๆ เช่น เงื่อนไขในสัญญาประกัน และประเภทของกฎความรับผิดทางละเมิด

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ในกรณีของความรับผิดโดยเด็ดขาด การประกันความรับผิดจะมีผลในทางลบต่อแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่าบริษัทประกันสามารถสังเกตพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของผู้ทำประกันและกำหนดเบี้ยประกันให้สอดคล้องกับพฤติกรรมดังกล่าวหรือไม่[17] ในกรณีที่บริษัทประกันสามารถสังเกตพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของผู้ทำประกันได้ ผู้ทำประกันจะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทประกันจะลดเบี้ยประกันลงเพื่อให้สอดคล้องกับการลดลงของความเสี่ยงในการเกิดเหตุละเมิด ตัวอย่างเช่น หากบุคคลผู้หนึ่งทำประกันความรับผิดจากเหตุละเมิดในวงเงิน 100,000 บาท และหากบุคคลนั้นติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยจะทำให้โอกาสในการเกิดเหตุละเมิดจากร้อยละ 5 เหลือร้อยละ 1 และเมื่อความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิด เบี้ยประกันจะลดลงจาก 5,000 บาท เหลือ 1,000 บาท หรือสามารถประหยัดค่าเบี้ยประกันไปได้ 4,000 บาท[18] บุคคลที่มีเหตุผลจะตัดสินใจเลือกติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวโดยการเปรียบเทียบต้นทุนในการติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยและเบี้ยประกันที่สามารถ

[16] เบี้ยประกันที่เป็นธรรมคือ เบี้ยประกันที่มีมูลค่าเท่ากับมูลค่าของความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (expected losses) ตัวอย่างเช่น ในการประกันความเสียหายมูลค่า 100,000 บาท ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นร้อยละ 1 เบี้ยประกันที่เป็นธรรมจะเท่ากับมูลค่าของความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือ 100,000 x 0.01 = 1,000 บาท

[17] การวิเคราะห์นี้ตั้งอยู่บนข้อสมมติว่า เบี้ยประกันที่บริษัทประกันจัดเก็บเป็นเบี้ยประกันที่เป็นธรรม

[18] เบี้ยประกันที่เป็นธรรมในกรณีที่โอกาสในการเกิดเหตุละเมิดเท่ากับร้อยละ 5 คือ 5,000 บาท ส่วนเบี้ยประกันที่เป็นธรรมในกรณีที่โอกาสในการเกิดเหตุละเมิดเท่ากับร้อยละ 1 คือ 1,000 บาท

ประหยัดได้ หากต้นทุนในการติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวสูงกว่า 4,000 บาท บุคคลดังกล่าวก็จะไม่ติดตั้งอุปกรณ์นั้น ในทางตรงข้าม หากต้นทุนในการติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวต่ำกว่า 4,000 บาท บุคคลดังกล่าวก็จะติดตั้งอุปกรณ์นั้น การเปรียบเทียบต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังและเบี้ยประกันที่เปลี่ยนแปลงไปจะนำมาซึ่งการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (อาศัยหลักการเดียวกันกับการเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ของการใช้ความระมัดระวังที่กล่าวข้างต้น)

กล่าวโดยสรุป ภายใต้เงื่อนไขว่าบริษัทประกันสามารถสังเกตพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของผู้ทำประกันได้และกำหนดเบี้ยประกันที่เป็นธรรมโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของผู้ทำประกัน การทำประกันความรับผิดทางละเมิดจะเป็นผลดีต่อสังคมเนื่องจากบุคคลที่ไม่ชอบความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิดสามารถโอนความเสี่ยงไปให้บริษัทประกันได้ นอกจากนี้ แม้ว่าบุคคลจะมีประกันความรับผิดทางละเมิด แต่บุคคลดังกล่าวก็จะยังมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม

ในกรณีที่บริษัทประกันไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของผู้ทำประกันได้ ผู้ทำประกันจะไม่มีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจาก ไม่ว่าเขาจะใช้ความระมัดระวังเท่าใด บริษัทประกันก็ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ และจะไม่มีผลใดๆ ต่อเบี้ยประกันที่เขาจะต้องจ่าย (เบี้ยประกันไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับพฤติกรรมต่างๆ ที่ช่วยลดความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิด) ในกรณีที่ทำประกันเต็มมูลค่าความเสียหาย บุคคลที่มีประกันคุ้มครองจะไม่มีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังใดๆ แต่ในกรณีที่ทำประกันไม่เต็มมูลค่าความเสียหาย บุคคลที่มีประกันดังกล่าวคุ้มครองจะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังบ้าง เฉพาะในส่วนของความเสียหายที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งแน่นอนว่าความระมัดระวังดังกล่าวจะอยู่ต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ก่อความเสียหายไม่ต้องรับผิดชอบความเสียหายทั้งหมดที่ตนก่อขึ้น

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวอีกว่า ในกรณีที่บริษัทประกันไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังของผู้ทำประกันได้ ผู้ทำประกันมักจะเลือกทำประกันซึ่งครอบคลุมความเสียหายบางส่วนมากกว่าประกันที่ครอบคลุมความเสียหายทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจาก โดยทั่วไปแล้ว เบี้ยประกันของประกันที่คุ้มครองความเสียหายทั้งหมดมักจะสูงกว่าเบี้ยประกันที่คุ้มครองความเสียหายเพียงบางส่วนมากจนไม่คุ้มค่าที่จะทำประกันที่คุ้มครองความเสียหายทั้งหมด ต้นทุนในการทำประกันคุ้มครองความเสียหายเพียงบางส่วนและใช้ความระมัดระวังเพิ่มเติมมักจะต่ำกว่าต้นทุนในการทำประกันคุ้มครองความเสียหายทั้งหมด อย่างไรก็ดี การทำประกันคุ้มครองความเสียหายบางส่วนนั้นไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับสังคมเพราะบุคคลที่ไม่ชอบความเสี่ยงในการรับผิดทางละเมิดจะไม่สามารถโอนความเสี่ยงทั้งหมดไปให้กับบริษัทประกัน นอกจากนี้ บุคคลดังกล่าวจะมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับต่ำกว่าระดับที่เหมาะสมด้วย อย่างไรก็ดี แม้การทำประกันคุ้มครองความเสียหายบางส่วนจะไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับสังคม แต่ก็เป็นสิ่งที่เป็นที่สังคมปรารถนา ทั้งนี้เนื่องจากการทำประกันดังกล่าวช่วยให้ผู้ทำละเมิดได้รับอรรถประโยชน์มากขึ้น โดยไม่ทำให้อรรถประโยชน์ของผู้ถูกละเมิดลดลง (หากผู้ถูกทำละเมิดได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างครบถ้วน)

ห้องสมุดกลางสถาบันการศึกษาแห่งชาติ
www.library.coj.go.th

ในกรณีของความรับผิดโดยประมาท ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ผู้ก่อความเสียหายจะมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดทางละเมิด ดังนั้นเขาจะไม่มีแรงจูงใจที่จะทำประกันความรับผิด อย่างไรก็ดี ในบางครั้งอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นในกระบวนการตัดสินของศาลจึงทำให้ผู้ทำละเมิดดังกล่าวมีความรับผิด แม้ว่าผู้ทำละเมิดจะไม่ได้ประมาทเลินเล่อ ในกรณีดังกล่าว ผู้ก่อความเสียหายที่ไม่ชอบความเสี่ยงของการตัดสินผิดพลาดจะมีแรงจูงใจในการทำประกันคุ้มครองความเสี่ยงดังกล่าว แม้กระนั้นก็ดี เขาจะยังคงมีแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมอยู่ โดยสรุปแล้ว การทำประกันความรับผิดเป็นสิ่งที่ดีต่อสังคม เพราะจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม แต่จะช่วยทำให้ผู้ก่อความเสียหายที่ไม่ชอบความเสี่ยงสามารถโอนความเสี่ยงดังกล่าวไปให้บริษัทประกันได้

2.4.6 ค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีผู้เสียหายมีหลักประกันชดเชยความเสียหาย

เมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจมีหลักประกันคุ้มครองความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ประกันอุบัติเหตุของบริษัทเอกชน สวัสดิการของรัฐหรือนายจ้าง และประกันสังคม การมีหลักประกันดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับทั้งค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิดและค่าชดเชยจากหลักประกัน ซึ่งการได้รับเงินชดเชยจากทั้งสองแหล่งมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการชดเชยให้แก่ผู้เสียหายมากเกินไป บางครั้งทนายฝ่ายจำเลยอาจยกเหตุผลดังกล่าวมาอ้างและขอให้ศาลนำเงินที่ผู้เสียหายได้รับจากประกันไปหักออกจากค่าเสียหายทั้งหมด แล้วให้จำเลยจ่ายเพียงส่วนที่เหลือ คำถามที่สำคัญคือ ในกรณีดังกล่าวศาลควรทำอย่างไร ควรทำตามที่ทนายฝ่ายจำเลยขอหรือไม่

ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ การกำหนดให้ผู้ทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดแม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยจากประกันด้วยนั้นมีความเหมาะสม ด้วยเหตุผลดังนี้

1) การกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายน้อยกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ต้องจ่ายค่าเสียหายเลยจะจูงใจให้ผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำเกินไป

2) ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมเพื่อแลกเปลี่ยนกับหลักประกันคุ้มครองความเสียหายจากอุบัติเหตุ[19] ผู้เสียหายมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับความคุ้มครองจากหลักประกันที่ตนเป็นผู้ซื้อ นอกเหนือจากค่าเสียหายที่เรียกร้องเอาจากผู้ก่อความเสียหาย ส่วนในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้เป็นผู้จ่ายเบี้ยประกัน แต่รัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการให้หลักประกันทั้งหมด การกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ยังมีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้ผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม

[19] นักเศรษฐศาสตร์มักเชื่อว่า ในกรณีของหลักประกันความเสียหายบางอย่าง เช่น สวัสดิการของนายจ้างหรือประกันสังคม ลูกจ้างเป็นคนจ่ายค่าประกันโดยทางอ้อม เงินที่นายจ้างนำมาจ่ายเป็นสวัสดิการลูกจ้างนั้นแท้จริงแล้วก็คือเงินของลูกจ้างเอง เพราะนายจ้างจะกำหนดต้นทุนในการจ้างไว้ ซึ่งต้นทุนดังกล่าวรวมถึงค่าใช้จ่ายในการให้สวัสดิการต่างๆ ด้วย หากลูกจ้างไม่รับสวัสดิการดังกล่าวเขาจะสามารถต่อรองขอค่าตอบแทนที่สูงขึ้นได้ ในกรณีของประกันสังคมก็เช่นเดียวกัน นายจ้างจะกำหนดต้นทุนในการจ้างลูกจ้างไว้ ซึ่งต้นทุนดังกล่าวรวมถึงเงินสมทบเข้าประกันสังคมของนายจ้างด้วย เงินที่นายจ้างสมทบให้แก่ลูกจ้างนั้นแท้จริงแล้วก็คือเงินเดือนของลูกจ้างเอง เพราะหากลูกจ้างไม่ทำประกันสังคมเขาจะสามารถต่อรองขอเงินเดือนที่สูงขึ้นได้

เนื่องจากผู้เสียหายไม่ได้จ่ายเบี้ยประกันหรือเงินสมทบใดๆ ให้แก่รัฐบาล ดังนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะได้รับการชดเชยจากทั้งผู้เสียหายและรัฐบาล วิธีการที่เหมาะสมคือ การให้รัฐบาลจ่ายเงินชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย พร้อมทั้งเปิดช่องให้รัฐบาลสามารถเข้ารับช่วงสิทธิในการเป็นเจ้าหนี้ละเมิดแทนผู้เสียหายได้ (Subrogation) อนึ่ง ในกรณีนี้ควรถือว่ารัฐบาลเป็นผู้เสียหายด้วย เพราะการทำละเมิดเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องจ่ายค่าชดเชยให้ผู้เสียหายโดยที่ไม่ได้รับสิ่งตอบแทนใดๆ

2.5 ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages)

การกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งมักถูกเรียกกันโดยทั่วไปว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) นอกจากจะมีความเหมาะสมและสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ในกรณีการทำละเมิดโดยเจตนาแล้ว ยังมีความเหมาะสมและสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมในอีกหลายกรณี ดังต่อไปนี้

2.5.1 ผู้ละเมิดมีโอกาสที่จะรอดพ้นจากความรับผิดสูง

เมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น อาจมีความเป็นไปได้ที่ผู้ก่อความเสียหายจะรอดพ้นจากความรับผิดด้วยสาเหตุต่างๆ ในบางกรณีผู้เสียหายอาจจะไม่สามารถระบุตัวผู้ก่อความเสียหายได้ เช่น กรณีขับรถชนแล้วหนี และโรงงานปล่อยสารพิษที่ไม่มีสีและกลิ่น หรือในบางกรณีผู้เสียหายอาจจะสามารถระบุตัวผู้ก่อความเสียหายได้แต่อาจจะไม่ยื่นฟ้องละเมิดเพราะไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ ในกรณีเหล่านี้ การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้ก่อความเสียหายไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องรับผิดชอบนั้นต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น เพื่อจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ศาลต้องกำหนดให้ค่าเสียหายสูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงโดยคำนึงถึงโอกาสที่ผู้ก่อความเสียหายจะรอดพ้นจากความรับผิด ทั้งนี้เพื่อให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องรับผิดชอบนั้นเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

ตัวอย่างเช่น สมมติว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมูลค่า 1,000 บาท และผู้ก่อความเสียหายมีโอกาสที่จะรอดพ้นจากความรับผิดร้อยละ 20 (ก่อความเสียหาย 10 ครั้ง ต้องรับผิดเพียง 8 ครั้ง) ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องรับผิดชอบในตัวอย่างนี้คือ 0.8 x 1,000 = 800 บาท ซึ่งต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และไม่สามารถจูงใจให้ผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ดังนั้นศาลต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นเป็น 1,000 / 0.8 = 1,250 บาท เพื่อให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายคาดว่าจะต้องรับผิดชอบเท่ากับ 1,250 x 0.80 = 1,000 บาท หรือเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง จึงจะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

2.5.2 ศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งประเทศไทย (www.library.coj.go.th)

ในบางกรณี ศาลอาจมีข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งส่งผลให้ค่าเสียหายเชิงชดเชยต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมากจนไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ในกรณีดังกล่าว ศาลอาจใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มค่าเสียหายให้สูงขึ้น เพื่อทดแทนในส่วนของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

2.5.3 การสนับสนุนการทำธุรกรรมตลาด (market transactions)[20]

ในกรณีที่ผู้ละเมิดและผู้เสียหายสามารถที่จะเจรจาต่อรองกันได้ก่อนจะเกิดความเสียหาย เช่น การละเมิดสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจเป็นเครื่องมือในการจูงใจให้ผู้ที่คิดจะละเมิดสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นหันมาทำธุรกรรมตลาดแทนการละเมิด ตัวอย่างเช่น ผู้กำลังคิดจะละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์อาจจะมีแรงจูงใจที่จะเจรจาต่อรองซื้อขายสิทธิในการใช้ประโยชน์จากภาพยนตร์ภายใต้ลิขสิทธิ์กับผู้ทรงสิทธิมากขึ้น เนื่องจากหากมีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นผู้ละเมิดจะต้องจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจมีความเหมาะสมในแง่มุมทางด้านเศรษฐศาสตร์ดังกล่าว แต่การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจมีผลเสียในด้านอื่นๆ กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจส่งผลให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดนั้นสูงเกินไป จนอาจจะไม่เป็นธรรมกับตัวผู้ก่อความเสียหาย นอกจากนี้ ยังอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป และอาจสร้างแรงจูงใจให้เกิดการฟ้องร้องดำเนินคดีมากเกินความจำเป็น โดยเฉพาะคดีเล็กน้อยที่ไม่สำคัญ ซึ่งจะส่งผลให้การใช้ทรัพยากรของระบบศาลเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2.6 กฎหมายละเมิดกับการใช้ความระมัดระวัง: หลักฐานเชิงประจักษ์

นักคิดและนักวิชาการอื่นๆ ที่ไม่ใช่นักเศรษฐศาสตร์ได้แสดงความสงสัยในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับกฎหมายละเมิดว่า แรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังของบุคคลอาจจะไม่ได้เกิดจากความรับผิดทางละเมิด หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ความรับผิดทางละเมิดอาจจะไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ความระมัดระวังตัวของคนมากดังเช่นที่ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้กล่าวไว้[21] นักคิดและนักวิชาการเหล่านี้ให้เหตุผลว่า การที่คนตัดสินใจว่าจะใช้ความระมัดระวังหรือไม่ และมากน้อยเพียงใดนั้น น่าจะเป็นผลมาจากปัจจัยอื่นๆ มากกว่า เช่น จริยธรรมและศีลธรรมของคน หรือการให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของตนเอง นอกจากนี้ อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอาจจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้หรือหลีกเลี่ยงได้ยาก ไม่ว่าจะมีความรับผิดทางละเมิดหรือไม่ก็ตาม

การตอบคำถามว่า “ความรับผิดทางละเมิดช่วยลดอุบัติเหตุได้หรือไม่” จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ (empirical study) ซึ่งมีวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบและอาศัยข้อมูลอย่างละเอียด แม้การศึกษาเชิงประจักษ์เหล่านี้จะมีไม่มากนักเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูล แต่อย่างไรก็ดี

[20] ธุรกรรมตลาดคือการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการผ่านตลาด

[21] ดูรายละเอียดของข้อโต้แย้งของนักคิดและนักวิชาการเหล่านี้เพิ่มเติมได้ใน Schwartz (1994)

การศึกษาที่ผ่านมาจำนวนหนึ่งได้พบหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนว่าความรับผิดทางละเมิดช่วยลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุและความเสียหายที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น

- Landes (1982) พบว่า การประกันอุบัติเหตุทางรถยนต์โดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด (no-fault automobile insurance) ในบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ. 1971-1975 ทำให้อัตราการตายจากอุบัติเหตุทางรถยนต์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- Devlin (1990) พบว่า การประกันอุบัติเหตุทางรถยนต์โดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด (no-fault automobile insurance) ในเมืองควิเบก ของประเทศแคนาดา ทำให้อุบัติเหตุทางรถยนต์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- Sloan, Reilly, and Schenzler (1994) พบว่า การกำหนดให้ร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความรับผิดต่อบุคคลที่สามหากขายเครื่องดื่มให้แก่ลูกค้า จนเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์และมีบุคคลที่สามบาดเจ็บหรือเสียชีวิต (Dram shop law) ทำให้อัตราการตายจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ในประเทศสหรัฐอเมริกาลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- Cummins, Philips, and Weiss (2001) พบว่า การประกันอุบัติเหตุทางรถยนต์โดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด (no-fault automobile insurance) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 1968-1994 ทำให้อัตราการตายจากอุบัติเหตุทางรถยนต์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น เราอาจสรุปจากหลักฐานเชิงประจักษ์ข้างต้นได้ว่า ความรับผิดทางละเมิดช่วยลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุและความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ แม้ว่าจะยังไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนในกรณีของอุบัติเหตุประเภทอื่นนอกเหนือจากอุบัติเหตุทางรถยนต์มากนัก แต่มีเรื่องเล่าและหลักฐานจากการสัมภาษณ์มากมายที่แสดงว่าความรับผิดทางละเมิดน่าจะมีส่วนช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุประเภทอื่นๆ ลงได้เช่นกัน เช่น ความรับผิดทางละเมิดทำให้แพทย์ใช้ความระมัดระวังในการรักษาผู้ป่วยมากขึ้น และทำให้ผู้ผลิตคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคผ่านมาตรการต่างๆ มากขึ้น เช่น การติดคำเตือนหรือข้อควรระวังในการใช้ไว้บนผลิตภัณฑ์และการควบคุมดูแลมาตรฐานการผลิต[22]

2.7 บทสรุป

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ความรับผิดทางละเมิดจะทำให้ผู้ละเมิดต้องแบกรับความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นกับผู้อื่น เสมือนว่าความเสียหายนั้นๆ เกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งจะทำให้บุคคลใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (ระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด) ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์จึงเห็นว่า กฎหมายละเมิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งแตกต่างจากแนวความคิดทางกฎหมาย ที่มองว่ากฎหมายละเมิดเป็นเครื่องมือในการชดเชยให้ผู้เสียหายสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น หรือเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรม

[22] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Schwartz (1994)

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า ค่าเสียหายที่เหมาะสมคือค่าเสียหายที่จะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ในกรณีของหลักความรับผิดทางละเมิดอย่างเด็ดขาด (ในกรณีการกระทำโดยไม่เจตนา) ค่าเสียหายที่เหมาะสมคือค่าเสียหายที่เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนอกจากจะเป็นการชดเชยผู้เสียหายอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมแล้ว ยังสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมที่สุดด้วย หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้ต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลเสียต่อตัวผู้เสียหายเองแล้ว ยังทำให้บุคคลใช้ความระมัดระวังต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม และทำกิจกรรมเสี่ยงในปริมาณที่มากเกินไปอีกด้วย ในทางตรงข้าม หากศาลกำหนดค่าเสียหายไว้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง นอกจากจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลใช้ความระมัดระวังมากเกินไปแล้ว ยังทำให้บุคคลนั้นทำกิจกรรมเสี่ยงน้อยเกินไปทั้งที่กิจกรรมเหล่านั้นอาจเป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและส่วนรวม

ส่วนในกรณีของหลักความรับผิดทางละเมิดโดยประมาท (ในกรณีการกระทำโดยไม่เจตนา) แม้การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงจะไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอในการนำไปสู่ระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม แต่ศาลก็ยังจำเป็นที่จะต้องกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายที่เหมาะสมข้างต้นสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้เฉพาะในกรณีของการกระทำโดยไม่เจตนาเท่านั้น ในกรณีของการก่อความเสียหายโดยเจตนา การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจจะไม่เพียงพอที่จะป้องปรามการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ในกรณีนี้การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจมีความเหมาะสมมากกว่า

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ทราบล่วงหน้าว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมีมูลค่าเท่าใด แต่ทราบการแจกแจงความน่าจะเป็นของมูลค่าความเสียหายและมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ย การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ยจะสามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวทำให้ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายมีค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ก่อความเสียหายสามารถเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังระดับต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และจะนำมาซึ่งการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยค่าเฉลี่ยของมูลค่าความเสียหายอาจทำให้ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่ไม่มีประกันคุ้มครอง ไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

ในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม ศาลควรกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน การละเลยไม่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีขนาดใหญ่มากเมื่อเทียบกับความเสียหายที่เป็นตัวเงิน นอกจากจะทำให้ไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมแล้ว ยังอาจเป็นการชดเชยที่น้อยเกินไป จนผู้เสียหายอาจจะไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำ

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ละเมิดเกิดขึ้นได้ โดยในทางปฏิบัติ ศาลอาจนำกฎของแฮนด์ (Hand rule) มาประยุกต์ใช้ในการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินในกรณีตายและบาดเจ็บได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

บทที่ 3

การคำนวณค่าเสียหายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์

การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ทำให้เราทราบว่าการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนั้นมีความสำคัญมาก ในกรณีของหลักความรับผิดทางละเมิดอย่างเด็ดขาด ความรับผิดทางละเมิดจะสามารถนำไปสู่ระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสมหรือไม่นั้น มีเงื่อนไขสำคัญคือ ศาลจะต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายชดเชยค่าความเสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง[1] เพื่อให้บุคคลที่มีเหตุผลสามารถเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์จากการใช้ความระมัดระวังได้อย่างถูกต้องและนำไปสู่การเลือกระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม ส่วนในกรณีของหลักความรับผิดทางละเมิดโดยประมาท แม้การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงจะไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอในการนำไปสู่ระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม แต่การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ เพราะจะช่วยทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เสียหายสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

ในบางกรณี การคำนวณมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นสามารถทำได้ค่อนข้างง่ายและตรงไปตรงมา ตัวอย่างเช่น การคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่มีการซื้อขายในตลาดอย่างชัดเจน แต่ในบางกรณี การคำนวณค่าเสียหายอาจมีความซับซ้อน และจำเป็นต้องอาศัยหลักและวิธีการคำนวณที่ถูกต้องเหมาะสม ตัวอย่างเช่น การคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่มีการซื้อขายทั่วไปในตลาด หรือการคำนวณมูลค่าการสูญเสียรายได้ในอนาคต และการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น มูลค่าของชีวิต (Value of life) หรือมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน เป็นต้น ดังนั้นศาลจำเป็นต้องมีหลักและวิธีการคำนวณที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อที่จะสามารถกำหนดค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสม และชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรม นอกจากนี้ การคำนวณมูลค่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นยังมีประโยชน์ต่อการกำหนดมาตรฐานความระมัดระวังที่เหมาะสม ซึ่งจะใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความรับผิดทางละเมิดในกรณีของหลักความรับผิดโดยประมาทด้วย

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยจะกล่าวถึง หลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ในการคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสม ทั้งในส่วนของค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน และค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน หลักการดังกล่าวได้แก่ หลักการคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่มีการซื้อขายทั่วไปในตลาด หลักการคำนวณรายได้ของอาชีพที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน หลักการคำนวณค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในอนาคต หลักการคำนวณค่าเสียหายในกรณีการตายโดยมิชอบ หลักการคำนวณมูลค่าของการสูญเสียรายได้ในอนาคตใน

[1] อาจมีข้อยกเว้นในกรณีหลักความรับผิดโดยประมาท และในกรณีที่ศาลต้องการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) ซึ่งศาลอาจกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่าค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

กรณีบาดเจ็บ หลักการคำนวณค่าของชีวิต และหลักการคำนวณค่าเสียหายจากการเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน

โดยทั่วไปแล้ว การคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินมักจะทำได้ง่ายและค่อนข้างตรงไปตรงมา ซึ่งทำให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม อย่างไรก็ดี บางครั้งการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินก็ไม่สามารถทำได้โดยง่าย เช่น ในกรณีสิ่งที่เสียหายนั้นไม่สามารถซื้อขายได้ในตลาดทั่วไป หรือในกรณีที่ความเสียหายมีความไม่แน่นอน การกำหนดค่าเสียหายโดยปราศจากหลักการคิดและวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสมแล้ว ยังอาจทำให้ความรับผิดทางละเมิดไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

3.1.1 หลักการคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่มีการซื้อขายทั่วไปในตลาด

ในกรณีทรัพย์สินที่เสียหายสามารถซื้อขายได้ทั่วไปในตลาด การกำหนดค่าเสียหายโดยการคิดต้นทุนในการทดแทนทรัพย์สิน (Replacement cost) มักจะเป็นการชดเชยที่เหมาะสมต่อผู้เสียหาย เนื่องจากการได้รับทรัพย์สินกลับคืนสามารถทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น แต่ในกรณีทรัพย์สินที่เสียหายนั้นไม่สามารถหาซื้อได้ทั่วไปในตลาด หรือไม่มีการซื้อขายเลย เช่น สิ่งของที่มีชิ้นเดียวในโลก หรือของที่ระลึกซึ่งมีคุณค่าทางจิตใจสูงมาก การกำหนดค่าเสียหายโดยการคิดต้นทุนในการทดแทนทรัพย์สิน แม้ว่าอาจจะทำให้ผู้เสียหายได้รับทรัพย์สินที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันกลับคืน แต่ก็ไม่สามารถชดเชยให้แก่ผู้เสียหายได้ทั้งหมด เนื่องจากผู้เสียหายมักจะให้มูลค่าส่วนตัว (Subjective value) แก่ทรัพย์สินเหล่านั้นสูงกว่ามูลค่าของสิ่งอื่นที่ทดแทนได้ ในกรณีนี้ศาลควรกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าส่วนตัวที่ผู้เสียหายให้แก่ทรัพย์สินนั้น จึงจะสามารถทำให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ วิธีการหนึ่งที่ศาลอาจนำมาใช้คือ ศาลอาจให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเพิ่มเติม เป็นมูลค่าเท่ากับส่วนต่างของมูลค่าส่วนตัวของผู้เสียหายกับต้นทุนในการทดแทนทรัพย์สิน เพื่อให้ค่าเสียหายทั้งหมดเท่ากับมูลค่าส่วนตัว

3.1.2 หลักการคำนวณรายได้ของอาชีพที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน

การคิดค่าเสียหายในกรณีอาชีพที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน ตามหลักเศรษฐศาสตร์ควรคิดค่าขาดรายได้จากค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) โดยค่าเสียโอกาส คือมูลค่าของผลตอบแทนจากกิจกรรมที่สูญเสียโอกาสไปในการเลือกทำกิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง โดยกิจกรรมที่สูญเสียโอกาสไปนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนดีที่สุดในบรรดาตัวเลือกอื่นที่เสียโอกาสไปเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ค่าเสียโอกาสของการศึกษาคือค่าจ้างสูงสุดที่สามารถได้รับจากการทำงาน หรือค่าเสียโอกาสของการลงทุนในตลาดหุ้นคือผลตอบแทนจากการฝากเงินในธนาคาร เป็นต้น นักเศรษฐศาสตร์ถือว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสเป็นต้นทุนที่แท้จริงในการทำกิจกรรมใดๆ ก็ตาม เพราะทำให้เห็นถึงโอกาสซึ่งเป็นต้นทุนที่ถูกซ่อนอยู่ ซึ่งไม่

สามารถมองเห็นได้จากการคำนวณทางบัญชี แนวความคิดเกี่ยวกับต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้สามารถนำมาปรับใช้ในการคำนวณค่าเสียหายในกรณีของการสูญเสียรายได้จากอาชีพที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้ไม่สามารถหาค่าตอบแทนที่แท้จริงได้ ตัวอย่างเช่น อาชีพแม่บ้าน[2] (housewife) เป็นต้น

ในกรณีที่แม่บ้านได้รับบาดเจ็บจนไม่สามารถทำงานได้ การกำหนดค่าเสียหายจากการขาดรายได้ไม่ควรพิจารณาจากค่าใช้จ่ายในการจ้างลูกจ้างมาทำงานบ้านแทน (Replacement cost) แต่ควรพิจารณาจากค่าเสียโอกาสของการเป็นแม่บ้าน ซึ่งเป็นต้นทุนที่แท้จริงที่ครอบครัวนั้นแบกรับไว้ ในการคำนวณต้นทุนค่าเสียโอกาสดังกล่าว ศาลอาจพิจารณาจากทักษะความรู้ของแม่บ้านเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น สมมติว่าแม่บ้านซึ่งได้รับความเสียหายจนไม่สามารถทำงานได้จบปริญญาทางด้านกฎหมาย และหากเธอเลือกที่จะทำงานด้านกฎหมายเธออาจได้รับเงินเดือน เดือนละ 50,000 บาท ในขณะที่ลูกจ้างทำงานบ้านซึ่งสามารถทำงานทั้งหมดที่แม่บ้านทำได้รับค่าจ้าง 10,000 บาทต่อเดือน เนื่องจากแม่บ้านดังกล่าวสามารถเลือกทำงานด้านกฎหมายได้ แต่เธอกลับเลือกที่จะทำงานบ้าน แสดงว่าสำหรับเธอและครอบครัวแล้ว การทำงานบ้านมีมูลค่ามากกว่าการทำงานด้านกฎหมาย หรือมีค่าอย่างน้อย 50,000 บาทต่อเดือน ดังนั้นความเสียหายที่แท้จริงที่เธอและครอบครัวได้รับจึงควรมีค่าอย่างน้อยเท่ากับ 50,000 บาทต่อเดือน

3.1.3 หลักการคำนวณค่าเสียหายในอนาคต

โดยทั่วไปแล้ว ค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมักจะเกิดขึ้นเป็นงวด เช่น การสูญเสียรายได้รายเดือนหรือรายปี หรือค่ารักษาพยาบาลรายเดือนหรือรายปี หากศาลสามารถกำหนดให้ผู้เสียหายจ่ายค่าเสียหายเป็นรายงวดได้ ผู้เสียหายก็จะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน

ตัวอย่างที่ 1 สมมติว่านาย ก ทำให้นาย ข บาดเจ็บ จนต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลปีละหนึ่งครั้ง ทุกๆ สิ้นปี เป็นเวลา 5 ปี โดยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในแต่ละปีคิดเป็นเงิน 100 บาท หากศาลสามารถกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายชดใช้ค่ารักษาพยาบาลแก่ผู้เสียหายทุกๆ สิ้นปีเป็นเงิน 100 บาท ผู้เสียหายก็จะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน ไม่ขาดและไม่เกิน ดูภาพที่ 3.1 ประกอบ

ภาพที่ 3.1 การจ่ายค่าเสียหายในอนาคตแบบแบ่งจ่ายตามจริงเป็นรายงวด

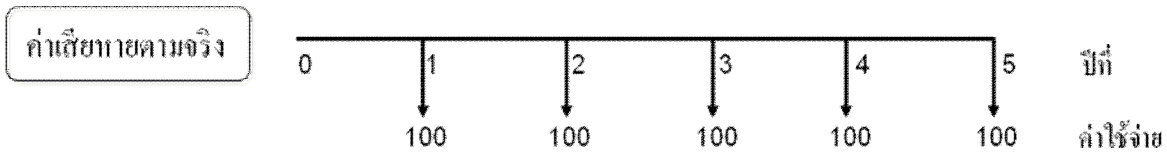

ในทางปฏิบัติศาลมักกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเป็นเงินก้อนในคราวเดียว เพื่อความสะดวกและลดต้นทุนในการบริหารจัดการ โดยศาลมักจะใช้วิธีการคำนวณแบบง่ายๆ โดยการนำค่าเสียหายในแต่ละปีมาคูณกับระยะเวลาที่ได้รับความเสียหาย การคำนวณโดยใช้

[2] หมายถึง ภรรยาที่ทำหน้าที่ดูแลบ้าน ไม่ใช่ลูกจ้างหรือคนงานที่ถูกจ้างมาทำงานบ้าน

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (พิมพ์ที่ library.coj.go.th)

วิธีการดังกล่าวแม้จะสามารถทำได้ง่ายแต่ก็จะมีผลเสียคือ จะทำให้ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยมากเกินไป

ตัวอย่างที่ 2 หากพิจารณาตัวอย่างที่ 1 แต่สมมติให้ศาลกำหนดค่าเสียหายในอนาคตโดยการนำค่าเสียหายในแต่ละปีมาคูณกับจำนวนปีที่ได้รับความเสียหาย จากภาพที่ 3.2 เราจะเห็นว่าศาลกำหนดให้ผู้เสียหายจ่ายค่าเสียหายเป็นเงิน 500 บาท ณ ต้นปีที่ 1 และผู้เสียหายสามารถนำค่าเสียหายที่ได้รับไปลงทุนซึ่งให้ผลตอบแทนร้อยละ 5 ต่อปี ดังนั้น ณ ปลายปีแรก ผู้เสียหายจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน 25 บาท เมื่อรวมกับค่าเสียหายที่เขาได้รับ 500 บาท และหักด้วยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล 100 บาท เขาจะมีเงินเหลือ 425 บาท ณ ปลายปีที่สอง ผู้เสียหายจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน 21.25 บาท เมื่อรวมกับค่าเสียหายที่เหลืออยู่ 425 บาท และหักด้วยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล 100 บาท เขาจะมีเงินเหลือ 346.25 บาท และจะเป็นในลักษณะนี้เรื่อยไป จนกระทั่ง ณ ปลายปีสุดท้าย หลังจากจ่ายค่ารักษาพยาบาลแล้ว ผู้เสียหายจะมีเงินเหลืออยู่ 85.58 บาท หรือกล่าวได้ว่า เขาได้รับการชดเชยมากเกินไป

ภาพที่ 3.2 ผลของการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน

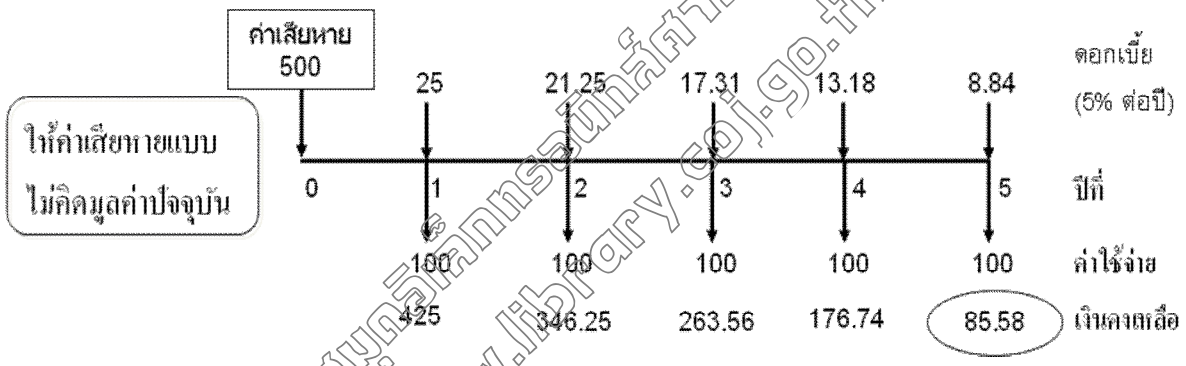

ห้องสมุดวิทยาการรวมศาลยุติธรรม http://www.library.coj.go.th

ในการคำนวณค่าเสียหายในอนาคต ศาลควรตระหนักว่าผู้เสียหายสามารถนำเงินที่ได้รับไปลงทุนเพื่อหาผลตอบแทนได้ วิธีการคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสมจะต้องมีการคิดลดผลตอบแทนดังกล่าวด้วยการคำนวณมูลค่าปัจจุบัน (Present value) เป็นวิธีการที่เหมาะสมในการคำนวณมูลค่ารวมของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นงวดๆ ในอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งผู้ก่อความเสียหายและผู้เสียหาย การใช้มูลค่าปัจจุบันแทนค่าที่ได้จากการคำนวณแบบง่ายๆ ข้างต้น จะช่วยป้องกันไม่ให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป การคำนวณมูลค่าปัจจุบันมีสูตรดังต่อไปนี้

$$PV = \frac{A_1}{1+a} + \frac{A_2}{(1+a)^2} + \frac{A_3}{(1+a)^3} + \ldots + \frac{A_n}{(1+a)^n}$$

โดย PV คือมูลค่าปัจจุบันของค่าเสียหาย A คือค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้แก่ผู้เสียหายในแต่ละงวด a คืออัตราผลตอบแทนจากการลงทุน และ n คือจำนวนงวดของค่าเสียหาย

ตัวอย่างที่ 3 หากพิจารณาจากตัวอย่างที่ 2 แต่สมมติว่าศาลกำหนดค่าเสียหายโดยใช้มูลค่าปัจจุบัน และใช้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งเท่ากับผลตอบแทนที่ผู้เสียหายได้รับจากการลงทุน จากภาพที่ 3.3 เราจะเห็นว่า ศาลกำหนดให้ผู้เสียหายจ่ายค่าเสียหายเป็นเงิน 432.95 บาท ณ ต้นปีที่ 1 และ ณ ปลายปีแรก ผู้เสียหายจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน 21.65 บาท เมื่อรวมกับค่าเสียหายที่เขาได้รับ 432.95 บาท และหักด้วยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล 100 บาท เขาจะมีเงินเหลือ 354.60 บาท ณ ปลายปีที่สอง ผู้เสียหายจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน 17.73 บาท เมื่อรวมกับค่าเสียหายที่เหลืออยู่ 354.60 บาท และหักด้วยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล 100 บาท เขาจะมีเงินเหลือ 272.33 บาท และจะเป็นในลักษณะนี้เรื่อยไป จนกระทั่ง ณ ปลายปีสุดท้าย หลังจากจ่ายค่ารักษาพยาบาลแล้ว ผู้เสียหายจะไม่มีเงินเหลืออยู่เลย หรือกล่าวได้ว่า เขาได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน

ภาพที่ 3.3 ผลของการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตโดยคิดมูลค่าปัจจุบัน

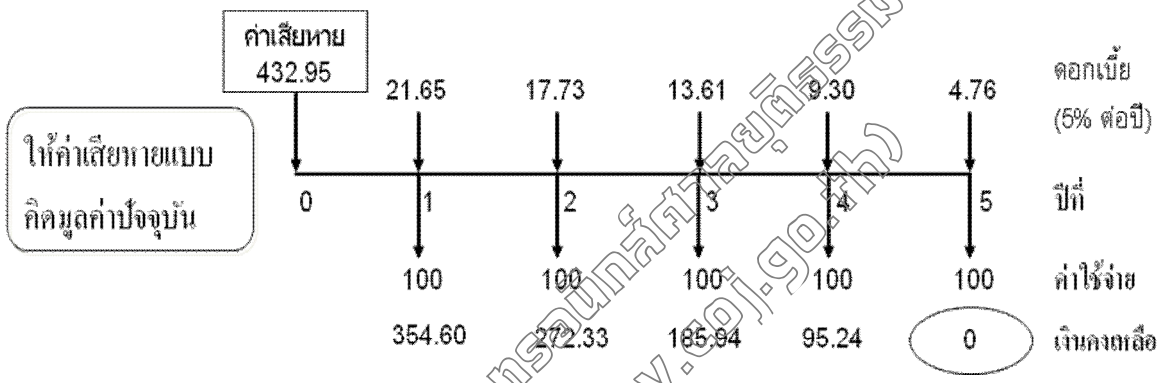

ค่าเสียหายที่คำนวณโดยการคิดมูลค่าปัจจุบันจะแตกต่างจากค่าเสียหายที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบันมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับอัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันและระยะเวลาของความเสียหาย[3] จากตารางที่ 3.1 ซึ่งแสดงมูลค่าปัจจุบันของค่าเสียหาย 1,000 บาทต่อปี และมูลค่าที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน แยกตามระยะเวลาของความเสียหายและอัตราผลตอบแทน เราจะเห็นว่าสัดส่วนของค่าเสียหายที่คำนวณโดยการคิดมูลค่าปัจจุบันต่อค่าเสียหายที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบันจะลดลงหากจำนวนปีที่ได้รับความเสียหายเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น หากศาลต้องการให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายจำนวน 1,000 บาท เป็นเวลา 10 ปี โดยกำหนดอัตราผลตอบแทนไว้ที่ร้อยละ 2 ศาลต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับ 8,983 บาท ณ ต้นปีแรก หรือคิดเป็นร้อยละ 90 ของค่าเสียหายที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน หากศาลต้องการให้จ่ายค่าเสียหายจำนวน 1,000 บาท เป็นเวลา 30 ปี โดยคงอัตราผลตอบแทนไว้ที่ร้อยละ 2 เช่นเดิม ศาลต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหาย 22,396 บาท ณ ต้นปีแรก หรือคิดเป็นร้อยละ 75 ของค่าเสียหายที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน นอกจากนี้ สัดส่วนดังกล่าวจะแปรผกผันตามตามอัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคำนวณ ถ้าอัตราผลตอบแทนมากขึ้นสัดส่วนดังกล่าวก็จะน้อยลงด้วย ตัวอย่างเช่น หากศาลต้องการให้จ่ายค่าเสียหายจำนวน 1,000 บาท เป็นเวลา 10 ปี และใช้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 2 ศาลต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับ 8,983 บาท ณ ต้นปีแรก หรือคิดเป็นร้อยละ 90 ของค่าเสียหายที่คำนวณ

[3] การคำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบันสามารถทำได้โดยการนำค่าเสียหายต่อปีมาคูณด้วยจำนวนปีที่เกิดความเสียหาย

ห้องสมุดกรมอนามัยสาธารณสุขธรรม (www.library.dpj.go.th)

โดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน แต่ถ้าหากศาลใช้อัตราคิดลดร้อยละ 10 ศาลต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับ 6,145 บาท ณ ต้นปีแรก หรือคิดเป็นร้อยละ 61 ของค่าเสียหายที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน

ตารางที่ 3.1 การเปรียบเทียบค่าเสียหายที่คำนวณโดยการคิดกับไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน ของค่าเสียหาย 1,000 บาทต่อปี แยกตามระยะเวลาและอัตราผลตอบแทน (หน่วย: บาท)

ระยะเวลา	ค่าเสียหายที่คำนวณโดยไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน	ค่าเสียหายที่คำนวณโดยคิดมูลค่าปัจจุบัน แยกตามอัตราผลตอบแทนที่นำมาคำนวณ			
		2%	5%	10%	12%
10 ปี	10,000	8,983	7,722	6,145	5,650
	(100%)	(90%)	(77%)	(61%)	(57%)
20 ปี	20,000	16,351	12,462	8,514	7,469
	(100%)	(82%)	(62%)	(43%)	(37%)
30 ปี	30,000	22,396	15,372	9,427	8,055
	(100%)	(75%)	(51%)	(31%)	(27%)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือเปอร์เซ็นต์ของค่าเสียหายในกรณีไม่คิดค่าปัจจุบัน
ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย

เพื่อให้การคิดมูลค่ารวมของความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นงวดๆ ในอนาคตมีความเป็นธรรมมากที่สุด นอกจากศาลจะต้องคำนึงถึงการนำค่าเสียหายไปแสวงหาผลตอบแทนดังกล่าวข้างต้น ศาลควรคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าและบริการด้วย ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่เกิดเงินเฟ้อ ระดับราคาสินค้าและบริการจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอาจทำให้ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดไว้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ ตัวอย่างเช่น หากค่าเสียหายในปีแรกเท่ากับ 1,000 บาท และอัตราเงินเฟ้อเท่ากับร้อยละ 5 ค่ารักษาพยาบาลในปีที่สองจะเท่ากับ 1,050 บาท หากศาลให้ค่าเสียหายในปีที่สองเท่ากับปีแรก ผู้เสียหายก็จะขาดทุน 50 บาท ดังนั้นเพื่อความเป็นธรรมศาลควรกำหนดให้ผู้ละเมิดชดเชยค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นจากเงินเฟ้อด้วย ในทางกลับกัน ในภาวะที่ระดับราคาสินค้าและบริการลดลงเรื่อยๆ หากศาลกำหนดค่าเสียหายโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว ผู้เสียหายก็จะได้กำไร นอกจากนี้ ศาลควรตระหนักด้วยว่า ผู้เสียหายสามารถนำค่าเสียหายไปลงทุนแสวงหาผลตอบแทนได้ ซึ่งผลตอบแทนดังกล่าวควรนำมาคิดลดด้วย ดังนั้นในการคำนวณมูลค่ารวมของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นงวดๆ ในอนาคต ศาลต้องคำนึงถึงทั้งการเปลี่ยนแปลงของราคาและผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุนไปพร้อมกัน โดยการเลือกใช้อัตราผลตอบแทนที่สอดคล้องกับค่าเสียหายรายงวด กล่าวคือ หากศาลคำนวณมูลค่าปัจจุบันโดยใช้อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงในการคำนวณ[4] ศาลต้องใช้ค่าเสียหายในรูปมูลค่าที่แท้จริงในการคำนวณด้วย แต่ถ้าหากศาลคำนวณมูลค่าปัจจุบันโดยใช้อัตราผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ศาลต้องใช้

[4] อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงคืออัตราผลตอบแทนที่ขจัดผลของเงินเฟ้อออกไปแล้ว ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้ อัตราผลตอบแทนที่แท้จริง = อัตราผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน – อัตราเงินเฟ้อ

ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์บริการ (www.library.dss.go.th)

ค่าเสียหายในรูปมูลค่าที่เป็นตัวเงินในการคำนวณ ไม่เช่นนั้นจะเป็นการชดเชยที่น้อยเกินไปเนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงผลของเงินเฟ้อ การคำนวณมูลค่าปัจจุบันที่คำนึงถึงเงินเฟ้อมีสูตรดังนี้

$$PV = \frac{B_1}{(1+r)} + \frac{B_2}{(1+r)^2} + \frac{B_3}{(1+r)^3} + \ldots + \frac{B_n}{(1+r)^n}$$

โดย PV คือมูลค่าปัจจุบันของค่าเสียหาย B คือค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้แก่ผู้เสียหายในแต่ละงวดในรูปมูลค่าที่แท้จริงซึ่งขจัดผลของเงินเฟ้อแล้ว r คืออัตราผลตอบแทนที่แท้จริง (อัตราผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน - อัตราเงินเฟ้อ) และ n คือจำนวนงวดของค่าเสียหาย หรือใช้สูตร

$$PV = \frac{C_1}{(1+i)} + \frac{C_2}{(1+i)^2} + \frac{C_3}{(1+i)^3} + \ldots + \frac{C_4}{(1+i)^n}$$

โดย PV คือมูลค่าปัจจุบันของค่าเสียหาย C คือค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้แก่ผู้เสียหายในแต่ละงวดในรูปมูลค่าที่เป็นตัวเงินซึ่งรวมผลของเงินเฟ้อไว้ i คืออัตราผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และ n คือจำนวนงวดของค่าเสียหาย

3.1.4 หลักการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินในกรณีการตายโดยมิชอบ

ทฤษฎีที่นักเศรษฐศาสตร์นิยมใช้เป็นหลักในการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือความเสียหายทางเศรษฐกิจในกรณีการตายโดยมิชอบคือ ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human capital approach) ซึ่งกล่าวไว้ว่ามูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการตายมีค่าเท่ากับมูลค่าของผลิตภาพในอนาคตที่สูญเสียไปของผู้ตาย (lost future productivity) ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ ค่าจ้างหรือรายได้เป็นตัวแทนที่สะท้อนผลิตภาพของคน ดังนั้นมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจของผู้ตายจึงเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตที่ผู้ตายจะได้รับหากเขามีชีวิตอยู่

เราอาจแบ่งความเสียหายในกรณีของการตายโดยมิชอบออกเป็นสองแบบ ได้แก่ ความเสียหายทางเศรษฐกิจของตัวผู้ตายเองและความเสียหายทางเศรษฐกิจของสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวของผู้ตาย เช่น ลูกหรือพ่อแม่ ความเสียหายทางเศรษฐกิจของผู้ตายสามารถคำนวณได้จากมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตของผู้ตายหลังจากหักภาษีและเงินสมทบกองทุนสวัสดิการต่างๆ แล้ว เนื่องจากในขณะที่ผู้ตายมีชีวิตอยู่เขาไม่สามารถใช้เงินในส่วนที่นำมาจ่ายภาษีและสมทบกองทุนสวัสดิการต่างๆ ได้ ส่วนความเสียหายทางเศรษฐกิจของผู้เกี่ยวข้องสามารถคำนวณได้จากการหักลบมูลค่าการบริโภคของผู้ตายออกจากรายได้ของผู้ตายหลังจากหักภาษีและเงินสมทบกองทุนสวัสดิการต่างๆ แล้ว เนื่องจากในขณะที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ สมาชิกอื่นๆ ในครัวเรือนจะไม่ได้รับเงินที่ผู้ตายใช้จ่ายในการบริโภค เสียภาษี และจ่ายเงินสมทบกองทุนสวัสดิการต่างๆ หากนำมูลค่าเหล่านี้มาคิดรวม สมาชิกในครอบครัวจะได้รับการชดเชยมากเกินกว่าเงินที่พวกเขาจะได้รับหากผู้ตายยังมีชีวิตอยู่

รายได้ในอนาคตมีความไม่แน่นอน มีปัจจัยมากมายที่มีอิทธิพลในการกำหนดรายได้ในอนาคต รายได้ของคนอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา หรือระยะเวลาการทำงานอาจจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละปี

หอสมุดกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ในบางปีคนผู้หนึ่งอาจจะทำงานได้ไม่เต็มเวลา แต่ในบางปีอาจทำงานล่วงเวลา อาจมีการเปลี่ยนหรือโยกย้ายงาน หรือแม้กระทั่งออกจากตลาดแรงงานไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสมและเป็นธรรม King and Smith (1998) เสนอว่าเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับค่าชดเชยที่เหมาะสม การคำนวณค่าเสียหายในกรณีของการตายโดยมิชอบควรมีหลักการและคำนึงถึงส่วนประกอบสำคัญในการคำนวณ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้[5]

3.1.4.1 รายได้ปีฐานที่ใช้ในการคำนวณ (Base-year income)

โดยปกติแล้ว รายได้ปีฐานหมายถึงรายได้ ณ ปีที่เสียชีวิต ซึ่งจะใช้เป็นฐานในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตของผู้ตาย รายได้ปีฐานควรรวมค่าตอบแทนทุกอย่างที่ผู้ตายได้รับก่อนตาย เช่น สวัสดิการด้านต่างๆ หรือค่าล่วงเวลาอื่นๆ ที่ได้รับจากนายจ้าง นอกจากนี้ รายได้รวมในปีฐานควรจะใช้รายได้ที่คาดว่าผู้ตายจะได้รับ (expected income) ไม่ใช่รายได้ที่ผู้ตายอาจจะได้รับ (potential income) ทั้งนี้รายได้ที่ผู้ตายคาดว่าจะได้รับ คือรายได้ที่ได้จากระยะเวลาการทำงานที่คาดว่าผู้ตายจะทำในปีนั้น ซึ่งได้หักระยะเวลาที่คาดว่าผู้ตายจะไม่ทำงานออกไปแล้ว ส่วนรายได้ที่ผู้ตายอาจจะได้รับ คือรายได้ที่คิดจากข้อสมมติว่าผู้ตายทำงานเต็มเวลา ไม่มีการลาหยุดหรือลาป่วย การคำนวณโดยใช้รายได้ที่คาดว่าผู้ตายจะได้รับจะทำให้ค่าความเสียหายที่คำนวณได้มีความถูกต้องและเป็นธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ตายมีรายได้เป็นรายวัน

3.1.4.2 การทำกิจกรรมซึ่งไม่มีตลาดอย่างชัดเจน

บุคคลบางคนอาจเลือกที่จะทำกิจกรรมที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน เช่น แม่บ้านซึ่งทำงานบ้านและเลี้ยงลูก กิจกรรมดังกล่าวแม้จะไม่สร้างรายได้ให้แก่ผู้ทำแต่ก็เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อตัวผู้ทำเองและผู้เกี่ยวข้อง มูลค่าของกิจกรรมเหล่านี้ควรที่จะถูกนำมาคิดรวมในการคำนวณมูลค่าของรายได้ในอนาคตของผู้ตายด้วย โดยอาจนำหลักค่าเสียโอกาสดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการคำนวณ

3.1.4.3 อัตราการเติบโตของค่าจ้าง

ในความเป็นจริง ค่าจ้างที่ผู้ตายจะได้รับหากยังมีชีวิตอยู่มักไม่คงที่ แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา การสมมติว่าค่าจ้างที่ผู้ตายได้รับมีค่าคงที่จะทำให้ค่าเสียหายเบี่ยงเบนไปจากมูลค่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง การเปลี่ยนแปลงของค่าจ้างจะขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อยสองประการคือ 1) การเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพในระดับบุคคล และ 2) การเปลี่ยนแปลงผลิตภาพในระดับประเทศ การเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพในระดับบุคคลเกิดขึ้นจากการสะสมประสบการณ์หรือทักษะความสามารถในการทำงานหรือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งทำให้ค่าจ้างที่ปัจเจกบุคคลได้รับเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพ โดยถ้าผลิตภาพเพิ่มขึ้นค่าจ้างก็จะเพิ่มขึ้น และในทางตรงข้าม ถ้าผลิตภาพลดลงค่าจ้างก็จะลดลงด้วย ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพใน

[5] King and Smith (1998) ได้กล่าวถึงวิธีการคำนวณไว้ด้วย แต่เนื่องจากวิธีการดังกล่าวมีความสลับซับซ้อน และการแสดงวิธีการคำนวณโดยละเอียดไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงนำเสนอเพียงหลักการคำนวณเท่านั้น ผู้สนใจวิธีการคำนวณสามารถดูรายละเอียดได้ใน King and Smith (1998)

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ระดับประเทศ โดยทั่วไปแล้ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมักเกิดขึ้นจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี ซึ่งจะมีผลทำให้ผลิตภาพและค่าจ้างโดยเฉลี่ยของทุกคนในประเทศเพิ่มขึ้น ดังนั้น การคำนวณมูลค่าของรายได้ในอนาคตจึงควรคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวทั้งสองประการด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การคำนวณมีความถูกต้องแม่นยำมากที่สุด

3.1.4.4 ช่วงเวลาของการทำงาน

การคำนวณค่าเสียหายที่ง่ายที่สุดคือการคำนวณโดยสมมติว่าผู้ตายจะทำงานในตลาดแรงงานอย่างต่อเนื่องไปจนเกษียณอายุ การสมมติเช่นนี้แม้ว่าอาจจะช่วยให้การคำนวณทำได้ง่ายขึ้นแต่ก็อาจทำให้เกิดการชดเชยที่ไม่เป็นธรรมขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจาก ในความเป็นจริงแล้ว คนอาจจะออกจากตลาดแรงงานเป็นการชั่วคราวและกลับเข้ามาใหม่ หรืออาจจะออกจากตลาดแรงงานไปอย่างถาวรเนื่องจากหมดสมรรถภาพหรือตายก่อนเวลาเกษียณอายุ ดังนั้น การคำนวณมูลค่าของรายได้ในอนาคตของผู้ตายให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดจำเป็นต้องคำนึงถึงช่วงเวลาการทำงานที่น่าจะเกิดขึ้นจริงในอนาคตด้วย

3.1.5 หลักการคำนวณมูลค่าของการสูญเสียรายได้ในอนาคตในกรณีบาดเจ็บ

ทฤษฎีทุนมนุษย์และหลักการคำนวณความเสียหายทางเศรษฐกิจจากการตายข้างต้นสามารถนำมาปรับใช้กับการคำนวณมูลค่าของการสูญเสียรายได้ในอนาคตในกรณีบาดเจ็บได้ โดยมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจในกรณีนี้จะเท่ากับส่วนต่างของมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตที่ผู้เสียหายจะได้รับหากไม่ถูกทำละเมิด และมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตในกรณีที่ถูกทำละเมิดจนได้รับบาดเจ็บ หากศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับส่วนต่างดังกล่าวก็จะทำให้ผู้เสียหายสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

ในบางครั้ง ผลของการถูกทำละเมิดอาจทำให้ผู้ถูกละเมิดสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานอย่างถาวร จนทำให้ไม่สามารถรักษาระดับรายได้เดิมไว้ได้ ตัวอย่างเช่น ศิลปินคนหนึ่งได้รับบาดเจ็บที่มือขวาจนไม่สามารถใช้การได้ ทำให้ต้องประกอบอาชีพอื่นที่ตนไม่มีความถนัด อันเป็นเหตุให้ได้รับรายได้ลดลงจากช่วงก่อนได้รับบาดเจ็บ ในกรณีนี้ ศาลควรกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับส่วนต่างของมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตที่ผู้เสียหายจะได้รับหากไม่ถูกทำละเมิด และมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตในกรณีที่ถูกทำละเมิด โดยคิดระยะเวลาของความเสียหายตั้งแต่วันที่เกิดความเสียหายไปจนตลอดช่วงชีวิตการทำงานของผู้เสียหาย แต่ในบางครั้ง ผลของการถูกทำละเมิดอาจทำให้ผู้ถูกละเมิดสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานอย่างชั่วคราว ผู้ถูกละเมิดอาจจะสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานให้กลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ ในกรณีนี้ ศาลควรกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับส่วนต่างของมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตที่ผู้เสียหายจะได้รับหากไม่ถูกทำละเมิด และมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตในกรณีที่ถูกทำละเมิด โดยคิดระยะเวลาของความเสียหายตั้งแต่วันที่เกิดความเสียหายไปจนถึงวันที่ระดับรายได้ของเขากลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ภาพที่ 3.4 แสดงตัวอย่างสมมติของรายได้ในอนาคตของผู้ที่สูญเสียสมรรถภาพใน

สำนักหอสมุดกลาง จุฬาฯ (www.lib.chula.ac.th)

การทำงานชั่วคราว ในกรณีนี้ศาลควรกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายเท่ากับส่วนต่างของมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตที่ผู้เสียหายจะได้รับหากไม่ถูกทำละเมิด และมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตในกรณีที่ถูกทำละเมิด โดยคิดระยะเวลาของความเสียหายเท่ากับ 21 ปี อนึ่ง รายได้ที่นำมาคำนวณค่าเสียหายในกรณีนี้ควรเป็นรายได้สุทธิหลังจากจ่ายภาษีแล้ว ทั้งนี้เนื่องจาก ถึงแม้ว่าจะไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายก็ไม่สามารถนำเงินในส่วนที่จ่ายภาษีมาใช้จ่ายได้ หากไม่หักภาษีออกก่อน ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยมากไป

ภาพที่ 3.4 กระแสรายได้ในอนาคตกรณีสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานชั่วคราว

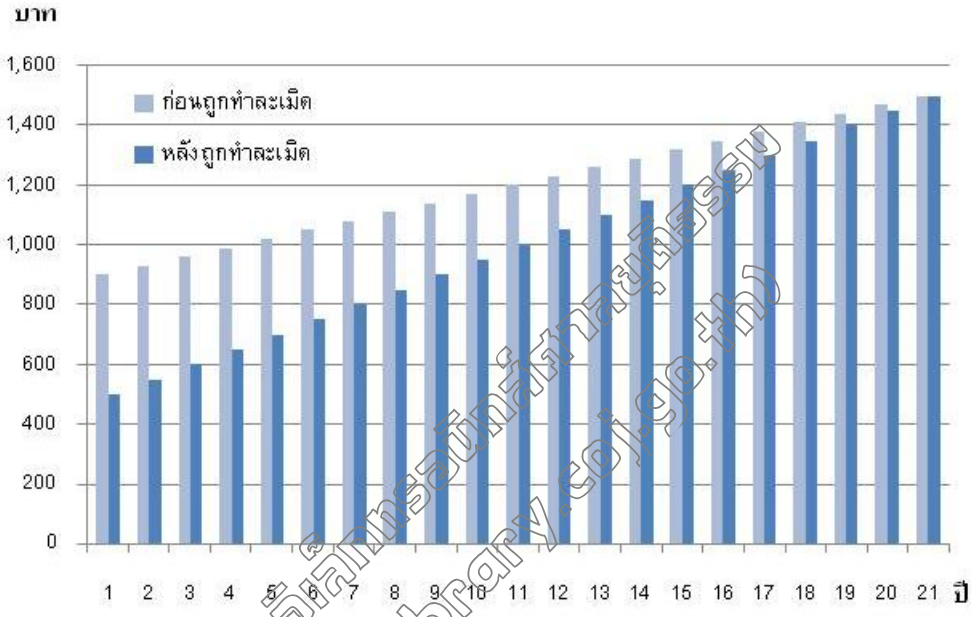

นอกเหนือจากการสูญเสียรายได้จากการทำงานแล้ว การได้รับบาดเจ็บยังอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับเงินบำนาญลดลงเนื่องจากสาเหตุต่างๆ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนไทย ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บอาจมีรายได้ในอนาคตลดลงจึงทำให้สามารถจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนบำนาญได้น้อยลง หรือการได้รับบาดเจ็บอาจทำให้ระยะเวลาของการทำงานลดลง (เกษียณก่อนเวลาอันควร) ซึ่งทำให้ระยะเวลาของการจ่ายเงินสมทบลดลง หรือในกรณีของข้าราชการ ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บอาจได้เงินเดือนในอนาคตลดลงจึงทำให้ค่าเฉลี่ยของเงินเดือน 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณลดลง[6] เป็นต้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักของการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายจึงควรได้รับการชดเชยในส่วนของเงินบำนาญที่ลดลงด้วย ภาพที่ 3.5 แสดงตัวอย่างสมมติของการเปลี่ยนแปลงของรายได้จากการทำงานและเงินบำนาญอันมีสาเหตุมาจากการถูกทำละเมิด ช่วงเวลา OA คือ ระยะเวลาตั้งแต่ผู้เสียหายถูกทำละเมิดจนถึงเกษียณอายุ ช่วงเวลา AB คือระยะเวลาตั้งแต่ผู้เสียหายเกษียณอายุจนถึงสิ้นอายุขัย ในกรณีนี้ ผู้เสียหายควรได้รับการชดเชยการสูญเสียรายได้จากการทำงานในช่วงเวลา OA และการสูญเสียรายได้จากเงินบำนาญในช่วงเวลา AB โดยควรได้รับการชดเชยเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของส่วนต่างระหว่างเส้นรายได้และเงินบำนาญในกรณีถูกทำละเมิดและไม่ถูกทำละเมิด

[6] เงินบำนาญจะถูกกำหนดจากค่าเฉลี่ยของเงินเดือน 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณ

ภาพที่ 3.5 กระแสรายได้จากการทำงานและเงินบำนาญในอนาคต

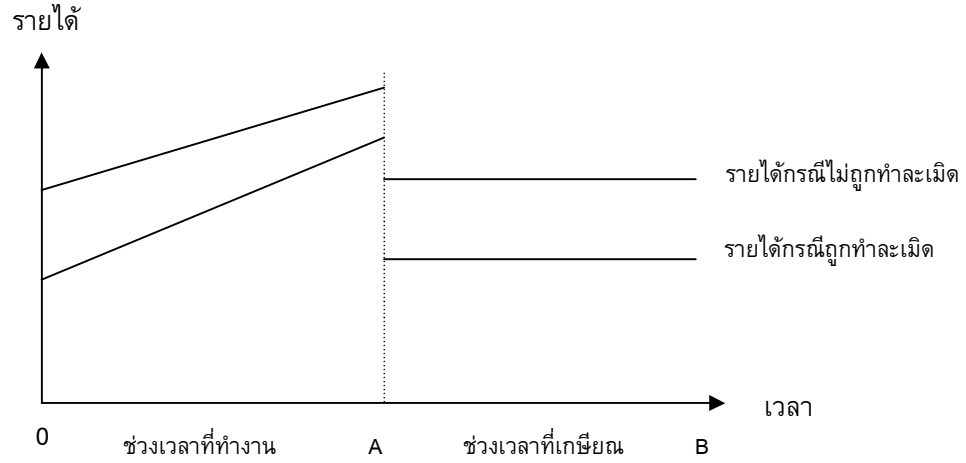

ภาพที่ 3.6 แสดงตัวอย่างสมมติของกระแสรายได้จากการทำงานและเงินบำนาญในอนาคตในกรณีที่ถูกทำละเมิดและไม่ถูกทำละเมิด ในภาพนี้ การถูกทำละเมิดจนได้รับบาดเจ็บมีผลทำให้ผู้เสียหายต้องเกษียณอายุก่อนเวลาอันควร โดยหากไม่ถูกทำละเมิด ผู้เสียหายจะมีระยะเวลาทำงานเท่ากับช่วง OA แต่เมื่อถูกทำละเมิดผู้เสียหายจึงทำงานได้เพียงช่วงเวลา OD เท่านั้น ช่วงเวลาตั้งแต่จุด A เป็นต้นไปคือ ช่วงเวลาที่ได้รับเงินบำนาญ ในกรณีนี้ผู้เสียหายควรได้รับการชดเชยการขาดรายได้จากการทำงานเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของส่วนต่างระหว่างรายได้กรณีถูกทำละเมิดและไม่ถูกทำละเมิดในช่วงเวลา OD และได้รับการชดเชยเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของส่วนต่างระหว่างเงินบำนาญกรณีถูกทำละเมิดและไม่ถูกทำละเมิดในช่วงเวลาตั้งแต่จุด A จึงถึงสิ้นอายุขัย นอกจากนี้ยังควรได้รับการชดเชยเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ก่อนถูกทำละเมิดในช่วงเวลา DA ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เสียหายไม่มีรายได้เนื่องจากเกษียณก่อนเวลาอันควร อนึ่ง รายได้ของผู้เสียหายที่นำมาคำนวณมูลค่าการสูญเสียรายได้ในช่วงเวลาของการทำงานควรเป็นรายได้สุทธิซึ่งได้หักภาษีและจำนวนเงินที่สมทบเข้ากองทุนบำนาญออกแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดการให้ค่าเสียหายซ้ำซ้อน เนื่องจากรายได้ส่วนที่จ่ายสมทบเข้ากองทุนบำนาญเป็นเงินที่ผู้เสียหายสะสมไว้ ซึ่งจะได้รับกลับคืนมาพร้อมผลตอบแทนเป็นเงินบำนาญหลังเกษียณ

ภาพที่ 3.6 กระแสรายได้จากการทำงานและเงินบำนาญในอนาคต กรณีเกษียณก่อนเวลา

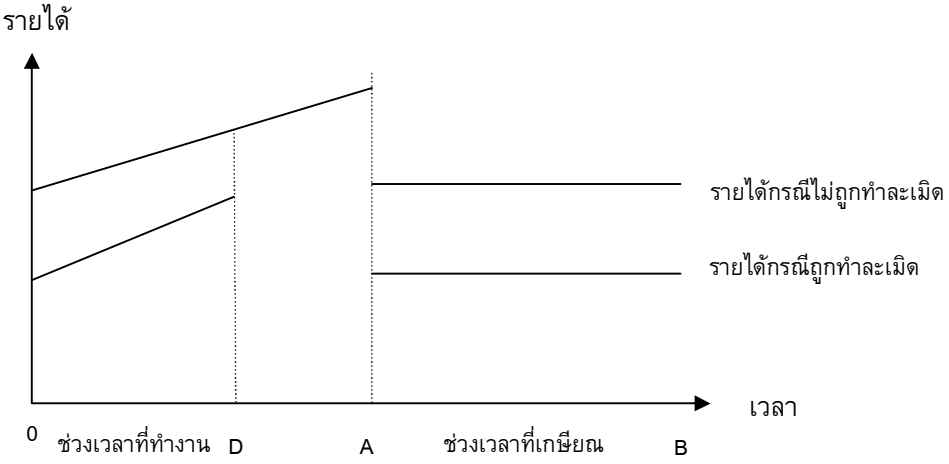

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.lawlibrary.chula.ac.th)

เช่นเดียวกับกรณีการตายโดยมิชอบ รายได้ในอนาคตที่สูญเสียไปในกรณีของการบาดเจ็บนั้นมีมูลค่าไม่แน่นอน ขึ้นกับปัจจัยเช่น การเปลี่ยนแปลงของเงินเดือนและช่วงอายุการทำงาน นักเศรษฐศาสตร์มีวิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของความเสียหายในอนาคต โดยคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว วิธีเหล่านี้ได้ถูกนำไปใช้ในศาลในประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ดี วิธีการเหล่านี้มีความสลับซับซ้อน และการแสดงสูตรและวิธีการคำนวณโดยละเอียดไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยจึงแสดงตัวอย่างเพียงเพื่อให้เห็นว่า การคำนวณมูลค่าของการสูญเสียรายได้โดยคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวให้ค่าที่มีความแตกต่างจากการคำนวณที่ไม่คำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวอย่างไร

ศาลในอังกฤษและเวลส์ใช้วิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่จะสูญเสียไปในอนาคตอันเนื่องมาจากการบาดเจ็บ ซึ่งคำนึงถึงความไม่แน่นอนของช่วงระยะเวลาที่ขาดรายได้ อันเกิดจากความเสี่ยงในการตายและความไม่แน่นอนของระยะเวลาการทำงาน ในทางปฏิบัติ ศาลจะคำนวณโดยใช้ตาราง Ogden[7] ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการคิดคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่จะสูญเสียไปในอนาคตโดยเฉพาะ กล่าวโดยสรุป ตาราง Ogden แสดงค่าของตัวทวี[8] (Multiplier) 2 กลุ่ม ตัวทวีกลุ่มแรกสะท้อนถึงความเสี่ยงในการเสียชีวิต แบ่งตามอายุของผู้เสียหายและระยะเวลาของความเสียหาย[9] ส่วนตัวทวีกลุ่มที่สองสะท้อนถึงความไม่แน่นอนของช่วงเวลาที่ขาดรายได้ แบ่งตามอายุของผู้เสียหาย ระดับการศึกษาของผู้เสียหาย[10] ความสมบูรณ์ของสภาพร่างกายของผู้เสียหาย (สุขภาพปกติหรือไม่ปกติ)[11] และสถานะการจ้างงานของผู้เสียหาย (มีงานทำหรือไม่มีงานทำ) หากนำตัวทวีไปคูณกับรายได้ที่สูญเสียไปในปีฐานก็จะได้มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่จะสูญเสียไปในอนาคต

ตัวอย่างเช่น หากต้องการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตจนถึงเกษียณอายุ (60 ปี) ของเพศชายอายุ 20 ปี ซึ่งในช่วงก่อนถูกทำละเมิดชายดังกล่าวมีงานทำ มีการศึกษาระดับปริญญา และมีสุขภาพไม่ปกติ และสมมติว่ารายได้สุทธิในปีฐานเท่ากับ 1 บาท การคำนวณค่าเสียหายโดยใช้ตาราง Ogden จะทำได้โดย การหาค่าของตัวทวีจากตารางที่เกี่ยวข้อง ตัวทวีในกรณีของเพศชายอายุ 20 ปี ซึ่งสูญเสียรายได้จนถึงเกษียณอายุมีค่าเท่ากับ 24.97 (ดูตาราง ผ1.1 ในภาคผนวกที่ 1 ประกอบ) และตัวทวีในกรณีของเพศชายอายุ 20 ปี ซึ่งมีงานทำ มีการศึกษาระดับปริญญา และมีสุขภาพไม่ปกติมีค่า

---

[7] ในปี ค.ศ. 1998 สภาสูงของประเทศอังกฤษ (the House of Lords) ได้อนุมัติให้ศาลใช้ตาราง Ogden เป็นวิธีหลักในการประเมินความเสียหายที่เป็นตัวเงินในอนาคตเป็นครั้งแรกในคดี Well v. Well ตาราง Ogden ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาเป็นระยะๆ โดยตารางที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือตาราง Ogden ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 6 (Ogden table sixth edition)

[8] ตัวทวี คือ ตัวเลขที่นำไปคูณกับรายได้ปีฐานเพื่อให้ได้ผลลัพธ์เป็นรายได้ในอนาคต ซึ่งอยู่ในรูปมูลค่าปัจจุบันเรียบร้อยแล้ว

[9] ระยะเวลาของความเสียหายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยได้แก่ 1) ตั้งแต่เกิดความเสียหายจนถึงเสียชีวิต 2) ตั้งแต่เกิดความเสียหายจนถึงเกษียณอายุ และ 3) ความเสียหายเกิดขึ้นตั้งแต่เกษียณอายุจนถึงเสียชีวิต

[10] ระดับการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) การศึกษาระดับปริญญาหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่า 2) การศึกษาระดับ General Certificate of Secondary Education (GCSE) เกรด A ถึง C จนถึงระดับ A หรือเทียบเท่า และ 3) การศึกษาระดับต่ำกว่า GCSE เกรด C หรือ Certificate of Secondary Education (CSE) เกรด 1 หรือเทียบเท่า หรือไม่มีการศึกษา

[11] ผู้มีสุขภาพไม่ปกติ (disabled) หมายถึง ผู้มีอาการป่วยหนักขึ้นเรื่อยๆ หรือคาดว่าจะมีอาการป่วยเกินกว่าหนึ่งปีขึ้นไป อยู่ในสภาพที่จำกัดความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน และส่งผลกระทบต่อประเภทหรือระยะเวลาของการทำงาน

เท่ากับ 0.61 (ดูตาราง ผ1.2 ในภาคผนวกที่ 1 ประกอบ)[12] หลังจากนั้นจึงนำค่าตัวทวีดังกล่าวมาคูณด้วยรายได้สุทธิในปีฐาน มูลค่าของรายได้ที่สูญเสียไปจนถึงเกษียณอายุของชายดังกล่าวจะเท่ากับ 24.97 x 0.61 x 1 หรือเท่ากับ 15.23 บาท การคำนวณค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตโดยอาศัยตัวทวีดังกล่าวเป็นการคำนวณอย่างมีระบบ ซึ่งน่าจะช่วยทำให้การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวของศาลมีความชัดเจนและโปร่งใส นอกจากนี้ การคำนึงถึงความไม่แน่นอนของระยะเวลาการขาดรายได้ในอนาคตน่าจะช่วยทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยใกล้เคียงกับมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจริงมากขึ้น

อนึ่ง รายได้ในอนาคตที่คำนวณได้จากตาราง Ogden เป็นค่าเฉลี่ยของบุคคลที่มีรายได้ เพศ ระดับการศึกษา การมีงานทำ และสุขภาพ เช่นเดียวกับผู้เสียหาย ซึ่งทฤษฎีในบทที่ 2 กล่าวว่า ในกรณีที่ผู้ที่มีแนวโน้มว่าจะทำละเมิดไม่ทราบว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นนั้นมีมูลค่าเท่าใด แต่ทราบเพียงการแจกแจงความน่าจะเป็น (Probability distribution) ของมูลค่าความเสียหาย[13] และมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ย การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายโดยเฉลี่ยจะสามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมที่อาจก่อความเสียหายแบบเดียวกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวทำให้ค่าเสียหายที่คาดว่าจะต้องจ่ายมีค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ก่อความเสียหายสามารถเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังระดับต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และจะนำมาซึ่งการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ดังนั้นการใช้ตาราง Ogden ในการกำหนดค่าเสียหายจะสามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ในกรณีดังกล่าว อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยค่าเฉลี่ยของมูลค่าความเสียหายอาจทำให้ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่ไม่มีประกันคุ้มครอง ไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบมูลค่าของรายได้ที่สูญเสียไปจนถึงเกษียณอายุ (60 ปี) ของเพศชายที่มีสุขภาพปกติซึ่งมีสถานะการทำงานและระดับการศึกษาแตกต่างกัน ที่ได้จากวิธีการคำนวณที่แตกต่างกัน 3 วิธี โดยสมมติว่ารายได้สุทธิที่สูญเสียไปในแต่ละปีมีค่าคงที่เท่ากับ 1 บาท และอัตราผลตอบแทนที่ใช้คำนวณมูลค่าปัจจุบันเท่ากับร้อยละ 2.5 คอลัมน์หมายเลข 1 แสดงผลจากการคำนวณแบบง่ายซึ่งไม่มีการคิดมูลค่าปัจจุบัน การคำนวณดังกล่าวสามารถทำได้โดยการนำรายได้ปีฐานมาคูณด้วยจำนวนปีระหว่างปีที่ได้รับความเสียหายจนถึงปีที่เกษียณอายุ คอลัมน์หมายเลข 2 แสดงผลจากการคำนวณโดยคิดมูลค่าปัจจุบัน แต่ไม่คำนึงถึงความไม่แน่นอนของช่วงเวลาที่สูญเสียรายได้ และคอลัมน์หมายเลข 3 แสดงผลจากการคำนวณโดยอาศัยตาราง Ogden ซึ่งคิดมูลค่าปัจจุบัน และคำนึงถึงความไม่แน่นอนของช่วงเวลาที่สูญเสียรายได้ ผลปรากฏว่าการคำนวณแบบง่ายและการคำนวณแบบคิดมูลค่าปัจจุบันอย่างเดียวจะให้ค่าที่สูงกว่ามูลค่าที่คำนวณจากตาราง Ogden มาก ดังนั้นหากศาลใช้การคำนวณแบบง่ายหรือ

[12] แม้ว่าตารางจะเป็นกรณีของอายุเกษียณ 65 ปี แทนที่จะเป็นอายุเกษียณ 60 ปี แต่ในคู่มืออธิบายการใช้งานตาราง Ogden แนะนำให้ใช้ตารางดังกล่าว โดยไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนค่าใดๆ เนื่องจากไม่มีตารางของกรณีอายุเกษียณ 60 ปี

[13] การแจกแจงความน่าจะเป็นของมูลค่าความเสียหายคือ ความน่าจะเป็นของมูลค่าความเสียหายระดับต่างๆ

สำนักวิจัยและพัฒนากฎหมาย (www.library.coj.go.th)

คิดมูลค่าปัจจุบันอย่างเดียวจะทำให้ค่าเสียหายที่คำนวณได้มีแนวโน้มที่จะสูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจริง

ตารางที่ 3.2 การเปรียบเทียบมูลค่าของการสูญเสียรายได้จนถึงเกษียณอายุ (60 ปี) ของเพศชายที่มีสุขภาพปกติ ซึ่งได้จากการคำนวณโดยวิธีต่างๆ

อายุของผู้เสียหาย ณ วันพิจารณาคดี (ปี)	(1) ค่าเสียหายจากการคำนวณแบบง่าย (ไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน)	(2) ค่าเสียหายจากการคิดมูลค่าปัจจุบัน	(3) ค่าเสียหายจากการคิดมูลค่าปัจจุบันและความไม่แน่นอนของช่วงเวลาที่สูญเสียรายได้					
			มีงานทำ			ไม่มีงานทำ		
			D	GE-A	O	D	GE-A	O
20	40	25.10	22.97	22.97	21.72	22.22	21.97	20.73
30	30	20.93	19.08	18.87	18.46	18.04	17.84	16.80
40	20	15.59	13.55	13.55	13.55	12.63	12.47	12.01
50	10	8.75	7.19	7.19	7.19	6.24	6.24	6.06

หมายเหตุ:

1) D = การศึกษาระดับปริญญาหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่า, GE-A = การศึกษาระดับ General Certificate of Secondary Education (GCSE) เกรด A ถึง C จนถึงระดับ A หรือเทียบเท่า, O = การศึกษาระดับต่ำกว่า GCSE เกรด C หรือ Certificate of Secondary Education (CSE) เกรด 1 หรือเทียบเท่า หรือไม่มีการศึกษา

2) คำนวณโดยใช้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 2.5 และรายได้ 1 บาท

ที่มา: การคำนวณของคณะผู้วิจัย โดยอาศัยตาราง Ogden ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 6

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ในกรณีที่ผู้เสียหายสามารถหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน ตัวทวีในตาราง Ogden สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการคำนวณค่าเสียหายในกรณีพิเศษอื่นๆ เช่น การสูญเสียรายได้ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในอนาคต[14] กรณีผู้เสียหายสูญเสียความสามารถประกอบการงานบางส่วน (ผู้เสียหายยังคงมีรายได้ แต่เป็นรายได้ที่ต่ำกว่ารายได้ในกรณีที่ไม่ถูกทำละเมิด) หรือเป็นการชั่วคราว (ผู้เสียหายสามารถกลับมาทำงานตามปกติ หลังจากที่ไม่สามารถทำงานได้ในช่วงเวลาหนึ่ง) ความเสียหายซึ่งมีมูลค่าคงที่ในระยะเวลาหนึ่ง ความเสียหายซึ่งถูกชะลอออกไป (Deferred losses)[15] นอกจากนี้ ยังสามารถนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของค่ารักษาพยาบาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในอนาคตได้ด้วย

แม้ว่าการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของการสูญเสียรายได้ในอนาคตที่ศาลในอังกฤษและเวลส์ใช้จะคำนึงถึงความไม่แน่นอนของระยะเวลาที่สูญเสียรายได้ ซึ่งทำให้ได้มูลค่าที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้นเมื่อเทียบกับการคำนวณอย่างง่าย แต่การคำนวณดังกล่าวก็ยังมีจุดอ่อนอื่นๆ ซึ่งอาจทำให้มูลค่าที่คำนวณได้คลาดเคลื่อนจากมูลค่าความเสียหายจริง ตัวอย่างเช่น การไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในอนาคต (ยกเว้นกรณีที่ผู้เสียหายสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดง) และการคงอัตรา

[14] ตัวทวีในตาราง Ogden ไม่ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในอนาคต แต่หากทราบข้อมูลรายได้ใหม่ในอนาคต ก็มีวิธีที่จะใช้ตัวทวีในตาราง Ogden เพื่อคำนวณค่าเสียหายซึ่งคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในอนาคตได้

[15] ตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายจะต้องเข้ารับการผ่าตัดในอีก 10 ปีข้างหน้า

ผลตอบแทนในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของค่าขาดรายได้ในอนาคตไว้ที่ร้อยละ 2.5 มาเป็นเวลานาน[16] ทั้งที่อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงจากการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลซึ่งมีความเสี่ยงต่ำ เช่น Index-Linked Government Securities มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 2.5 อย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี การคำนวณโดยใช้อัตราผลตอบแทนที่สูงเกินไปทำให้ค่าเสียหายจากการขาดรายได้ในอนาคตที่กำหนดโดยศาลในประเทศดังกล่าวมีมูลค่าต่ำเกินไป

การคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่สูญเสียไปในอนาคตที่ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้มักจะมีวิธีการคำนวณที่ละเอียดและซับซ้อนมากกว่าวิธีที่ใช้ในอังกฤษและเวลส์ กล่าวคือ นอกจากจะคำนึงถึงความไม่แน่นอนของช่วงเวลาที่สูญเสียรายได้แล้วยังคำนึงถึงความไม่แน่นอนของรายได้ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพในแต่ละช่วงวัยและการเติบโตของผลิตภาพของทั้งระบบเศรษฐกิจด้วย ดังนั้น วิธีการคำนวณที่ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้น่าจะให้ค่าที่ใกล้เคียงกับรายได้ในอนาคตที่สูญเสียไปจริงมากกว่า เมื่อเทียบกับวิธีที่ใช้ในประเทศอังกฤษและเวลส์

Lewis et al. (2002) เปรียบเทียบค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ในอนาคตในคดีที่ศาลในอังกฤษและเวลส์ตัดสินในปีค.ศ 1990-1998 กับค่าชดเชยที่ได้จากการคำนวณโดยใช้วิธีการอื่นๆ ดังแสดงในตารางที่ 3.3 คอลัมน์หมายเลข 1 แสดงค่าชดเชยที่ศาลในอังกฤษและเวลส์ให้จริง คอลัมน์หมายเลข 2 แสดงค่าชดเชยหากใช้การคำนวณโดยคำนึงถึงผลิตภาพในแต่ละช่วงวัย และคอลัมน์หมายเลข 3 แสดงค่าชดเชยหากใช้การคำนวณโดยคำนึงถึงผลิตภาพในแต่ละช่วงวัยและการเติบโตของผลิตภาพของทั้งระบบเศรษฐกิจ เราจะเห็นได้ว่าการชดเชยรายได้ในอนาคตโดยคำนึงถึงผลิตภาพในแต่ละช่วงวัยและการเติบโตของผลิตภาพของทั้งระบบเศรษฐกิจจะมีมูลค่าสูงกว่าที่ศาลให้จริงถึงประมาณ 2.5 เท่า แต่หากคำนึงเพียงผลิตภาพในแต่ละช่วงวัย การชดเชยจะมีมูลค่าสูงกว่าที่ศาลให้จริงประมาณ 1.5 เท่า ดังนั้น Lewis et al. (2002) จึงสรุปว่า ศาลในประเทศอังกฤษมีแนวโน้มที่จะให้ค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายต่ำเกินไป

ห้องสมุดกลุ่มภารกิจด้านการคลังและภาษีอากร (www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 3.3 มูลค่าของการสูญเสียรายได้ในอนาคต: เปรียบเทียบระหว่างวิธีคิดของศาลในอังกฤษและเวลส์และวิธีอื่นๆ

	(1) ค่าเฉลี่ยของการชดเชยที่ศาลให้จริง (ปอนด์)	(2) ทางเลือก A* (จำนวนเท่าของ (1))	(3) ทางเลือก B** (จำนวนเท่าของ (1))
จำนวนตัวอย่าง (108 คดี)	97,396	1.68	2.43
สามารถทำงานได้หลังการบาดเจ็บ (63 คดี)	69,764	2.17	3.21
ไม่สามารถทำงานได้หลังการบาดเจ็บ (45 คดี)	136,081	1.01	1.36

[16] The Damage Act 1996 กำหนดให้ศาลสามารถเปลี่ยนอัตราผลตอบแทนได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติศาลมักจะใช้อัตราผลตอบแทนร้อยละ 2.5 ซึ่งถูกกำหนดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 โดย Lord Chancellor อนึ่ง อัตราผลตอบแทนดังกล่าวถูกกำหนดจากอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลซึ่งคุ้มครองความเสี่ยงของเงินเฟ้อ Index-Linked Government Securities (ILGS) ในช่วงเวลานั้น

	(1) ค่าเฉลี่ยของการชดเชย ที่ศาลให้จริง (ปอนด์)	(2) ทางเลือก A* (จำนวนเท่าของ (1))	(3) ทางเลือก B** (จำนวนเท่าของ (1))
เพศชาย (81 คดี)	101,898	1.76	2.44
สามารถทำงานได้หลังการบาดเจ็บ (52 คดี)	70,476	2.19	3.09
ไม่สามารถทำงานได้หลังการบาดเจ็บ (29 คดี)	158,239	1.02	1.29
เพศหญิง (27 คดี)	83,890	1.45	2.39
สามารถทำงานได้หลังการบาดเจ็บ (11 คดี)	64,394	2.12	3.74
ไม่สามารถทำงานได้หลังการบาดเจ็บ (16 คดี)	95,919	0.99	1.46

หมายเหตุ: * การคำนวณโดยคำนึงถึงผลิตภาพในแต่ละช่วงวัย

** การคำนวณโดยคำนึงถึงผลิตภาพในแต่ละช่วงวัยและการเติบโตของผลิตภาพของทั้งระบบเศรษฐกิจ

ที่มา : Lewis et al. (2002)

3.2 หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

ค่าเสียหายที่เหมาะสมคือค่าเสียหายที่เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน แม้ว่าการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินนั้นทำได้ยาก แต่ศาลอาจมีความจำเป็นที่จะต้องคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินดังกล่าวในบางกรณี เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม นักเศรษฐศาสตร์มีหลักการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น มูลค่าของชีวิต และมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ซึ่งศาลอาจนำมาปรับใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในบางกรณีได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในกรณีของการเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรงในคดีละเมิด ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีทั้งความเสียหายที่เป็นตัวเงินและความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยทั่วไป ศาลจะให้ค่าเสียหายในส่วนของความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น การขาดไร้อุปการะ ค่าปลงศพ ค่ารักษาพยาบาลก่อนเสียชีวิต การขาดรายได้ก่อนการเสียชีวิต[17] ส่วนการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ความโศกเศร้าเสียใจอันเนื่องจากการสูญเสียคนรัก ความทุกข์ทรมานก่อนเสียชีวิต หรือแม้กระทั่งค่าของชีวิตจะขึ้นอยู่กับกฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติของศาลซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

การละเว้นการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม อาจทำให้ความรับผิดทางละเมิดไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ความเสียหายที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นมีค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การตายของผู้ไม่มีรายได้หรือมีรายได้น้อย[18] ซึ่งหากเสียชีวิตลงอาจจะไม่ได้รับค่าชดเชยใดๆ เว้นแต่ค่ารักษาพยาบาลก่อนเสียชีวิตหรือค่าปลงศพ แม้ว่าความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจะไม่สามารถคำนวณมูลค่าได้โดยง่าย แต่นักเศรษฐศาสตร์มีหลักและแนวทางการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น

[17] แม้ว่าในกรณีของการเสียชีวิตจะไม่มีการคิดค่าเสียหายจากการขาดรายได้ เนื่องจากผู้ตายไม่สามารถนำรายได้ดังกล่าวไปใช้ได้แล้ว แต่ก็อาจมีการคิดการสูญเสียรายได้ในช่วงก่อนการเสียชีวิต

[18] เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ

มูลค่าของชีวิต และมูลค่าความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อศาลในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 หลักการคำนวณมูลค่าของชีวิต (Value of life: VSL)

มูลค่าของชีวิตมิได้ครอบคลุมเพียงแค่มูลค่าทางเศรษฐกิจที่บุคคลสร้างขึ้นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความสุขที่ได้จากการมีชีวิตด้วย (Hedonic value) เพราะเมื่อบุคคลหนึ่งเสียชีวิตลง บุคคลนั้นย่อมสูญเสียโอกาสในการได้รับความสุขจากการใช้ชีวิตด้วย เช่น ความสุขที่ได้จากการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวหรือคนรัก ความสุขจากการท่องเที่ยว หรือความสุขจากการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต เป็นต้น ความสูญเสียเหล่านี้เป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งศาลควรกำหนดให้ผู้ทำละเมิดชดใช้ความเสียหายเหล่านี้ หากศาลต้องการบรรลุวัตถุประสงค์ในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ[19]

ในทางปฏิบัติ การกำหนดมูลค่าของชีวิตไม่สามารถทำได้โดยง่าย เนื่องจากโดยปกติแล้ว คนเรามักจะเห็นว่าชีวิตมีค่าเป็นอนันต์ และคงไม่มีผู้ใดยอมตายโดยทันทีเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินไม่ว่าจะมากมายมหาศาลเพียงใดก็ตาม แม้กระนั้นก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์มีหลักการคำนวณมูลค่าของชีวิตโดยใช้อาศัยการสังเกตจำนวนเงินที่บุคคลที่มีเหตุผล (reasonable person) เต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับความเสี่ยงในการเสียชีวิต เราจะสังเกตเห็นว่า บุคคลที่มีเหตุผลจะเลือกที่จะยอมรับความเสี่ยงในการเสียชีวิตสูงขึ้น หากการยอมรับความเสี่ยงดังกล่าวทำให้เขาได้รับผลตอบแทนมากขึ้น เช่น อาจยอมทำงานที่มีความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยสูงขึ้นเพื่อแลกกับค่าจ้างที่สูงขึ้น นอกจากนี้ บุคคลยังอาจเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อลดความเสี่ยงในการเสียชีวิต เช่น ยอมจ่ายเงินซื้ออุปกรณ์รักษาความปลอดภัยในรถยนต์เพื่อที่จะลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตจากการเกิดอุบัติเหตุ นักเศรษฐศาสตร์ถือว่ามูลค่าของชีวิตคือจำนวนเงินที่บุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับการเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงในการเสียชีวิตหารด้วยการเปลี่ยนแปลงของความเสี่ยงดังกล่าว ตัวอย่างเช่น หากบุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จะรับเงิน 10,000 บาทเพื่อแลกกับการต้องแบกรับความเสี่ยงในการตายเพิ่มขึ้น 1 ต่อ 1,000 เราจะสามารถคำนวณมูลค่าของชีวิตได้เท่ากับ 10,000 หารด้วย 1/1,000 หรือเท่ากับ 10 ล้านบาท หรือหากบุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จ่ายเงิน 10,000 บาทเพื่อแลกกับการลดความเสี่ยงในการตายลง 1 ต่อ 1,000 เราจะสามารถคำนวณมูลค่าของชีวิตได้เท่ากับ 10,000 หารด้วย 1/1,000 หรือเท่ากับ 10 ล้านบาท อนึ่ง หลักการนี้เป็นหลักการเดียวกันกับการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์ (Hand Rule damages) ซึ่งกล่าวไว้ในบทที่ 2

อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลยอมรับเงิน 10 ล้านบาทเพื่อแลกกับการแบกรับความเสี่ยงในการตาย 1 ต่อ 1,000 มิได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะยอมรับเงิน 100 ล้านบาท เพื่อแลกกับการแบกรับความเสี่ยงในการตาย 1 ต่อ 100 (เพิ่มขึ้น 10 เท่า) และไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะยอมรับเงินจำนวนใดเพื่อ

[19] ศาลใน 5 มลรัฐของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ฮาวาย คอนเนตทิคัต นิวแฮมป์เชียร์ อาร์คันซอ และนิวเม็กซิโก ได้กำหนดค่าเสียหายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติศาลไม่มีแนวทางการคำนวณมูลค่าของชีวิตที่ชัดเจน การกำหนดค่าเสียหายจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะลูกขุน ซึ่งทำให้ค่าเสียหายมีความแตกต่างกันมากในแต่ละคดี ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Posner and Sunstien (2005)

แลกกับการตายโดยทันทีทันใด เนื่องจากโดยทั่วไป ยิ่งความเสี่ยงในการตายสูงเท่าใด บุคคลก็จะยอมรับความเสี่ยงในการตายได้ยากขึ้น ดังนั้น มูลค่าของชีวิตที่คำนวณได้ ณ ระดับความเสี่ยงของการตายที่ต่างกันจึงมีค่าไม่เท่ากัน

นักเศรษฐศาสตร์ประมาณ (estimate) มูลค่าของชีวิตบนพื้นฐานของหลักการข้างต้น โดยอาศัยวิธีทางเศรษฐมิติ (Econometrics) ซึ่งใช้ประโยชน์จากความแตกต่างของจำนวนเงินที่คนในกลุ่มตัวอย่างเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับการเผชิญความเสี่ยงในการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งสามารถสังเกตได้จากข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลค่าจ้างในตลาดแรงงาน และข้อมูลราคาสินค้า เป็นต้น มูลค่าของชีวิตที่ประมาณได้จากวิธีการทางเศรษฐมิติเรียกว่ามูลค่าทางสถิติของชีวิต (Value of statistical life หรือ VSL) เนื่องจากเป็นมูลค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์ ไม่ใช่มูลค่าของชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

การประมาณมูลค่าทางสถิติของชีวิตสามารถทำได้โดยอาศัยเทคนิคทางเศรษฐมิติหลายแบบ เราอาจแบ่งเทคนิคทางเศรษฐมิติเหล่านี้ออกเป็นสามประเภท ตามลักษณะของข้อมูลที่นำมาใช้เป็นสำคัญ ดังนี้ 1) การประมาณโดยใช้ข้อมูลที่สะท้อนความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนเงินกับความเสี่ยง (Revealed preference method) ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากราคาในตลาดต่างๆ เช่น ตลาดแรงงาน (labor market) หรือตลาดสินค้า (product market) 2) วิธีการประเมินมูลค่าสมมติ (Contingent valuation method) หรือบางทีเรียกว่า การประเมินที่อาจเกิดขึ้น การประเมินมูลค่าที่ไม่ได้เกิดจากการใช้ หรือการประเมินผูกพัน ซึ่งเป็นการประมาณโดยใช้ข้อมูลจากการสอบถามบุคคลเกี่ยวกับความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนเงินกับความเสี่ยง และ 3) การวิเคราะห์อภิมาน (Meta analysis) หรือบางทีเรียกว่า การสังเคราะห์อภิมาน การวิเคราะห์แบบเมต้า หรือการวิเคราะห์รวมผล ซึ่งเป็นการประมาณโดยใช้ผลการศึกษาจากงานวิจัยหลายๆ ชิ้นมารวมกัน

หอสมุดกลาง สถาบันการพลศึกษา www.library.spu.ac.th

3.2.1.1 วิธีการประมาณโดยใช้ข้อมูลที่สะท้อนความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนเงินกับความเสี่ยง (Revealed preference method)

(1) <u>ตลาดแรงงาน</u>

เราสามารถสังเกตจำนวนเงินที่แรงงานยอมรับเพื่อแลกกับการเผชิญความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่สูงขึ้น จากค่าจ้างในงานประเภทต่างๆ ที่มีความเสี่ยงในการเสียชีวิตแตกต่างกันไป โดยทั่วไปแล้ว งานที่มีความเสี่ยงในการเสียชีวิตสูงกว่า ย่อมให้ค่าจ้างตอบแทนสูงกว่างานประเภทเดียวกันที่มีความเสี่ยงในการเสียชีวิตต่ำกว่า นักเศรษฐศาสตร์อาศัยข้อมูลค่าจ้างและความเสี่ยงในการเสียชีวิตของงานประเภทต่างๆ เพื่อประมาณ VSL ตัวอย่างเช่น นาย ก และนาย ข เป็นฝาแฝดซึ่งมีลักษณะนิสัยและความสามารถเหมือนกันทุกประการ ทำงานที่มีลักษณะเหมือนกันทุกประการ เว้นแต่งานหนึ่งมีความเสี่ยงในการเสียชีวิตมากกว่าอีกงานหนึ่ง สมมติว่า นาย ก ทำงานที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าโดยได้รับค่าจ้าง 20,000 บาท ส่วนนาย ข ทำงานที่มีความเสี่ยงมากกว่านาย ก เท่ากับ 1 ใน 10,000 แต่ได้รับค่าจ้าง 21,000 บาท เราสามารถอนุมานได้ว่าเงิน 1,000 บาทที่นาย ข ได้รับเพิ่มเป็นเสมือนค่าชดเชยของการ

แบกรับความเสี่ยงในการเสียชีวิตเพิ่มขึ้น ในกรณีนี้ มูลค่าของชีวิตนาย ข จะเท่ากับ 1,000 หารด้วย 1/10,000 หรือเท่ากับ 10 ล้านบาท

Viscusi and Aldy (2003) สำรวจงานวิจัยที่คำนวณมูลค่าทางสถิติของชีวิตโดยใช้ข้อมูลในตลาดแรงงานทั้งในและนอกสหรัฐอเมริกา พบว่า VSL ของสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่มีค่าตั้งแต่ 4-15 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ณ ราคาปี ค.ศ. 2000) ในขณะที่ VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงานในต่างประเทศมีค่าตั้งแต่ 0.2-74.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ณ ราคาปี ค.ศ. 2000) ดูตารางที่ 3.4 และ 3.5 ประกอบ สาเหตุหลักที่ VSL ที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้มีความแตกต่างกันคือ แต่ละการศึกษาใช้ข้อมูลซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาที่ข้อมูลครอบคลุม หรือลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างเช่น ระดับรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง การเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน และขนาดของความเสี่ยง เป็นต้น

Viscusi and Aldy (2003) พบว่าค่าความยืดหยุ่น (Elasticity) ของ VSL ต่อระดับรายได้มีค่าเท่ากับ 0.5-0.6 ซึ่งหมายความว่า หากรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 VSL จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.5-0.6 ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลสำคัญคือ โดยทั่วไปแล้ว บุคคลมักมองว่าความปลอดภัยคือสินค้าปกติ (Normal good) กล่าวคือ เขาจะมีความต้องการความปลอดภัยมากขึ้นเมื่อมีรายได้มากขึ้น หรือเมื่อเขามีรายได้เพิ่มขึ้นก็จะให้คุณค่ากับการลดความเสี่ยงมากขึ้น โดยยอมจ่ายเงินจำนวนมากขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนกับการลดความเสี่ยงลง นอกจากนี้ พวกเขายังพบว่าการศึกษาที่ใช้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานมักจะได้ VSL ที่สูงกว่าการศึกษาที่ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน เนื่องจากเหตุผลสำคัญคือ แรงงานที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานมักจะสามารถประเมินความเสี่ยงในการทำงานได้ค่อนข้างถูกต้องเนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ในขณะที่แรงงานที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมักจะประเมินความเสี่ยงต่ำเกินไป เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

ตารางที่ 3.4 VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงานในสหรัฐอเมริกา

ผู้เขียนรายงาน	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSL (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Smith (1974)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1967 (Current Population Survey: CPS) สำมะโนอุตสาหกรรม ปี ค.ศ.1963 (Census of Manufactures) สำมะโนประชากรของสหรัฐฯ ปี ค.ศ.1960 (U.S. Census) และ สภาวะการจ้างงานและรายได้ ปี ค.ศ.1963 (Employment and Earnings)	9.2
Thaler and Rosen (1975)	การสำรวจโอกาสทางเศรษฐกิจ ปี ค.ศ.1967 (Survey of Economic Opportunity)	1.0
Smith (1976)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1967 และ ค.ศ.1973	5.9
Viscusi (1978a, 1979)	การสำรวจสภาพแวดล้อมการทำงาน ปี ค.ศ.1969-1970 (Survey of Working Conditions)	5.3
Brown (1980)	การสำรวจกลุ่มคนหนุ่มแบบติดตามระยะยาว ปี ค.ศ.1966-71 และ ค.ศ.1973(National Longitudinal Survey of Young Men)	1.9
Viscusi (1981)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1976 (Panel Study of Income Dynamics)	8.3
Olson (1981)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1978	6.7
Arnould and Nichols (1983)	สำมะโนประชากรของสหรัฐฯ ปี ค.ศ.1970	0.5, 1.3

ห้องสมุดสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งประเทศไทย (www.library.edu.go.th)

ผู้เขียนรายงาน	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSL (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Butler (1983)	ข้อมูลการจ่ายชดเชยให้กับแรงงานในมลรัฐเซาท์แคโรไลนา ปี ค.ศ. 1940-69 (S.C. Workers' Compensation Data)	1.3
Low and McPheters (1983)	ข้อมูลเงินเดือนตำรวจ จาก International City Management Association ในปี ค.ศ.1976	1.4
Dorsey and Walzer (1983)	การสำรวจประชากร เดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1978	11.8, 12.3
Leigh and Folsom (1984)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1974 และการสำรวจคุณภาพการจ้างงาน (Quality of Employment Survey) ปี ค.ศ. 1977	10.1-13.3
Smith and Gilbert (1984, 1985)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1978	0.9
Dillingham and Smith (1984)	การสำรวจประชากร เดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1979	4.1-8.3
Dillingham (1985)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	1.2, 3.2-6.8
Leigh (1987)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977 และการสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1977	13.3
Moore and Viscusi (1988a)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1982	3.2, 9.4
Moore and Viscusi (1988b)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	9.7
Garen (1988)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1981-1982	17.3
Viscusi and Moore (1989)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1982	10.0
Herzog and Schlottman (1990)	สำมะโนประชากรของสหรัฐฯ ปี ค.ศ.1970	11.7
Moore and Viscusi (1990b)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1982	20.8
Moore and Viscusi (1990c)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1982	20.8
Kniesner and Leeth (1991)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1978	0.7
Gegax, Gerking, and Schulze (1991)	การสำรวจทางจดหมายในปี ค.ศ. 1984 โดยผู้เขียนรายงาน	2.1
Leigh (1991)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1972-3 และปี ค.ศ.1977 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1974 และ ค.ศ. 1981 การสำรวจคุณภาพการจ้างงานแบบติดตามระยะยาว ปี ค.ศ. 1973-1977 และการสำรวจประชากร เดือน ม.ค. ปี ค.ศ.1977	7.1-15.3
Berger and Gabriel (1991)	สำมะโนประชากรของสหรัฐฯ ปี ค.ศ.1980	8.6, 10.9
Leigh (1995)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี 1981 การสำรวจประชากร เดือน ม.ค. ปี ค.ศ.1977 และการสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	8.1-16.8
Dorman and Hagstrom (1998)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1982	8.7-20.3
Lott and Manning (2000)	การสำรวจประชากร เดือน มี.ค. ปี ค.ศ.1971 และ มี.ค. ปี ค.ศ.1985	1.5, 3.0 (2.0, 4.0)*

หมายเหตุ: * ตัวเลขในวงเล็บคือค่าประมาณซึ่งมิได้นำอัตราคิดลดมาใช้ในช่วงเวลาซึ่งเป็นระยะซ่อนเร้นของโรคมะเร็ง
ที่มา: Viscusi and Aldy (2003)

ตารางที่ 3.5 VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงานในประเทศอื่นๆ

ผู้เขียนรายงาน	ประเทศ	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSL (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Marin and Psacharopoulos (1982)	สหราชอาณาจักร	การสำรวจภาคครัวเรือน ปี ค.ศ.1975 (General Household Survey)	4.2

หอสมุดกลาง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ http://library.gsbm.ac.th

ผู้เขียนรายงาน	ประเทศ	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSL (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Weiss, Maier, and Gerking (1986)	ออสเตรีย	สำมะโนประชากรจุลภาคของออสเตรีย ปี ค.ศ.1981 (Austrian Microcensus File of Central Bureau of Statistics)	3.9, 6.5
Meng (1989)	แคนาดา	การสำรวจโครงสร้างของชนชั้นทางสังคมและกระบวนการด้านแรงงาน ปี ค.ศ.1981 (National Survey of Class Structure and Labour Process)	3.9-4.7
Meng and Smith (1990)	แคนาดา	การศึกษาการเลือกตั้ง ปี ค.ศ.1984 (National Election Study)	6.5-10.3
Kniesner and Leeth (1991)	ญี่ปุ่น	ข้อมูลอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ปี ค.ศ.1986	9.7
Kniesner and Leeth (1991)	ออสเตรเลีย	ข้อมูลอุตสาหกรรมของแต่ละรัฐในออสเตรเลีย ปี ค.ศ.1984-85	4.2
Cousineau, Lacroix, and Girard (1992)	แคนาดา	การสำรวจแรงงานของแคนาดา ปี ค.ศ.1979	4.6
Martinello and Meng (1992)	แคนาดา	การสำรวจกิจกรรมในตลาดแรงงาน ปี ค.ศ.1986 (Labour Market Activity Survey)	2.2-6.8
Kim and Fishback (1993)	เกาหลีใต้	รายงานของกระทรวงแรงงานเรื่องการสำรวจแรงงานประจำเดือนและการสำรวจสถิติพื้นฐานสำหรับโครงสร้างของค่าจ้าง (Ministry of Labor's Report on Monthly Labor Survey and Survey on Basic Statistics for the Wage Structures)	0.8
Siebert and Wei (1994)	สหราชอาณาจักร	การสำรวจภาคครัวเรือน ปี ค.ศ.1983	9.4-11.5
Lanoie, Pedro, and Latour (1995)	แคนาดา	การสำรวจข้อมูลรายบุคคลในปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	19.6-21.7
Sandy and Elliott (1996)	สหราชอาณาจักร	การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ปี ค.ศ. 1986 (Social Change and Economic Life Initiative Survey)	5.2-69.4
Shanmugam (1996/7)	อินเดีย	การสำรวจผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม เมืองมัดราส ประเทศอินเดียในปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	1.2, 1.5
Liu, Hammitt, and Liu (1997)	ไต้หวัน	การสำรวจสภาวะการทำงานของไต้หวัน ปี ค.ศ.1982-1986	0.2-0.9
Miller, Mulvey, and Norris (1997)	ออสเตรเลีย	สำมะโนประชากรและการเคหะของออสเตรเลีย ปี ค.ศ.1991	11.3-19.1
Siebert and Wei (1998)	ฮ่องกง	สำมะโนประชากรของฮ่องกง ในปี ค.ศ.1991	1.7
Liu and Hammitt (1999)	ไต้หวัน	การสำรวจแรงงานในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ปี ค.ศ.1995 โดยผู้เขียนรายงาน	0.7
Meng and Smith (1999)	แคนาดา	การสำรวจกิจกรรมในตลาดแรงงาน ปี ค.ศ.1986	5.1-5.3
Arabsheibani and Marin (2000)	สหราชอาณาจักร	การสำรวจภาคครัวเรือน ช่วงทศวรรษ ค.ศ.1980	19.9
Shanmugam (2000)	อินเดีย	การสำรวจผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม เมืองมัดราส ประเทศอินเดียในปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	1.0, 1.4

ห้องสมุดวิทยาลัยการคลัง (www.library.coj.go.th)

ผู้เขียนรายงาน	ประเทศ	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSL (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Shanmugam (2001)	อินเดีย	การสำรวจผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม เมืองมัดราส ประเทศอินเดียในปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	4.1
Sandy, Elliott, Siebert, and Wei (2001)	สหราชอาณาจักร	การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ปี ค.ศ. 1986	5.7, 74.1

ที่มา: Viscusi and Aldy (2003)

(2) <u>ตลาดสินค้า</u>

บุคคลตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าบางอย่างที่เกี่ยวพันกับความเสี่ยงในการเสียชีวิต การซื้อสินค้าเหล่านั้นแสดงให้เห็นถึงความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อแลกเปลี่ยนกับระดับของความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่ลดลงหรือเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น ความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อเครื่องป้องกันอัคคีภัย เข็มขัดนิรภัย หรือยารักษาโรค แสดงถึงความต้องการลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตลง ในขณะที่ ความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อบุหรี่ เหล้า หรือที่อยู่อาศัยซึ่งอยู่ในเขตอันตราย แสดงถึงการยอมรับความเสี่ยงในการเสียชีวิตเพิ่มขึ้น นักเศรษฐศาสตร์อาศัยข้อมูลเหล่านี้มาคำนวณมูลค่าของชีวิต โดยอาศัยหลักการเดียวกันกับการคำนวณมูลค่าของชีวิตโดยใช้ข้อมูลตลาดแรงงาน ตัวอย่างเช่น หากผู้ซื้อรถยนต์ยินดีจ่ายเงินเพิ่มขึ้นจำนวน 20,000 บาทเพื่อติดตั้งถุงลมนิรภัยซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตลงเท่ากับ 1 ต่อ 1,000 ก็หมายความว่าผู้ซื้อประเมินมูลค่าของชีวิตของตนไว้ที่ 20,000 หารด้วย 1 ต่อ 1,000 หรือ 20 ล้านบาท

Viscusi and Aldy (2003) สำรวจงานวิจัยที่คำนวณมูลค่าทางสถิติของชีวิตโดยใช้ข้อมูลในตลาดสินค้าในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า VSL มีค่าตั้งแต่ 0.77-5.13 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ณ ราคาปี ค.ศ. 2000) ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.6 อย่างไรก็ตาม VSL ที่ประมาณได้อาจมีความเบี่ยงเบน เนื่องจากผู้ใช้สินค้านั้นๆ อาจเป็นผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่แฝงมากับสินค้านั้นมากกว่าคนปกติทั่วไป (Selection bias) เช่น ผู้สูบบุหรี่มักจะเป็นผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงในการเสียชีวิตได้มากกว่าผู้ไม่สูบบุหรี่ ดังนั้นเขาจึงอาจจะยอมจ่ายเงินมากขึ้นพร้อมทั้งยอมรับความเสี่ยงที่มากขึ้น แทนที่จะจ่ายเงินเพื่อลดความเสี่ยงลง หรือผู้ซื้อประกันชีวิตมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงในระดับที่ต่ำกว่าคนปกติทั่วไป ดังนั้น VSL ที่ประมาณได้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเบี่ยงเบนเหล่านี้ อาจเบี่ยงเบนไปจากค่า VSL ที่ประมาณได้จากกลุ่มตัวอย่างของคนปกติทั่วไป กล่าวคือ VSL ที่ประมาณได้มีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าหรือสูงกว่าความเป็นจริง (กรณีของผู้สูบบุหรี่จะให้ค่าที่ต่ำกว่าคนปกติ ในขณะที่ในกรณีของผู้ซื้อประกันชีวิตจะให้ค่าที่สูงกว่าคนปกติ) นอกจากนี้ คนเราอาจไม่สามารถทราบได้อย่างแน่ชัดว่า การบริโภคสินค้านั้นๆ มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงในการเสียชีวิตอย่างไร การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือไม่นั้นจึงอาจไม่ได้คำนึงถึงความเสี่ยงดังกล่าว หากเป็นเช่นนั้น VSL ที่ประมาณได้ก็จะคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 3.6 VSL ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดสินค้าในสหรัฐอเมริกา

ผู้เขียนรายงาน	ประเภทความเสี่ยง	สินค้า	VSL (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Blomquist (1979)	การตายจากอุบัติเหตุรถยนต์	เข็มขัดนิรภัย	1.0
Dardis (1980)	การตายจากเพลิงไหม้โดยปราศจากเครื่องตรวจจับควัน	เครื่องตรวจจับควัน	0.77
Portney (1981)	การตายจากผลของมลพิษทางอากาศ	อสังหาริมทรัพย์	1.03
Ippolito and Ippolito (1984)	ความเสี่ยงจากการสูบบุหรี่	บุหรี่	0.90
Garbacz (1989)	การตายจากเพลิงไหม้โดยปราศจากเครื่องตรวจจับควัน	เครื่องตรวจจับควัน	2.56
Atkinson and Halvorson (1990)	อุบัติเหตุรถยนต์	รถยนต์	5.13
Carlin and Sandy (1991)	การตายในกรณีที่ใช้ที่นั่งสำหรับเด็กในรถยนต์	ที่นั่งสำหรับเด็กในรถยนต์	0.84
Dreyfus and Viscusi (1995)	ความปลอดภัยในรถยนต์	รถยนต์	3.8-5.4
Gayer, Hamilton, and Viscusi (2000)	โรคมะเร็งในพื้นที่ที่รับทุน Superfund	อสังหาริมทรัพย์	3.2-3.7 (4.3-5.0)*
Jenkins, Owens, and Wiggins (2001)	การตายจากการบาดเจ็บที่ศีรษะอันเนื่องมาจากรถจักรยาน	หมวกนิรภัยรถจักรยาน	1.4-2.9 (อายุ 5-9 ปี) 1.2-2.8 (อายุ 10-14 ปี) 2.1-4.3 (อายุ 20-59 ปี)

หมายเหตุ: * ตัวเลขในวงเล็บคือค่าประมาณซึ่งมิได้นำอัตราคิดลดมาใช้ในช่วงเวลาซึ่งเป็นระยะซ่อนเร้นของโรคมะเร็ง
ที่มา: Viscusi and Aldy (2003)

หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการฯ จุฬาฯ (www.library.chula.ac.th)

3.2.1.2 วิธีการประเมินมูลค่าสมมติ (Contingent valuation)

เป็นวิธีการวัดมูลค่าของชีวิตโดยการสอบถามจากบุคคลโดยตรง โดยการสอบถามความเต็มใจในการยอมรับความเสี่ยงในการเสียชีวิต (willingness to accept risk) หรือความเต็มใจในการจ่ายเงินเพื่อลดความเสี่ยงในการเสียชีวิต (willingness to pay for risk reduction) คำถามที่นิยมใช้คือ “หากท่านต้องการทำให้ความเสี่ยงในการเสียชีวิตลดลงจาก 1 ใน 10,000 เหลือ 1 ใน 100,000 ท่านยินดีจ่ายเงินเท่าไร” หรือในทางกลับกัน “หากท่านจะต้องแบกรับความเสี่ยงในการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นจาก 1 ใน 100,000 เป็น 1 ใน 10,000 ท่านยินดีรับการชดเชยเป็นจำนวนเงินเท่าไร” เมื่อนำคำตอบที่ได้นำมาหารด้วยความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปก็จะได้ VSL

อย่างไรก็ดี ค่าที่คำนวณได้จากการถามคำถามทั้งสองแบบข้างต้นไม่จำเป็นต้องเท่ากัน McCaffery et al. (1995) พบว่า คำตอบของคำถามแรกมักให้ค่าที่ต่ำกว่าคำถามข้อหลัง ซึ่งหมายความว่า VSL ที่คำนวณได้จากการใช้คำถามข้อแรกจะสูงกว่า VSL ที่คำนวณจากการถามคำถามข้อหลัง ทั้งนี้เนื่องจาก คนเรามักจะเชื่อมโยงคำถามแรกกับการซื้อ และเชื่อมโยงคำถามข้อหลังกับการขาย ซึ่งตามหลักจิตวิทยาแล้ว คนเรามักต้องการซื้อของในราคาถูก แต่ต้องการขายของสิ่งเดียวกันในราคาแพงกว่า

นอกจากนี้ การคำนวณโดยวิธีนี้ยังมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ คนอาจจะไม่สามารถประเมินความสำคัญของระดับความเสี่ยงได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะความเสี่ยงที่อยู่ในระดับต่ำมาก ตัวอย่างเช่น

ความเสี่ยงของการเสียชีวิตในระดับ 1 ต่อ 10,000 กับ 1 ต่อ 100,000 ซึ่งแม้ว่าจะมีค่าต่างกันถึง 10 เท่า แต่คนทั่วไปอาจมีปัญหาในการแยกแยะว่าความเสี่ยงทั้งสองระดับมีนัยต่อชีวิตเขาแตกต่างกันอย่างไร ทำให้การกำหนดมูลค่าของความเสี่ยงอาจมีความคลาดเคลื่อน ซึ่งจะทำให้ VSL ที่ประมาณได้อาจสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริงก็ได้

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยบางชิ้นได้ประมาณ VSL โดยใช้วิธี Contingent valuation ตัวอย่างเช่น Krupnick et al. (2002) ใช้ข้อมูลการสำรวจในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเอเชียในการประมาณ VSL พบว่า VSL อยู่ในช่วง 2-3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่ Leeth and Ruser (2003) ประมาณ VSL โดยใช้ข้อมูลการสำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า VSL อยู่ในช่วง 2.6-4.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

3.2.1.3 วิธีการวิเคราะห์อภิมาน (Meta analysis)

การคำนวณโดยสองวิธีข้างต้นจะให้ VSL ที่หลากหลาย ขึ้นกับลักษณะเฉพาะของข้อมูลและแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่ใช้ VSL ที่ได้จากแต่ละการศึกษาจึงไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนที่ดีของ VSL ของคนทั่วไปได้ Meta-analysis เป็นวิธีที่นำเอา VSL ที่ได้จากการศึกษาหลายๆ ชิ้นที่ใช้วิธีการประมาณทางเศรษฐมิติแบบเดียวกันมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยควบคุมลักษณะเฉพาะของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเหล่านั้น เช่น รายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ระดับความเสี่ยง และการเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน เป็นต้น ดังนั้น VSL ที่ได้จากวิธี Meta-analysis จะสามารถเป็นตัวแทนของ VSL ของกลุ่มคนทั่วไปได้อย่างเหมาะสมกว่าค่า VSL ที่ได้จากแต่ละการศึกษา ซึ่งเป็นเพียงตัวแทนของกลุ่มคนที่มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมา การศึกษาสำคัญสองชิ้นในสหรัฐอเมริกา ที่ใช้วิธี Meta analysis โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาโดยวิธี Revealed preference หลายชิ้น รายงาน VSL ที่ค่อนข้างแตกต่างกันมาก Mrozek and Taylor (2002) ประมาณว่า VSL ของสหรัฐอเมริกา อยู่ในช่วง 2-3 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในขณะที่ Viscusi and Aldy (2003) ประมาณว่า VSL ของสหรัฐฯ มีค่าประมาณ 7 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ

3.2.2 หลักการคำนวณมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน

Geistfeld (1995) เสนอให้คำนวณมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานโดยอาศัยหลักการเดียวกันกับการคำนวณมูลค่าของชีวิตดังที่กล่าวแล้วข้างต้น (ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์) กล่าวคือ การคำนวณมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานสามารถทำได้โดยอาศัยข้อมูลจำนวนเงินที่บุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับความเสี่ยงในการบาดเจ็บ ตัวอย่างเช่น หากบุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จะจ่ายเงิน 50 บาทเพื่อแลกกับการลดความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรงจนทำให้เกิดความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานลง 1 ใน 10,000 มูลค่าความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานของบุคคลนี้จะเท่ากับ 50 หารด้วย 1/10,000 ซึ่งเท่ากับ 500,000 บาท

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

เช่นเดียวกับกรณีของ VSL นักเศรษฐศาสตร์มีวิธีประมาณมูลค่าความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานโดยอาศัยวิธีทางเศรษฐมิติดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่การคำนวณจะใช้ข้อมูลความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บแทนข้อมูลความเสี่ยงในการตาย นักเศรษฐศาสตร์บางท่านเรียกค่าที่คำนวณได้นี้ว่า VSI (Value of statistical injury) Viscusi and Aldy (2003) สำรวจการศึกษาที่ประมาณ VSI โดยอาศัยข้อมูลตลาดแรงงานทั้งในและนอกสหรัฐอเมริกา พบว่า VSI ในแต่ละการศึกษามีค่าแตกต่างกันมาก โดย VSI ของสหรัฐอเมริกามีค่าอยู่ในช่วงตั้งแต่ 2,400-242,671 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่ VSI ประเทศอื่นๆ โดยทั่วไปแล้วจะมีค่าต่ำกว่ามูลค่าของสหรัฐอเมริกา พอสมควร ดูตารางที่ 3.7 และ 3.8 ประกอบ ความแตกต่างนี้ขึ้นกับลักษณะเฉพาะของข้อมูลที่นำมาใช้ สาเหตุหลักที่ VSI ที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้มีความแตกต่างกันคือ แต่ละการศึกษาใช้ข้อมูลซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาที่ข้อมูลครอบคลุม หรือลักษณะต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเช่น ระดับรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง การเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน และขนาดของความเสี่ยง เป็นต้น

ตารางที่ 3.7 VSI (Value of Statistical Injury) ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงาน กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

ผู้เขียนรายงาน	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSI (เหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Smith (1974)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1967 (Current Population Survey: CPS) สำมะโนอุตสาหกรรม ปี ค.ศ.1963 (Census of Manufactures) สำมะโนประชากรของสหรัฐฯ ปี ค.ศ.1960 (U.S. Census) และสถาวะการจ้างงานและรายได้ ปี ค.ศ.1963 (Employment and Earnings)	30,934
Smith (1976)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1967 และ ค.ศ.1973	สัมประสิทธิ์ของการบาดเจ็บซึ่งไม่ตายไม่มีนัยสำคัญ
Viscusi (1978a, 1979)	การสำรวจสภาพแวดล้อมการทำงาน ปี ค.ศ.1969-1970 (Survey of Working Conditions)	25,693-49,442
Viscusi (1978b)	การสำรวจสถาวะการทำงาน ปี ค.ศ.1969-1970	61,537-63,241
McLean, Wendling, and Neergaard (1978)	สำมะโนประชากรของมลรัฐวิสคอนซิน ปี ค.ศ.1970	141,659
Viscusi (1981)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1976 (Panel Study of Income Dynamics)	59,238
Olson (1981)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1978	24,009-32,304
Freeman and Medoff (1981)	การสำรวจประชากร เดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1973 - 1975	ไม่แสดง - ไม่สามารถคำนวณได้ (เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ)
Leigh (1981)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1974 และการสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977 (Quality of Employment Survey)	ไม่แสดง - ไม่สามารถคำนวณได้ (เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ)
Butler (1983)	ข้อมูลการจ่ายชดเชยให้กับแรงงานในมลรัฐเซาท์แคโรไลนา ปี ค.ศ.1940-69 (S.C. Workers' Compensation Data)	936 ต่อวัน หรือ 16,848 สำหรับการบาดเจ็บ 18 วัน
Dorsey and Walzer (1983)	การสำรวจประชากร เดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1978	60,581, 69,235
Smith (1983)	การสำรวจประชากร ค.ศ.1978	35,485

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (http://library.tijc.or.th)

ผู้เขียนรายงาน	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSI (เหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Dorsey (1983)	การสำรวจค่าใช้จ่ายที่นายจ้างจ่ายชดเชยให้แก่ลูกจ้าง ปี ค.ศ. 1977 (Employers' Expenditures for Employee Compensation Survey) การสำรวจของสำนักงานสถิติแรงงาน (BLS) เดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1978 และเดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1979	102,360
Leigh and Folsom (1984)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1974 และการสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	99,431-114,663
Viscusi and O'Connor (1984)	การสำรวจแรงงานในอุตสาหกรรมเคมีในปี ค.ศ.1982 โดยผู้เขียนรายงาน	17,707-22,773
Dickens (1984)	การสำรวจประชากร เดือน พ.ค. ปี ค.ศ.1977	ไม่แสดง - ไม่สามารถคำนวณได้
Viscusi and Moore (1987)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	70,650 (อุบัติเหตุซึ่งสูญเสียวันทำงาน); 27,950 สำหรับความสูญเสียที่ไม่ใช่ตัวเงิน; 45,400 ต่ออุบัติเหตุ
Biddle and Zarkin (1988)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	168,603 (ความเต็มใจในการยอมรับ), 155,582 (ความเต็มใจในการจ่าย)
Garen (1988)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1981-1982	26,953
Moore and Viscusi (1988b)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	36,818, 48,349
Hersch and Viscusi (1990)	การสำรวจในเมือง Eugene มลรัฐโอริกอน ปี ค.ศ.1987 โดยผู้เขียนรายงาน	72,429 (กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด); 39,468 (ผู้สูบบุหรี่); 118,277 (ผู้ใช้เข็มขัดนิรภัย)
Viscusi and Evans (1990)	การสำรวจแรงงานในอุตสาหกรรมเคมีโดย Viscusi and O'Connor	23,781 (ความเสี่ยงหน่วยสุดท้าย); 37,030 (การบาดเจ็บที่แน่นอน)
Hamermesh and Wolfe (1990)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1981	ไม่แสดง - ไม่สามารถคำนวณได้ (เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ)
Kniesner and Leeth (1991)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1978	60,624
French and Kendall (1992)	การสำรวจประชากร ปี ค.ศ.1980 (เฉพาะการขนส่งทางรถไฟ)	48,928
Fairris (1992)	การสำรวจสภาพแวดล้อมการทำงาน ปี ค.ศ.1969-1970	49,290
Hersch and Pickton (1995)	การสำรวจค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ ปี ค.ศ.1987	120,709 (กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด); 155,453 (ผู้ไม่สูบบุหรี่ - ใช้เข็มขัดนิรภัย); 83,186 (ผู้สูบบุหรี่ - ไม่ใช้เข็มขัดนิรภัย)
Dillingham, Miller, and Levy (1996)	การสำรวจคุณภาพการจ้างงาน ปี ค.ศ.1977	155,435-242,671 (ความเต็มใจในการจ่ายเพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียชีวิตการทำงาน 1 ปี)
Dorman and Hagstrom (1998)	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายได้แบบต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1982	สัมประสิทธิ์ของการบาดเจ็บซึ่งไม่ตายไม่มีนัยสำคัญ
Hersch (1998)	การสำรวจประชากร เดือน มี.ค. ปี ค.ศ.1994	22,810-33,723 (หญิง); 12,146-36,192 (ชาย)
Viscusi and Hersch (2001)	การสำรวจค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ ปี ค.ศ.1987	47,476-59,144 (ผู้ไม่สูบบุหรี่); 20,755-31,028 (ผู้สูบบุหรี่)

ที่มา: Viscusi and Aldy (2003)

หลักนิติศาสตร์ ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lawlib.chula.ac.th)

ตารางที่ 3.8 VSI (Value of Statistical Injury) ที่คำนวณจากข้อมูลตลาดแรงงาน กรณีประเทศอื่นๆ

ผู้เขียนรายงาน	ประเทศ	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ	VSI (ล้านเหรียญ สรอ. ณ ราคาปี ค.ศ.2000)
Cousineau, Lacroix, and Girard (1992)	แคนาดา	การสำรวจแรงงานของแคนาดา ปี ค.ศ. 1979	38,104
Martinello and Meng (1992)	แคนาดา	การสำรวจกิจกรรมในตลาดแรงงาน ปี ค.ศ. 1986 (Labour Market Activity Survey)	10,815-14,456 สำหรับการบาดเจ็บ; 161,210-191,027 สำหรับการบาดเจ็บที่รุนแรง
Siebert and Wei (1994)	สหราชอาณาจักร	การสำรวจภาคครัวเรือน ปี ค.ศ.1983	สัมประสิทธิ์ของความเสี่ยงของการบาดเจ็บไม่มีนัยสำคัญ
Lanoie, Pedro, and Latour (1995)	แคนาดา	การสำรวจข้อมูลรายบุคคล (in-person survey) ปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	8,148
Liu and Hammitt (1999)	ไต้หวัน	การสำรวจแรงงานในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในปี ค.ศ.1999 โดยผู้เขียนรายงาน	49,717
Meng and Smith (1999)	แคนาดา	การสำรวจกิจกรรมในตลาดแรงงาน ปี ค.ศ. 1986	423 ต่อวันทำงานที่สูญเสีย
Shanmugam (2000)	อินเดีย	การสำรวจผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเมืองมัดราส ประเทศอินเดีย ในปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	150-560
Shanmugam (2001)	อินเดีย	การสำรวจผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเมืองมัดราส ประเทศอินเดีย ในปี ค.ศ.1990 โดยผู้เขียนรายงาน	350

ที่มา: Viscusi and Aldy (2003)

3.2.3 การนำ VSL และ VSI มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย

โดยทั่วไปแล้ว หน่วยงานที่มีหน้าที่ออกกฎระเบียบ (regulatory agencies) ในประเทศต่างๆ มักใช้ VSL เพื่อวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ของนโยบายรัฐ (cost-benefit) ในสหรัฐอเมริกา ฝ่ายบริหารของสหรัฐอเมริกากำหนดว่า ก่อนที่จะมีการออกกฎระเบียบส่วนกลาง (Federal regulations) จะต้องมีการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจทุกครั้ง ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ในสหรัฐฯ จึงได้คำนวณ VSL เพื่อใช้เปรียบเทียบกับต้นทุนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับจากนโยบายของแต่ละหน่วยงาน ตัวอย่างเช่น the U.S. Environmental Protection Agency กำหนด VSL ไว้ที่ 6.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ณ ราคาปี ค.ศ. 2000) และ the U.S. Federal Aviation Administration กำหนด VSL ไว้ที่ 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ณ ราคาปี ค.ศ.2000) อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า VSL ที่หน่วยงานเหล่านี้ใช้มีค่าแตกต่างกันค่อนข้างมาก ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.9 VSL ที่ใช้โดยหน่วยงานต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ.1996-2003

หน่วยงาน	กฎระเบียบ	ค่า VSL (ล้านเหรียญ สรอ.)
กระทรวงคมนาคม / สำนักงานดูแลความปลอดภัยด้านการขนส่ง	ข้อกำหนดด้านความปลอดภัยสำหรับผู้ให้บริการรถยนต์ขนส่งผู้โดยสารขนาดเล็กเชิงพาณิชย์ ที่ใช้ในการค้าระหว่างมลรัฐ	3

ห้องสมุดเศรษฐศาสตร์ (www.library.coj.go.th)

หน่วยงาน	กฎระเบียบ	ค่า VSL (ล้านเหรียญ สรอ.)
ทางบก (Department of Transportation / Federal Motor Carrier Safety Administration)	(Safety Requirements for Operators of Small Passenger-Carrying Commercial Motor Vehicles Used in Interstate Commerce, 68 Fed Reg 47860, 47869 (2003) (final rule))	
กระทรวงสาธารณสุข/สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (Department of Health and Human Services/ Food and Drug Administration)	ฉลากอาหาร: การระบุปริมาณ Trans Fatty Acids ในฉลาก การระบุคุณค่าทางโภชนาการและสุขภาพ (Food Labeling: Trans Fatty Acids in Nutrition Labeling, Nutrient Content Claims, and Health Claims, 68 Fed Reg 41434, 41489 (2003) (final rule))	6.5
กระทรวงเกษตร/หน่วยบริการตรวจสอบความปลอดภัยของอาหาร (Department of Agriculture /Food Safety and Inspection Service)	การควบคุมเชื้อแบคทีเรีย Listeria Monocytogenes ในผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์และสัตว์ปีกสำเร็จรูป (Control of Listeria Monocytogenes in Ready-to-Eat Meat and Poultry Products, 68 Fed Reg 34208, 34222 (2003) (interim final rule))	4.8
กระทรวงสาธารณสุข/สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา	ข้อกำหนดในการติดฉลากสำหรับผลิตภัณฑ์ยากลุ่ม Systemic Antibacterial ที่ใช้กับมนุษย์ (Labeling Requirements for Systemic Antibacterial Drug Products Intended for Human Use, 68 Fed Reg 6062, 6076 (2003) (final rule))	5
สำนักงบประมาณ (Office of Management and Budget)	ร่างรายงานปี ค.ศ.2003 เสนอต่อสภาเรื่องต้นทุนและผลประโยชน์ของกฎระเบียบภาครัฐ (Draft 2003 Report to Congress on the Costs and Benefits of Federal Regulations, 68 Fed Reg 5492, 5499 table 7 (2003) (notice and request for comments))	5
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency)	การควบคุมการปล่อยมลพิษจากการติดเครื่องยนต์ขนาดใหญ่ที่ไม่ใช่บนถนนและเครื่องยนต์ที่ใช้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (ทางน้ำและทางพื้นดิน) (Control of Emissions from Nonroad Large Spark-Ignition Engines, and Recreational Engines (Marine and Land-Based), 67 Fed Reg 68242, 68327 n 94 (2002) (final rule))	6
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม	กฎระเบียบเกี่ยวกับน้ำดื่มในประเทศ การเฝ้าติดตามสารหนูหรือสารคล้ายคลึง และสิ่งปนเปื้อนจากแหล่งใหม่ๆ (National Primary Drinking Water Regulations; Arsenic and Clarifications to Compliance and New Source Contaminants Monitoring, 66 Fed Reg 6976, 7012 (2001) (final rule))	6.1
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม	การควบคุมมลพิษทางอากาศจากรถยนต์ใหม่ : มาตรฐานสำหรับเครื่องยนต์ที่ใช้งานหนักและรถยนต์ และการควบคุมซัลเฟอร์ฯ จากเชื้อเพลิงดีเซลบนถนนไฮเวย์ (Control of Air Pollution from New Motor Vehicles: Heavy-Duty Engine and Vehicle Standards and Highway Diesel Fuel Sulfur Control Requirements, 66 Fed Reg 5002, 5103 (2001) (final rule))	6

ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์บริการ www.library.dss.go.th

หน่วยงาน	กฎระเบียบ	ค่า VSL (ล้านเหรียญ สรอ.)
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม	การควบคุมมลพิษทางอากาศจากรถยนต์ใหม่ : มาตรฐานการปล่อยมลพิษในการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ Tier 2[20] และข้อกำหนดในการควบคุมซัลเฟอร์ฯ จากน้ำมันเชื้อเพลิง (Control of Air Pollution from New Motor Vehicles: Tier 2 Motor Vehicle Emissions Standards and Gasoline Sulfur Control Requirements, 65 Fed Reg 6698, 6784 (2000) (final rule))	5.9
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม	ข้อค้นพบเกี่ยวกับความสำคัญและการออกกฎระเบียบของมาตรา 125 เรื่องคำร้องขอลดการเคลื่อนย้ายโอโซนระหว่างมลรัฐ (Findings of Significant Contribution and Rulemaking on Section 125 Petitions for Purposes Reducing Interstate Ozone Transport, 65 Fed Reg 2674, 2721 (2000) (final rule))	5.9
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม	มาตรฐานขั้นสุดท้ายสำหรับห้องเผาไหม้ซึ่งปล่อยมลพิษทางอากาศและของเสียที่เป็นอันตราย (Final Standards for Hazardous Air Pollutants Hazardous Waste Combustors, 64 Fed Reg 52828, 53020 (1999) (final rule))	5.6
หน่วยงานควบคุมสิ่งแวดล้อม	กฎระเบียบเกี่ยวกับน้ำดื่มในประเทศ: สารที่ใช้ฆ่าเชื้อโรคและการฆ่าเชื้อโรคในแต่ละผลิตภัณฑ์ (National Primary Drinking Water Regulations: Disinfectants and Disinfection Byproducts, Fed Reg 69390, 69440 (1998) (final rule))	5.6
กระทรวงคมนาคม/กรมการขนส่งทางอากาศ (Department of Transportation/Federal Aviation Administration)	ข้อกำหนดความรับผิดชอบทางการเงินสำหรับกิจกรรมการปล่อยอากาศยานที่ได้รับอนุญาต (Financial Responsibility Requirements for Licensed Launch Activities, 63 Fed Reg 45592, 45604 (1998) (final rule))	3
กระทรวงสาธารณสุข/สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา	มาตรฐานด้านคุณภาพในการเอ็กซเรย์เต้านม (Quality Mammography Standards, 62 Fed Reg 55852, 55970 (1997) (final rule))	5
กระทรวงสาธารณสุข/สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา	กฎระเบียบในการจำกัดการจำหน่ายและกระจายบุหรี่และยาสูบไร้ควันเพื่อปกป้องเด็กและวัยรุ่น (Regulations Restricting the Sale and Distribution of Cigarettes and Smokeless Tobacco to Protect Children and Adolescents, 61 Fed Reg 44396, 44576 (1996) (final rule))	2.5
กระทรวงเกษตร/หน่วยบริการตรวจสอบความปลอดภัยของอาหาร	การลดจุลชีพที่ทำให้เกิดโรค ระบบวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม[21] (Pathogen Reduction; Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) Systems, 61 Fed Reg 38806, 38963 (1996) (final rule with request for comments))	3.2-7.6
กระทรวงคมนาคม/กรมการขนส่งทางอากาศ	เครื่องจำลองการบินที่ใช้ในการฝึกหัดนักบิน การทดสอบ และการตรวจสอบและการใช้ที่ศูนย์ฝึกนักบิน	2.7

[20] ผู้ผลิต Tier 2 ในอุตสาหกรรมรถยนต์ คือผู้ผลิตชิ้นส่วนอะไหล่รถยนต์ที่ส่งไปให้แก่ Tier1 และ Tier1 นำมาประกอบเป็นชิ้นส่วนรถยนต์ส่งให้แก่บริษัทประกอบรถยนต์

[21] Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) ใช้เป็นเครื่องมือในการชี้เฉพาะ ประเมินและควบคุมอันตรายที่มีโอกาสเกิดขึ้นในผลิตภัณฑ์อาหาร

หน่วยงาน	กฎระเบียบ	ค่า VSL (ล้านเหรียญ สรอ.)
	(Aircraft Flight Simulator Use in Pilot Training, Testing, and Checking and at Training Centers, 61 Fed Reg 34508, 34546 (1996) (final rule))	
คณะกรรมการความปลอดภัยผลิตภัณฑ์ผู้บริโภค (Consumer Product Safety Commission)	ข้อกำหนดความปลอดภัยของสินค้าผู้บริโภคเกี่ยวกับการติดฉลากบนภาชนะบรรจุถ่านไม้สำหรับการขายปลีก (Consumer Product Safety Requirements for Labeling of Retail Containers of Charcoal, 61 Fed Reg 19818,19825 (1996) (final rule))	5
คณะกรรมการความปลอดภัยผลิตภัณฑ์ผู้บริโภค	อุปกรณ์ดอกไม้ไฟแบบหลายท่อขนาดใหญ่ (Large Multiple-Tube Fireworks Devices, 61 Fed Reg 13084, 13094 (1996) (final rule))	4.5-8

ที่มา: Posner and Sunstein (2005)

ในกรณีของการใช้ VSL ในทางศาล แม้ว่าศาลในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา (ในบางมลรัฐ) อาจมีการกำหนดค่าเสียหายต่อชีวิตในส่วนของการขาดความสุขในการดำเนินชีวิต ซึ่งนอกเหนือจากความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน หรือความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินประเภทอื่นๆ อย่างไรก็ดี ศาลในสหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้ใช้ VSL ในการกำหนดค่าเสียหายในกรณีการตายโดยมิชอบ การกำหนดค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวเป็นหน้าที่ของคณะลูกขุน ซึ่งมักอาศัยดุลพินิจและสามัญสำนึกเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ข้อเสนอให้นำ VSL และ VSI ที่คำนวณโดยใช้วิธีการข้างต้นมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายของคณะลูกขุนยังคงเป็นหัวข้อถกเถียงในหมู่นักวิชาการ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าการนำ VSL หรือ VSI มาใช้นั้นจะมีความเหมาะสมหรือไม่

Cooter (2003) เห็นว่าควรกำหนดค่าเสียหายโดยนำกฎของแฮนด์มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในกรณีของการตายและการได้รับบาดเจ็บรุนแรง เนื่องจากจะทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม แต่ Cooter (2003) เห็นว่า VSL และ VSI ที่คำนวณโดยใช้วิธีเศรษฐมิติซึ่งอาศัยหลักการเดียวกันกับการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์ นั้นแตกต่างจากค่าเสียหายตามที่กฎของแฮนด์กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์ คำนวณโดยอาศัยพฤติกรรมของบุคคลที่มีเหตุผล (reasonable person) แต่ VSL และ VSI นั้นคำนวณมาจากข้อมูลพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลซึ่งอาจไม่ใช่บุคคลที่มีเหตุผลทั้งหมด ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างบุคคลที่มีเหตุผลและบุคคลธรรมดา คือ 1) บุคคลที่มีเหตุผลจะตัดสินใจโดยใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้อง และจะไม่ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์หรือความรู้สึก และ 2) บุคคลที่มีเหตุผลเป็นบุคคลที่ไม่เห็นแก่ตัวและมีศีลธรรมอันดี ดังนั้นเขาจะตัดสินใจโดยไม่มีความเอนเอียงเข้าข้างตนเอง ในขณะที่บุคคลธรรมดามีพฤติกรรมตรงกันข้าม กล่าวโดยสรุป Cooter (2003) สนับสนุนการใช้การกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์ ในการกำหนดค่าเสียหาย แต่เห็นว่าการใช้ VSL และ VSI อาจจะไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ในบางกรณี

Posner and Sunstien (2005) เห็นว่าควรมีการปฏิรูปกฎหมายละเมิดโดยการนำ VSL มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในกรณีการตายโดยมิชอบ เนื่องจากรายได้ในอนาคตที่สูญเสียไปไม่ใช่ตัวแทนที่ดีของความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้น ในกรณีการตายโดยมิชอบ นอกจากศาลจะให้ค่าเสียหายต่อชีวิตแล้ว

ศาลยังต้องให้ค่าขาดรายได้ของผู้เกี่ยวข้องเช่น ทายาท หรือคู่สมรส เพิ่มเติมจากมูลค่าของชีวิต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการยับยั้งการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้ Posner and Sunstien (2005) เห็นว่าการที่ VSL มีค่าเดียวนั้นไม่เหมาะสม และ VSL ที่จะนำมาใช้ควรปรับให้สามารถสะท้อนลักษณะเฉพาะของผู้เสียหายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง VSL ของเด็กควรจะแตกต่างจาก VSL ของผู้ใหญ่ และเสนอแนะว่าการปรับปรุง VSL ให้มีความแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาจทำได้โดย 2 วิธี ดังต่อไปนี้

1) หามูลค่าทางสถิติของชีวิตเด็กโดยการคำนวณมูลค่าทางสถิติของอายุขัยที่เหลืออยู่ (Value of Statistical Life Year: VSLY) จาก VSL ทั้งนี้ในการคำนวณจะสมมติว่า VSL คือมูลค่าปัจจุบันของผลรวมของกระแสมูลค่า VSLY

   VSLY มีสูตรการคำนวณดังนี้ $VSLY = \frac{r \times VSL}{\left(1-(1+r)^{-L}\right)}$

   โดย r คืออัตราคิดลดเวลา[22] (Rate of time preference) L คืออายุขัยที่เหลืออยู่
   ตัวอย่างเช่น หากสมมติว่า VSL มีค่าเท่ากับ 300,000 บาท และ r มีค่าเท่ากับ 0.03 เด็กที่มีอายุขัยเหลืออยู่อีก 50 ปี จะมี VSLY เท่ากับ 11,660 บาท ส่วนเด็กที่มีอายุขัยเหลืออยู่อีก 60 ปี จะมี VSLY เท่ากับ 10,840 บาท

2) ประมาณค่าขาดรายได้ในอนาคตของเด็ก หลังจากนั้นให้หา VSL ของเด็กผู้นั้นโดยการประมาณจาก VSL ของผู้ที่มีรายได้ใกล้เคียงกับรายได้ในอนาคตของเด็กคนดังกล่าว

Viscusi (2007) โต้แย้งข้อเสนอใน Posner and Sunstien (2005) ว่าการให้ค่าเสียหายซึ่งครอบคลุมทั้ง VSL และค่าขาดไร้อุปการะ อาจเป็นการชดเชยที่มากเกินไป และทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่มากเกินไป เนื่องจาก VSL น่าจะเป็นตัวแทนของค่าเสียหายที่เหมาะสมในการยับยั้งการเกิดอุบัติเหตุอยู่แล้ว หากมีการรวมค่าเสียหายอื่นๆ เข้าไปอีกก็จะทำให้ค่าเสียหายทั้งหมดมากเกินไป นอกจากนี้ Viscusi (2007) ยังแสดงความสงสัยว่าวิธีการปรับให้ VSL ของเด็กแตกต่างจาก VSL ของผู้ใหญ่ ตามที่ Posner and Sunstien (2005) เสนอนั้น อาจเป็นการคำนวณที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและสมมติฐานที่ไม่เหมาะสม

ในส่วนของการปรับให้ VSL มีความแตกต่างทางอายุนั้น ในทางเทคนิคแล้วสามารถที่จะทำได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความละเอียดและครบถ้วนของข้อมูลความเสี่ยงในการเสียชีวิตที่นำมาใช้ในการคำนวณ Aldy and Viscusi (2007) ใช้ข้อมูลความเสี่ยงในการเสียชีวิตแบ่งตามกลุ่มอายุ อุตสาหกรรม และค่าจ้างในตลาดแรงงานของสหรัฐฯ ในการคำนวณ VSL ของกลุ่มอายุต่างๆ พบว่า VSL และอายุมีความสัมพันธ์กันแบบตัวยูคว่ำ (inverted U shape) กล่าวคือ VSL จะมีค่าเพิ่มขึ้นตามอายุจนถึงอายุหนึ่งแล้วหลังจากนั้นจะมีค่าลดลงตามอายุ ดังแสดงในตารางที่ 3.10 ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีอายุน้อยจะให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตมากขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการบริโภคในอนาคตมากขึ้นเรื่อยๆ จึงมีความต้องการลงทุน

[22] อัตราคิดลดเวลา (Rate of time preference) คืออัตราผลตอบแทนอันเกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าในปัจจุบันกับสินค้าในอนาคต

เพื่อลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่เมื่อถึงอายุหนึ่งก็จะให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากการบริโภคในอนาคตมีความสำคัญน้อยลงเรื่อยๆ และยิ่งอายุขัยเหลือน้อยลง ก็จะยิ่งไม่คุ้มค่าที่จะลงทุนเพื่อลดความเสี่ยงในการเสียชีวิต

อย่างไรก็ดี เนื่องจาก Aldy and Viscusi (2007) คำนวณค่า VSL โดยอาศัยข้อมูลตลาดแรงงาน ดังนั้นจึงไม่สามารถคำนวณค่า VSL ของกลุ่มอายุต่ำกว่า 18 ปี และสูงกว่า 62 ปีได้ นอกจากนี้ ค่า VSL ดังกล่าวไม่ใช่ค่าของแต่ละบุคคล แต่เป็นค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มอายุ ซึ่งหมายความว่าบุคคลที่อยู่ในกลุ่มอายุเดียวกันจะมีค่า VSL เท่ากัน แม้ว่าจะมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกันก็ตาม

ตารางที่ 3.10 VSL แยกตามกลุ่มอายุ ปี ค.ศ. 1993-2000 (ดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี	กลุ่มอายุ (ปี)				
	18 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 62
1993	0.64	9.92	8.36	2.04	2.36
1994	3.97	7.73	7.75	3.86	4.87
1995	4.87	7.31	6.16	5.02	4.46
1996	5.13	8.08	8.45	4.67	3.39
1997	4.60	8.08	8.98	5.64	4.47
1998	5.65	6.76	8.61	4.69	4.55
1999	2.18	7.18	8.41	8.35	3.95
2000	3.16	9.03	9.85	7.97	3.77

หมายเหตุ: VSL ในตารางมีหน่วยเป็นดอลลาร์สหรัฐฯ ในมูลค่าของปี ค.ศ. 2000

ที่มา: Aldy and Viscusi (2007)

ห้องสมุดกลุ่มวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม (www.library.coj.go.th)

กล่าวโดยสรุป การนำค่า VSL และ VSI มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายนั้นมีทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง ดังแสดงในตารางที่ 3.11 อย่างไรก็ดี คำถามว่า “ควรใช้ VSL และ VSI ในการกำหนดค่าเสียหายหรือไม่และอย่างไร” นั้นยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจน ในทางทฤษฎี นักวิชาการค่อนข้างเห็นพ้องต้องกันว่าควรนำวิธีการคำนวณโดยอาศัยกฎของแฮนด์ (Hand rule damages) มาใช้เป็นหลักในการกำหนดค่าเสียหายในกรณีที่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีขนาดใหญ่มากเมื่อเทียบกับความเสียหายที่เป็นตัวเงิน อย่างไรก็ดี ยังไม่มีผู้ใดสามารถตอบได้อย่างแน่ชัดว่า VSL และ VSI ซึ่งเป็นค่าประมาณทางสถิติที่อาศัยแนวคิดเดียวกับการคำนวณโดยอาศัยกฎของแฮนด์ จะสามารถเป็นตัวแทนที่ดีของค่าเสียหายที่เหมาะสมได้หรือไม่ ซึ่งการตอบคำถามข้อนี้จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเชิงประจักษ์เท่านั้น

ตารางที่ 3.11 จุดอ่อนและจุดแข็งของการนำ VSL และ VSI มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. มีความเป็นวัตถุวิสัย (objective) สูง มีหลักวิชาการรองรับ 2. ครอบคลุมความเสียหายทั้งที่เป็นและไม่เป็นตัวเงิน	1. VSL และ VSI ที่คำนวณได้เป็นค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากร ไม่ใช่ค่าเฉพาะรายบุคคล จึงเหมาะกับการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ของกฎระเบียบหรือโครงการในภาพรวมกลุ่มประชากร แต่อาจไม่เหมาะกับการกำหนดความเสียหายเป็นรายบุคคล ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละกรณีที่แตกต่างกันมาก 2. VSL และ VSI ผันแปรตามปัจจัยต่างๆ เช่น รายได้ อายุของประชากร ชนิดของความเสี่ยงในการเสียชีวิตหรือบาดเจ็บ ฯลฯ แต่ด้วยข้อจำกัดของข้อมูลสถิติ อาจทำให้ไม่สามารถหา VSL และ VSI ที่เหมาะกับกลุ่มประชากรหรือความเสี่ยงในลักษณะต่างๆ ได้อย่างละเอียดเพียงพอ 3. VSL และ VSI ที่คำนวณได้จากการศึกษาต่างๆ อาจมีความแตกต่างกันมาก ทำให้เกิดปัญหาว่าควรใช้ VSL และ VSI จากการศึกษาใด

3.3 บทสรุป

ดังที่กล่าวแล้วว่า การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงนั้นมีความสำคัญทั้งในแง่ของการยับยั้งการกระทำที่อาจก่อความเสียหายและการชดเชยผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม ดังนั้นหลักและวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่มีความเหมาะสมในเชิงวิชาการจึงมีความสำคัญมาก ในบทนี้คณะผู้วิจัยกล่าวถึงการคำนวณค่าเสียหายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมทั้งหลักการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ในส่วนของหลักการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน หลักเศรษฐศาสตร์แนะนำว่า ในการกำหนดมูลค่าสินทรัพย์ที่ไม่มีการซื้อขายทั่วไปในตลาด การคำนวณค่าเสียหายโดยอาศัยมูลค่าส่วนตัว (Subjective value) ซึ่งผู้เสียหายให้แก่ทรัพย์สินนั้นๆ จะมีความเหมาะสมและเป็นธรรมต่อผู้เสียหายมากกว่าการคำนวณโดยใช้มูลค่าต้นทุนของการทดแทนทรัพย์สินนั้นๆ (Replacement cost) เนื่องจากมูลค่าส่วนตัวมักมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าต้นทุนของการทดแทนทรัพย์สินนั้นๆ นอกจากนี้ ในการกำหนดรายได้ของอาชีพที่ไม่มีตลาดอย่างชัดเจน เช่น อาชีพแม่บ้าน การคำนวณค่าเสียหายโดยใช้ค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) ซึ่งเป็นต้นทุนที่แท้จริงของผู้เสียหาย จะมีความเหมาะสมและเป็นธรรมกับผู้เสียหายกว่าการคำนวณโดยใช้มูลค่าทางบัญชีของสิ่งที่เกิดความเสียหายนั้น เนื่องจากมูลค่าทางบัญชีมักจะต่ำกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาส

ในกรณีที่มีการชดใช้ค่าเสียหายเป็นงวดๆ แต่ศาลจำเป็นต้องกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเป็นเงินก้อนในคราวเดียว ศาลไม่ควรใช้วิธีการคำนวณอย่างง่าย ด้วยการหา

หอสมุดวิจัยการยุติธรรม (ห้องสมุดกฎหมาย) http://library.ocjg.go.th

ผลรวมของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นงวด วิธีดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้เสียหายสามารถนำค่าเสียหายที่ได้รับในตอนแรกไปแสวงหาผลตอบแทนได้ ในการแก้ปัญหาดังกล่าว ศาลควรนำวิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบัน (Present value) มาใช้แทนวิธีการคำนวณอย่างง่าย

ในการคำนวณมูลค่าของรายได้หรือค่าใช้จ่ายในอนาคต ศาลควรคำนึงถึงปัจจัยไม่แน่นอนต่างๆ เช่น ความไม่แน่นอนของระยะเวลาในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงของรายได้ และความเสี่ยงในการเสียชีวิตของผู้เสียหาย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา ทั้งนี้เพื่อให้มูลค่าที่คำนวณได้มีความใกล้เคียงกับมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การละเลยไม่คำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้จะทำให้ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ อนึ่ง ศาลในต่างประเทศ เช่น อังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา ได้นำวิธีการประมาณรายได้ในอนาคตซึ่งคำนึงถึงความไม่แน่นอนในอนาคตมาใช้ ศาลไทยอาจนำวิธีการคำนวณดังกล่าวมาประยุกต์ใช้บ้าง เพื่อให้การคำนวณค่าเสียหายในอนาคตมีความถูกต้องเหมาะสมและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตในลักษณะคล้ายคลึงกับตาราง Ogden น่าจะช่วยให้การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตของศาลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน นักเศรษฐศาสตร์มีวิธีการคำนวณมูลค่าของชีวิตและความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นจากการบาดเจ็บหลายวิธี ทั้งวิธีการคำนวณโดยอาศัยวิธีทางเศรษฐมิติเช่น การคำนวณมูลค่าทางสถิติของชีวิต (VSL) และมูลค่าทางสถิติของการบาดเจ็บ (VSI) ซึ่งเป็นวิธีการประมาณมูลค่าทางสถิติของชีวิตโดยอาศัยข้อมูลจำนวนเงินที่บุคคลในกลุ่มตัวอย่างเต็มใจจ่ายหรือยอมรับเพื่อแลกเปลี่ยนกับความเสี่ยงในการเสียชีวิตหรือบาดเจ็บที่ลดลงหรือเพิ่มขึ้น และวิธีการคำนวณโดยอาศัยกฎของแฮนด์ (Hand rule damages) ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณมูลค่าของชีวิตโดยอาศัยข้อมูลจำนวนเงินที่บุคคลหนึ่งเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับความเสี่ยงในการเสียชีวิตหรือบาดเจ็บที่ลดลงหรือเพิ่มขึ้น แม้ว่าทั้งสองวิธีจะมีหลักการเหมือนกัน แต่วิธีการเหล่านี้ต่างมีจุดแข็งจุดอ่อนแตกต่างกันไป ซึ่งในปัจจุบัน คำถามว่า “วิธีการใดเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการคำนวณมูลค่าของความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายของศาล” ยังคงไม่มีคำตอบที่เป็นเอกฉันท์ ยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงในหมู่วิชาการ และยังไม่มีทีท่าว่าจะยุติลงในอนาคตอันใกล้ ดังนั้น การเลือกนำวิธีการใดวิธีการหนึ่งมาใช้จึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเสียก่อน

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

บทที่ 4

ความรับผิดและค่าเสียหายตามกฎหมายละเมิดไทย

ละเมิด (Tort) ตามพจนานุกรมไทยหมายถึง ล่วงเกินหรือฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือกฎหมายที่มีบัญญัติไว้[1] ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความหมายที่ลงรายละเอียดมากกว่าว่า ละเมิดคือ การกระทำหรือละเว้นอันเป็นการผิดต่อหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งไม่ได้เกิดจากสัญญาหรือความรับผิดชอบตามความเป็นธรรม (Equity) โดยเฉพาะการกระทำหรือละเว้นนั้นล่วงละเมิดสิทธิของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยปราศจากข้อยกเว้นเป็นเหตุให้เขาได้รับความเสียหาย ซึ่งกฎหมายยอมให้ฟ้องกันในทางแพ่ง[2]

กฎหมายละเมิดเกิดจากแนวคิดทางศีลธรรมและหลักความประพฤติที่ชอบของมนุษย์ที่ว่า ผู้ใดก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้นั้นต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย กฎหมายละเมิดบัญญัติถึงการกระทำที่มีความรับผิดทางละเมิดและการชดใช้หรือเยียวยาแก่ผู้เสียหาย ตามหลักของกฎหมายละเมิดแล้ว บุคคลทั่วไปย่อมมีสิทธิที่จะไม่ให้ผู้ใดมาทำละเมิด ถ้าผู้ใดทำละเมิด ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ละเมิดเพื่อชดใช้แก่ตนได้ ซึ่งสิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิตามกฎหมายมิใช่ตามสัญญา[3]

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาหลักการกำหนดความรับผิดและค่าเสียหายตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การศึกษาในบทนี้จะปูพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบว่าการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดและการคิดค่าเสียหายตามหลักเศรษฐศาสตร์มีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะนำเสนอในบทต่อไป เนื้อหาในบทนี้แบ่งออก 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรกกล่าวถึงความรับผิดทางละเมิด (Tort liability) ทั้งในเชิงทฤษฎีและตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของการกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิด ได้แก่ ความเสียหาย (damage) ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (causation) และการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (wrongful act) ส่วนที่สองกล่าวถึงค่าเสียหายที่ผู้เสียหายสามารถเรียกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยแยกพิจารณาเป็นกรณีตามลักษณะความเสียหาย ได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน เสรีภาพ ชื่อเสียงเกียรติคุณ และสิทธิอื่นๆ ส่วนที่สามกล่าวถึงหลักทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิด โดยระบุถึงหลักซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในหมู่นักกฎหมาย และที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนที่สี่กล่าวถึงดอกเบี้ยในมูลหนี้ละเมิด ส่วนที่ห้ากล่าวถึงความรับผิดทางละเมิดที่ปรากฏในกฎหมายฉบับอื่นๆ ที่นอกเหนือจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยสังเขป และส่วนสุดท้ายสรุปสาระสำคัญของบทนี้

ห้องสมุดสถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(www.library.chula.ac.th)

[1] ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542

[2] เสนีย์ (2479)

[3] ไพจิตร (2546)

4.1 ความรับผิดทางละเมิด (Tort liability)

โดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีทางกฎหมายละเมิดมักกล่าวว่า การกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิดมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความเสียหาย (damage) 2) ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (causation) และ 3) เป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (wrongful act) การกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิดต้องมีองค์ประกอบครบทั้งสามประการ หากขาดประการใดประการหนึ่งจะไม่ถือว่ามีความรับผิดทางละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดองค์ประกอบของการกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิดไว้ในมาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” หากพิจารณามาตราดังกล่าวแล้วจะพบว่า องค์ประกอบของการกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิดที่ปรากฏในมาตราดังกล่าวประกอบคือ 1) เป็นการกระทำซึ่งจงใจหรือประมาทเลินเล่อ 2) เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย 3) มีความเสียหายเกิดขึ้น 4) การกระทำดังกล่าวเป็นสาเหตุของความเสียหาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น นอกจากนี้ มาตรา 420 ยังระบุว่าการกระทำที่ผิดกฎหมายนั้นอาจเป็นการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ได้ พร้อมทั้งระบุประเภทของความเสียหายไว้ด้วย

องค์ประกอบของการกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิดมีรายละเอียดสำคัญดังนี้

4.1.1 ความเสียหาย (Damage)

การกระทำใดๆ จะถือว่าเป็นการกระทำที่มีความรับผิดทางละเมิดได้ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น การกระทำที่ผิดกฎหมายแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายยังไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ต้องรับผิดทางละเมิด ทั้งนี้ความเสียหายดังกล่าวจะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือสามารถพิสูจน์ได้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต มิใช่เป็นเพียงความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายเท่านั้น[4] ซึ่งหมายความว่าการกระทำที่แม้ว่าอาจเป็นอันตรายแต่หากยังมิได้สร้างความเสียหาย ก็ไม่เข้าข่ายต้องรับผิดทางละเมิด ตัวอย่างเช่น นาย ก ตั้งใจต่อยนาย ข แต่ต่อยไม่โดน นาย ข จึงไม่ได้รับบาดเจ็บ กรณีนี้ยังไม่ถือว่าเกิดความเสียหายขึ้น เมื่อยังไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น นาย ก ก็ยังไม่มีความรับผิดทางละเมิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดความเสียหายด้านอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ความเสียหายด้านร่างกาย

4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation)

การตัดสินว่าการกระทำใดๆ มีความรับผิดทางละเมิดหรือไม่นั้น จะขึ้นกับว่าการกระทำนั้นมีความสัมพันธ์กับความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ เราอาจจำแนกทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลออกเป็น 2 ทฤษฎีหลัก ได้แก่ ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไข และทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

[4] ยกเว้นความเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

(1) ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไข

ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขกล่าวว่า ผู้ทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบความเสียหายทุกอย่างที่มีสาเหตุมาจากการกระทำของตน ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะสามารถคาดหมายได้ล่วงหน้าหรือไม่ก็ตาม ภายใต้ทฤษฎีนี้ ความรับผิดทางละเมิดจะเกิดขึ้นเมื่อสามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของผู้ทำความเสียหายเป็นสาเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้น วิธีที่มักใช้ในการทดสอบว่าการกระทำหนึ่งๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่คือ การถามว่า “หากไม่มีการกระทำนั้นๆ แล้วจะเกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่” ถ้าคำตอบคือ “ไม่” แสดงว่าการกระทำนั้นๆ เป็นสาเหตุของความเสียหายนั้น ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการตัดสินคดีความของศาลไทย ดูคดีตัวอย่างที่ 1 และ 2 ประกอบ

คดีตัวอย่างที่ 1: คำพิพากษาฎีกาที่ 5129/2546

จำเลยที่ 1 ในฐานะอาจารย์ผู้สอนวิชาพลศึกษาออกคำสั่งให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิ่งรอบสนามบาสเกตบอล เพื่อเป็นการอบอุ่นร่างกายก่อนการสอนจำนวน 11 รอบ จนเป็นเหตุให้นักเรียนคนหนึ่งซึ่งป่วยเป็นโรคหัวใจล้มลงขณะวิ่งรอบที่ 11 และหมดสติไป จำเลยที่ 1 กลับนิ่งเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือในทันทีทันใด พฤติการณ์แห่งการละเมิดของจำเลยที่ 1 มิได้เกิดจากความจงใจหรือกระทำโดยประมาทอย่างร้ายแรง เพียงแต่กระทำโดยประมาทเลินเล่อขาดความรอบคอบและไม่ใช้ความระมัดระวังเช่น ผู้มีอาชีพครูสอนพลศึกษาจะพึงปฏิบัติ และผลร้ายที่เกิดขึ้นสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสุขภาพของเด็กชายพงศกรไม่แข็งแรงมีโรคประจำตัวคือโรคหัวใจ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่อยู่เหนือความคาดหมายของจำเลยที่ 1

แม้จำเลยที่ 1 จะอ้างความไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวมาปฏิเสธความรับผิดชอบตามกฎหมายไม่ได้ดังกล่าวมาแล้ว แต่ศาลก็สามารถนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์ของการทำละเมิดได้ ศาลฎีกาเห็นว่าค่าสินไหมทดแทนที่ศาลอุทธรณ์กำหนดมายังสูงเกินไปกว่าพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดของจำเลยที่ 1 สมควรแก้ไขให้น้อยลง โดยกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นเงินจำนวน 600,000 บาท

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.lawlibrary.chula.ac.th)

ในคดีตัวอย่างที่ 1 เราจะสังเกตได้ว่า ศาลใช้ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขในการตัดสินว่าการกระทำของอาจารย์ในคดีตัวอย่างมีความรับผิดทางละเมิดหรือไม่ เพราะหากใช้วิธีการถามคำถามข้างต้นจะพบว่า อาจารย์ดังกล่าวเป็นต้นเหตุของการเสียชีวิตของนักเรียนที่ป่วยเป็นโรคหัวใจ เนื่องจากถ้าหากอาจารย์ไม่สั่งให้นักเรียนวิ่งรอบสนาม นักเรียนดังกล่าวก็จะไม่เสียชีวิต ความจริงที่ว่าอาจารย์ดังกล่าวไม่ทราบมาก่อนว่านักเรียนป่วยเป็นโรคที่ไม่ควรออกกำลังกายอย่างหักโหมไม่สามารถทำให้อาจารย์พ้นจากความรับผิดได้

คดีตัวอย่างที่ 2: คำพิพากษาฎีกาที่ 1898/2518

ลูกจ้างของจำเลยขับรถในทางการที่จ้างของจำเลยโดยประมาท เป็นเหตุให้ชนกับรถยนต์ของห้างหุ้นส่วนจำกัด ล. ที่บรรทุกยางรถยนต์ ทำให้ยางรถยนต์ที่บรรทุกมาตกลงไปจากรถ และถูกคนร้ายลักไป ดังนี้ เห็นได้ว่า การที่ยางรถยนต์ถูกคนร้ายลักไป เกิดขึ้นเพราะความผิดของ ฉ. คนขับรถของจำเลย ที่ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ชนรถบรรทุกยาง ซึ่งถ้าไม่ชน ก็คงไม่ถูกคนร้ายลักในที่เกิดเหตุการณ์สูญหายของยางรถยนต์ จึงเป็นผลโดยตรงจากการละเมิด จำเลยต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ในผลแห่งละเมิดของคนขับรถของจำเลยที่ชนรถบรรทุกยางรถยนต์

ในคดีตัวอย่างที่ 2 เราจะเห็นว่า ศาลใช้ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขในการตัดสินว่าการกระทำของคนขับรถของจำเลยมีความรับผิดทางละเมิดหรือไม่ ทั้งนี้เพราะคนขับรถดังกล่าวเป็นต้นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้น หากคนขับรถไม่ได้ขับรถชน รถบรรทุกก็จะไม่ได้รับความเสียหายและยางรถยนต์ก็จะไม่ถูกขโมย สิ่งที่น่าสนใจคือ ศาลตัดสินให้จำเลยต้องชดเชยทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวรถที่ถูกชนและยางรถยนต์ที่บรรทุกมา ทั้งที่คนขับรถของจำเลยอาจจะไม่สามารถคาดเดาล่วงหน้าได้ว่า ผลของการขับรถชนจะทำให้ยางรถยนต์ที่บรรทุกมาตกลงจากรถ และถูกคนร้ายลักไปในที่สุด

(2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม

ในบางครั้งเมื่อมีการทำละเมิดเกิดขึ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลต่อเนื่องซึ่งไม่ได้เกิดจากการกระทำของผู้ทำละเมิดโดยตรง หรือเกิดจากเหตุที่ผู้ก่อความเสียหายไม่สามารถคาดได้ว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์นั้น ซึ่งหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น การนำทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้ตัดสินความรับผิดแล้วอาจเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ตัวอย่างเช่น นาง ก ให้กำเนิดนาย ข ซึ่งต่อมาได้ไปกระทำความเสียหายแก่นาย ค หากใช้คำถามข้างต้นทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลแล้ว จะสรุปได้ว่าการที่นาง ก ให้กำเนิดนาย ข เป็นสาเหตุของความเสียหายอันเกิดแก่นาย ค ซึ่งเป็นข้อสรุปที่ไม่ยุติธรรมและไม่มีเหตุผลเท่าไรนัก

ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งถูกนำมาใช้ในการตัดสินความรับผิดทางละเมิด ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมกำหนดให้ผู้ทำละเมิดรับผิดเฉพาะ “เหตุตามปกติ” ที่ก่อให้เกิดผลนั้น โดยคำนึงถึงหลักความใกล้ชิดของเหตุและผล (proximate cause) กล่าวคือ การกระทำหนึ่งๆ จะถือว่าเป็นสาเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ การกระทำนั้นๆ เป็นสาเหตุโดยตรงของความเสียหาย หรือบุคคลที่มีเหตุผลสามารถคาดได้ว่าการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหาย (foreseeable) หากนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในกรณีตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า แม้ว่าการให้กำเนิดบุตรของนาง ก จะเกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับนาย ค แต่เนื่องจากไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงของความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ในขณะที่นาง ก ให้กำเนิดบุตร นาง ก ก็คงไม่สามารถคาดเดาได้ว่าบุตรของตนจะก่อความเสียหายให้แก่นาย ค ดังนั้นจึงไม่นับว่าการให้กำเนิดนาย ข เป็นสาเหตุของความเสียหาย ซึ่งเป็นข้อสรุปที่มีความยุติธรรมและมีเหตุผลมากกว่า อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินว่าเหตุและผล

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lib.chula.ac.th)

มีความใกล้ชิดหรือไม่นั้นมีความเป็นอัตวิสัย (subjective) สูง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วจะขึ้นกับดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ ที่ผ่านมาพบว่า แม้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมจะไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย แต่ศาลไทยได้มีการนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาใช้ในการตัดสินบ้างในบางคดี (ดูคดีตัวอย่างที่ 3 และ 4 ประกอบ)

คดีตัวอย่างที่ 3: คำพิพากษาฎีกาที่ 820/2518

โจทก์นำเช็คเข้าบัญชีของโจทก์ที่ธนาคารจำเลย จำเลยส่งเช็คฉบับนั้นไปเรียกเก็บเงินจากธนาคาร ท. แต่ธนาคาร ท. ปฏิเสธการจ่ายเงินและส่งเช็คฉบับนั้นคืน ต่อมาพนักงานของจำเลยได้คืนเช็คฉบับนั้นให้แก่ผู้ที่พนักงานของจำเลยไม่เคยรู้จักมาก่อนไปโดยไม่ตรวจสอบดูหลักฐาน ย่อมเป็นการกระทำที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้น จำเลยก็ต้องรับผิดในการกระทำของพนักงานของตน แต่การที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยเท่ากับจำนวนเงินที่ปรากฏในเช็คฉบับนั้น นอกจากการที่เช็คพิพาทถูกธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินซึ่งแสดงอยู่ในตัวว่ายังห่างไกลต่อการที่คาดหมายได้ว่า โจทก์จะสามารถฟ้องเรียกเงินจาก ซ. ได้เต็มตามจำนวนเงินในเช็คนั้นแล้ว ตามฟ้องโจทก์ได้อ้างแต่เพียงว่าโจทก์ต้องเสียหายเพราะโจทก์ต้องสูญเสียเช็คฉบับนั้นสำหรับที่จะใช้เป็นหลักฐานในการฟ้อง ซ. ไปเท่านั้น กรณีนี้จึงยังเป็นความเสียหายที่ห่างไกลต่อเหตุ ทั้งธนาคารจำเลยนำสืบฟังได้ว่า เมื่อโจทก์นำเช็คไปเข้าบัญชีแล้วเพียง 6 วัน โจทก์ก็ทราบว่าเช็คฉบับนั้นถูกปฏิเสธการจ่ายเงินจึงยังมีทางที่โจทก์จะขอนำสืบพยานบุคคลแทนเช็คที่สูญหายไปได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 ฉะนั้น ที่โจทก์อ้างว่าโจทก์เสียหายไปแล้วเป็นเงิน 84,000 บาท เท่าจำนวนเงินในเช็คเนื่องจากการที่โจทก์ต้องสูญเสียเช็คพิพาทไปนั้น จึงยังห่างไกลต่อความเป็นจริงมาก ศาลไม่อาจบังคับให้จำเลยรับผิดชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ได้ดังที่โจทก์กล่าวอ้าง ค่าเสียหายประการอื่นๆ ถ้าหากจะมีโจทก์ก็มิได้ฟ้องเรียกร้องมาศาลจึงต้องยกฟ้อง

จากคดีตัวอย่างที่ 3 เราจะเห็นว่า ศาลใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในการตัดสิน ทั้งนี้เนื่องจากแม้ว่าพนักงานของจำเลยจะประมาทเลินเล่อทำเช็คโจทก์สูญหาย แต่การที่โจทก์อ้างว่าการสูญเสียเช็คดังกล่าวทำให้ไม่สามารถใช้เช็คฉบับนั้นเป็นหลักฐานในการฟ้อง ซ. นั้นถือว่าเป็นการอ้างผลที่อยู่ไกลจากเหตุมาก เพราะถึงแม้เช็คดังกล่าวจะสูญหายไปจริง แต่โจทก์ยังสามารถขอนำสืบพยานบุคคลแทนเช็คที่สูญหายไปได้ นอกจากนี้ การที่โจทก์เรียกร้องค่าเสียหายเท่ากับจำนวนเงินที่ปรากฏในเช็คดังกล่าวถือเป็นการเรียกร้องให้ศาลชดเชยความเสียหายซึ่งยังไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นจริง เพราะไม่มีทางที่จะทราบได้ว่าโจทก์จะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจาก ซ. ได้ตามจำนวนที่ระบุไว้ในเช็คดังกล่าวหรือไม่

หอสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

คดีตัวอย่างที่ 4: คำพิพากษาฎีกาที่ 8309/2548

การประกอบกิจการของจำเลยทั้งสองก่อให้เกิดเสียงดังและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนสิทธิที่จะอยู่อาศัยในเคหะสถานของโจทก์ทั้งสองโดยปกติสุข โจทก์ทั้งสองย่อมมีสิทธิที่จะปฏิบัติการเพื่อยังความเสียหาย หรือเดือดร้อนรำคาญให้สิ้นไป ได้แก่การดำเนินการให้จำเลยทั้งสองหยุดการกระทำที่ก่อให้เกิดเสียงดังและส่งกลิ่นเหม็นหรือหาวิธีป้องกันมิให้เกิดเสียงดังและส่งกลิ่นเหม็นอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิของโจทก์ทั้งสอง

แต่ค่าใช้จ่ายในการป้องกันเสียงดังและระงับกลิ่นเหม็น อันได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการติดตั้งเครื่องปรับอากาศในบ้านโจทก์ทั้งสอง ค่าใช้จ่ายในการกู้เงินมาสร้างบ้านอีกหนึ่งหลัง และค่าใช้จ่ายที่ต้องจ้างคนเฝ้าบ้านนั้น มิใช่ผลธรรมดาที่เกิดจากเหตุกระทำละเมิดของจำเลยทั้งสอง แต่เป็นความเสียหายที่ไกลเกินเหตุ ซึ่งจำเลยทั้งสองไม่ต้องรับผิด

ในคดีตัวอย่างที่ 4 ศาลใช้ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมในการตัดสินเช่นกัน ในคดีนี้ศาลตัดสินให้ผู้ทำละเมิดรับผิดเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากการประกอบกิจการของจำเลยซึ่งก่อให้เกิดเสียงดังและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนเท่านั้น แต่ไม่ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายในการป้องกันเสียงดังและระงับกลิ่นเหม็นดังกล่าว เนื่องจากศาลเห็นว่าเป็นความเสียหายที่อยู่ไกลเกินเหตุ

อนึ่ง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 2 ชี้แนะว่า การนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาใช้กำหนดความรับผิดอาจจะไม่มีผลเสียต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมมากนัก โดยเฉพาะในกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุสุดวิสัยหรือเป็นความเสียหายที่ไกลเกินกว่าเหตุมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ก่อความเสียหายมักไม่ทราบล่วงหน้าว่าจะมีความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุนั้น และถึงแม้ว่าจะใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วก็อาจจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเสียหายนั้นได้

หลักนิติศาสตร์ (www.lldrary.coj.go.th) สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.1.3 การกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การกระทำอันมีความรับผิดทางละเมิดนอกจากจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายและมีความสัมพันธ์กับความเสียหายตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังจะต้องเป็นการกระทำตามที่มีความผิดตามกฎหมายด้วย โดยทั่วไปแล้ว เราอาจแบ่งหลักในการกำหนดว่า การกระทำใดเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ตามประเภทของหลักความรับผิด ดังต่อไปนี้

(1) หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาด (Strict liability rule)

หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดระบุว่า การกระทำใดก็ตามที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นก็เพียงพอที่จะทำให้เกิดความรับผิดทางละเมิดได้ หากเกิดความเสียหายขึ้นผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดชอบในทุกกรณี โดยที่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าผู้ก่อความเสียหายกระทำโดยประมาทเลินเล่อ หรือได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอหรือไม่[5] ดังนั้น หากบุคคลใดก็ตามก่อให้เกิดความเสียหาย ก็จะถือ

[5] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

ว่าบุคคลนั้นกระทำมิชอบด้วยกฎหมายและมีความรับผิดทางละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดมาใช้ในบางกรณี ได้แก่

- ความรับผิดของผู้อยู่ในสิ่งปลูกสร้างเมื่อมีสิ่งของตกหล่น: มาตรา 436 ระบุว่า บุคคลผู้อยู่ในโรงเรือนต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดเพราะของตกหล่นจากโรงเรือนนั้น หรือเพราะทิ้งขว้างของไปตกในที่อันมิควร

อนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้นำหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดมาใช้มากนัก กฎหมายที่มีการนำหลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดมาใช้มากกว่าคือ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

(2) หลักการประมาทเลินเล่อ (Negligence rule)

ภายใต้หลักการประมาทเลินเล่อ ความรับผิดทางละเมิดจะเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย[6] ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การตัดสินว่าการกระทำใดเป็นการประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้นจะใช้หลักว่า ผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอตามที่กำหนดไว้ในกฎระเบียบของรัฐ (regulation) หรือไม่ หรือปฏิบัติตามมาตรฐานที่วิญญูชนซึ่งมีพฤติการณ์และฐานะในสังคมในระดับเดียวกันพึงกระทำหรือไม่ หลักการดังกล่าวอาจมีความชัดเจน เช่น การจำกัดความเร็วของรถยนต์ หรือการกำหนดมาตรฐานการควบคุมของเสียที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรม หรืออาจกำหนดไว้อย่างกว้างๆ เช่น การขับขี่รถยนต์โดยไม่ดึกดะนอง เป็นต้น ดังนั้น หากบุคคลใดกระทำการโดยไม่ได้ประมาทเลินเล่อ แต่การกระทำนั้นทำให้มีความเสียหายเกิดขึ้น ก็จะถือว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายและไม่มีความรับผิดทางละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำหลักการประมาทเลินเล่อมาใช้ในกรณีความรับผิดในการกระทำของตนเองซึ่งระบุไว้ในมาตรา 420 (นอกจากการประมาทเลินเล่อแล้วการกระทำโดยจงใจก็ถือเป็นการละเมิดด้วย) และกรณีความรับผิดร่วมต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์ ได้แก่

- ความรับผิดของเจ้าของสัตว์เลี้ยง: มาตรา 433 วรรค 1 ระบุว่า ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแก่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การรักษาตามชนิดและวิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่นหรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมเกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

อนึ่ง ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 2 ชี้แนะว่า ในกรณีของความรับผิดโดยเด็ดขาด การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม[7] ส่วนในกรณีความรับผิดโดยประมาท แม้ว่าการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม

[6] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

[7] ค่าเสียหายที่เหมาะสมคือ ค่าเสียหายที่มีมูลค่าเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น

อาจจะไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอในการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม แต่การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมก็ยังคงมีความสำคัญในแง่ของการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญต่อการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งในทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์

(3) หลักความรับผิดแทนผู้อื่น (Vicarious liability)

ภายใต้หลักความรับผิดแทนผู้อื่น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปกครองซึ่งสามารถสังเกตและควบคุมการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้การปกครองได้จะต้องรับผิดแทนหรือร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ใต้การปกครอง หากผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ใต้การปกครองทำละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำหลักความรับผิดแทนผู้อื่นมาใช้ ได้แก่ ความรับผิดของนายจ้างเมื่อลูกจ้างทำละเมิด และความรับผิดของตัวการเมื่อตัวแทนทำละเมิด: มาตรา 425 ระบุว่า นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง[8] และมาตรา 427 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 425 มาบังคับใช้แก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม[9]

นอกจากนี้ ในบางกรณี กฎหมายอาจกำหนดข้อยกเว้นของหลักความรับผิดแทนผู้อื่นไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น

- ความรับผิดของนายจ้าง: มาตรา 425 ระบุว่านายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น

- ความรับผิดของผู้ปกครอง: มาตรา 429 ระบุว่า บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ย่อมต้องร่วมรับผิดกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น

- ความรับผิดของครูอาจารย์: มาตรา 430 ระบุว่า ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตย์ก็ดี ชั่วครั้งชั่วคราวก็ดีจำต้องรับผิดร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิดซึ่งเขาได้กระทำลงในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้น ๆ มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร

- ความรับผิดของเจ้าของสิ่งปลูกสร้าง: มาตรา 434 ระบุว่า ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นชำรุดบกพร่องก็ดี หรือบำรุงรักษาไม่ดีพอ ท่านว่าผู้เป็นเจ้าของสิ่งปลูกสร้างจะต้องชดใช้ค่าสินไหมแทนผู้ครองเรือน หากผู้ครองเรือนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแล้ว

ห้องสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

[8] ทำการงานในทางการที่จ้าง หมายถึง กระทำการอันเกี่ยวกับงานที่จ้าง หรือการปฏิบัติหน้าที่เพื่อนายจ้างโดยมีความมุ่งหมายจะรักษาประโยชน์ของนายจ้าง

[9] ตัวแทนคือ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำการในนามตัวการหรือแทนตัวการ โดยที่ตัวแทนไม่จำเป็นต้องได้รับค่าจ้างจากตัวการ ตัวอย่างเช่น พลทหารขับรถไปรับบุตรของนายทหารจากโรงเรียน ในกรณีนี้ นายทหารคือ ตัวการ ส่วนพลทหารคือ ตัวแทนของนายทหาร

อนึ่ง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในบทที่ 2 ชี้แนะว่า การกำหนดให้ผู้อื่น เช่น ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ปกครอง มีความรับผิดแทนผู้ก่อความเสียหาย จะช่วยให้ผู้ก่อความเสียหายที่ไม่มีความสามารถในการจ่ายค่าเสียหายตามที่ศาลกำหนดมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปกครองจะควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้ใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมเพื่อปกป้องตนเองจากการจ่ายค่าเสียหายแทน นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาไม่สามารถสังเกตและควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาได้โดยตรง ผู้บังคับบัญชาอาจใช้วิธีลงโทษเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาก่อความเสียหาย หรือให้สิ่งตอบแทนเมื่อมีการใช้ความระมัดระวังมากขึ้น

(4) หลักความรับผิดแบบผสมผสาน

นอกเหนือจากหลักการข้างต้นแล้ว ยังมีหลักการอื่นๆ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างหลักการดังกล่าว เช่น

ก. หลักประมาทเลินเล่อยกเว้นว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่อด้วย (Negligence with defense of contributory negligence) ภายใต้หลักนี้ ผู้ก่อความเสียหายโดยประมาทไม่ต้องรับผิดใดๆ หากผู้เสียหายประมาทเลินเล่อด้วย[10]

ข. หลักความรับผิดอย่างเด็ดขาดยกเว้นว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่อ (Strict liability with defense of contributory negligence) ภายใต้หลักนี้ ผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดในทุกกรณี ยกเว้นว่าผู้เสียหายประมาทเลินเล่อเอง[11] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำหลักการนี้มาใช้ในกรณีความรับผิดของเจ้าของยานพาหนะและเครื่องจักรกล โดยมาตรา 437 ระบุว่า บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั้นเอง

ค. หลักความรับผิดโดยเปรียบเทียบ (Comparative negligence) ภายใต้หลักนี้ หากทั้งผู้ก่อความเสียหายและผู้เสียหายต่างก็ประมาทเลินเล่อ ทั้งคู่ต้องรับผิดตามสัดส่วนความเสียหายที่แต่ละคนก่อขึ้นหรือตามสัดส่วนความประมาทเลินเล่อของแต่ละคน[12] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำหลักการนี้มาใช้โดยระบุไว้ใน มาตรา 442 และ มาตรา 223 วรรค 1 ซึ่งมีใจความว่า ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้เสียหาย หนี้อันจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ซึ่งหมายความว่าการกำหนด

[10] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

[11] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

[12] กฎหมายอาจมีข้อยกเว้นความรับผิดในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือในกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลกว่าเหตุมาก

ห้องสมุดสถาบันวิจัยและที่ปรึกษาแห่งชาติ (www.library.coj.go.th)

4.2.1 ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อชีวิต

ค่าเสียหายในกรณีละเมิดจนเป็นเหตุทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

(1) ค่าปลงศพ

ค่าปลงศพในที่นี้หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพตามประเพณีและลัทธิศาสนา เช่น ค่าทำศพ ค่าโลงศพ ค่าฉีดยากันเน่า ค่าฌาปนกิจศพ เป็นต้น กฎหมายได้ระบุให้ทายาทของผู้เสียชีวิตผู้ซึ่งมีหน้าที่จัดการศพเท่านั้นที่สามารถเรียกร้องค่าปลงศพได้[14] โดยทายาทสามารถฟ้องเรียกค่าปลงศพได้ตามสมควรแก่ฐานะของผู้เสียชีวิต[15] ค่าปลงศพเป็นสิทธิตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าทายาทจะไม่ได้ออกค่าใช้จ่ายในการจัดการศพเอง เช่น มีผู้อื่นเป็นผู้จัดการศพ[16] หรือมีบุคคลอื่นช่วยออกเงินค่าทำศพให้แล้ว[17] จำเลยก็ยังต้องรับผิดในค่าปลงศพ จะยกเอาประเด็นดังกล่าวขึ้นมาปัดความรับผิดของตนไม่ได้

(2) ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น

ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นต้องเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นภายหลังผู้ถูกทำละเมิดเสียชีวิต ในการกำหนดว่าสิ่งใดเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ศาลจะพิจารณาโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เสียชีวิตและทายาทเป็นสำคัญ จากการตรวจสอบคำพิพากษาศาลฎีกาในอดีตพบว่าค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นที่ศาลเคยให้นั้นมีหลากหลายประเภท อาทิเช่น ค่าพาหนะที่บิดามารดาและญาติผู้เสียชีวิตเดินทางไปจัดการศพผู้เสียชีวิต ค่าหนังสือแจกงานศพ ค่าส่งศพกลับคืนภูมิลำเนา ค่าทำบุญครบ 100 วัน ค่าสร้างเจดีย์เก็บกระดูกผู้เสียชีวิต และค่าผ้าบังสุกุล เป็นต้น

(3) ค่ารักษาพยาบาล (ช่วงก่อนเสียชีวิต)

ในกรณีการเสียชีวิต โจทก์สามารถเรียกร้องค่ารักษาพยาบาลได้ในกรณีที่ผู้ถูกทำละเมิดไม่ได้เสียชีวิตในทันที และในช่วงที่ยังไม่เสียชีวิตนั้นได้มีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น การเรียกร้องค่ารักษาพยาบาลดังกล่าวเป็นสิทธิของทายาทที่สามารถเรียกร้องได้ แม้ว่าผู้เสียชีวิตสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลจากแหล่งอื่นๆ ได้ เช่น ประกันสุขภาพเอกชน นายจ้างออกให้ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ประกันสังคม และสวัสดิการข้าราชการ ความรับผิดของผู้ทำละเมิดก็ยังคงอยู่ และโจทก์ยังคงมีสิทธิเรียกร้องค่ารักษาพยาบาลจากผู้ทำละเมิดได้[18]

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

[14] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 3267/2526

[15] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ระบุว่าทายาทโดยชอบด้วยกฎหมายมีดังนี้ 1) ผู้สืบสันดาน 2) บิดามารดา 3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน 5) ปู่ ย่า ตา ยาย 6) ลุง ป้า น้า อา และ 7) คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย

[16] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 698/2538

[17] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 5129/2546

[18] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 5608/2530

(4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ (ช่วงก่อนเสียชีวิต)

ในกรณีที่มีการทำละเมิดแล้วผู้เสียหายยังไม่ได้เสียชีวิตในทันที ทายาทมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากการที่ผู้เสียหายต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการงานในช่วงเวลาระหว่างวันที่ถูกทำละเมิดจนถึงวันที่ผู้เสียหายเสียชีวิตได้ โดยศาลจะคิดค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้จากข้อเท็จจริงของผู้เสียหาย เช่น รายได้ และระยะเวลาที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนที่จะตาย เป็นต้น

(5) ค่าชดใช้การขาดแรงงาน

ค่าชดใช้การขาดแรงงานมีจุดประสงค์เพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นซึ่งมีความผูกพันตามกฎหมายกับผู้ถูกละเมิด ทั้งในกรณีความผูกพันเนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้บุคคลทั้งสองมีหน้าที่ต่อกัน (อาทิเช่น หน้าที่ของภรรยาต่อสามี หรือหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา) หรือความผูกพันตามสัญญา (อาทิเช่น สัญญาจ้างแรงงาน) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 445 กำหนดให้สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากการขาดแรงงานใน 2 กรณีคือ

- ผู้เสียชีวิตทำงานในครัวเรือน เช่น ทำงานบ้าน หรือทำงานอื่นๆ ในครอบครัว ในกรณีนี้โจทก์สามารถเรียกร้องค่าขาดแรงงานในครอบครัวซึ่งผู้เสียชีวิตผูกพันอยู่ได้ เช่น ค่าขาดแรงงานของแม่บ้าน หรือค่าขาดแรงงานของบุตร เป็นต้น

- ผู้เสียชีวิตทำงานให้แก่บุคคลภายนอกครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของคนภายนอกครัวเรือน ตัวอย่างเช่น ลูกจ้างทำงานให้แก่นายจ้างภายใต้สัญญาจ้างแรงงาน ในกรณีนี้ นายจ้างสามารถเรียกร้องค่าขาดแรงงานจากผู้ทำละเมิดได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ศาลจะคำนวณค่าชดใช้การขาดงานให้เท่ากับจำนวนค่าจ้างที่นายจ้างต้องชำระให้ลูกจ้างโดยไม่ได้รับการทำงานตอบแทน ซึ่งจะนับตั้งแต่ช่วงเวลาที่ลูกจ้างถูกละเมิดจนไม่สามารถทำงานได้จนถึงเสียชีวิต ทั้งนี้เนื่องจาก หากลูกจ้างเสียชีวิตไปแล้ว จะถือว่าสัญญาจ้างงานสิ้นสุดลง นายจ้างจึงไม่สามารถเรียกร้องค่าขาดแรงงานหลังจากนั้นได้[19]

(6) ค่าขาดไร้อุปการะ

ค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมายเป็นค่าเสียหายที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ให้แก่บุคคลซึ่งผู้เสียชีวิตมีหน้าที่ต้องอุปการะตามกฎหมาย ได้แก่ สามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย[20] บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย[21] ซึ่งรวมถึงบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย[22] ตัวอย่างเช่น หากสามีเสียชีวิต ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ให้แก่ภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือในทางกลับกัน หากภรรยาเสียชีวิต ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ให้แก่สามีที่ชอบด้วยกฎหมาย หากบิดาหรือมารดา

[19] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 6905/2538

[20] สามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย คือ สามีภรรยาที่ได้จดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

[21] บิดามารดาและบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายคือ บุตรที่เกิดจากบิดามารดาซึ่งได้สมรสกันตามกฎหมาย หรือบุตรที่เกิดในขณะที่บิดามารดามิได้สมรสกัน แต่ได้สมรสกันในภายหลัง หรือผู้ที่บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

[22] ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461(2) มาตรา 1563 มาตรา 1564 มาตรา 1598/28 และ 1598/33 (4)

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

เสียชีวิต ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ให้แก่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหรือในทางกลับกัน หากบุตรเสียชีวิต ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ให้แก่บิดาและมารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ดี มีข้อยกเว้นว่า มารดาสามารถเรียกค่าขาดไร้อุปการะในกรณีการเสียชีวิตของบุตรได้เสมอ ไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรสกับคู่สมรสหรือไม่ก็ตาม เพราะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 ซึ่งแก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2551 ระบุว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิง เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูคือ ในบางกรณี ผู้ทำละเมิดอาจจะรอดพ้นจากการชดใช้ค่าขาดไร้อุปการะได้ เนื่องจากไม่มีผู้รับอุปการะตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การเสียชีวิตของคนโสด ซึ่งไม่มีบิดามารดาและบุตร นอกจากนี้ ในกรณีการเสียชีวิตของเด็ก คำพิพากษาในอดีตแสดงให้เห็นว่า ศาลเคยตัดสินให้ค่าขาดไร้อุปการะแก่บิดามารดาของเด็กที่เสียชีวิต โดยไม่คำนึงว่าเด็กที่เสียชีวิตจะมีรายได้มาอุปการะจริงหรือไม่หรือในช่วงที่ยังมีชีวิตได้มีการอุปการะบิดามารดาจริงหรือไม่ (ดูคดีตัวอย่างที่ 6 และ 7 ตามลำดับ) คำพิพากษาเหล่านี้ช่วยทำให้เกิดความเป็นธรรมกับครอบครัวของผู้เสียชีวิตมากขึ้น เนื่องจากหากบิดามารดาไม่สามารถเรียกร้องค่าอุปการะแล้ว ค่าเสียหายในคดีการตายของเด็กในทันทีจะต่ำมาก เนื่องจากค่าเสียหายดังกล่าวจะครอบคลุมเฉพาะค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นเท่านั้น

คดีตัวอย่างที่ 6: คำพิพากษาฎีกาที่ 5129/2546

การที่บุตรของโจทก์จะสามารถอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ได้หรือไม่เพียงใด แม้เป็นเรื่องในอนาคตซึ่งยังไม่แน่นอน แต่การที่บุตรของโจทก์ถึงแก่ความตายเพราะถูกทำละเมิด โจทก์ซึ่งเป็นมารดาตกเป็นผู้ขาดไร้อุปการะตามกฎหมายแล้ว โดยไม่ต้องคำนึงว่าในปัจจุบันและในอนาคตภาวะเศรษฐกิจของประเทศจะเป็นอย่างไร เด็กชายจะสามารถทำงานมีรายได้มาอุปการะโจทก์ได้หรือไม่

คดีตัวอย่างที่ 7: คำพิพากษาฎีกาที่ 412-413/2515

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 (3) บัญญัติว่า "ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซร้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" มาตรา 1535 บัญญัติว่า "บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา" จึงถือได้ว่าการที่เด็กหญิงวณียาตายลงทำให้โจทก์ผู้เป็นบิดาต้องขาดไร้อุปการะจากผู้เสียชีวิตตามกฎหมาย โจทก์ชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนชอบที่จะได้รับค่าขาดไร้อุปการะทั้งในปัจจุบันและความหวังในอนาคตโดยผลแห่งกฎหมาย ไม่ต้องพิจารณาว่าขณะเกิดเหตุนี้ เด็กหญิงวณียาจะอุปการะโจทก์หรือไม่

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดซึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายไว้ถึง 6 ประเภท แต่ค่าเสียหายดังกล่าวอาจไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด ยังมีความเสียหายบางอย่างที่เกิดขึ้นกับทายาทหรือตัวผู้เสียชีวิตเองที่ไม่สามารถเรียกร้องได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

ห้องสมุดการยางแห่งประเทศไทย
www.library.coj.go.th

<u>ความเสียหายต่อผู้เสียชีวิตเอง</u>

- เมื่อบุคคลหนึ่งถูกทำละเมิดจนเสียชีวิต บุคคลนั้นย่อมสูญเสียโอกาสในการแสวงหารายได้หรือผลประโยชน์อื่นๆ ในอนาคต อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าชดเชยสำหรับการขาดประโยชน์ทำมาหาได้หลังจากผู้เสียหายเสียชีวิตแล้ว (ดูคดีตัวอย่างที่ 8 ประกอบ) อนึ่ง ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการชดเชยให้แก่การสูญเสียโอกาสในการแสวงหารายได้ในอนาคตของผู้เสียชีวิต หรือชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับกองมรดกของผู้เสียชีวิต (loss to estate) โดยศาลมักจะตัดสินให้ผู้มีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายได้รับค่าชดเชยเท่ากับจำนวนเงินที่ผู้เสียชีวิตสามารถหาได้หากเขาไม่เสียชีวิต[23]
- หากผู้เสียหายไม่ได้เสียชีวิตในทันที ผู้เสียหายอาจต้องเผชิญกับเจ็บปวดทุกข์ทรมานจากบาดแผลหรืออาการบาดเจ็บที่ได้รับ อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าเจ็บปวดทุกข์ทรมานในช่วงก่อนที่ผู้เสียหายจะเสียชีวิต นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าของชีวิต (ดูคดีตัวอย่างที่ 9 ประกอบ) อนึ่ง กฎหมายในต่างประเทศ เช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกากำหนดให้มีการชดเชยค่าเจ็บปวดทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บในช่วงก่อนที่ผู้เสียหายจะเสียชีวิต นอกจากนี้ กฎหมายในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกายังกำหนดให้มีการชดเชยค่าของชีวิตด้วย

คดีตัวอย่างที่ 8: คำพิพากษาฎีกาที่ 4352/2550

จำเลยทั้งสองต้องร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพียงใด จำเลยทั้งสองฎีกาว่า การที่ศาลชั้นต้นกำหนดให้โจทก์ได้รับเงินค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้เป็นเงินเดือนละ 1,500 บาท เป็นเวลานานถึง 33 ปี เป็นเงินถึง 594,000 บาท เป็นการไม่เป็นธรรมต่อจำเลยทั้งสอง ข้อเท็จจริงคดีนี้โจทก์มีอาชีพรับจ้างซักเสื้อผ้า มีกำไรจากการประกอบอาชีพเดือนละ 40,000 บาท ขอเรียกค่าขาดประโยชน์ส่วนนี้เป็นเงิน 800,000 บาท

เห็นว่า โจทก์มีอาชีพรับจ้างซักเสื้อผ้า มีเครื่องซักผ้า 4 เครื่อง มีลูกจ้าง 4 คน มีกำไรจากการประกอบอาชีพประมาณเดือนละ 40,000 บาท การที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 9 กำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้แก่โจทก์เป็นเวลาถึง 33 ปีนั้น เห็นว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสอง ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการงานเป็นค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดจำต้องใช้แก่ผู้เสียหายที่ยังไม่ถึงตายแต่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการงานเท่านั้น หาใช่ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดจำต้องใช้หลังจากผู้เสียหายนั้นถึงแก่ความตายแล้วด้วยไม่ เหตุละเมิดเกิดเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โจทก์ถึงแก่ความตายเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2544 โจทก์จึงขาดประโยชน์ทำมาหาได้ เพราะไม่สามารถประกอบการงานเป็นเวลา 1 ปี 8 เดือน 6 วัน จำเลยทั้งสองจึงต้องร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เป็นเงิน 30,300 บาท ฎีกาข้อนี้ของจำเลยทั้งสองฟังขึ้น

[23] กฎหมายที่มีการระบุในลักษณะนี้เรียกว่า Survival statute

ห้องสมุดวิทยาลัยนิติศาสตร์ (www.library.coj.go.th)

คดีตัวอย่างที่ 9: คำพิพากษาฎีกาที่ 292/2502

ศาลฎีกาเห็นว่า สำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะนั้น ได้มีบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรค 3 ซึ่งโจทก์ควรจะได้รับจำนวนหนึ่งซึ่งศาลแพ่งกำหนดให้เดือนละ 400 บาท จำนวน 10 ปี ชอบแล้ว แต่ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่บุตรโจทก์ถึงแก่ความตายจำนวนหนึ่งหมื่นบาทนั้น ไม่ต้องด้วยค่าสินไหมทดแทนลักษณะใดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิได้พิพากษาแก้ให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นรายเดือนๆ ละ 400 บาท จนครบ 10 ปี นอกนั้นยืนตามศาลอุทธรณ์.

<u>ความเสียหายต่อทายาท</u>

การเสียชีวิตของญาติหรือคนรักย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ทรมานและเศร้าโศกเสียใจของสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวหรือคู่รัก แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการเสียชีวิต ดังนั้นทายาทจึงไม่ได้รับการชดเชยแก่ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้น (ดูคดีตัวอย่างที่ 10 ประกอบ) อย่างไรก็ตาม กฎหมายในบางประเทศได้กำหนดให้มีการชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดขึ้นกับทายาทของผู้เสียชีวิต ตัวอย่างเช่น กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้มีการชดเชยแก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินหลายประเภท เช่น ความทุกข์ใจ และการสูญเสียความรักและความเป็นเพื่อน เป็นต้น ในขณะที่กฎหมายในประเทศอังกฤษแม้จะไม่ชดเชยให้แก่ความเสียหายทางด้านจิตใจหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นกับทายาทแต่ก็มีการให้ค่าชดเชยแก่การเจ็บป่วยหรืออาการทางจิต (Psychiatric injury) อันเกิดขึ้นจากการประสบเหตุการณ์ที่ทำให้สูญเสียญาติหรือคนรัก หรือได้รับฟังเหตุการณ์สูญเสียดังกล่าว

คดีตัวอย่างที่ 10: คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2502

โจทก์เป็นสามีผู้ตายยื่นฟ้องจำเลยเนื่องจากผู้ตายนั่งรถยนต์ของจำเลยไปชนต้นไม้ถึงแก่ความตาย ขณะตายผู้ตายมีอายุ 44 ปี ประกอบอาชีพเป็นนายหน้าซื้อขายที่ดินและเพชรพลอย มีรายได้เดือนละ 2,000-3,000 บาท ส่วนโจทก์มีอายุ 66 ปี ศาลฎีกาพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพราะขาดรายได้ซึ่งผู้ตายเคยอุปการะโจทก์เป็นจำนวน 10 ปี รวมเป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท ค่าทำบุญและปลงศพ 10,000 บาท พร้อมทั้งดอกเบี้ย ส่วนค่าเสียหายทางจิตใจที่โจทก์เกิดความว้าเหว่ เพราะสูญเสียภริยาผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตของสามีมีความสุข ได้มีฎีกาที่ 1742/2499 วินิจฉัยว่า ค่าสินไหมทดแทนนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องความทุกข์โทมนัสได้

4.2.2 ค่าเสียหายในกรณีความความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย

ค่าเสียหายในกรณีละเมิดที่เป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหายแก่ร่างกายและอนามัย สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

(1) ค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายต้องเสียไป

ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำละเมิดแก่ร่างกายหรืออนามัย ผู้เสียหายย่อมมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องเสียไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพื่อเยียวยาแก้ไขให้ร่างกายหรืออนามัยฟื้นคืนสู่สภาพเดิม ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าใช้จ่ายเหล่านี้จากผู้ทำละเมิดได้ ตัวอย่างของค่าใช้จ่ายดังกล่าวที่พบในคำพิพากษาฎีกาในอดีต ได้แก่ ค่ายา ค่ารักษา ค่าห้องค่าจ้างเฝ้าไข้ ค่าขาเทียม ค่าจ้างคนมาเลี้ยงดูบุตรเล็กๆ แทนผู้เสียหายที่ไม่สามารถเลี้ยงเอง ค่าใช้จ่ายในการรักษาตลอดไปในอนาคต ค่าเดินทางและค่าที่พักของบิดามารดาที่ต้องไปเฝ้าไข้ผู้ถูกกระทำละเมิด ค่าจ้างคนขับรถยนต์ตลอดชีวิต ค่าโดยสารเครื่องบินไปรักษาต่างประเทศ และกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูจิตใจของผู้ถูกกระทำละเมิดในกรณีที่ผู้ละเมิดได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง (ดูคดีตัวอย่างที่ 11 ประกอบ) เป็นต้น

ตัวอย่างคดีที่ 11: คำพิพากษาฎีกาที่ 7119/2541

ค่าจ้างครูมาสอนพิเศษแก่เด็กหญิงจำนวน 30, 000 บาท เพราะการที่บาดเจ็บสาหัสต้องหยุดเรียนไปนาน จึงเป็นการจำเป็นต้องจ้างครูมาสอนพิเศษ ส่วนการเรียนเปียโนเป็นเงิน 50,000 บาท ก็เป็นการฟื้นฟูจิตใจของเด็กซึ่งบาดเจ็บสาหัส และต้องกระทบกระเทือนจิตใจจากใบหน้าที่เสียโฉมถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายชอบที่จะได้รับการชดใช้ แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานมาแสดง แต่น่าเชื่อว่าได้ใช้จ่ายไปจริง

(2) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้และค่าเสียความสามารถประกอบการงาน

ความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยอาจมีความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกัน ในบางครั้งความเสียหายแก่ร่างกายและอนามัยที่เกิดขึ้นจากการถูกทำละเมิดอาจเป็นเพียงชั่วคราวและไม่รุนแรงมากนัก เช่น แขนหัก ขาหัก หรือได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย เป็นต้น ความเสียหายดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถประกอบการงานได้ชั่วคราว แต่ในบางครั้ง ความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจเป็นการถาวรหรือรุนแรงมากจนไม่สามารถทำให้กลับคืนดีดังเดิมได้ เช่น พิการ หรือเป็นอัมพาต เป็นต้น ความเสียหายเหล่านี้อาจทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถประกอบการงานได้ไปตลอดชีวิต โดยอาจจะไม่สามารถประกอบการงานได้โดยสิ้นเชิงหรือบางส่วน หรืออาจทำให้ผู้เสียหายสูญเสียความสามารถบางอย่างจนทำให้ไม่สามารถประกอบการงานเดิมได้อีกและจำต้องเปลี่ยนไปประกอบการงานใหม่ซึ่งมีผลตอบแทนลดลง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้และค่าชดเชยจากการที่ได้รับประโยชน์จากการทำมาหาได้ลดลง ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

การกำหนดค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายต้องเสียไปและค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้มีสิ่งที่น่าสนใจคือ ในการกำหนดค่าใช้จ่ายและค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้และค่าใช้จ่ายดังกล่าวศาลจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเป็นเงินก้อนเดียว ซึ่งเงินก้อนดังกล่าวได้รวมความเสียหายทั้งในปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกัน โดยการคำนวณมักทำโดยการนำค่าเสียหายในปีแรกมาคูณด้วยจำนวนปีที่คาดว่าจะเกิดความเสียหาย การกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงความไม่แน่นอนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การเปลี่ยนแปลงของระดับราคาและค่าครองชีพ ความไม่แน่นอนของระยะเวลาของการ

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ www.library.law.chula.ac.th

ขาดงาน หรือความไม่แน่นอนของอายุขัย เป็นต้น อนึ่ง กฎหมายในประเทศเยอรมันอนุญาตให้ผู้เสียหายสามารถเลือกได้ว่าจะรับการชดเชยเป็นเงินก้อนเดียวหรือจะรับการชดเชยเป็นงวด หากผู้เสียหายเลือกที่จะได้รับการชดเชยเป็นงวด ทั้งตัวผู้เสียหายเองหรือผู้ทำละเมิดสามารถเรียกร้องให้ศาลพิจารณาทบทวนค่าเสียหายรายงวดที่ศาลเคยกำหนดไว้ได้ เมื่อพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในสถานะทางด้านสุขภาพร่างกายของผู้เสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลทำให้ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เปลี่ยนแปลงไปจากที่ศาลเคยกำหนดไว้

(3) ค่าชดใช้การขาดแรงงาน

เมื่อมีการกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องพักรักษาตัวและไม่สามารถทำการงานให้แก่บุคคลในครอบครัว หรือไม่สามารถทำการงานให้บุคคลภายนอกหรือทำงานในอุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก บุคคลในครอบครัวและบุคคลภายนอกดังกล่าวที่ได้รับความเสียหายจากการขาดแรงงานของผู้ถูกละเมิดมีสิทธิเรียกค่าชดใช้ค่าเสียหายจากการขาดแรงงานได้ (ดูคดีตัวอย่างที่ 12 ประกอบ)

คดีตัวอย่างที่ 12: คำพิพากษาฎีกาที่ 5014/2533

การกระทำละเมิดเป็นเหตุให้โจทก์ต้องขาดประโยชน์จากแรงงานของนาย ส. ทั้ง ๆ ที่โจทก์มีหน้าที่ต้องจ่ายเงินเดือนให้แก่นาย ส. ในระหว่างนั้น โจทก์ได้รับความเสียหาย และมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 445 ถึงแม้จำเลยที่ 3 จะจ่ายค่าขาดประโยชน์แรงงานให้นาย ส. ไปแล้ว และระหว่างที่นาย ส. พักรักษาตัว นาย ส. มีสิทธิลาป่วยได้ก็ตาม ก็ไม่ตัดสิทธิโจทก์ซึ่งเป็นนายจ้างที่จะฟ้องเรียกค่าขาดประโยชน์จากแรงงานจากจำเลย

(4) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

ในกรณีที่ถูกทำละเมิดจนได้รับความเสียหายแก่ร่างกายและอนามัย ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้นอกเหนือจากค่าเสียหายต่างๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น จากคำพิพากษาฎีกาที่ผ่านมา ศาลได้ให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินหลายประเภท อาทิเช่น

- ค่าเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางด้านจิตใจที่ถูกละเมิดจนพิการ ไม่ได้เล่นกีฬา ขาดความสุขสำราญ[24]
- ค่าความทุกข์ทรมานเจ็บปวด[25]
- ค่าเสียบุคลิกภาพ[26]

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ศาลจะกำหนดตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ทั้งนี้เนื่องจากโจทก์และจำเลยย่อมไม่สามารถนำสืบว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็น

[24] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538
[25] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 3344/2533
[26] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 128/2522

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ตัวเงินคิดเป็นจำนวนเงินเท่าใด[27] แต่โจทก์และจำเลยสามารถนำสืบให้เห็นลักษณะและความรุนแรงของความเสียหาย ผ่านสภาพทางร่างกายและอนามัยของโจทก์ หรือพยานหลักฐานอื่นๆ ได้ อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยหลักการดังกล่าวขึ้นกับดุลพินิจของผู้พิพากษาเป็นหลัก ซึ่งอาจทำให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งถูกกำหนดโดยผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์หรือความคิดเห็นต่างกันมีความแตกต่างกันสูง แม้ว่าคดีที่ตัดสินนั้นจะมีความคล้ายคลึงกันก็ตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 วรรค 2 กำหนดให้ศาลสามารถสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยได้ภายในเวลาไม่เกิน 2 ปี นับจากวันพิพากษา หากศาลพิจารณาแล้วว่าในเวลาที่พิพากษาคดี คู่ความพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีมากน้อยเพียงใด ในทางปฏิบัติ ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่าให้สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษา เพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายที่ยากจะกำหนดในขณะพิพากษาเป็นไปโดยถูกต้อง หากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เสียหายเปลี่ยนไป แต่หากศาลไม่ได้สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในภายหลังตามมาตรา 444 วรรค 2 แล้ว ศาลจะไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาได้

ในกรณีที่ศาลได้สงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาไว้ โจทก์และจำเลยสามารถยื่นหลักฐานใหม่ซึ่งจะมีผลต่อคำตัดสินให้ศาลพิจารณาเพิ่มเติมได้ภายเวลาไม่เกิน 2 ปี หากเกินระยะเวลาดังกล่าวแล้วศาลจะไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาได้ การจำกัดระยะเวลาของการสงวนสิทธิดังกล่าวมีนัยว่า ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับการชดเชยน้อยเกินไปหากมีความเสียหายต่อร่างกายและ/หรืออนามัยปรากฏขึ้นหลังจากผ่านพ้นระยะดังกล่าวไปแล้ว ซึ่งกรณีดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นกับผู้ที่ได้รับสารพิษบางอย่างในร่างกาย ซึ่งต้องมีการสะสมไว้ในร่างกายเป็นระยะเวลานานกว่าจะปรากฏอาการของโรคหรือสัญญาณที่บ่งชี้ว่าจะมีอาการของโรคเกิดขึ้นในอนาคต หรือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บภายในซึ่งอาจจะไม่มีอาการผิดปกติใดๆ ในระยะสั้น

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้เฉพาะความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายเท่านั้น แต่ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้สามารถเรียกร้องความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นกับทายาทของผู้เสียหาย เช่น ความเศร้าโศกเสียใจ หรือความหวาดกลัวของทายาทอันเนื่องมาจากการได้รับความเสียหายแก่สุขภาพและอนามัยของผู้เสียหาย ดังนั้นความเสียหายเหล่านี้จึงไม่ได้รับการชดเชยแม้ว่าจะเป็นผลโดยตรงมาจากการได้รับความเสียหายแก่สุขภาพและอนามัยของผู้เสียหายก็ตาม อนึ่ง กฎหมายในหลายประเทศอนุญาตให้ทายาทของผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอันเกิดจากการบาดเจ็บของผู้เสียหายได้ ตัวอย่างเช่น กฎหมายในประเทศอังกฤษมีการชดเชยให้แก่การเจ็บป่วยหรืออาการทางจิต (Psychiatric injury) อันเกิดขึ้นจากการประสบเหตุการณ์ที่ทำให้ญาติหรือคนรักได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง หรือได้รับฟังเหตุการณ์ดังกล่าว ส่วนกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้มีการชดเชยแก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดขึ้นกับทายาทของผู้เสียหาย เช่น ความทุกข์ใจ และการสูญเสียความรักและความเป็นเพื่อน เป็นต้น

[27] ดูตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 5751/2544

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ www.library.tu.ac.th

หากเปรียบเทียบค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตและในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยแล้ว เราจะเห็นได้ว่าค่าเสียหายในกรณีแรกมีขอบเขตน้อยกว่าค่าเสียหายในกรณีหลังค่อนข้างมาก กล่าวคือ ค่าเสียหายที่เรียกร้องได้ในกรณีการเสียชีวิตครอบคลุมค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงก่อนที่ผู้เสียหายจะเสียชีวิตเท่านั้น ซึ่งมักจะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้เสียชีวิต นอกจากนี้ ค่าเสียหายในกรณีเสียชีวิตยังไม่ครอบคลุมค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งสามารถเรียกร้องได้ในกรณีความเสียหายแก่ร่างกายและอนามัย ด้วยเหตุนี้ ค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตจึงมีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวอาจจูงใจให้ผู้ทำละเมิดก่อความเสียหายที่รุนแรงขึ้น เพราะหากเขาทำผู้เสียหายเสียชีวิต เขาจะจ่ายค่าเสียหายต่ำกว่าค่าเสียหายจากการทำให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บแต่ไม่เสียชีวิต

4.2.3 ค่าสินไหมทดแทนในกรณีความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ

ในกรณีของการชดเชยให้แก่ความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณ ค่าสินไหมทดแทนที่สามารถเรียกร้องได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

(1) การจัดการตามสมควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงกลับคืนดี ตัวอย่างเช่น การเรียกร้องให้ผู้ทำละเมิดโฆษณาหรือตีพิมพ์ข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบ หรือการกล่าวขอโทษในที่สาธารณะ เป็นต้น[28]

(2) การจ่ายค่าเสื่อมเสียชื่อเสียง และค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินอันเป็นผลมาจากความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ เช่น ค่าขาดรายได้ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการให้ชื่อเสียงกลับคืนดี โดยในการกำหนดค่าเสื่อมเสียชื่อเสียง ศาลจะพิจารณาจากเกียรติยศชื่อเสียงในสังคมของผู้เสียหาย ผู้เสียหายที่มีเกียรติยศชื่อเสียงมักจะได้รับค่าเสื่อมเสียชื่อเสียงมากกว่าผู้ที่มีเกียรติยศชื่อเสียงต่ำกว่า (ดูคดีตัวอย่างที่ 13 ประกอบ)

หอสมุดกรมสรรพากร (www.library.rd.go.th)

คดีตัวอย่างที่ 13: คำพิพากษาฎีกาที่ 3275/2545

ข้อความหรือเนื้อหารายละเอียดที่จำเลยที่ 1 ลงพิมพ์โฆษณานั้น เป็นการใส่ความหมิ่นประมาทโจทก์ ทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง อันเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท

ข้อเท็จจริงในคดีนี้จึงฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 กระทำละเมิด โจทก์ได้รับคัดเลือกให้เป็นนางสาวไทยและนางงามจักรวาล เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ การกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 ทำให้โจทก์เสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติยศของโจทก์ของวงศ์ตระกูล ตลอดจนอาชีพและหน้าที่การงาน ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้จำเลยชำระเงินจำนวน 1,000,000 บาทพร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

[28] ดูตัวอย่างคดีในคำพิพากษาฎีกาที่ 126/2517

4.2.4 ค่าสินไหมทดแทนในกรณีความเสียหายต่อทรัพย์สิน

ในกรณีของการชดเชยความเสียหายให้แก่ทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนที่สามารถเรียกร้องได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) การคืนทรัพย์ ในกรณีที่ผู้ทำละเมิดเอาทรัพย์สินไปหรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้ผู้ทำละเมิดคืนทรัพย์ให้แก่ผู้เสียหายได้

(2) การจ่ายค่าเสียหายเท่ากับราคาทรัพย์ ในกรณีที่ผู้ทำละเมิดไม่สามารถใช้คืนทรัพย์สินได้เพราะทรัพย์สินที่ถูกละเมิดนั้นเสื่อมสภาพหรือสูญหายไป หรือไม่อาจทำให้ทรัพย์สินที่ถูกละเมิดคงสภาพเดิม ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้ผู้ทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเป็นจำนวนเท่ากับราคาทรัพย์นั้น

(3) ค่าเสียหายอื่นๆ ที่เป็นผลมาจากความเสียหายในทรัพย์สิน ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีการขับรถชนรถยนต์ของผู้อื่นจนได้รับความเสียหาย หากปรากฏว่าผู้ถูกละเมิดต้องไปเช่ารถในระหว่างที่รถยนต์อยู่ในอู่ซ่อม นอกจากผู้ทำละเมิดต้องออกค่าใช้จ่ายในการซ่อมรถแล้ว ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายในการเช่ารถดังกล่าวด้วย

4.2.5 ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อเสรีภาพ

ในกรณีของการชดเชยให้แก่ความเสียหายต่อเสรีภาพ ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ 2 ประเภท คือ

(1) ค่าชดใช้การขาดแรงงาน ซึ่งสามารถเรียกร้องได้ในกรณีที่ความเสียหายต่อเสรีภาพที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกละเมิดไม่สามารถทำงานให้แก่บุคคลในครอบครัว หรือไม่สามารถทำงานให้แก่บุคคลภายนอกครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของคนภายนอกครัวเรือนได้ ตัวอย่างเช่น นาย ก ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวจนไม่สามารถทำงานได้ ในกรณีนี้ บุคคลในครอบครัวของนาย ก หรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากการขาดงานของนาย ก ได้

(2) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นผลมาจากความเสียหายต่อเสรีภาพ (ดูคดีตัวอย่างที่ 14 ประกอบ)

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (พิษณุโลก) library.cjj.go.th

ค่าเสียหายที่แต่ละฝ่ายต้องชดใช้จะอาศัยความประมาทเลินเล่อเป็นเกณฑ์ โดยผู้ที่ประมาทเลินเล่อมากกว่าจะต้องจ่ายค่าเสียหายในสัดส่วนที่มากกว่า (ดูคดีตัวอย่างที่ 5 ประกอบ)

คดีตัวอย่างที่ 5: คำพิพากษาฎีกาที่ 1666/2514

จำเลยจอดรถขวางถนนโดยมิได้จุดโคมไฟในเวลาค่ำคืนเป็นความประมาทของฝ่ายจำเลยอันเป็นมูลก่อให้เกิดความเสียหาย ฝ่ายผู้ตายก็ขับขี่รถมาด้วยอัตราความเร็วค่อนข้างสูงในเวลามืนเมาเป็นความประมาทของผู้ตายด้วย ฝ่ายไหนจะต้องรับผิดเพียงใดนั้นกฎหมายให้พิจารณาถึงพฤติการณ์ด้วยว่าฝ่ายไหนก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร

โจทก์เป็นฝ่ายเสียหายมากแต่เป็นฝ่ายประมาทน้อยกว่า จำเลยเสียหายน้อยแต่เป็นฝ่ายประมาทมากกว่า จึงเห็นควรแบ่งค่าเสียหายทั้งหมดออกเป็น 2 ส่วน ให้จำเลยรับผิด 2 ใน 3 ส่วน

4.2 ค่าเสียหายเชิงชดเชยในคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดยทั่วไปแล้ว ค่าเสียหายแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Pecuniary damages) และค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-pecuniary damages) ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินคือค่าเสียหายที่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น การสูญเสียเงินทองหรือทรัพย์สินที่สามารถวัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินคือค่าเสียหายที่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความกลัว การสูญเสียความรัก การเสื่อมสมรรถภาพร่างกาย และการสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดประเภทของค่าเสียหายที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ไว้แตกต่างกันตามลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ในกรณีความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้เฉพาะค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่ในกรณีของความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ทั้งค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาค่าเสียหายเชิงชดเชยในคดีละเมิดที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องเอาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจำแนกค่าเสียหายออกเป็น 6 ประเภทตามลักษณะของความเสียหาย ดังนี้

1) ความเสียหายต่อชีวิต
2) ความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย
3) ความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ
4) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน
5) ความเสียหายต่อเสรีภาพ และ
6) ความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ[13]

[13] สิทธิที่นอกเหนือจากสิทธิในร่างกายและอนามัย ชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน และชื่อเสียงเกียรติคุณ

ห้องสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย www.library.chula.ac.th

คดีตัวอย่างที่ 14: คำพิพากษาฎีกาที่ 6301/2541

เมื่อจำเลยซึ่งเป็นตำรวจจับโจทก์และค้นบ้านโจทก์อันเป็นที่รโหฐานโดยไม่ปรากฏว่ามีหมายจับและหมายค้นอันถูกต้อง ทั้งไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นตามกฎหมายที่จะจับและค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว การกระทำของจำเลยเป็นเรื่องจงใจทำต่อโจทก์โดยผิดกฎหมายซึ่งเป็นละเมิด

ค่าเสียหายจากเหตุที่โจทก์ถูกจับโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ทำให้ชีวิตราชการของโจทก์ต้องมัวหมอง ซึ่งโจทก์เรียกร้องเป็นจำนวนเงิน 140,000 บาท นั้นเห็นว่า โจทก์รับราชการเป็นทหารเรือยศจ่าเอกและจำเลยมิได้มีสาเหตุที่จะกลั่นแกล้งโจทก์ ค่าเสียหายที่เรียกร้องมานั้นสูงเกินส่วน เห็นสมควรกำหนดให้เพียง 50,000 บาท ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวนดังกล่าวพร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

4.2.6 ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อสิทธิอื่น ๆ[29]

ในกรณีของการชดเชยให้แก่ความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ระบุถึงการชดใช้ค่าเสียหายไว้เป็นการเฉพาะเหมือนในกรณีอื่นๆ ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้นในการพิจารณากำหนดค่าเสียหาย ศาลจะใช้หลักการกำหนดค่าเสียหายที่ทำให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น และหลักการวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปในการกำหนดค่าเสียหาย (ดูคดีตัวอย่างที่ 15 ประกอบ) อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายที่สามารถเรียกร้องได้ในกรณีความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ คือค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติใดๆ ที่ให้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

คดีตัวอย่างที่ 15: คำพิพากษาฎีกาที่ 3356/2537

เดิมจำเลยและโจทก์เคยฟ้องร้องกันเรื่องสิทธิในที่ดิน โดยคดีดังกล่าวได้ทำยอมกันโดยในสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งระบุว่าโจทก์ (ในคดีนี้) ยอมให้จำเลยเดินผ่านที่ดินของโจทก์เขตแดนด้านทิศใต้ตามแผนที่พิพาทได้กว้าง 3 เมตร ยาวตลอดแนว แต่ต่อมาจำเลยได้ปักเสาไฟฟ้า วางสายไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้าในที่ดินแปลงที่โจทก์ทำยอมกับจำเลยในคดีความเดิม เป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องจำเลยว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อสิทธิในที่ดินของโจทก์

ศาลฎีกาวินิจฉัยในการแปลหรือตีความหมายตามสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีความเดิมที่ว่า "จำเลยยอมให้โจทก์เดินผ่านที่ดินของจำเลยริมเขตแดนด้านทิศใต้ตามแผนที่พิพาทได้กว้าง 3 เมตรยาวตลอดแนว" นั้นมีความหมายเฉพาะว่าให้เดินผ่านเท่านั้น มิได้หมายความรวมถึงการปักเสาไฟฟ้า เพราะหากโจทก์จะยินยอมให้ปักเสาไฟฟ้าได้ด้วยแล้ว ต้องมีระบุไว้ชัดแจ้งในสัญญาประนีประนอม และเมื่อไม่มีข้อความระบุไว้จะถือว่าโจทก์ยินยอมให้ปักเสาไฟฟ้าด้วยไม่ได้

[29] สิทธิที่นอกเหนือจากสิทธิในร่างกายและอนามัย ชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน และชื่อเสียงเกียรติคุณ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาฯ (www.library.chula.ac.th)

ดังนั้นการที่จำเลยนำเสาไฟฟ้าเข้าไปปักพร้อมกับวางสายไฟฟ้าและนำอุปกรณ์ไฟฟ้าเข้าไปในที่ดินของโจทก์จึงเป็นการละเมิดต่อสิทธิของโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์มีสิทธิเรียกร้องขอให้บังคับจำเลยรื้อถอนเสาไฟฟ้าพร้อมสายไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้าทั้งหมดออกไปจากที่ดินของโจทก์ให้จำเลยปรับสภาพที่ดินของโจทก์บริเวณพิพาทให้กลับอยู่ในสภาพเรียบร้อยดังเดิม หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามขอให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาแทนโดยให้โจทก์มีอำนาจกระทำการดังกล่าวข้างต้นแทนจำเลย และให้จำเลยเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดกับให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นรายวันวันละ 1,000 บาทนับแต่วันฟ้องไปจนกว่าจำเลยจะรื้อถอนเสาไฟฟ้าพร้อมสายและอุปกรณ์และปรับสภาพที่ดินเสร็จสิ้น

4.3 หลักในการกำหนดค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดยทั่วไปแล้ว หลักในการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น และ 2) การลงโทษหรือป้องปรามพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

4.3.1 การเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 กำหนดให้ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าเสียหายทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกละเมิด โดยการกำหนดค่าเสียหายตามหลักกฎหมายละเมิดมีหลักว่าค่าเสียหายต้องสามารถเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น หากทำให้กลับคืนสภาพเดิมไม่ได้ ก็ต้องพยายามทำให้กลับสู่สภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด ค่าเสียหายที่ใช้เพื่อเยียวยาดังกล่าวเรียกว่าค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) การทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นมีนัยว่าศาลต้องกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ตาม ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าค่าเสียหายดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่เหมาะสม เนื่องจากจะช่วยจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

ในทางปฏิบัติ ศาลจะกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการนำสืบของโจทก์และจำเลย โจทก์มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานว่าตนเสียหายเพียงใด และจำเลยมีหน้าที่นำสืบหักล้างความเสียหายตามที่โจทก์กล่าวอ้าง โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่ามีความเสียหายอะไรเกิดขึ้นบ้างและมีมูลค่าเท่าใด หากพิสูจน์ไม่ได้ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น ศาลก็จะไม่กำหนดค่าเสียหายให้[30] แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าโจทก์ได้รับความเสียหายจริง และโจทก์สามารถพิสูจน์ว่าความเสียหายดังกล่าวมีมูลค่าที่แน่นอนได้ ศาลก็จะกำหนดค่าเสียหายให้ตามจริง

ในกรณีที่โจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแต่ไม่สามารถนำสืบให้เห็นมูลค่าความเสียหายได้ ซึ่งโดยมากมักมีสาเหตุจากความเสียหายเหล่านั้นไม่สามารถคำนวณออกมาเป็นจำนวนเงินได้ เช่น ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน หรือยากต่อการคำนวณออกมาเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน เช่น

[30] ดูคำพิพากษาฎีกาที่3317/2536

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ความเสียหายต่อชื่อเสียง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 วรรคแรก กล่าวคือศาลจะกำหนดค่าเสียหายตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด[31] แม้ว่าคำว่า “ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด” มิได้ถูกนิยามไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ตำราทางกฎหมายได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้[32]

พฤติการณ์แห่งละเมิดหมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของจำเลยหรือพฤติการณ์ในการกระทำละเมิด ตัวอย่างเช่น จำเลยกระทำโดยปราศจากการระมัดระวังหรือไม่มากน้อยเพียงใด โจทก์มีส่วนในการทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ มีผู้กระทำความผิดร่วมหรือไม่ และเป็นการกระทำที่เป็นภัยต่อสังคมส่วนรวม โหดร้ายรุนแรง หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีงามหรือไม่ เป็นต้น (ดูคดีตัวอย่างที่ 16 ประกอบ) ส่วนความร้ายแรงแห่งละเมิดหมายถึง ระดับของความเสียหายอันเนื่องมากจากการทำละเมิด เช่น ระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บที่ผู้เสียหายได้รับ และระดับความความทุกข์ทรมาน เป็นต้น (ดูคดีตัวอย่างที่ 17 ประกอบ)

คดีตัวอย่างที่ 16: คำพิพากษาฎีกา 1422/2496

จำเลยขับรถยนต์มาทางขวามือซึ่งผิดทางจราจร โจทก์ขับรถยนต์ตามมาข้างหลังโดยเร็วมากและเปิดแตรขอทาง จำเลยจึงขับรถหลีกเฉียงไปทางซ้าย แต่โจทก์ไม่รอขับรถแซงขึ้นทางซ้ายผิดกฎจราจร รถของโจทก์จึงชนกับรถของจำเลย แม้จำเลยจะเป็นฝ่ายผิด โจทก์ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหาย เพราะโจทก์ทำผิดด้วย

คดีตัวอย่างที่ 17: คำพิพากษาฎีกาที่ 5751/2544

ความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวดทนทุกขเวทนาระหว่างการรักษาพยาบาล หรือต้องทุพพลภาพพิการต่อไป ความเสียหายเช่นว่านี้กฎหมายให้ศาลมีอำนาจกำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดเพราะค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน ย่อมจะนำสืบว่าคิดเป็นจำนวนเงินเท่าใดไม่ได้อยู่ในตัว

แต่อย่างไรก็ดี โจทก์ที่ 1 ได้นำสืบให้เห็นลักษณะสภาพทางร่างกายและอาการของโจทก์ที่ 1 ที่ได้รับอันตรายสาหัส ดังนี้ เมื่อพิจารณาจากลักษณะบาดแผลของโจทก์ที่ 1 กับวิธีการรักษาบาดแผลของโจทก์ที่ 1 ซึ่งต้องผ่าตัดและเข้าเฝือกหลายครั้ง กับระยะเวลาที่โจทก์ที่ 1 ต้องรับการรักษาเป็นเวลานานร่วม 3 ปี โดยขณะเกิดเหตุโจทก์ที่ 1 มีอายุเพียง 2 ปีเศษเท่านั้น แต่ต้องทนทุกข์ทรมานต่อความเจ็บปวดของบาดแผลในระหว่างการรักษาอันเป็นเวลานาน ยิ่งกว่านั้นสภาพแขนซ้ายของโจทก์ที่ 1 ต้องทุพพลภาพตลอดชีวิต ทั้งเสียบุคลิกภาพเนื่องจากผลของการผ่าตัดทำให้แขนซ้ายสั้นกว่าแขนขวา ความเสียหายเหล่านี้ถือว่าเป็นความเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินที่โจทก์ที่ 1 ชอบจะเรียกร้องได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 446 ดังที่วินิจฉัย มาแล้ว การที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าสินไหมทดแทนส่วนนี้ให้แก่โจทก์ที่ 1 เป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท เหมาะสมแล้ว

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

[31] มาตรา 438 ระบุว่า ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้นให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้ก่อขึ้นนั้นด้วย

[32] สุษม (2550)

ศาลอาศัยหลักการกำหนดค่าเสียหายตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นให้ได้มากที่สุด กล่าวคือแม้โจทก์จะไม่สามารถนำสืบได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมูลค่าเท่าใด ศาลก็สามารถกำหนดค่าเสียหายให้ได้โดยอาศัยหลักพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดของจำเลย นอกจากนี้ศาลอาจพิจารณาองค์ประกอบแวดล้อมอื่นๆ ประกอบ เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมมากที่สุด ตัวอย่างเช่น สภาวะเงินเฟ้อหรือค่าของเงินที่ตกต่ำลงไป[33] ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของโจทก์หลังถูกทำละเมิด[34] และสภาพร่างกายของโจทก์หลังถูกทำละเมิด (ร่างกายมีการเสื่อมโทรมเร็วกว่าที่ควรจะเป็นตามปกติหรือไม่)[35] เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า หลักการกำหนดค่าเสียหายตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดเอื้อให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมและเป็นธรรมมากขึ้น อย่างไรก็ดีหลักการดังกล่าวเพียงลำพังยังไม่สามารถทำให้มั่นใจได้ว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดจะเป็นค่าเสียหายที่เหมาะสมและเป็นธรรม เนื่องจากหลักการดังกล่าวเป็นเพียงหลักการกว้างๆ ซึ่งไม่ได้ระบุหลักและวิธีการที่ชัดเจนแน่นอนว่า ในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมและเป็นธรรม ศาลควรคำนึงถึงองค์ประกอบแวดล้อมอะไร และอย่างไรบ้าง และที่สำคัญที่สุดคือ ศาลขาดหลักและวิธีการที่ชัดเจนในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ดังนั้นในทางปฏิบัติ ศาลจึงต้องอาศัยดุลพินิจและประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งอาจทำให้ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดเป็นค่าเสียหายที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม

4.3.2 การลงโทษหรือป้องปรามพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดควรมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการเยียวยาความเสียหาย กล่าวคือควรคำนึงถึงการสร้างมาตรฐานทางสังคมอีกทางหนึ่งด้วย มิฉะนั้นแล้วกฎหมายจะไม่สามารถรักษาความเป็นธรรมในสังคมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก ในบางกรณีค่าเสียหายเชิงทดแทนอาจไม่สูงพอที่จะป้องปรามพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมได้ เช่น การกระทำผิดโดยจงใจ และการกระทำผิดโดยมีพฤติการณ์ร้ายแรงอุกอาจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เป็นต้น การป้องปรามพฤติกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยค่าเสียหายที่สูงกว่าค่าเสียหายเชิงชดเชย ซึ่งค่าเสียหายดังกล่าวเรียกว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages)

แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่ได้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง แต่ในบางครั้งศาลก็มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยอ้างอิงหลักการกำหนดค่าเสียหายตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438) ที่ผ่านมามีหลายคดีที่จำเลยกระทำความผิดโดยมีพฤติการณ์ร้ายแรงอุกอาจ และศาลได้กำหนดค่าเสียหายในลักษณะเชิงลงโทษ โดยกำหนดให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายมากกว่าความเสียหายที่

[33] ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538

[34] ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 67/2539

[35] ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 4982/2538

เป็นจริงหรือสูงกว่าปกติ ทั้งนี้เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้เกิดการกระทำผิดในลักษณะเดียวกันขึ้นอีก (ดูคดีตัวอย่างที่ 18 ประกอบ) อย่างไรก็ดี นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่น่าจะเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะตามหลักกฎหมายละเมิดของไทยและกฎหมายลักษณะหนี้ของสวิส มาตรา 43 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ญี่ปุ่น มาตรา 710[36] ซึ่งเป็นที่มาของกฎหมายมาตรา 438 นั้น[37] ค่าเสียหายมีไว้เพียงเพื่อเยียวยาความเสียหายเท่านั้น มิใช่มีไว้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด[38]

คดีตัวอย่างที่ 18: คำพิพากษาศาลปกครองเชียงใหม่ ที่ 60-77/2552

ผู้ถูกฟ้องคดีได้ตั้งโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าที่ตำบลแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยได้ขุดและขนถ่ายถ่านหินลิกไนต์จากใต้ดินไปยังโรงงานผลิตกระไฟฟ้าของผู้ถูกฟ้องคดี และนำเอาถ่านหินลิกไนต์ที่มีคุณภาพต่ำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้า ทำให้เกิดการแพร่กระจายของฝุ่นหิน ขี้เถ้าของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง จนเกินกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนดให้มีได้ในบรรยากาศ ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีสามารถที่จะควบคุมดูแลและป้องกันมิให้เกิดมลพิษ ทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้ง 19 สำนวน ซึ่งอาศัยอยู่ใกล้กับโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าดังกล่าวหายใจเอาฝุ่นหินฝุ่นละอองของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่มีอยู่ในชั้นบรรยากาศเข้าสู่ร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน เจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจเรื้อรัง นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อเยื่อบุผิวหนังตามร่างกาย เกิดอาการจากโรคปอดอักเสบ

การที่ผู้ฟ้องคดีต้องหายใจรับอากาศซึ่งมีค่าความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์เป็นเวลา 67 เดือน แม้แต่ละเดือนจะเกิดผลบางวัน และบางเวลา รวมทั้งสิ้นจะมีจำนวน 278 ครั้ง ย่อมมีผลทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้ง 19 สำนวน เสื่อมสุขภาพ อนามัย และทางจิตใจ ทำให้ร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้รับผลกระทบ เห็นควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีรายละ 300 บาท ต่อครั้ง และในกรณีค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ออกไซด์ในบรรยากาศโดยทั่วไปในเวลา 1 ชั่วโมง เกินกว่า 1,300 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2538 เห็นควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีรายละ 600 บาทต่อครั้ง

ในกรณีค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในบรรยากาศโดยทั่วไปในเวลา 1 ชั่วโมง เกินกว่า 1,300 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2538 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีข้อกำหนดมิให้มีการปล่อยอากาศมีค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในบรรยากาศโดยทั่วไปในเวลา 1 ชั่วโมง เกินกว่า 1,300 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรใช้บังคับ แต่ผู้ถูกฟ้องคดีได้ฝ่าฝืนกฎหมาย นอกจากเป็นกรณีที่ทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหายแล้วยังเป็นการละเมิดซึ่งมีพฤติการณ์ร้ายแรง และไม่ปรากฏว่าผู้ถูกฟ้องคดีต้องได้รับโทษใด ๆ จึงเห็นควรกำหนดค่าเสียหายเพื่อเป็นการลงโทษเพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีใช้ความระมัดระวังในการดำเนินการมากขึ้น เห็นควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีรายละ 1,200 บาท ต่อครั้ง

ห้องสมุดกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (พิพิธภัณฑ์กฎหมาย)

[36] ไพจิตร (2546)

[37] มาตรา 438 วรรค 1 ระบุว่า ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้นให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

[38] สุษม (2550)

4.4 ดอกเบี้ยในมูลหนี้ละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อมีการทำละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจจะยังไม่ได้รับการชดเชยความเสียหายอย่างครบถ้วน จนกว่าศาลจะมีคำตัดสินให้ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าเสียหายและผู้ทำละเมิดได้ชำระค่าเสียหายดังกล่าวแล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตระหนักว่าหากไม่มีการคิดดอกเบี้ยในค่าเสียหาย ผู้เสียหายอาจเสียผลประโยชน์ได้ ดังนั้นจึงกำหนดสิทธิในการได้รับดอกเบี้ยของผู้เสียหายไว้ในมาตรา 206 และ 224 ซึ่งมีใจความว่า หากผู้เสียหายชนะคดีความ ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถูกละเมิดพร้อมจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี โดยให้เริ่มคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ถูกละเมิดจนถึงวันที่มีการชำระค่าเสียหายครบถ้วน ทั้งนี้ผู้เสียหายอาจเรียกร้องดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละ 7.5 ได้หากมีเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่จะไม่สามารถเรียกร้องให้คิดดอกเบี้ยแบบทบต้นได้[39]

4.5 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกับปัญหาในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยวิธีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งในศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดคดี ซึ่งคู่ความ ผู้พิพากษา หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาคดีแพ่งอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนเดียวกัน มีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็ว และมีความยุติธรรม ดังนั้นในการพิจารณาคดีละเมิด ศาลจึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ควบคู่กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสมอ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติระเบียบวิธีการปฏิบัติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายหลายประเด็น เช่น การพิสูจน์ความรับผิดของผู้ทำละเมิด การพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้น การกำหนดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ฯลฯ ซึ่งบางบทบัญญัติอาจส่งผลต่อความสามารถของศาลในการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรม ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยกล่าวถึงบทบัญญัติซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการกำหนดค่าเสียหายที่ครบถ้วนและเป็นธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.5.1 ศาลไม่อาจพิพากษาเกินคำขอของโจทก์

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 กำหนดให้ศาลต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง โดยห้ามมิให้พิพากษาหรือคำสั่งให้สิ่งใด ๆ ที่ไม่ปรากฏหรือเกินไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ บทบัญญัติดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก หากมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นแต่โจทก์ไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนั้น (ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม) ศาลก็ไม่อาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นได้ แม้ว่าค่าเสียหายดังกล่าวจะเป็นค่าเสียหายที่สามารถเรียกร้องได้ตามกฎหมายก็ตาม

[39] มาตรา 206 ระบุว่า ในกรณีหนี้อันเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาตั้งแต่เวลาที่ทำละเมิด มาตรา 224 ระบุว่า หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุผลอื่นอันชอบด้วยกฎหมายก็ให้คงส่งดอกเบี้ยไปตามนั้น ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้

ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พิพิธภัณฑ์ library.tu.ac.th)

ตัวอย่างเช่น ในกรณีความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย หากโจทก์ไม่ได้เรียกร้องค่าขาดความสามารถประกอบการงานในอนาคต ซึ่งสามารถเรียกร้องได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 ศาลก็ไม่สามารถให้ค่าเสียหายดังกล่าวได้ แม้ว่าจะทราบว่าอาจมีความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นก็ตาม หรือหากโจทก์เรียกร้องให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในหนี้ละเมิด โดยเริ่มคิดดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันฟ้อง แทนที่จะเป็นวันที่ถูกทำละเมิดซึ่งถือว่าเป็นวันที่หนี้ละเมิดเริ่มต้นขึ้นตามกฎหมาย ศาลก็ต้องกำหนดดอกเบี้ยในค่าเสียหายตั้งแต่วันฟ้องเป็นต้นไปตามที่โจทก์ร้องขอ นอกจากนี้ ศาลยังไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายให้มากกว่าจำนวนเงินที่โจทก์ร้องขอ แม้ศาลจะทราบว่าค่าเสียหายที่ผู้เสียหายเรียกร้องนั้นอาจจะต่ำกว่าที่ควรจะเป็น (ดูคดีตัวอย่างที่ 19 ประกอบ)

คดีตัวอย่างที่ 19: คำพิพากษาฎีกาที่ 3492/2547

จำเลยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ของโจทก์ และจำเลยผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ โจทก์ได้ฟ้องร้องบังคับให้จำเลยส่งมอบรถยนต์คืนแก่โจทก์ในสภาพที่เรียบร้อยใช้การได้ดี หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคารถยนต์ ค่าขาดประโยชน์จากการใช้รถยนต์ ภาษีมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งค่าเสียหายเป็นรายเดือนต่อไปอีกจนกว่าจำเลยจะส่งมอบรถยนต์คืนหรือใช้ราคา ในการพิพากษาเรื่องค่าชดเชยความเสียหายแก่โจทก์ในศาลฎีกานั้น ถึงแม้จะมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าจำเลยส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนโจทก์ในสภาพทรุดโทรม โจทก์ต้องนำรถยนต์ที่เช่าซื้อไปซ่อมเป็นเงิน 149,410 บาท และขายทอดตลาดได้เงินเพียง 60,747.66 บาท แต่ศาลฎีกาเห็นว่า โจทก์มิได้ฟ้องและมีคำขอให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายจากการนำรถยนต์ที่เช่าซื้อออกขายทอดตลาดได้ราคาต่ำกว่าราคาที่เช่าซื้อหรือราคาท้องตลาด หรือให้จำเลยใช้ค่าเสื่อมราคาเนื่องจากรถยนต์ที่เช่าซื้อเสื่อมสภาพ ดังนั้นการที่ศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยและพิพากษาให้โจทก์ได้รับชำระราคาที่ขาดจำนวนจากการขายทอดตลาดรถยนต์ที่เช่าซื้อได้ราคาต่ำจึงไม่ชอบ เป็นการพิพากษาเกินคำขอหรือที่ไม่ได้กล่าวมาในคำฟ้อง ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา142 วรรคหนึ่ง

4.5.2 ผลผูกพันของคำพิพากษา

หลังจากศาลพิพากษาคดีแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143 กำหนดห้ามมิให้มีการแก้ไขคำพิพากษาอีก เว้นแต่มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดหลงเล็กน้อยเกิดขึ้น และมาตรา 145 กำหนดให้คำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความไปตลอด ดังนั้นในกรณีที่ศาลไม่ได้สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 วรรค 2 ศาลจะไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาได้ แม้ความเสียหายของคู่ความจะเปลี่ยนแปลงไปในภายหลังก็ตาม

4.5.3 ค่าฤชาธรรมเนียม

โดยหลักทั่วไปแล้ว แม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน แต่ผู้เสียหายจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็น ค่าธรรมเนียมหรือค่าขึ้นศาล ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอื่นๆ เช่น ค่าสืบพยานหลักฐานนอกศาล ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พักขอพยาน ตลอดจนค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดให้ชำระ (ค่าใช้จ่ายดังกล่าวเรียกรวมกันว่าค่าฤชาธรรมเนียม) หลังจากจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมแล้วจำนวนเงินชดเชยสุทธิที่ผู้เสียหาย

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

สามารถนำไปเยียวยาความเสียหายได้จะมีมูลค่าต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

ในกรณีของไทย ผู้เสียหายอาจจะไม่ต้องแบกภาระค่าฤชาธรรมเนียมด้วยตนเอง เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติกฎเกณฑ์เงื่อนไขที่ช่วยลดภาระในการจ่ายค่าธรรมเนียมของผู้เสียหายไว้หลายประการ ดังนี้

1) ในส่วนของค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าขึ้นศาลซึ่งผู้เสียหายต้องนำมาชำระในวันยื่นฟ้องคดี[40] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 155 มาตรา 156 และมาตรา 156/1 กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถร้องขอให้ศาลยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้ในกรณีที่โจทก์ไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมศาล หรือการจ่ายค่าธรรมเนียมศาลจะทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนจนเกินควร
2) ในส่วนของค่าทนายความ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 161 ระบุว่าศาลอาจกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีเป็นผู้รับผิดชอบค่าทนายความของผู้เสียหาย อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าทนายที่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีต้องรับผิดชอบจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ในตารางที่ 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตาราง 6

ค่าทนายความ

(1) ให้ศาลกำหนดค่าทนายความตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรไม่เกินอัตราขั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตารางนี้ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าคดีละสามพันบาท

(2) การกำหนดค่าทนายความที่คู่ความจะต้องรับผิดนั้น ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดี เทียบดูเวลาและงานที่ทนายความต้องปฏิบัติในการว่าคดีเรื่องนั้น

อัตรา	คดีมีทุนทรัพย์[41]	คดีไม่มีทุนทรัพย์
อัตราขั้นสูงในศาลชั้นต้น	ร้อยละ 5	30,000 บาท
อัตราขั้นสูงในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา	ร้อยละ 3	20,000 บาท

3) ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 ระบุว่าศาลอาจกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่ความที่ชนะคดี เป็นจำนวนเงินที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่คู่ความได้เสียไป และลักษณะและวิธีการดำเนินคดีของคู่ความ หรืออาจกำหนดให้คู่ความแต่ละฝ่ายรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีส่วนของตน อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ศาลกำหนดให้

[40] ค่าธรรมเนียมศาลถูกกำหนดไว้ในตารางที่ 1 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

[41] คดีมีทุนทรัพย์หมายถึง คดีที่มีคำขอเรียกร้องเงินหรือทรัพย์สินให้มาเป็นของโจทก์

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

คู่ความฝ่ายแพ้คดีรับผิดชอบแทน การรับผิดชอบแทนดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตาราง 7 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตาราง 7

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

ศาลอาจกำหนดให้คู่ความซึ่งต้องรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา 161 ชดใช้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแก่คู่ความอีกฝ่ายตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรโดยในคดีมีทุนทรัพย์ต้องไม่เกินร้อยละ 1 ของจำนวนทุนทรัพย์ หรือในคดีไม่มีทุนทรัพย์ต้องไม่เกินห้าพันบาท

การกำหนดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่คู่ความได้เสียไป รวมทั้งลักษณะและวิธีการดำเนินคดีของคู่ความ

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะเปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้ แต่ก็เป็นการยกเว้นให้เฉพาะบางบุคคลเท่านั้น นอกจากนี้ แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะเปิดช่องให้ศาลสามารถกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายเป็นฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าทนายที่เกิดขึ้น ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ค่าใช้จ่ายดังกล่าวที่ศาลกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายเป็นผู้รับผิดชอบอาจไม่ได้สะท้อนค่าใช้จ่ายจริงที่ผู้เสียหายต้องแบกรับ และมีความเป็นไปได้ว่าค่าใช้จ่ายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดชอบอาจจะต่ำเกินไปในหลายๆ คดี ดังนั้นการช่วยลดภาระในการจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมของผู้เสียหายตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงยังไม่เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ ระบบการพิจารณาคดีแพ่งของไทยอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่ครบถ้วนและเป็นธรรมด้วย กล่าวคือ ระบบการพิจารณาคดีแพ่งเป็นระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน ศาลไม่มีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง การกำหนดค่าเสียหายของศาลจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่รวบรวมจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น กล่าวคือ ฝ่ายผู้เสียหายมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายที่ตนได้รับ ส่วนฝ่ายผู้ทำละเมิดมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานของตนเพื่อหักล้างพยานหลักฐานของผู้เสียหาย และศาลพิจารณากำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมบนพื้นฐานของความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่าย ภายใต้ระบบกล่าวหานี้ การนำสืบพยานหลักฐานของคู่ความ โดยเฉพาะผู้เสียหาย มีความสำคัญมากต่อการกำหนดค่าเสียหายที่ครบถ้วนและเป็นธรรม หากผู้เสียหายไม่นำสืบพยานหลักฐานหรือไม่ได้นำสืบพยานหลักฐานอย่างครอบคลุมและเพียงพอ ศาลก็อาจจะขาดข้อมูลบางอย่างซึ่งจำเป็นต่อการกำหนดค่าเสียหาย จนทำให้ไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายที่ครบถ้วนและเป็นธรรมได้

ห้องสมุดสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI Library) www.tdri.or.th

4.6 ความรับผิดทางละเมิดในกฎหมายฉบับอื่น ๆ

นอกจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ความรับผิดทางละเมิดยังปรากฏในกฎหมายพิเศษหลายฉบับ ซึ่งบางฉบับมุ่งเน้นการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น (ค่าเสียหายเชิงชดเชย) แต่บางฉบับนอกจากจะเน้นการชดเชยแล้วยังได้กำหนดให้ศาลสามารถบังคับใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ด้วย

ตัวอย่างของกฎหมายที่ใช้หลักค่าเสียหายเชิงชดเชย ได้แก่

- **พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5** กำหนดว่า หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

- **พ.ร.บ. แร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 88/13** กำหนดว่า ในกรณีที่พื้นดินบริเวณใดในเขตเหมืองแร่ของประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินทรุดตัวลง จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อมให้นำหลักความรับผิดต่อไปนี้มาใช้บังคับกับความเสียหายที่เกิดขึ้น

  (1) ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า การทรุดตัวของพื้นดินนั้นเกิดขึ้นจากการทำเหมืองใต้ดิน

  (2) หากเป็นที่ยุติว่าการทำเหมืองใต้ดินเป็นต้นเหตุแห่งการทรุดตัวของพื้นที่ดินนั้น ให้ผู้ถือประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินและหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบการทำเหมืองร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในทุกกรณี และหากหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ให้ใช้สิทธิไล่เบี้ยต่อผู้ถือประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินได้

- **พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 77 ตรี** กำหนดว่า ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตร ศาลมีอำนาจคำสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหายรวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ทรงอนุสิทธิบัตรด้วย

- **พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 41** กำหนดว่า ในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคให้สมาคมที่คณะกรรมการรับรองมีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญาหรือดำเนินกระบวนพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของสมาคม

- **พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 6** กำหนดว่า บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากภยันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ หรือภาวะมลพิษอันมี

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย (www.library.coj.go.th)

สาเหตุมาจากกิจการหรือโครงการใดที่ริเริ่ม สนับสนุน หรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อาจมีสิทธิและหน้าที่ในการได้รับชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากรัฐ

- **พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 64** กำหนดว่า ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหายรวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย

- **พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 50 (8)** กำหนดให้คณะกรรมการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานจ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น ในกรณีที่ผู้รับบริการได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการรักษาพยาบาลโดยหาผู้กระทำผิดมิได้ หรือหาผู้กระทำผิดได้แต่ผู้รับบริการไม่ได้รับค่าเสียหายภายในระยะเวลาอันสมควรตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

ตัวอย่างของกฎหมายที่ใช้ทั้งหลักค่าเสียหายเชิงชดเชยและลงโทษ ได้แก่

- **พ.ร.บ. ความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13** ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีการฟ้องคดีตามมาตรา8 (2) ศาลมีอำนาจกำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) นอกจากกำหนดค่าสินไหมทดแทนเฉพาะในความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าคืนผลประโยชน์ที่ได้จาก หรือเนื่องจากการละเมิดโดยคิดรวมเข้าไปในค่าสินไหมทดแทนได้

(2) ในกรณีที่ไม่อาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนตาม (1) ได้ ให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ควบคุมความลับทางการค้าตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(3) ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดแจ้งว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาฉ้อฉลแกล้ง เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้าให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนดตาม (1) หรือ (2) ได้ แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนตาม (1) หรือ (2)

- **พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16** คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินให้แก่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้

หอสมุดวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

- **พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42** กำหนดว่า ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงโดยไม่คำนึงต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันย่อมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร

- **พ.ร.บ. ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11** กำหนดว่า นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

  (1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภรรยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

  (2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือไม่ได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง

ห้องสมุดกฎหมาย (www.lawlib.coj.go.th)

4.7 บทสรุป

ตามหลักของกฎหมายละเมิด การกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดมีหลักการกว้างๆ ว่าจะต้องกำหนดให้เพียงพอที่จะทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น และต้องกำหนดตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด แม้จะมีหลักการดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติการกำหนดค่าเสียหายภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจไม่สามารถทำให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจาก สำหรับความเสียหายบางประเภท ประเภทของค่าเสียหายที่สามารถเรียกร้องได้ตามกฎหมายยังไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง กล่าวคือ ในกรณีของค่าความเสียหายต่อชีวิต กฎหมายไม่ได้กำหนดให้สามารถเรียกร้องค่าขาดรายได้หลังจากเสียชีวิตไปแล้ว และค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าของชีวิต และค่าความเศร้าโศกทุกข์ทรมานของทายาท และในกรณีความเสียหายต่อทรัพย์สิน เสรีภาพ และสิทธิอื่นๆ กฎหมายไม่ได้กำหนดให้สามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ ดังนั้น ในกรณีของความเสียหายดังกล่าว

ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดอาจต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง จนไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ รวมทั้งอาจไม่จูงใจให้ผู้ก่อความเสียหายใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

นอกจากนี้ ในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรค 2 อาจมีผลทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจาก มาตราดังกล่าวให้อำนาจศาลในการสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันพิพากษา การจำกัดระยะเวลาของการสงวนสิทธิดังกล่าวมีนัยว่า ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับการชดเชยน้อยเกินไปหากมีความเสียหายปรากฏขึ้นหลังจากผ่านพ้นระยะดังกล่าวไปแล้ว ซึ่งกรณีดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นกับผู้ที่ได้รับสารพิษบางอย่างในร่างกาย ซึ่งต้องมีการสะสมไว้ในร่างกายเป็นระยะเวลานานกว่าจะปรากฏอาการของโรคหรือสัญญาณที่บ่งชี้ว่าจะมีอาการของโรคเกิดขึ้นในอนาคต หรือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บภายในซึ่งอาจจะไม่มีอาการผิดปกติใดๆ ในระยะสั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม เนื่องจากเป็นกฎหมายวิธีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งในศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดคดี การศึกษาในบทนี้ชี้ให้เห็นว่า บางบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรม เช่น การกำหนดห้ามมิให้ศาลพิพากษาเกินคำขอของโจทก์ การกำหนดเงื่อนไขในการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม และการมีผลผูกพันของคำพิพากษา นอกจากนี้ ระบบกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของไทยเป็นระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน ดังนั้นศาลจึงไม่มีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง หากผู้เสียหายไม่สามารถหาพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือมาแสดงหรือไม่ได้นำสืบพยานหลักฐาน ก็อาจจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างไม่ครบถ้วนได้

ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (www.library.dmsc.moph.go.th)

บทที่ 5

การวิเคราะห์แนวทางการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

ตามหลักกฎหมายละเมิดของไทย การกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดมีหลักการกว้างๆ ว่าจะต้องกำหนดให้เพียงพอที่จะทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น และต้องกำหนดตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด หลักการดังกล่าวแม้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดค่าเสียหายของศาลในระดับหนึ่ง แต่หลักการดังกล่าวยังมีความคลุมเครือเนื่องจากไม่ได้ระบุวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นรูปธรรมไว้ ดังนั้นในการนำหลักการดังกล่าวมาใช้จริงจะขึ้นกับดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ คำถามที่น่าสนใจคือ ศาลไทยมีวิธีการอย่างไรในการนำหลักการดังกล่าวไปปรับใช้ในทางปฏิบัติ ในบทนี้คณะผู้วิจัยศึกษาว่า ศาลไทยมีวิธีการกำหนดค่าเสียหายอย่างไร และวิธีการที่ศาลไทยใช้มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ทั้งในมุมมองทางด้านกฎหมายซึ่งเน้นเรื่องความครบถ้วนและเป็นธรรมของค่าเสียหาย และด้านเศรษฐศาสตร์ซึ่งเน้นเรื่องการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม

การวิเคราะห์ในบทนี้ คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากคำพิพากษาฎีกาฉบับเต็มและฉบับย่อยาวในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2463 จนถึง พ.ศ. 2552 ซึ่งครอบคลุมความเสียหาย 6 ประเภท ได้แก่ ร่างกายและอนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน ชื่อเสียงเกียรติคุณ และสิทธิอื่นๆ ประเภทละ 15 คำพิพากษาฎีกาโดยประมาณ[1] คณะผู้วิจัยเลือกตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาแบบเจาะจงมิใช่เลือกแบบสุ่ม โดยเลือกเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คณะผู้วิจัยมีความสนใจเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาบทนี้มีเพียงเพื่อพยายามทำความเข้าใจในหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายประเภทต่างๆ โดยจำกัดขอบเขตเฉพาะคำพิพากษาฎีกาที่นำมาศึกษาเท่านั้น คณะผู้วิจัยไม่ได้มุ่งที่จะสรุปว่าวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่พบในคำพิพากษาฎีกาเหล่านี้เป็นหลักหรือวิธีการที่ศาลใช้โดยทั่วไป

การวิเคราะห์วิธีการกำหนดค่าเสียหายจากคำพิพากษาฎีกามีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ข้อมูลบางอย่างที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์การกำหนดค่าเสียหายของศาลอาจไม่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาฎีกา เช่น อายุ รายได้ และอาชีพของผู้เสียหาย บางคำพิพากษาฎีกาไม่ได้แจกแจงประเภทของค่าเสียหายและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่ศาลคำนึงถึงในการกำหนดค่าเสียหาย ทำให้ไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าการกำหนดค่าเสียหายในบางคดีมีหลักหรือวิธีการอย่างไร

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์วิธีการกำหนดค่าเสียหายในแต่ละประเภทของความเสียหาย ได้แก่ ความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ชื่อเสียงเกียรติคุณ และสิทธิอื่นๆ และ 2) การ

[1] ยกเว้นในกลุ่มความเสียหายต่ออนามัย และเสรีภาพ เนื่องจากจำนวนคดีมีน้อยกว่า 15 คดี

วิเคราะห์วิธีการคิดดอกเบี้ยในหนี้ละเมิด ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายทุกประเภท นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมของศาลไทย เพื่อนำมาซึ่งแนวทางในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาลต่อไปในอนาคต

5.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัย

ในการวิเคราะห์หลักและวิธีการกำหนดค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัยของศาล คณะผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนตามลักษณะของค่าเสียหาย ได้แก่ 1) ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ซึ่งประกอบด้วยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วและค่าเสียหายในอนาคต และ 2) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ตารางที่ 5.1 แสดงสัดส่วนของค่าเสียหายแต่ละประเภทในคดีตัวอย่าง โดยค่าเสียหายรวมที่ศาลกำหนดให้อยู่ในช่วงระหว่าง 55,063-9,002,359 บาท ในคดีตัวอย่างส่วนใหญ่ ค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้เป็นค่าเสียหายที่มีสัดส่วนสูงมาก ในขณะที่ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีสัดส่วนน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ แต่ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดในแต่ละคดีมีจำนวนที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยศาลกำหนดให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินตั้งแต่ 54,682-7,213,285 บาท อย่างไรก็ตาม แม้ว่าค่าเสียหายแต่ละประเภทจะมีสัดส่วนสูงต่ำไม่เท่ากัน แต่การกำหนดค่าเสียหายแต่ละประเภทนั้นมีความสำคัญต่อผู้เสียหายเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่ตัดสินว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมหรือไม่

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 5.1 องค์ประกอบของค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัยของคดีตัวอย่าง

หน่วย : บาท

คำพิพากษาฎีกาที่	ลักษณะการละเมิด	ค่าเสียหายรวม	ค่ารักษาพยาบาล	ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้	ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน
1157/2521	จำเลยขับรถชนโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัสกลายเป็นคนพิการ และเป็นอัมพาตไปตลอดชีวิต	131,828 (100.0)	106,342 (80.7)	- -	- -	25,487 (19.3)	- -
1195/2531	จำเลยขับรถโดยสารประจำทางด้วยความประมาทเลินเล่อชนรถยนต์รับจ้างสามล้อที่โจทก์นั่งมา เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บทุพพลภาพ และเกิดความเสียหายทำให้โจทก์เสียประสาทในการดมกลิ่น	167,290 (100.0)	19,812 (11.8)	11,643 (7.0)	- -	- -	135,834 (81.2)
2416/2534	จำเลยขับรถด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเข้าชนด้านขวาท้ายรถยนต์บรรทุกสิบล้อ เป็นเหตุให้โจทก์ที่เป็นผู้โดยสารมาในรถได้รับบาดเจ็บสาหัส	844,486 (100.0)	303,668 (36.0)	376,235 (44.6)	- -	- -	164,582 (19.5)
3474/2536	จำเลยได้ขับรถยนต์บรรทุกด้วยความประมาทตัดหน้ารถยนต์ที่โจทก์เป็นผู้ขับ จึงเป็นเหตุให้รถทั้งสองคันชนกัน ทำให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัส	245,168 (100.0)	131,581 (53.7)	- -	- -	113,588 (46.3)	- -
2971/2537	จำเลยรู้ว่ารถยนต์ชำรุด ยังขับรถด้วยความประมาทใช้ความเร็วสูงทำให้รถเสียหลักพลิกคว่ำลงข้างทางเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัส	429,239 (100.0)	21,494 (5.0)	407,745 (95.0)	- -	- -	- -
247/2538	จำเลยขับรถยนต์ด้วยความประมาทเป็นเหตุให้รถพลิกคว่ำ ทำให้โจทก์ซึ่งโดยสารมาในรถคันดังกล่าวได้รับบาดเจ็บสาหัส พิการ ทุพพลภาพตลอดชีวิต	2,396,314 (100.0)	603,582 (25.2)	1,651,399 (68.9)	- -	3,716 (0.2)	137,617 (5.7)
4859/2538	จำเลยมีหน้าที่ดูแลสวนเสรี และใช้สายไฟเปลือยเพื่อดักหนู โดยไม่แจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า จำเลยประมาทและปราศจากความระมัดระวัง ทำให้บุตรของโจทก์โดนไฟดูดจนสมองฝ่อเป็นอัมพาตพิการตลอดชีวิต	804,435 (100.0)	598,010 (74.3)	206,425 (25.7)	- -	- -	- -
4130/2540	จำเลยขับรถบรรทุกน้ำมันมาด้วยความประมาท ขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดในลักษณะหวาดเสียว และแซงรถยนต์คันหน้าล้ำเข้ามาในทางเดินรถที่แล่นสวนทางมา เป็นเหตุให้ชนรถจักรยานยนต์ที่โจทก์ขับมา และโจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส แขนขวาลีบต้องพิการไปตลอดชีวิต	307,310 (100.0)	36,405 (11.8)	221,649 (72.1)	- -	49,255 (16.0)	- -

ห้องสมุดวิจัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

คำพิพากษาฎีกาที่	ลักษณะการละเมิด	ค่าเสียหายรวม	ค่ารักษาพยาบาล	ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้	ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน
292/2542	โจทก์ได้เข้าทำศัลยกรรมเต้านมกับจำเลย แต่จำเลยกระทำการโดยประมาทเลินเล่อทำให้สภาพเต้านมทั้งสองข้างกลายเป็นก้อนเนื้อที่ติดกันเพียงก้อนเดียว และหมดความรู้สึกในการตอบสนองการสัมผัสและไม่มีหัวนม หลังจากได้รับการผ่าตัดแล้วมีอาการติดเชื้ออย่างรุนแรง เป็นเหตุให้มีน้ำเหลืองไหลออกมาเป็นจำนวนมาก การกระทำของจำเลยทำให้โจทก์ต้องเข้ารับการผ่าตัดเพื่อแก้ไขอีก 3 ครั้ง	351,913 (100.0)	295,063 (83.8)	- -	- -	- -	56,850 (16.2)
7292/2543	ด.ช.ภนาวัฒน์ได้ไปใช้บริการที่สระว่ายน้ำของจำเลยและจมน้ำด้วยความประมาทเลินเล่อของจำเลยที่ไม่จัดเครื่องอุปกรณ์และคนรักษาความปลอดภัยประจำสระเป็นเหตุให้ ด.ช.ภนาวัฒน์ขาดอากาศหายใจเป็นเวลานาน จนสมองพิการไม่สามารถทำการงานและช่วยเหลือตนเองได้	1,007,256 (100.0)	671,504 (66.7)	335,752 (33.3)	- -	- -	- -
2580/2544	จำเลยทำการผ่าตัดหนังตาล่างและหางตาให้โจทก์เพื่อดูดไขมันออก หลังการผ่าตัดปรากฏว่าหนังตาล่างของโจทก์ทั้งสองผิดปกติหลังจากตัดไหมแล้วหนังตาล่างทั้งสองข้างปิดไม่สนิท	253,289 (100.0)	33,038 (13.0)	- -	- -	- -	220,251 (87.0)
5751/2544	โจทก์โดยสารรถไฟ และรถไฟเกิดตกราง จำเลยได้จัดหารถไปรับแทน และรถโดยสารที่มารับคันดังกล่าวเกิดชนกันทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ	55,063 (100.0)	- -	- -	- -	- -	55,063 (100.0)
4713/2545	จำเลยขับรถโดยใช้ความระมัดระวังไม่เพียงพอ เร่งความเร็วให้สูงขึ้นและไม่ได้ดูรถยนต์ในเส้นทางที่สวนมา เป็นเหตุให้รถโดยสารประจำทางที่จำเลยขับชนกับรถที่วิ่งสวนทางมา ทำให้โจทก์ซึ่งโดยสารมาในรถได้รับบาดเจ็บสาหัสและดวงตาทางด้านซ้ายไม่สามารถรักษาให้หายเป็นปกติ	601,497 (100.0)	10,936 (1.8)	- -	- -	535,879 (89.1)	54,682 (9.1)
6303/2547	จำเลยขับรถโดยสารประจำทางด้วยความประมาทเลินเล่อปราศจากความระมัดระวัง จำเลยขับรถเคลื่อนที่ออกจากป้ายรถประจำทางขณะที่ผู้โดยสารยังลงจากรถไม่หมดเป็นเหตุให้เด็กชายกีรติ์เสียหลักตกลงจากรถ ล้อหลังด้านซ้ายของรถคันดังกล่าวทับบริเวณสะโพกและขาซ้าย ทำให้เด็กชายกีรติ์ต้องทุพพลภาพ เดินและขับถ่ายเองไม่ได้ตามปกติไปตลอดชีวิต	9,002,359 (100.0)	814,339 (9.0)	- -	- -	974,734 (10.8)	7,213,285 (80.1)
2341/2548	จำเลยขับรถชนกับรถจักรยานยนต์ที่บุตรของโจทก์ขับมา เป็นเหตุให้บุตรของโจทก์พิการไม่สามารถทำอะไรได้	844,665 (100.0)	244,665 (29.0)	100,000 (11.8)	- -	- -	500,000 (59.2)

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

คำพิพากษาฎีกาที่	ลักษณะการละเมิด	ค่าเสียหายรวม	ค่ารักษาพยาบาล	ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้	ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน
5207/2550	โจทก์เป็นผู้โดยสารที่นั่งมาในรถยนต์ ในขณะรถจอดอยู่ จำเลยขับรถมาปราศจากความระมัดระวังชนท้ายรถที่โจทก์นั่ง ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ โจทก์กระดูกสันหลังหัก เส้นประสาทขาไม่ทำงาน กระเพาะปัสสาวะพิการ	634,324 (100.0)	192,198 (30.3)	- -	280,418 (44.2)	161,708 (25.5)	- -
6025/2550	จำเลยใช้อาวุธปืนจ่อยิงโจทก์จำนวน 1 นัด กระสุนปืนถูกกระดูกต้นคอแตก ไขสันหลังฉีกขาด ทำให้แขนและขาทั้งสองข้างของโจทก์เป็นอัมพาตประกอบการงานตามปกติไม่ได้ตลอดชีวิต (โจทก์มีส่วนก่อเหตุ แต่การที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงโจทก์เป็นการกระทำที่ร้ายแรงมากกว่าการกระทำของโจทก์ ศาลกำหนดให้จำเลยจ่ายค่าเสียหาย 1 ใน 4 ส่วนของค่าเสียหายทั้งหมด)	1,661,627 (100.0)	1,661,627 (100.0)		- -	- -	- -
7673/2550	จำเลยขับรถแท็กซี่ด้วยความประมาท โดยขับเลี้ยวเข้าซอยด้วยความเร็ว ตัดหน้ารถจักรยานยนต์ที่โจทก์ซึ่งขับมาด้วยความเร็วสูงเช่นกัน เป็นเหตุให้โจทก์บาดเจ็บสาหัสถึงขนาดสมองกระทบกระเทือนเลือดออกในสมอง ต้องผ่าตัดและกระดูกแขนขาหัก และทุพพลภาพในเวลาต่อมา (ทั้งโจทก์และจำเลยผิดร่วมกัน ศาลให้จำเลยจ่ายค่าเสียหาย 2 ใน 3 ส่วน)	1,847,147 (100.0)	405,796 (22.0)	1,121,674 (60.7)	- -	39,259 (2.1)	280,418 (15.2)
8388/2550	จำเลยขับรถฝ่าไฟแดงมาชนรถจักรยานยนต์ของโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส และโจทก์ต้องตัดขาช่วงหัวเข่าลงมา	504,979 (100.0)	228,300 (45.2)	229,943 (45.5)	- -	46,736 (9.3)	- -
7823/2551	จำเลยขับรถตัดหน้ารถโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส พิการไม่สามารถเดินได้ ต้องนอนอยู่กับที่ตลอดเวลาและต้องมีคนเฝ้าตลอดเวลา แต่คดีนี้โจทก์มีส่วนผิดด้วยเนื่องจากขับรถโดยความประมาทและเมาสุรา ศาลจึงกำหนดให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายเพียงกึ่งเดียว	2,002,053 (100.0)	787,873 (39.4)	709,010 (35.4)	- -	239,291 (12.0)	265,879 (13.3)
	ค่าเฉลี่ย	1,204,612	305,811	488,316	280,418	218,965	825,860
	ค่าสูงสุด	9,002,359	814,339	1,651,399	280,418	974,734	7,213,285
	ค่าต่ำสุด	55,063	10,936	11,643	280,418	3,716	54,682

หมายเหตุ: 1) ตัวเลขค่าเสียหายเป็นมูลค่า ณ ราคาปี พ.ศ. 2548

2) ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละของค่าเสียหายรวม

3) * เป็นค่าที่คำนวณได้โดยไม่รวมคำพิพากษาที่ไม่สามารถแยกองค์ประกอบของค่าเสียหายได้อย่างชัดเจน ได้แก่ คำพิพากษาฎีกาที่ 6025/2550

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.coj.go.th)

5.1.1 การกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน

5.1.1.1 การกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว

ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วคือ มูลค่าที่ศาลชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่วันที่ได้รับความเสียหายจนถึงวันพิพากษา ในกรณีของความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วอาจแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าเสียความสามารถในการประกอบการงาน ค่าชดเชยการขาดแรงงาน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าเดินทาง ค่าซ่อมรถ ฯลฯ โดยทั่วไปแล้ว ผู้เสียหายมักจะสามารถหาหลักฐานเกี่ยวกับมูลค่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นมาแสดงต่อศาลได้ ดังนั้นในการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ศาลมักกำหนดให้ตามหลักฐานการจ่ายจริงหรือหลักฐานอื่นๆ ที่ผู้เสียหายนำมาแสดง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยการแสดงหลักฐานดังกล่าวจะสามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วน ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายสามารถหาหลักฐานมาแสดงต่อศาลได้อย่างครบถ้วน แต่หากผู้เสียหายไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือมาแสดงได้อย่างครบถ้วน ผู้เสียหายก็อาจจะได้รับการชดเชยต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

จากการวิเคราะห์คดีตัวอย่าง คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ในหลายคดีศาลมักกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วจากหลักฐานการจ่ายจริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับว่าการใช้จ่ายดังกล่าวจะเป็นการใช้จ่ายที่ประหยัดคุ้มค่า หรือเหมาะสมแก่ฐานะของผู้เสียหายหรือไม่ ดูคดีตัวอย่างที่ 1 ประกอบ

คดีตัวอย่างที่ 1: คำพิพากษาฎีกาที่ 3474/2536

"...ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อปรากฏว่าในการไปทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาล โจทก์ที่ 2 ต้องเสียค่าพาหนะไปกลับเป็นเวลา 30 วันจำเลยที่ 2 ต้องรับผิดด้วย ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดให้วันละ 150 บาทนั้นไม่สูงเกินไป ที่จำเลยที่ 2 ฎีกาอ้างว่า โจทก์ที่ 2 ไปรักษาโรงพยาบาลเอกชนและอยู่ไกลบ้าน ทำให้ค่ารักษาและค่าพาหนะไปกลับสูงนั้น เห็นว่า การที่จะรักษาที่โรงพยาบาลไหน ใกล้หรือไกลและค่าใช้จ่ายมากน้อยเพียงใดเป็นสิทธิของโจทก์ที่ 2 ที่จะพิจารณาเห็นสมควรและจำเป็น การที่โจทก์ที่ 2 อยู่ใกล้โรงพยาบาลศิริราชไปรักษาที่โรงพยาบาลพญาไทซึ่งอยู่ไกลย่อมทำได้..."

จากคดีตัวอย่างข้างต้น ศาลกำหนดค่ารักษาพยาบาลและค่าเดินทางให้แก่ผู้เสียหายเท่ากับที่ผู้เสียหายได้ใช้จ่ายไป แม้ว่าจำเลยจะได้คัดค้านว่าค่ารักษาพยาบาลและค่าเดินทางดังกล่าวไม่เหมาะสม เนื่องจากโจทก์ไปรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนและอยู่ไกลจากบ้าน แทนที่จะรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐซึ่งอยู่ใกล้บ้าน แต่ศาลก็วินิจฉัยว่าเป็นสิทธิของโจทก์ในการเลือกสถานที่ในการรักษาพยาบาล

5.1.1.2 การกำหนดค่าเสียหายในอนาคต

ค่าเสียหายในอนาคตคือมูลค่าที่ศาลชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังจากวันพิพากษา ในกรณีของความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ค่าเสียหายในอนาคตอาจแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น ค่ารักษาพยาบาลในอนาคต ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในอนาคต และค่าสูญเสียความสามารถในการ

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University Library

ประกอบการงานในอนาคต เป็นต้น เพื่อความกระชับ คณะผู้วิจัยเรียกค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้และค่าเสียความสามารถในการประกอบการงานในอนาคตรวมกันว่า “ค่าขาดรายได้ในอนาคต”

โดยทั่วไปแล้ว ศาลมักจะกำหนดค่าเสียหายเป็นเงินก้อนเดียว ซึ่งรวมค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วและค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ด้วยกัน การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตนั้นทำได้ยากกว่าการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วเนื่องจาก ค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นยังไม่ได้เกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีลักษณะของความไม่แน่นอนสูง และไม่สามารถนำหลักฐานมาสนับสนุนได้โดยง่ายเหมือนในกรณีของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว อย่างไรก็ดี ในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต ศาลจำเป็นที่จะต้องคาดการณ์ว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับในอนาคตนั้นมีมูลค่าเท่าไร โดยควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มากที่สุด เพื่อที่จะสามารถชดเชยให้กับผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

(1) การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตของศาล

การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตของศาลไทยมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

(ก) การกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

จากตารางที่ 5.2 ซึ่งแสดงวิธีการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคตของศาลในคดีตัวอย่าง เราจะเห็นได้ว่าศาลใช้วิธีในการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต โดยการนำราคาสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลมาคูณกับระยะเวลาของการรักษาพยาบาล ตัวอย่างเช่น กรณีของคำพิพากษาฎีกาที่ 1157/2521 ศาลกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคตไว้เท่ากับ 27,750 บาท ซึ่งมีค่าเท่ากับค่ารักษาพยาบาลในอนาคตต่อเดือน (750 บาท) คูณด้วยระยะเวลาของการรักษาพยาบาล (3 ปี 1 เดือน หรือ 37 เดือน) หรือในกรณีของคำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538 ศาลกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคตไว้เท่ากับ 360,000 บาท ซึ่งมีค่าเท่ากับค่ารักษาพยาบาลในอนาคตต่อเดือน (18,000 บาท) คูณด้วยระยะเวลาของการรักษาพยาบาล (20 ปี)

การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยวิธีการข้างต้นมีนัยว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวตั้งอยู่บนข้อสมมติที่สำคัญดังนี้ 1) ราคาสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลมีค่าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้ และ 2) ผู้เสียหายจะสามารถรักษาตัวให้หายเป็นปกติได้ในเวลาที่กำหนดไว้พอดี โดยไม่สามารถรักษาอาการบาดเจ็บได้ก่อนหรือหลังระยะเวลาที่กำหนดไว้ หากข้อสมมติดังกล่าวถูกต้อง ผู้เสียหายก็จะได้รับการชดเชยอย่างเพียงพอ แต่หากข้อสมมติดังกล่าวคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยมากหรือน้อยเกินควร อนึ่งข้อสมมติดังกล่าวอาจมีความเป็นไปได้สูงที่จะถูกต้อง หากความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีระยะเวลาสั้น ซึ่งไม่เพียงพอที่จะทำให้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่หากความเสียหายที่เกิดขึ้นมีระยะเวลายาวนาน ข้อสมมติเหล่านี้ก็จะยิ่งมีโอกาสคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงสูง เนื่องจากมีความเป็นไปได้สูงที่ปัจจัยดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไป

ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (www.library.dmsc.moph.go.th)

ตารางที่ 5.2 ตัวอย่างวิธีการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคตของศาล

คำพิพากษาฎีกาที่	รายการ	ค่ารักษาพยาบาลในอนาคต	ระยะเวลา	ค่ารักษาพยาบาลในอนาคตรวม (บาท)
1157/2521	ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตลอดไปอันเนื่องจากโจทก์ต้องพิการและเป็นอัมพาตไปตลอดชีวิต	750 บาทต่อเดือน	3 ปี 1 เดือน	27,750
247/2538	ค่าคนเฝ้าปรนนิบัติ ค่าเวชภัณฑ์	18,000 บาทต่อปี	20 ปี	360,000

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

(ข) การกำหนดค่าขาดรายได้ในอนาคต

การคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคตก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต กล่าวคือศาลมักจะใช้วิธีคำนวณที่ไม่สลับซับซ้อนนัก โดยการนำค่าขาดความสามารถในการประกอบการงานในปัจจุบันมาคูณกับระยะเวลาของการขาดความสามารถในการประกอบการงานในอนาคต และกำหนดให้ผู้ทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายทั้งหมดในงวดเดียว ดังเช่นในคดีตัวอย่างที่ 2 ศาลกำหนดค่าขาดรายได้จากการขาดความสามารถในการประกอบการงานในอนาคตไว้ 228,600 บาท ซึ่งเท่ากับเงินเดือนของผู้เสียหาย 6,350 บาทต่อเดือน คูณด้วยระยะเวลาของการขาดความสามารถในการประกอบการงานในอนาคต (3 ปี หรือ 36 เดือน)

คดีตัวอย่างที่ 2: คำพิพากษาฎีกาที่ 2416/2534

จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถโดยสารประจำทางและจำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างขับรถบรรทุก โดยจำเลยที่ 1 ขับรถโดยสารประจำทางโดยประมาทชนกับรถบรรทุกที่จำเลยที่ 2 จอดล้ำเส้นแนวไหล่ทางโดยไม่ให้สัญญาณไฟ เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัสถึงขั้นทุพพลภาพไม่สามารถเดินด้วยตนเองได้ โจทก์มีอาชีพเป็นทนายความ ได้รับเงินเดือน เดือนละ 6,350 บาท ศาลฎีกากำหนดค่าเสียหายจากการค่าขาดประโยชน์ในการทำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วย และค่าขาดประโยชน์ในอนาคตให้จำนวนเท่ากับเงินเดือนของโจทก์เต็มจำนวนโดยไม่ต้องหักค่าใช้จ่ายก่อนหาได้ เป็นระยะเวลาเพียง 3 ปี รวมเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 228,600 บาท

การกำหนดค่าเสียหายในคดีตัวอย่างข้างต้นมีข้อสังเกตที่น่าสนใจหลายประการดังต่อไปนี้

1) การกำหนดค่าเสียหายตั้งอยู่บนข้อสมมติว่าผู้เสียหายได้รับรายได้คงที่ ซึ่งอาจเป็นข้อสมมติที่สมเหตุสมผลในระยะสั้นมากกว่าระยะยาว ทั้งนี้เนื่องจาก ในอนาคตอันสั้น เช่น 1-2 ปี รายได้ของผู้เสียหายอาจจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก แต่ในระยะยาว โอกาสที่รายได้ของผู้เสียหายจะเปลี่ยนแปลงไปมีมากขึ้น เช่น โจทก์อาจมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการได้เลื่อนตำแหน่ง ซึ่งหากใช้ข้อสมมติว่าผู้เสียหายมีรายได้คงที่ ผู้เสียหายจะไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม

2) ศาลให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเท่ากับเงินเดือนของโจทก์ โดยการกำหนดเช่นนี้มีนัยว่าโจทก์ไม่ได้เสียภาษีเงินได้และไม่ได้จ่ายเงินสมทบกองทุนสวัสดิการต่างๆ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วรายได้ส่วน

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ที่โจทก์สามารถนำไปใช้ได้จริงนั้นคือรายได้หลังจากหักภาษี และเงินสมทบกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ แล้วเท่านั้น

3) การกำหนดค่าเสียหายตั้งอยู่บนข้อสมมติว่าในช่วงเวลาที่โจทก์บาดเจ็บไม่สามารถเดินได้ด้วยตนเองนั้น โจทก์ไม่สามารถหารายได้จากการทำงานอย่างอื่นที่ไม่ใช่งานประจำที่โจทก์ทำอยู่ได้ ดังนั้นถ้าปรากฏว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวโจทก์สามารถหารายได้จากทำงานอย่างอื่นได้ การชดเชยของศาลจะทำให้โจทก์ได้รับการชดเชยมากเกินควร

4) คณะผู้วิจัยไม่ทราบแน่ชัดว่าศาลใช้หลักหรือวิธีการใดในการกำหนดให้จำเลยจ่ายค่าขาดรายได้เท่ากับเงินเดือนที่โจทก์ได้รับในเวลา 3 ปี (ระยะเวลาของการขาดรายได้เท่ากับ 3 ปี) ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ว่าศาลอาจพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยเป็นสำคัญ อย่างไรก็ดี ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าศาลได้คำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดระยะเวลาของการขาดรายได้ของผู้เสียหาย เช่น อายุและสภาพร่างกายของผู้เสียหาย หรือไม่ และอย่างไร

ในประเด็นของการกำหนดระยะเวลาของการขาดรายได้ แม้ว่าคดีตัวอย่างที่สามารถนำมาวิเคราะห์ในประเด็นนี้ได้ยังมีจำนวนไม่มากเพียงพอที่จะนำมาซึ่งข้อสรุปที่ชัดเจนได้ แต่อาจกล่าวได้ว่าหลักการที่ศาลใช้ในการกำหนดระยะเวลาของการขาดรายได้ในกรณีที่ผู้เสียหายทุพพลภาพอาจจะยังไม่เหมาะสมหรือไม่ชัดเจนในบางคดี ซึ่งจะขอยกตัวอย่างคดีที่น่าสนใจ 3 คดีดังนี้

ในคดีตัวอย่างที่ 3 ซึ่งเป็นกรณีที่โจทก์ทุพพลภาพอย่างถาวร ศาลกำหนดค่าขาดรายได้ให้เพียง 280,000 บาท ตามที่โจทก์ร้องขอ (มีค่าเท่ากับเงินเดือนที่โจทก์ได้รับในช่วงเวลาประมาณ 6 ปี 6 เดือน) ทั้งที่ศาลได้ตระหนักว่าเงินเดือนรวมที่โจทก์จะได้รับหากโจทก์สามารถทำงานต่อไปได้จนถึงเกษียณอายุราชการนั้นมีมูลค่าสูงกว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดมาก การตัดสินดังกล่าวมีนัยว่า ศาลกำหนดค่าขาดรายได้ตามที่โจทก์ร้องขอเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงว่าค่าขาดรายได้ดังกล่าวจะมีความครบถ้วนและเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตอีกว่า การมีสภาพทุพพลภาพอย่างถาวรอาจจะมีผลทำให้โจทก์ได้รับเงินบำเหน็จหรือบำนาญหลังจากเกษียณอายุน้อยลง เมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อตัวโจทก์เอง แต่โจทก์ก็ไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าวและศาลก็ไม่ได้นำประเด็นดังกล่าวมาพิจารณา

คดีตัวอย่างที่ 3: คำพิพากษาฎีกาที่ 2971/2537

จำเลยรู้ว่ารถยนต์ชำรุด ยังขับรถด้วยความประมาทใช้ความเร็วสูงทำให้รถเสียหลักพลิกคว่ำลงข้างทาง เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัส โจทก์มีอาชีพรับราชการ ขณะเกิดอุบัติเหตุโจทก์มีอายุ 31 ปี ได้รับเงินเดือนเดือนละ 3,525 บาท โจทก์ฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความทุพพลภาพของโจทก์จำนวนเงิน 280,000 บาท ศาลฎีกาพิพากษาเห็นว่า เงินเดือนเดือนสุดท้ายที่โจทก์ได้รับเป็นเงิน 3,525 บาท ถ้าหากโจทก์มีโอกาสได้รับราชการไปจนเกษียณอายุโดยเงินเดือนไม่ขึ้นเลย ก็ได้รับเงินทั้งสิ้นถึง 1,226,700 บาท เมื่อโจทก์ขอเงินส่วนนี้มาเพียง 280,000 บาท นับว่าเป็นจำนวนเล็กน้อยอยู่แล้ว สมควรให้เท่าที่โจทก์ขอเป็นจำนวนเท่ากับ 280,000 บาท

ห้องสมุดวิทยาลัยนครพนม (พ.ศ. 2561)

ในคดีตัวอย่างที่ 4 ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่แน่ใจว่าผู้เสียหายทุพพลภาพอย่างถาวรหรือไม่ ศาลกำหนดระยะเวลาการขาดรายได้ไว้ 20 ปี ซึ่ง ณ เวลาดังกล่าวผู้เสียหายจะมีอายุ 49 ปี เนื่องจากยังไม่แน่ชัดว่าผู้เสียหายจะทุพพลภาพตลอดชีวิตหรือไม่ อย่างไรก็ดี ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่า เหตุใดศาลจึงกำหนดระยะเวลาของการขาดรายได้ไว้ 20 ปี และได้มีการคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาของการขาดรายได้ของผู้เสียหายหรือไม่ และอย่างไร

คดีตัวอย่างที่ 4: คำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538

โจทก์มีอายุ 29 ปี สำเร็จชั้นปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต จำเลยขับรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้รถพลิกคว่ำ ทำให้โจทก์ที่โดยสารมาในรถดังกล่าวได้รับบาดเจ็บสาหัส และทุพพลภาพ แต่ยังไม่แน่ชัดว่าโจทก์จะทุพพลภาพตลอดชีวิต การกระทำละเมิดของจำเลยครั้งนี้จนทำให้โจทก์ต้องออกจากงาน เงินเดือนเดือนสุดท้ายของโจทก์ เดือนละ 5,030 บาท ศาลกำหนดค่าเสียความสามารถในการทำงานให้เดือนละ 5,000 บาท โดยระยะเวลาที่กำหนดให้เท่ากับ 20 ปี รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,560,000 บาท

มีคดีที่ศาลได้คำนึงถึงปัจจัยที่อาจส่งผลต่อระยะเวลาการทำงาน แต่ดูเหมือนว่าหลักหรือวิธีการที่นำปัจจัยดังกล่าวมาคำนวณค่าเสียหายจะยังไม่มีความชัดเจนนัก ดูคดีตัวอย่างที่ 5 ประกอบ ในคดีนี้การทำละเมิดของจำเลยทำให้โจทก์ต้องหยุดพักงานเป็นเวลา 2 เดือนและไม่สามารถทำงานพิเศษได้ ศาลกำหนดรายได้จากการทำงานนอกเวลาให้เท่ากับ 1,500 บาทต่อเดือน ซึ่งน้อยกว่ารายได้ที่โจทก์ได้รับจริงจากการทำงานนอกเวลาหรือ 9,000 บาทต่อเดือน เนื่องจากเห็นว่ายังไม่แน่นอนว่าโจทก์จะได้ทำงานนอกเวลาอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ยังไม่ชัดเจนว่า ศาลใช้หลักการใดหรือพิจารณาจากปัจจัยใดในการกำหนดค่าขาดรายได้จากการทำงานนอกเวลาให้เพียง 1 ใน 6 ของรายได้ที่โจทก์เคยได้รับ

คดีตัวอย่างที่ 5: คำพิพากษาฎีกาที่ 8388/2550

จำเลยขับรถฝ่าไฟแดงมาชนรถมอเตอร์ไซด์ของโจทก์เป็นเหตุให้โจทก์บาดเจ็บสาหัส ต้องตัดขาช่วงหัวเข่าลงมา เป็นเหตุให้โจทก์หยุดพักงานเป็นเวลา 2 เดือนและไม่สามารถทำงานพิเศษได้ ทำให้โจทก์ขาดรายได้ซึ่งก่อนถูกทำละเมิดโจทก์ทำงานเป็นช่างไฟฟ้า หัวหน้าหน่วยวิศวกรรม เงินเดือน 14,000 บาทต่อเดือน รายได้จากงานนอกเวลา 9,000 บาทต่อเดือน ศาลฎีกากำหนดค่าขาดรายได้ให้แก่โจทก์ 2 เดือน เดือนละ 14,000 บาท รวมทั้งสิ้น 28,000 บาท ส่วนการขาดรายได้จากงานนอกเวลา ศาลกำหนดให้ 12 เดือน เดือนละ 1,500 บาท เนื่องจากศาลเห็นว่าเวลาที่โจทก์ทำงานนอกเวลาได้ไม่มากเพราะงานปกติของโจทก์หยุดเพียงวันอาทิตย์วันเดียว วันธรรมดาทำงานตั้งแต่ 8.30-17.30 น. นอกจากนี้ ศาลเห็นว่าระยะเวลาในการทำงานพิเศษไม่แน่นอนว่าจะทำสม่ำเสมอทุกเดือน จึงให้ 1,500 บาทต่อเดือน

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.library.law.chula.ac.th)

(ค) การกำหนดค่าขาดรายได้ในอนาคต ในกรณีที่ผู้เสียหายยังไม่มีรายได้หรือไม่มีหลักฐานแสดงรายได้

ในกรณีของผู้ไม่มีหลักฐานแสดงรายได้ที่แน่นอน เช่น แรงงานนอกระบบ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และผู้ประกอบกิจการส่วนตัว ศาลอาจประเมินรายได้ของผู้เสียหายโดยพิจารณาจากรายได้ของผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือในบางครั้งศาลอาจกำหนดฐานรายได้ของผู้เสียหายตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ดังในคดีตัวอย่างที่ 6 ซึ่งประกอบด้วย 2 กรณีย่อย ดังนี้ ในกรณีแรก โจทก์อ้างว่ามีรายได้เดือนละ 12,000 บาท แต่ไม่ได้แสดงหลักฐาน ศาลจึงกำหนดค่าขาดรายได้ในอนาคตจากรายได้ของผู้มีอาชีพเดียวกัน ในกรณีที่สอง โจทก์ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าก่อนตายผู้ตายได้รับค่าจ้างเท่าไร ศาลจึงกำหนดค่าจ้างของผู้ตายไว้เท่ากับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ กรณีดังกล่าวแม้จะเป็นกรณีของความเสียหายต่อชีวิตซึ่งไม่ใช่ความเสียหายต่อร่างกายอนามัย แต่ก็เป็นการคิดค่าขาดรายได้ในช่วงก่อนตาย ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการคิดค่าขาดรายได้ในกรณีความเสียหายต่อร่างกายอนามัยทุกประการ จึงได้ยกมาเป็นตัวอย่างในที่นี้ด้วย

คดีตัวอย่างที่ 6: คำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ 1820/2545

ผู้ฟ้องอ้างว่ามีรายได้เดือนละ 12,000 บาทแต่ไม่นำสืบ ศาลจึงเห็นสมควรนำรายได้ของผู้ฟ้องอีกรายหนึ่งในคดีเดียวกันมาพิจารณา เพราะประกอบอาชีพเดียวกัน ซึ่งมีรายได้เดือนละ 6,000 บาท ศาลกำหนดระยะเวลาของการเสียความสามารถไว้ 20 ปี ดังนั้นจึงกำหนดค่าเสียหายเพื่อการเสียความสามารถในการประกอบการงานอย่างสิ้นเชิงทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเป็นเงิน 6,000 บาท x 20 ปี x 12 เดือน = 1,440,000 บาท

อีกรายหนึ่งในคดีเดียวกัน ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการงาน ผู้ฟ้องคดีไม่มีหลักฐานมายันยันว่าผู้ตายได้รับเงินค่าจ้างเท่าไร ศาลจึงกำหนดให้ในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำคือวันละ 165 บาท ซึ่งนายนิพนธ์ได้รักษาตัวมาเป็นเวลา 32 วัน จึงคิดเป็นค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ 5,280 บาท

(2) ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตที่เหมาะสมของศาล

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยพบว่าการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตของศาลมีข้อจำกัดที่สำคัญ 7 ประการ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างไม่ครบถ้วนและเป็นธรรม และไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ดังต่อไปนี้

(ก) การไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน (Present value)

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ว่า การคำนวณค่าเสียหายในอนาคตเป็นเงินก้อนเดียวโดยการบวกค่าเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตเข้าด้วยกันตามที่ศาลนิยมใช้โดยทั่วไป จะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับไม่ได้ถูกนำไปใช้ในการเยียวยาความเสียหายในทันที ผู้เสียหายจึงสามารถนำเงินดังกล่าวบางส่วนไปลงทุนเพื่อหาผลตอบแทน ซึ่งในที่สุดแล้วจะทำให้ได้รับเงินชดเชยมากกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้นการกำหนดค่าเสียหายใน

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

อนาคตที่ต้องจ่ายในงวดเดียวจึงควรกำหนดในรูปของมูลค่าปัจจุบัน (Present value) ซึ่งจะทำให้ผลรวมของค่าเสียหายและผลตอบแทนที่ผู้เสียหายได้รับจากการนำเงินค่าเสียหายไปลงทุนมีมูลค่าเท่ากับความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริง

ถึงแม้ว่าการตัดสินของศาลในคดีตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่มีการนำแนวคิดเรื่องการคิดมูลค่าปัจจุบันหรือการคิดส่วนลดมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย แต่ก็มีบางคดีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ศาลได้คำนึงถึงการที่ผู้ถูกละเมิดจะได้รับค่าเสียหายที่สูงเกินไป หากกำหนดค่าเสียหายในอนาคตเป็นก้อนรวมโดยการรวมค่าเสียหาย ณ ช่วงเวลาต่างๆ เข้าด้วยกันโดยตรง เนื่องจากผู้เสียหายสามารถนำเงินค่าเสียหายที่ได้ไปหาผลตอบแทน ซึ่งก็คือแนวคิดของการคิดมูลค่าปัจจุบันนั่นเอง ดังคดีตัวอย่างที่ 7

คดีตัวอย่างที่ 7: คำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538

โจทก์มีอายุ 29 ปี และสำเร็จชั้นปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต โจทก์เข้าทำงานที่ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2524 จำเลยขับรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้รถพลิกคว่ำ ทำให้โจทก์ที่โดยสารมาในรถดังกล่าวได้รับบาดเจ็บสาหัส และทุพพลภาพ แต่ยังไม่แน่ชัดว่าโจทก์จะทุพพลภาพตลอดชีวิต การกระทำละเมิดของจำเลยครั้งนี้ทำให้โจทก์ต้องออกจากงาน เงินเดือนครั้งสุดท้ายของโจทก์ เดือนละ 5,030 บาท ศาลฎีกาวินิจฉัยในประเด็นเรื่องค่าเสียหายในหลายประเด็น ได้แก่

ค่าเสียหายในส่วนของค่าทนทุกขเวทนากับค่าขาดความสุขสำราญ ศาลฎีกากำหนดให้ อย่างละ 50,000 บาท เป็นเงิน 100,000 บาท ค่าเสียหายในส่วนของค่าเวชภัณฑ์ที่ต้องใช้ในการดำรงชีพต่อไป ค่าคนเฝ้าปรนนิบัติและค่าเสียความสามารถในการทำงานนั้น ศาลฎีกายกข้อเท็จจริงเรื่องอายุ การศึกษา อาชีพและเงินเดือนของโจทก์ เห็นว่าระยะเวลาที่โจทก์จะมีชีวิตอยู่ต่อไปนั้นยาวนานและหากไม่ทุพพลภาพ โจทก์ก็จะมีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าทั้งในทางหน้าที่การงานและรายได้ ศาลฎีกากำหนดค่าเสียหายดังกล่าวให้แก่โจทก์ดังนี้ ค่าเวชภัณฑ์ที่จะต้องใช้ในการดำรงชีพแต่ละวัน นับจากวันฟ้องต่อไปให้ปีละ 3,000 บาท ค่าคนเฝ้าปรนนิบัตินับจากวันฟ้องต่อไปให้ปีละ 15,000 บาท และค่าเสียความสามารถในการทำงานกำหนดให้เดือนละ 5,000 บาท โดยระยะเวลาที่กำหนดให้เท่ากับ 20 ปี รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,560,000 บาท เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี เนื่องจากศาลฎีกาเห็นว่า เดิมโจทก์เรียกค่าเสียหายดังกล่าวมาเป็นเวลา 30 ปี โจทก์จะได้ค่าเสียหายที่เป็นก้อนรวมทั้งหมดเกือบ 2 ล้านบาท ซึ่งมีค่าสูงเกินไปเพราะเงินที่โจทก์ได้ ถึงแม้จะหักออกบางส่วนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายนับแต่วันฟ้องจนถึงวันพิพากษาคดีก็จะยังเหลือเงินก้อนใหญ่พอสมควร หากโจทก์นำไปฝากธนาคารก็จะได้ดอกเบี้ยเป็นรายเดือนสูงกว่าค่าเสียหายรายเดือนที่โจทก์ขอมาในคำฟ้องไม่ว่าอัตราดอกเบี้ยจะลดต่ำลงเพียงใด แต่ระยะเวลาที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้คิดเพียง 10 ปี รวมเป็นเงินก้อนเท่ากับ 780,000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนที่ต่ำเกินไปเพราะแม้ว่าโจทก์จะนำไปฝากธนาคารและนำดอกเบี้ยมาใช้ได้ แต่โจทก์ต้องหักค่าใช้จ่ายนับแต่วันฟ้องจนถึงวันพิพากษาคดีเสียก่อน ซึ่งเป็นเวลาเกือบ 8 ปี โจทก์จะเหลือเงินอยู่ไม่มากนักที่จะฝากธนาคารเพื่อที่จะนำดอกเบี้ยมาใช้จ่าย ประกอบกับสภาวะเงินเฟ้อหรือค่าของเงินตกต่ำลงไป

จากตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาข้างต้น ศาลได้คำนึงว่า หากกำหนดค่าเสียหายเป็นเงินก้อนโดยไม่ลดมูลค่าลงจะทำให้โจทก์ได้รับเงินค่าเสียหายสูงกว่าที่โจทก์ร้องขอ เพราะโจทก์สามารถนำเงินไปฝากธนาคารและได้ดอกเบี้ย ศาลจึงแก้ปัญหาโดยการลดค่าเสียหายลง อย่างไรก็ตาม ในการปรับลด

ค่าเสียหายลง แทนที่ศาลจะคำนวณค่าเสียหายโดยใช้วิธีคำนวณมูลค่าปัจจุบัน ศาลกลับใช้วิธีลดระยะเวลาของการชดเชยลงจากเดิม 30 ปี ตามที่โจทก์ร้องขอ มาเป็น 20 ปี ทำให้ค่าเสียหายมีมูลค่าเหลือเพียง 2 ใน 3 ของค่าเสียหายเดิม ซึ่งการคำนวณค่าเสียหายโดยวิธีการดังกล่าวอาจไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการที่เหมาะสม และอาจให้ตัวเลขที่แตกต่างจากค่าเสียหายที่ได้จากการคำนวณมูลค่าปัจจุบันมาก ทั้งนี้ขึ้นกับว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาดในช่วงเวลาของการเกิดความเสียหายมีค่าเท่าใด

(ข) การไม่คำนึงถึงความไม่แน่นอนของรายได้หรือค่าใช้จ่ายในอนาคต

เป็นที่ทราบกันดีว่า เมื่อมีการทำละเมิดเกิดขึ้น รายได้ในอนาคตที่ขาดหายไปหรือค่าใช้จ่ายในอนาคตที่เกิดขึ้นจากการได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยนั้นมีความไม่แน่นอนสูง ดังนั้นจึงยากต่อการประมาณค่า แม้กระนั้นก็ตาม ศาลจำเป็นต้องประมาณรายได้หรือค่าใช้จ่ายในอนาคตให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นจริงมากที่สุด เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมมากที่สุด ในการประมาณรายได้หรือค่าใช้จ่ายในอนาคตนั้น ศาลควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อรายได้และค่าใช้จ่ายในอนาคตของผู้เสียหาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของระดับราคา โอกาสในการเลื่อนตำแหน่งของผู้เสียหาย ตลอดจนอายุขัยและสภาพร่างกายของผู้เสียหายซึ่งส่งผลกระทบต่อระยะเวลาที่เกิดความเสียหาย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำพิพากษาฎีกาพบว่า ในบางกรณีศาลอาจกำหนดค่าขาดรายได้และค่าใช้จ่ายในอนาคตโดยไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว หรือในกรณีที่มีการคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว ก็อาจยังไม่ครอบคลุมปัจจัยสำคัญๆ อย่างเพียงพอหรือไม่มีวิธีคำนวณอย่างเป็นระบบ การคิดค่าขาดรายได้ในอนาคตมักอาศัยดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ ซึ่งนอกจากอาจจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมแล้ว ยังอาจทำให้สังคมคาดเดาค่าเสียหายได้ยากซึ่งจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

(ค) การเปลี่ยนแปลงของรายได้หรือระดับราคา

ในการคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต วิธีการที่ศาลใช้มีนัยว่าผู้เสียหายมีรายได้หรือค่าใช้จ่ายคงที่ตลอดช่วงเวลาที่เกิดความเสียหาย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว แรงงานมักได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นเมื่อมีอายุการทำงานยาวนานขึ้นหรือได้รับการเลื่อนตำแหน่ง หากระยะเวลาของการขาดรายได้เป็นระยะเวลาที่สั้น การไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของรายได้อาจไม่ส่งผลเสียต่อผู้เสียหายมากนัก เพราะรายได้ของผู้เสียหายอาจจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่หากระยะเวลาของการขาดรายได้เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน การไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของรายได้ก็อาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยต่ำกว่าที่ควรจะเป็นมาก นอกจากนี้ ราคาของสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยผู้เสียหาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทาง และค่าอุปกรณ์ ฯลฯ มักมีการเปลี่ยนแปลงเสมอตามระดับของเงินเฟ้อ การไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาอาจทำให้ผู้เสียหายมีเงินไม่เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นในอนาคต โดยจำนวนเงินที่ขาดไปจะมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับอัตราการเพิ่มของระดับราคา และระยะเวลาของการเกิดความเสียหาย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lib.chula.ac.th)

จากตารางที่ 5.3 ซึ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างของค่าเสียหายในกรณีที่คำนวณโดยคิดกับไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา เราจะเห็นว่า หากระดับราคาปรับตัวสูงขึ้น (เงินเฟ้อ) ผู้เสียหายจะเสียเปรียบมากขึ้น เนื่องจากค่าเสียหายที่ได้รับจะยิ่งไม่เพียงพอต่อการเยียวยาความเสียหาย ตัวอย่างเช่น หากระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 2 ต่อปี และระยะเวลาของการเกิดความเสียหายในอนาคตเท่ากับ 10 ปี หากคำนวณค่าเสียหายโดยไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายน้อยกว่าที่ควรได้รับ 9 บาท หากระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 และระยะเวลาของการเกิดความเสียหายในอนาคตเท่ากับ 10 ปี ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยน้อยน้อยกว่าที่ควรได้รับ 26 บาท

ตารางที่ 5.3 มูลค่าของค่าเสียหายในกรณีคิด/ไม่การเปลี่ยนแปลงของระดับราคา จำแนกตามระยะเวลาของการเกิดความเสียหายในอนาคต หน่วย: บาท

ระยะเวลา (ปี)	ไม่คิดเงินเฟ้อ	คิดอัตราเงินเฟ้อต่อปี			
		1%	2%	5%	7.5%
10	100	105	109	126	141
20	100	110	121	165	217
30	100	116	135	221	345

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย

อย่างไรก็ตาม มีบางคดีที่ศาลได้คำนึงถึงเงินเฟ้อ ดังในคดีตัวอย่างที่ 8 ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่าค่าเสียหายที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้มีค่าต่ำเกินไปเนื่องจากผลของเงินเฟ้อหรือค่าของเงินที่ลดลง ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายใช้เงินเพื่อเยียวยาความเสียหายหมดก่อนเวลาอันควร ศาลจึงปรับเพิ่มค่าเสียหายโดยการยืดระยะเวลาของการชดเชยให้ยาวนานขึ้น เพื่อให้ค่าเสียหายที่กำหนดให้เพียงพอต่อการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ดี การยืดระยะเวลาของการชดเชยออกไปนั้นไม่ใช่วิธีการคำนวณที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

คดีตัวอย่างที่ 8: คำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538

"....ศาลอุทธรณ์คิดคำนวณให้เพียง 10 ปี เป็นเงินก้อน 780,000 บาท เมื่อรวมกับค่าเสียหายอื่นแล้วจะเป็นเงินรวม 961,297 บาทนั้นก็ต่ำเกินไป เพราะแม้จะนำไปฝากธนาคารและนำดอกเบี้ยมาใช้ได้ ก็ต้องหักค่าใช้จ่ายนับแต่วันฟ้องมาจนถึงวันพิพากษาคดีเสียก่อน ซึ่งเป็นเวลาเกือบ 8 ปี ย่อมจะเหลือเงินอยู่เพียงไม่มากนัก จะฝากธนาคารนำดอกเบี้ยมาใช้จ่ายลำพังแต่ดอกเบี้ยก็จะไม่พอ ต้องใช้เงินต้นด้วย ประกอบกับสภาวะเงินเฟ้อหรือค่าของเงินตกต่ำลงไป ไม่นานนักเงินค่าเสียหายก็จะหมดไป ศาลฎีกาเห็นว่าค่าเสียหายในส่วนนี้ตามที่ศาลชั้นต้นกำหนดให้ โดยคิดคำนวณให้ 20 ปี เป็นเงินรวม 1,560,000 บาท เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี..."

กล่าวโดยสรุป การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตของศาลไทยมิได้คำนึงถึงทั้งการคิดมูลค่าปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของรายได้และระดับราคา การไม่คิดมูลค่าปัจจุบันทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากกว่าที่ควรจะเป็น ในขณะที่การไม่คิดเงินเฟ้อและการได้ขึ้นเงินเดือนทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชย

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

น้อยกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นโดยรวมแล้ว ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยมากหรือน้อยกว่าที่ควรจะเป็นจะขึ้นอยู่กับผลสุทธิของการเปลี่ยนแปลงของรายได้และระดับราคาและการคิดมูลค่าปัจจุบัน

หากสมมติว่าผู้เสียหายมีรายได้ที่แท้จริงคงที่ เราจะสามารถทำการวิเคราะห์โดยคร่าวได้ว่าค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับนั้นมากหรือน้อยเกินไป กล่าวโดยสรุป ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยต่ำกว่าที่ควรจะเป็น หากอัตราดอกเบี้ยมีค่าต่ำกว่าอัตราเงินเฟ้อ (อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงมีค่าเป็นลบ)[2] ในทางกลับกัน ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยสูงกว่าที่ควรจะเป็น หากอัตราดอกเบี้ยมีค่าสูงกว่าอัตราเงินเฟ้อ (หรืออัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงมีค่าเป็นบวก) แต่หากอัตราดอกเบี้ยมีค่าเท่ากับอัตราเงินเฟ้อ (หรืออัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงมีค่าเป็นศูนย์) ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยในระดับที่เหมาะสม ในกรณีของไทย อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงมีค่าเป็นบวกมาโดยตลอดในช่วงปี พ.ศ. 2531-2551 (ดูภาพที่ 5.1) ดังนั้นการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยจึงมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากกว่าที่ควรจะเป็นในช่วงเวลาดังกล่าว[3]

ภาพที่ 5.1 อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2531-2551

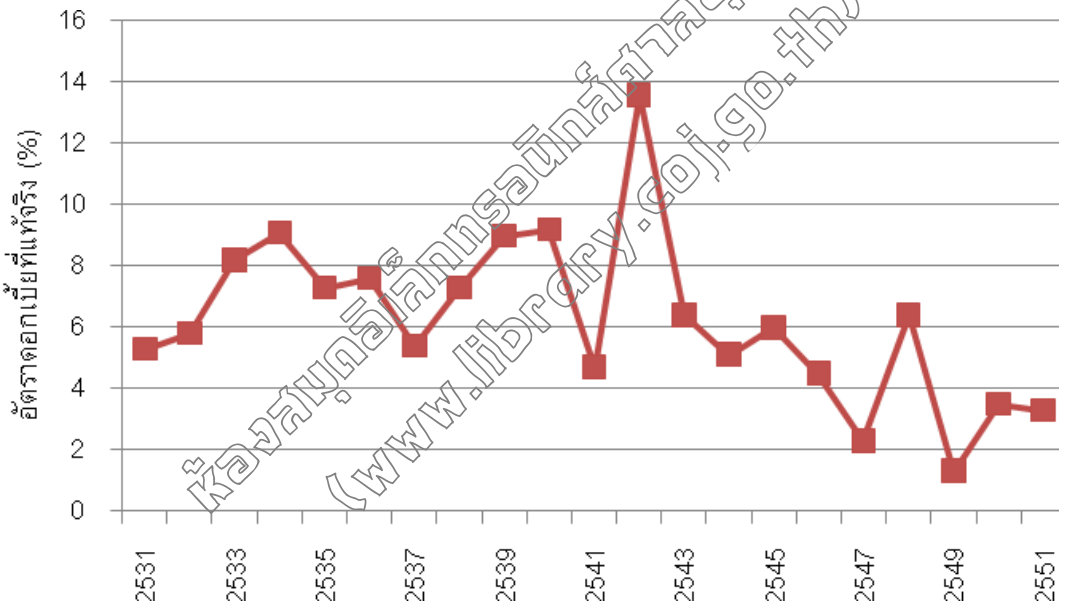

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ที่มา: World Development Indicators 2009, World Bank

(ง) การไม่คำนึงถึงความไม่แน่นอนของระยะเวลาของความเสียหายในอนาคต

โดยทั่วไปแล้ว ในกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นกินระยะเวลายาวนาน เราคงไม่สามารถระบุระยะเวลาของความเสียหายได้อย่างแน่นอน แต่เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม ศาลจำเป็นต้องประมาณระยะเวลาของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่จะ

[2] อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง คืออัตราดอกเบี้ยที่ได้คำนึงถึงผลของเงินเฟ้อที่มีต่อผลตอบแทนที่ผู้ให้กู้จะได้รับแล้ว ซึ่งบ่งบอกถึงกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้นของผู้ให้กู้ มีค่าเท่ากับอัตราดอกเบี้ยลบด้วยอัตราเงินเฟ้อโดยประมาณ

[3] ข้อสรุปข้างต้นอาจเป็นข้อสรุปโดยคร่าวๆ เท่านั้น เนื่องจากอัตราเงินเฟ้อที่ใช้ในการคำนวณค่าเสียหายสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าและบริการในภาพรวม แต่ไม่ได้สะท้อนถึงราคาสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายโดยตรง

เกิดขึ้นจริงมากที่สุด จากการวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาพบว่า ศาลมักกำหนดระยะเวลาของความเสียหายโดยอ้างอิงจากพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบเป็นสำคัญ ซึ่งในบางครั้งฝ่ายโจทก์อาจจะไม่สามารถกำหนดระยะเวลาของความเสียหายได้อย่างเหมาะสม และทำให้ได้รับการชดเชยมากหรือน้อยเกินไป นอกจากนี้ ในบางกรณีศาลกำหนดระยะเวลาของความเสียหายโดยใช้ข้อสมมติที่อาจห่างไกลจากความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น ในกรณีของการขาดรายได้ในอนาคต วิธีการคำนวณที่ศาลใช้มักจะมีนัยว่าศาลได้ตั้งข้อสมมติว่าผู้เสียหายไม่มีรายได้หลังจากเกษียณอายุ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้เสียหายอาจยังคงทำงานและมีรายได้หลังเกษียณ ดังนั้นการกำหนดค่าเสียหายโดยไม่คิดรวมรายได้หลังเกษียณจึงอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยน้อยเกินไป

มีบางกรณีที่ศาลได้ตระหนักว่าแม้ว่าจะไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายก็อาจไม่สามารถทำงานครบตามระยะเวลาที่ผู้เสียหายระบุไว้ได้ (ดูในคดีตัวอย่างที่ 5) แต่อย่างไรก็ดี ศาลอาจยังไม่มีวิธีการที่เป็นระบบในการประมาณระยะเวลาการขาดรายได้ในอนาคตให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ปัจจัยซึ่งศาลควรนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดระยะเวลาของการขาดรายได้ของผู้เสียหายคือ โอกาสในการตกงาน โอกาสในการทำงานนอกเวลา โอกาสในการเปลี่ยนสถานะการทำงาน (เต็มเวลา/กึ่งเวลา) โอกาสในการขาดงานเนื่องจากเจ็บป่วย โอกาสในการออกจากตลาดแรงงานชั่วคราว โอกาสในการเกษียณอายุก่อนวัย ฯลฯ

(จ) การกำหนดฐานรายได้ที่ใช้ในการคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต

ฐานรายได้คือ รายได้ของผู้เสียหายในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ เช่น 1 เดือนหรือ 1 ปี ซึ่งถูกนำไปใช้ในการคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต (ค่าขาดรายได้ในอนาคต = ฐานรายได้ x ระยะเวลาในการขาดรายได้) จากการศึกษาคดีตัวอย่าง ศาลมักกำหนดฐานรายได้จากรายได้ล่าสุดของผู้เสียหายก่อนถูกทำละเมิด เช่น เงินเดือนในช่วงที่ถูกทำละเมิด ดูในคดีตัวอย่างที่ 9 ซึ่งศาลกำหนดค่าขาดประโยชน์ในอนาคตไว้ 228,600 บาท ซึ่งคำนวณมาจากฐานรายได้คือเงินเดือนที่ผู้เสียหายได้รับในช่วงที่ถูกทำละเมิด 6,350 บาท

คดีตัวอย่างที่ 9: คำพิพากษาฎีกาที่ 2416/2534

"... ศาลฎีกาเห็นว่าโจทก์เป็นทนายความขณะเกิดเหตุมีเงินเดือนเดือนละ 6,350 บาท โจทก์มีสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้ต้องรับผิดต่อโจทก์เต็มจำนวน จำเลยที่ 2 จะเกี่ยงให้หักค่าใช้จ่ายก่อนหาได้ไม่ ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดให้เพียงเดือนละ 6,350 บาท ในเวลาเพียง 3 ปี เป็นเงิน 228,600 บาทนั้นนับว่าเป็นคุณแก่จำเลยอยู่แล้ว..."

ในบางครั้ง ผู้เสียหายอาจมีรายได้ไม่สม่ำเสมอหรือผันผวนตามฤดูกาล ตัวอย่างเช่น เกษตรกรอาจมีรายได้สูงกว่าปกติในฤดูกาลเก็บเกี่ยว เจ้าของกิจการหรือผู้ทำอาชีพอิสระอาจมีรายได้สูงกว่าปกติในบางช่วงเวลา และอาจมีรายได้ต่ำกว่าปกติในบางช่วงเวลา หรือแรงงานอาจมีรายได้ไม่แน่นอนขึ้นกับสภาวะการจ้างงานและสภาพเศรษฐกิจ เช่น ถูกลดเงินเดือนเนื่องจากกิจการไม่ดี อยู่ในช่วงหางานใหม่ ถูกปลดออกจากงาน หรือทำงานไม่เต็มเวลา เป็นต้น การกำหนดฐานรายได้โดยใช้รายได้ในช่วงเวลาที่

ห้องสมุดกฎหมาย สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ถูกทำละเมิดอาจส่งผลทำให้ผู้ที่ได้รับรายได้สูงหรือต่ำกว่าที่ได้รับปกติในช่วงเวลาดังกล่าว ได้รับค่าชดเชยมากหรือน้อยเกินไปตามลำดับ รายได้ในช่วงเวลาที่ถูกทำละเมิดอาจจะมิได้เป็นตัวแทนที่ดีของรายได้ซึ่งผู้เสียหายได้รับ โดยตัวแทนที่ดีกว่าคือค่าเฉลี่ยของรายได้หรือเงินเดือนในหนึ่งปี

นอกจากนี้ ศาลควรกำหนดฐานรายได้จากรายได้สุทธิ ซึ่งหักภาษีและเงินสมทบกองทุนสวัสดิการต่างๆ แล้ว เนื่องจากรายได้ดังกล่าวเป็นส่วนที่ผู้เสียหายไม่สามารถนำมาใช้ได้ไม่ว่าเขาจะถูกทำละเมิดหรือไม่ก็ตาม การนำรายได้ทั้งหมดมาคำนวณค่าเสียหายจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป

(ฉ) การคิดเงินเพิ่มอื่นๆ และสวัสดิการซึ่งไม่อยู่ในรูปตัวเงิน

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ทำงานประจำ ผู้เสียหายอาจได้รับเงินเพิ่มอื่นๆ เช่น เงินช่วยเหลือที่อยู่อาศัย เงินช่วยค่าครองชีพ ค่ารักษาพยาบาล ค่าวิชา ค่าเดินทาง ค่าคอมมิชชั่น โบนัส ฯลฯ หรืออาจได้รับสวัสดิการอื่นๆ ซึ่งไม่อยู่ในรูปเงินรายได้ เช่น รถรับส่งพนักงาน อาหารกลางวัน ฯลฯ ซึ่งเป็นสวัสดิการที่เพิ่มเติมจากเงินเดือนประจำ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า รายได้ซึ่งอยู่ในรูปของเงินเพิ่มที่นอกเหนือจากเงินเดือนของแรงงานไทยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 14-17 ของเงินเดือน ดังแสดงในตารางที่ 5.4 ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเงินเพิ่มมีบทบาทสำคัญต่อสภาพความเป็นอยู่ของแรงงาน ดังนั้นศาลจึงควรนำเงินเพิ่มและมูลค่าที่เป็นตัวเงินของสวัสดิการอื่นๆ มารวมไว้ในฐานรายได้ด้วย เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติศาลมักกำหนดฐานรายได้ให้เท่ากับเงินเดือนของผู้เสียหาย โดยไม่ได้รวมผลประโยชน์อื่นๆ ที่ผู้เสียหายได้รับก่อนถูกทำละเมิด ซึ่งการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

ตารางที่ 5.4 เงินเดือนและเงินเพิ่มอื่นๆ เฉลี่ยต่อเดือนที่พนักงานประจำภาคเอกชนได้รับในปี พ.ศ.2552

	ระดับตำแหน่ง				
	ผู้อำนวยการฝ่าย	ผู้จัดการแผนก	หัวหน้างานระดับต้น	ผู้ปฏิบัติวุฒิ ป.ตรีขึ้นไป	ผู้ปฏิบัติวุฒิต่ำกว่าป.ตรี
เงินเพิ่มอื่นๆ เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	11,016	5,512	3,050	2,052	1,417
เงินเดือนเฉลี่ย (บาท)	76,058	39,446	21,187	12,878	8,510
สัดส่วนของเงินเพิ่มอื่นๆ (ร้อยละ)	14.5	14.0	14.4	15.9	16.7

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ในบางครั้ง เมื่อมีการทำละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจไม่ได้สูญเสียรายได้จากการทำงานเท่านั้น แต่ยังอาจสูญเสียรายได้จากแหล่งอื่นๆ ที่ผู้เสียหายจะได้รับหลังอายุเกษียณด้วย เช่น เงินช่วยเหลือยามชรา เงินบำนาญ เงินประกันชีวิต ดังนั้นศาลจึงควรนำรายได้หลังเกษียณอายุดังกล่าวมารวมไว้ในค่าเสียหายด้วย เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมด้วย ตัวอย่างเช่น ในกรณีกองทุนประกันสังคม แรงงานซึ่งอยู่ในกองทุนจะต้องสมทบเข้ากองทุนไม่ต่ำกว่า 15 ปีจึงจะได้รับสิทธิในการรับเงินบำนาญหลังเกษียณ แต่ปรากฏว่าแรงงานถูกทำละเมิดจนทำให้ไม่สามารถทำงานและจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฯ จนครบกำหนด แรงงานจึงเสียสิทธิที่จะได้รับเงินบำนาญหลังเกษียณ ในกรณีนี้ศาล

ห้องสมุดวิจัยกฤษฎีกา (www.library.coj.go.th)

ควรชดเชยรายได้หลังเกษียณให้แก่แรงงาน โดยอาจกำหนดตามเงินบำนาญที่แรงงานจะได้รับหลังเกษียณหากไม่ถูกทำละเมิดเสียก่อน นอกจากนี้ ศาลควรหักเงินในส่วนที่จะต้องสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมออกจากฐานรายได้ที่จะนำมาคิดค่าขาดรายได้ในอนาคต ตามอัตราสมทบจริงของกองทุนฯ เพื่อมิให้แรงงานได้รับการชดเชยมากกว่าที่ควรจะเป็น

(ช) การคิดค่าขาดรายได้ของอาชีพที่ไม่มีตลาดชัดเจน

ในกรณีที่ผู้เสียหายประกอบอาชีพบางอย่างซึ่งไม่มีตลาดชัดเจน (ไม่ได้รับค่าจ้างอย่างเป็นทางการ) เช่น เป็นแม่บ้านทำงานในบ้านของตนเอง และเป็นคนทำงานอาสาสมัคร นั่นย่อมหมายความว่าผู้เสียหายให้คุณค่ากับอาชีพที่ตนเลือกมากกว่าการทำงานอย่างอื่น การกำหนดค่าขาดรายได้โดยอ้างอิงจากผลตอบแทนในตลาดแรงงานที่ทำกิจกรรมที่มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกับกิจกรรมที่ผู้เสียหายทำ (Replacement cost) อาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม เนื่องจากผลตอบแทนดังกล่าวอาจต่ำกว่าคุณค่าที่ผู้เสียหายให้แก่งานที่ตนเลือก ในกรณีเช่นนี้ ศาลควรกำหนดค่าขาดรายได้จากค่าเสียโอกาสของการเลือกทำงานดังกล่าว (Opportunity cost) ซึ่งมีค่าเท่ากับรายได้สูงสุดที่ผู้เสียหายสามารถหาได้จากการทำงานอื่นๆ

จากคดีตัวอย่างที่ 10 จะเห็นว่า ศาลให้ค่าขาดรายได้แก่แม่บ้านที่ถูกทำละเมิดเท่ากับค่าจ้างคนทำงานบ้าน แต่ด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า แม่บ้านดังกล่าวเลือกที่จะมาเป็นแม่บ้านแทนที่จะประกอบอาชีพอื่น ดังนั้นในสายตาของเธอ การเป็นแม่บ้านมีคุณค่าสูงกว่าการประกอบอาชีพอื่นๆ ที่เธอไม่ได้เลือก ซึ่งอาชีพดังกล่าวอาจสร้างรายได้สูงกว่าค่าจ้างของคนทำงานบ้าน ทั้งนี้ขึ้นกับระดับการศึกษาและทักษะของเธอ นอกจากนี้ คุณค่าของงานหลายๆ อย่างที่เธอทำให้แก่ครอบครัวนั้นย่อมสูงกว่าคุณค่าของงานประเภทเดียวกันแต่ทำโดยลูกจ้าง เช่น กับข้าวที่แม่ทำให้ย่อมแฝงไว้ด้วยความรักและผูกพันซึ่งมีคุณค่ามากกว่ากับข้าวที่ลูกจ้างทำ และการที่แม่เลี้ยงลูกย่อมมีคุณค่าต่อลูกมากกว่าการให้พี่เลี้ยงเป็นผู้เลี้ยง ดังนั้นการที่ศาลให้ค่าขาดรายได้เท่ากับค่าจ้างคนทำงานบ้านนั้นจึงอาจไม่เป็นธรรมทั้งต่อตัวเธอและคนในครอบครัว ในกรณีนี้ การกำหนดค่าเสียหายโดยอาศัยหลักการคิดค่าเสียโอกาสน่าจะมีความเหมาะสมและเป็นธรรมมากกว่า โดยศาลอาจกำหนดค่าเสียโอกาสของแม่บ้านรายนี้จากรายได้ของอาชีพก่อนที่เธอจะเป็นแม่บ้าน หรือหากเธอไม่เคยประกอบอาชีพใดๆ มาก่อนเลย ศาลก็อาจนำรายได้เฉลี่ยของบุคคลอื่นที่จบการศึกษาและมีทักษะระดับเดียวกันมาใช้แทนได้

คดีตัวอย่างที่ 10: คำพิพากษาฎีกาที่ 5207/2550

โจทก์เป็นแม่บ้าน โดยสารมาในรถยนต์ของสามี ในขณะที่รถจอดอยู่ รถจำเลยขับมาปราศจากความระมัดระวังชนท้ายรถ ทำให้โจทก์กระดูกสันหลังหัก เส้นประสาทขาไม่ทำงาน กระเพาะปัสสาวะพิการ ศาลกำหนดค่ารักษาพยาบาลให้แก่โจทก์ ส่วนค่าขาดรายได้ในอนาคต ศาลไม่กำหนดค่าขาดรายได้ในอนาคตให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นแม่บ้าน แต่กำหนดค่าจ้างคนทำงานบ้านแทนให้

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (http://www.lawlib.chula.ac.th)

(ซ) การคิดค่าขาดรายได้ในกรณีผู้เสียหายยังไม่มีรายได้

มีคดีตัวอย่างหลายคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กซึ่งยังไม่มีรายได้แต่ศาลได้กำหนดค่าขาดรายได้ไว้ ดังแสดงในตารางที่ 5.5 จากการวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาของคดีดังกล่าว พบว่าศาลไม่ได้แสดงวิธีในการกำหนดค่าขาดรายได้ของเด็กซึ่งยังไม่ทำงานเอาไว้ ทำให้ไม่ทราบอย่างแน่ชัดว่าศาลใช้หลักหรือวิธีการใดในการกำหนดรายได้ของผู้เสียหายที่เป็นเด็ก แต่มีความเป็นไปได้ว่าศาลอาจยังไม่มีวิธีการที่เป็นระบบในการประมาณรายได้ในอนาคตของเด็ก

ในทางทฤษฎีแล้ว เราอาจใช้วิธีทางเศรษฐมิติในการประมาณรายได้ที่ผู้เสียหายที่เป็นเด็กซึ่งจะได้รับในอนาคต โดยการประมาณจากรายได้ที่เด็กคนอื่นๆ ที่มีลักษณะเหมือนกับผู้เสียหายจะได้รับในอนาคต โดยลักษณะที่นำมาพิจารณาได้แก่ ลักษณะของตัวเด็กเอง เช่น อายุ เพศ และเชื้อชาติ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เช่น จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของพ่อแม่ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ ถิ่นที่อยู่อาศัยของครอบครัว เป็นต้น

ตารางที่ 5.5 ตัวอย่างการกำหนดค่าขาดรายได้ของศาล ในกรณีผู้เสียหายยังไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน

คำพิพากษาฎีกาที่	ลักษณะของผู้เสียหาย	ค่าขาดรายได้ที่ศาลกำหนด (บาท)	เหตุผลของศาล
4859/2538	อายุ 10 ปี	150,000	เด็กชายสันติได้รับความเสียหายต่อร่างกายถึงสมองฝ่อเป็นอัมพาตตลอดชีวิต พูดไม่ได้ ตามสภาพเช่นนี้เด็กชายสันติย่อมเสียความสามารถในการประกอบการงานสิ้นเชิงทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต โจทก์ชอบที่จะเรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าวจากจำเลยทั้งสามได้
7292/2543	นักเรียน	300,000	เด็กชายภนาวัฒน์อยู่ในสภาพไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ย่อมเสียความสามารถในการประกอบการงานโดยสิ้นเชิงทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการกระทำละเมิดของจำเลย
6303/2547	นักเรียนอายุ 6 ปี	6.9 ล้าน (รวมค่าทุกข์ทรมาน)	เด็กชายกีรติ์ต้องเป็นคนพิการและทุพพลภาพไปตลอดชีวิต ไม่สามารถประกอบการงานสิ้นเชิงทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคต และความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นนี้เป็นความเสียหายอันเป็นที่มาของความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจอย่างแสนสาหัสที่บังเกิดขึ้นกับเด็กชายกีรติ์ในขณะที่มีอายุได้เพียง 6 ปีเท่านั้น
2341/2548	นักเรียน ทุพพลภาพบางส่วน	100,000 บาท	เด็กชายดนตรีพิการและไม่สามารถทำอะไรได้

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

5.1.2 การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยเป็นค่าเสียหายที่สามารถเรียกร้องได้ตามกฎหมาย ตารางที่ 5.6 แสดงลักษณะของการละเมิด ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน และเหตุผลประกอบการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของศาลในคดีตัวอย่าง จากตารางที่ 5.6 เราเห็นได้ว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของคดีตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าอยู่ระหว่าง 100,000-300,000 บาท (8 ใน 13

หอสมุดกลาง สถาบันการจัดการปัญญาภรณ์ (www.library.pim.ac.th)

คดี) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 215,086 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 585,298 บาทและค่าต่ำสุดเท่ากับ 54,682 บาท เมื่อพิจารณาสัดส่วนของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อค่าเสียหายทั้งหมดพบว่ามีค่าระหว่างร้อยละ 5.7 ถึงร้อยละ 100 โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 48.1

จากตารางที่ 5.6 จะเห็นได้ว่า ศาลได้ชดเชยค่าเสียหายให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินหลายประเภท ตัวอย่างเช่น

- สูญเสียความสุขจากการไม่สามารถทำกิจกรรมที่เคยทำ เช่น เต้นบัลเล่ต์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 5069/2538)
- การเสื่อมสภาพของร่างกาย เช่น การบาดเจ็บทางสมองจนเป็นเหตุให้ร่างกายพิการ ไม่สามารถเดินได้ตลอดชีวิต (คำพิพากษาฎีกาที่ 7823/2551) บาดแผลในกระจกตา 1 ข้าง ซึ่งทำให้สู้แสงเหมือนคนปกติไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 4713/2545) และการไม่สามารถใช้แขนได้ตามปกติและการสูญเสียประสาทการดมกลิ่น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1195/2531)
- ความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น โจทก์ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจจากการที่ต้องกลายเป็นคนทุพพลภาพถึงขนาดแขนขาอ่อนแรงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีอาการทางสมองถึงขั้นต้องใส่กะโหลกเทียม (คำพิพากษาฎีกาที่ 7673/2550) และความทุกข์ทรมานต่อความเจ็บปวดของบาดแผลในระหว่างการรักษาซึ่งเป็นระยะเวลายาวนาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 5751/2544)
- การสูญเสียบุคลิกภาพ เช่น เสียบุคลิกภาพเนื่องจากโจทก์กลายเป็นคนทุพพลภาพเป็นอัมพาตถาวร (คำพิพากษาที่ฎีกาที่ 5220/2539) และหนังตาแหว่งเห็นตาขาวมากกว่าปกติทำให้ใบหน้าของโจทก์เสียโฉมและเสียบุคลิกภาพ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2580/2544)
- การสูญเสียโอกาสในการแสวงหาความสุขในชีวิต เช่น ร่างกายพิการทำให้สังคมรังเกียจ อับอายขายหน้า ไม่ได้เล่นกีฬา ไม่ได้สมรส และขาดความสุขสำราญ (คำพิพากษาฎีกาที่ 247/2538) และการสูญเสียความก้าวหน้าในหน้าที่การงานซึ่งแต่เดิมโจทก์ประกอบอาชีพเป็นนักข่าว หลังเกิดเหตุโจทก์ถูกตัดขาข้างขวาและใช้ขาเทียม นายจ้างเปลี่ยนหน้าที่การงานของโจทก์จากนักข่าวให้ทำงานเพียงมีหน้าที่เปิดซองจดหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 67/2539)

จากการวิเคราะห์เหตุผลและคำอธิบายประกอบการกำหนดค่าเสียหายของศาลในคดีตัวอย่าง พบว่าศาลมักระบุว่าได้กำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิด แต่ไม่ได้อธิบายถึงวิธีคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไว้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงคาดว่า ศาลอาจจะยังไม่มีมีวิธีการที่ชัดเจนและเป็นระบบในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินน่าจะอาศัยดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่านเป็นสำคัญ ซึ่งแน่นอนว่าผู้พิพากษาแต่ละท่านอาจมีทัศนคติและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวอาจส่งผลให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดให้ในคดีที่มีพฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิดใกล้เคียงกันมีความแตกต่างกันมาก ซึ่งจะทำให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดมีลักษณะไม่แน่นอนและคาดเดาได้ยาก จนทำให้บุคคลที่มีเหตุผลอาจจะไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 5.6 ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดให้ของคดีตัวอย่าง ในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย

คำพิพากษาฎีกาที่	พฤติการณ์และความร้ายแรง	ค่าเสียหายรวม (บาท)	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (บาท)	% ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อค่าเสียหายรวม	เหตุผลของศาล
1195/2531	จำเลยขับรถโดยสารประจำทางด้วยความประมาทเลินเล่อชนรถยนต์รับจ้างสามล้อที่โจทก์นั่งมาเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บทุพพลภาพและเกิดความเสียหายทำให้โจทก์เสียประสาทในการดมกลิ่น	167,290	ค่าทนทุกข์ทรมานและค่าทุพพลภาพ และเสียประสาทในการดมกลิ่น	135,834	81.2	โจทก์ต้องป่วย เจ็บ ทุพพลภาพมีแผลติดตัวเป็นที่น่าเกลียดแก่ผู้พบเห็น ประกอบกับแพทย์เบิกความยืนยันว่าโจทก์ใช้แขนไม่ได้อย่างปกติ และเสียประสาทการดมกลิ่น
2416/2534	จำเลยขับรถด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเข้าชนด้านขวาท้ายรถยนต์บรรทุกสิบล้อ เป็นเหตุให้โจทก์ที่เป็นผู้โดยสารมาในรถได้รับบาดเจ็บสาหัส	844,486	ค่าทนทุกข์ทรมานและค่าสูญเสียบุคลิกภาพ	164,582	19.5	-โจทก์ต้องทนทุกข์ทรมานระหว่างเจ็บป่วย ทุพพลภาพไม่สามารถเดินได้ และเสียบุคลิกภาพ -การเสียบุคลิกภาพนั้นเป็นการเสียความมีลักษณะสง่าผ่าเผยในสังคม
559/2535	จำเลยได้ใช้อาวุธมีดยาว 12 เซนติเมตร กรีดทำร้ายโจทก์ที่ใบหน้าจากตั้งจมูกซ้ายถึงมุมปากซ้าย เป็นแผลยาว 9 เซนติเมตรลึกประมาณ 1 นิ้ว เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัส เมื่อบาดแผลหายแล้วใบหน้าโจทก์ปรากฏรอยแผลเป็นเสียโฉมอย่างติดตัว	391,941	ค่าเสียสุขภาพอนามัยและใบหน้าเสียโฉม	316,082	80.7	โจทก์ได้รับความทุกข์ทรมานด้านจิตใจไปตลอดชีวิต และความทุกขเวทนาทางร่างกายที่ได้รับบาดเจ็บจากการถูกจำเลยทำร้าย ต้องรักษาบาดแผลเป็นเวลานาน 1 เดือน และต้องทำการผ่าตัดทำศัลยกรรมตกแต่งเพื่อลบรอยแผลเป็นบนใบหน้า ถึงแม้จะทำศัลยกรรมตกแต่งแล้วก็ไม่สามารถที่จะลบรอยแผลเป็นให้หมดไปโดยสิ้นเชิงได้ ใบหน้าโจทก์ต้องเสียโฉมเกิดปมด้อย
247/2538	จำเลยขับรถยนต์ในทางการที่จ้างโดยประมาทเป็นเหตุให้รถพลิกคว่ำ ทำให้โจทก์ ซึ่งโดยสารมาในรถดังกล่าวได้รับบาดเจ็บสาหัสพิการทุพพลภาพตลอดชีวิต	2,396,314	ค่าทนทุกขเวทนากับค่าขาดความสุขสำราญ	137,617	5.7	-โจทก์เสียหายเพราะร่างกายพิการ ทำให้สังคมรังเกียจ อับอายขายหน้า ไม่ได้เล่นกีฬา ไม่ได้สมรส ขาดความสุขสำราญ - โจทก์ต้องทนยอมรับความเจ็บปวดและทรมาน
3357/2538	จำเลยขับรถยนต์โดยสารประจำทางฝ่าสัญญาณไฟแดง เป็นเหตุให้เบียดชนกับรถยนต์คันอื่น ทำให้รถยนต์ที่จำเลยขับเสียหลักตกลงข้างทางทับโจทก์ได้รับอันตรายสาหัส ขาหักหลายแห่ง เนื้อบางส่วนตายต้อง	570,691	ค่าความทุกข์ทรมานทางกายและจิตใจ	275,233	48.2	-โจทก์ต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลนานถึง 129 วัน ต้องผ่าตัดรักษาถึง 2 ครั้ง ออกจากโรงพยาบาลแล้วก็ต้องมารักษาตัวที่บ้านอีกหลายเดือน -โจทก์ได้รับอันตรายแก่ร่างกายอย่างสาหัส ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะบาดแผลที่ได้รับเป็นเวลานานต้องขาดเรียน

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

คำพิพากษาฎีกาที่	พฤติการณ์และความร้ายแรง	ค่าเสียหายรวม (บาท)	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (บาท)	% ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อค่าเสียหายรวม	เหตุผลของศาล
	ตัดออกและรักษาโดยการผ่าตัดหลายครั้ง					และเรียนซ้ำชั้น เห็นได้ว่าโจทก์ได้รับความทุกข์ทรมานทางกายและจิตใจมาก
67/2539	จำเลยขับรถบรรทุกรถแทรกเตอร์ซึ่งมีใบมีดจานไถยื่นล้ำออกมานอกตัวรถบรรทุกโดยมิได้ติดไฟสัญญาณไว้ที่ปลายใบมีดจานไถทั้งสองข้าง ชนกับรถโดยสารปรับอากาศที่แล่นมาด้วยความเร็วสูง ทำให้โจทก์ที่นั่งมาในรถปรับอากาศคันดังกล่าวได้รับบาดเจ็บสาหัส ทุพพลภาพพิการตลอดชีวิต	481,436	ค่าที่โจทก์ต้องทุพพลภาพพิการตลอดชีวิต ต้องทรมานร่างกายและจิตใจ	208,106	43.2	โจทก์สำเร็จการศึกษาภาควิชาสื่อสารมวลชนจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขณะเกิดเหตุ อายุเพียง 24 ปี ประกอบอาชีพเป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ รายสัปดาห์ หลังเกิดเหตุโจทก์ถูกตัดขาข้างขวาและใช้ขาเทียม นายจ้างเปลี่ยนหน้าที่การงานของโจทก์จากนักข่าวให้ทำงานเพียงมีหน้าที่เปิดซองจดหมาย
628-629/2539	จำเลยขับรถยนต์ด้วยความประมาทชนกับรถยนต์ที่ขับสวนทางมาเป็นเหตุให้โจทก์ซึ่งโดยสารมาในรถยนต์ ได้รับอันตรายสาหัส จน เป็นคนไร้ความสามารถโดยสิ้นเชิง	453,306	ค่าเสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ร่างกาย จิตใจ ระหว่างเจ็บป่วย	78,040	17.2	โจทก์ได้รับความเสียหายต่างๆ ได้แก่ ร่างกายพิการ ทุพพลภาพ และการเจ็บป่วยซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ร่างกายและจิตใจระหว่างเจ็บป่วยเพราะถูกทำละเมิด
5220/2539	จำเลยขับรถยนต์บรรทุกสิบล้อด้วยความประมาทเลินเล่อแล่นข้ามเกาะกลางถนนไปชนรถยนต์ซึ่งแล่นสวนทางมา เป็นเหตุทำให้ผู้ขับรถยนต์เสียชีวิตและโจทก์ที่นั่งมาด้วยเป็นอัมพาตตั้งแต่คอลงมา	1,274,648	ค่าเสียโฉมเสียบุคลิกภาพ	234,119	64	- โจทก์เป็นหญิงสาวหน้าตาและบุคลิกภาพ - การที่ต้องกลายเป็นคนทุพพลภาพเป็นอัมพาตถาวร ย่อมทำให้เสียบุคลิกภาพเสียโอกาสในการสมรสและมีบุตรตามที่ควรจะเป็นตามธรรมชาติ
			ค่าทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ	585,298		- โจทก์อายุเพียง 27 ปี หน้าตาดี ความรู้สูง มีโอกาสก้าวหน้าในการรับราชการอีกมาก แต่ต้องมาประสบอุบัติเหตุ แม้จะมีเงินสักเท่าใดก็ไม่อาจรักษาให้คืนคงสภาพเดิมได้ กลับต้องใช้เงินรักษาตัวและซื้อยากินไปจนตลอดชีวิต - โจทก์ไม่สามารถสมรสและมีบุตรได้ อนาคตทางการงานก็ไม่อาจก้าวหน้าไปตามปกติโจทก์ย่อมได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัสทั้งทางร่างกายและจิตใจไปจนตลอดชีวิตทรัพย์สินเงินทองจำนวนเท่าใด ก็ไม่อาจทดแทนความทุกข์ทรมานที่โจทก์ได้รับจากการกระทำละเมิดของจำเลย

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

คำพิพากษาฎีกาที่	พฤติการณ์และความร้ายแรง	ค่าเสียหายรวม (บาท)	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (บาท)	% ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อค่าเสียหายรวม	เหตุผลของศาล
2580/2544	จำเลยทำการผ่าตัดหนังตาล่างและหางตาให้โจทก์เพื่อดูดไขมันออก หลังการผ่าตัดปรากฏว่าหนังตาล่างของโจทก์ทั้งสองผิดปกติ หลังจากตัดไหมแล้วหนังตาล่างทั้งสองข้างปิดไม่สนิท	253,289	ค่าที่โจทก์ต้องทนทุกข์ทรมานกับค่าที่โจทก์ต้องสูญเสียบุคลิกภาพ	220,251	86.9	- หลังจากตัดไหมหนังตาล่างของโจทก์ทั้งสองข้างแหว่ง โดยเฉพาะข้างซ้ายแหว่งมากเห็นตาขาวมาก น้ำตาไหลและเวลาอาบน้ำน้ำเข้าตา มีอาการอักเสบต้องใช้ยาหยอดตา ในช่วงได้รับการผ่าตัดแก้ไข โจทก์ต้องดมยาสลบเพราะได้รับความเจ็บปวดทรมานมาก - โจทก์ซึ่งเป็นหญิงรับราชการตำแหน่งอาจารย์ โดยตำแหน่งหน้าที่จึงต้องพบปะผู้คนจำนวนมาก แต่ต้องเสียบุคลิกภาพใบหน้าเสียโฉมเนื่องจากหนังตาแหว่งเห็นตาขาวมากกว่าปกติ ย่อมเป็นความทุกข์ทรมานที่โจทก์รู้สึกได้อยู่ตลอดเวลาตราบจนความเสียโฉมดังกล่าวจะได้รับการแก้ไข
5751/2544	โจทก์โดยสารรถไฟ และรถไฟเกิดตกราง จำเลยได้จัดหารถไปรับแทน แต่รถโดยสารคันดังกล่าวเกิดชนกันทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ	55,063	ค่าทนทุกข์ทรมานต่อความเจ็บปวดของบาดแผลในระหว่างการรักษาและเสียบุคลิกภาพ	55,063	100	โจทก์มีอายุเพียง 2 ปีเศษ ต้องทนทุกข์ทรมานต่อความเจ็บปวดของบาดแผลในระหว่างการรักษาอันเป็นเวลานาน แขนซ้ายของโจทก์ ต้องทุพพลภาพตลอดชีวิต ทั้งเสียบุคลิกภาพเนื่องจากผลของการผ่าตัดทำให้แขนซ้ายสั้นกว่าแขนขวา
4713/2545	จำเลยขับรถโดยใช้ความระมัดระวังไม่เพียงพอ เร่งความเร็วให้สูงขึ้นและไม่ได้ดูรถยนต์ในเส้นทางที่สวนมา เป็นเหตุให้รถโดยสารประจำทางที่จำเลยขับชนกับรถที่วิ่งสวนทางมา ทำให้โจทก์ซึ่งโดยสารมาในรถได้รับบาดเจ็บสาหัสและดวงตาทางด้านซ้ายไม่สามารถรักษาให้หายเป็นปกติ	601,497	ค่าสูญเสียความสามารถในการมองเห็น	54,682	9.1	- ศาลพิจารณาจากคำให้การของแพทย์ที่ทำการรักษาว่า ตาซ้ายจะมีรอยแผลเป็นฝ้าขาวอยู่ที่กระจกตาดำ หลายจุด ประมาณ 4 จุด มีผลทำให้สู้แสงเหมือนคนปกติไม่ได้จะมีผลมากเมื่อมองย้อนแสงทำให้บาดแผลเป็นกระจายแสงและตาพร้ามากกว่าคนปกติ -แต่ในการพิจารณาไม่ปรากฏว่าโจทก์ประกอบอาชีพในทางใดและปัจจุบันอายุ 50 ปี ดังนั้นเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหาย 50,000 บาท

ห้องสมุดวิทยาการวิจัยศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

คำพิพากษาฎีกาที่	พฤติการณ์และความร้ายแรง	ค่าเสียหายรวม (บาท)	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (บาท)	% ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อค่าเสียหายรวม	เหตุผลของศาล
7673/2550	จำเลยขับรถด้วยความเร็วสูงตัดหน้ารถจักรยานยนต์ที่โจทก์ขับมาอย่างกะทันหันในระยะกระชั้นชิดเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายสาหัสถึงขนาดสมองได้รับการกระทบกระเทือนเลือดออกในสมองต้องผ่าตัดและกระดูกแขนขาหัก จนต้องทุพพลภาพในเวลาต่อมา	1,847,146	ค่าทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจการที่ต้องทุพพลภาพ พิการซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของโจทก์	280,418	15.2	โจทก์อายุเพียง 22 ปี อยู่ในวัยทำงาน การที่ต้องทุพพลภาพถึงขนาดแขนขาอ่อนแรงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งมีอาการทางสมองถึงขั้นต้องใส่กะโหลกเทียม ถือได้ว่าเป็นอาการพิการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของโจทก์ และเป็นความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจสมควรที่จะต้องกำหนดค่าเสียหายให้เหมาะสม
7823/2551	จำเลยขับรถตัดหน้ารถโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส พิการไม่สามารถเดินได้ ต้องนอนอยู่กับที่ตลอดเวลา และต้องมีคนเฝ้าตลอดเวลา แต่คดีนี้โจทก์มีส่วนผิดด้วยเนื่องจากขับรถโดยความประมาทและเมาสุรา ศาลจึงกำหนดให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายเพียงกึ่งเดียว	2,002,053	ค่าเสื่อมสภาพร่างกาย โดยโจทก์ต้องเป็นคนทุพพลภาพตลอดชีวิต	265,879	13.3	โจทก์เป็นคนพิการ ไม่สามารถเดินได้ ต้องนอนอยู่กับที่ตลอดเวลา และต้องมีคนเฝ้าตลอดเวลา
			ค่าเฉลี่ย	215,086	48.1	
			ค่าสูงสุด	585,298	100	
			ค่าต่ำสุด	54,682	5.7	

หมายเหตุ ตัวเลขค่าเสียหายเป็นมูลค่า ณ ราคาปี พ.ศ. 2548
ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดวิเคราะห์ทรัพยากรศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

5.2 การคิดค่าเสียหายต่อชีวิต

ในกรณีที่มีผู้ถูกทำละเมิดจนเป็นเหตุให้เสียชีวิต ความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้จำกัดเพียงความเสียหายที่เป็นตัวเงินของผู้เสียชีวิตและทายาท เช่น ค่ารักษาพยาบาลในช่วงก่อนตาย ค่าปลงศพ และค่าขาดไร้อุปการะ แต่ยังครอบคลุมไปถึงความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินด้วย เช่น ความทุกข์ทรมานใจของทายาท การสูญเสียความสุขในการอยู่ร่วมกับคนรัก และการสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้ตาย อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ตามกฎหมายคือค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น

โดยทั่วไปแล้ว ค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ค่าเสียหายที่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ตาย เช่น ค่าปลงศพ ค่ารักษาพยาบาล และค่าขาดรายได้ในช่วงก่อนเสียชีวิต และ 2) ค่าเสียหายที่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ตาย เช่น ค่าขาดไร้อุปการะ และค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมภายนอก ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีการกำหนดค่าเสียหายต่อชีวิตของศาลไทย ซึ่งครอบคลุมค่าเสียหายทั้งสองส่วนข้างต้น และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากวิธีการดังกล่าว ตลอดจนผลเสียที่อาจเกิดขึ้นที่เกิดจากการไม่กำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ทั้งในมุมมองด้านกฎหมายและด้านเศรษฐศาสตร์

จากตารางที่ 5.7 สรุปค่าเสียหายต่อชีวิตประเภทต่าง ๆ ที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง พบว่าค่าเสียหายต่อชีวิตที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่างเฉลี่ยแล้วมีค่าประมาณ 600,000 บาท โดยค่าเสียหายต่อชีวิตในคดีตัวอย่างมีค่าอยู่ระหว่าง 177,253-1,805,895 บาท ซึ่งนับได้ว่าค่าเสียหายต่อชีวิตในแต่ละคดีมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ค่าเสียหายส่วนใหญ่ที่ศาลกำหนดให้จะเป็นค่าขาดไร้อุปการะ โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณ 400,000 บาท และสัดส่วนของค่าขาดไร้อุปการะต่อค่าเสียหายต่อชีวิตในคดีตัวอย่างส่วนใหญ่มีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 70 (16 ใน 18 คดี)

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.lawlib.chula.ac.th)

ตารางที่ 5.7 องค์ประกอบของค่าเสียหายต่อชีวิตของคดีตัวอย่าง หน่วย: บาท

เลขที่คำพิพากษาฎีกา	ลักษณะการละเมิด	ค่าเสียหายรวม	ค่าปลงศพ	ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ	ค่าขาดไร้อุปการะ	ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย	ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย	ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม
215/2513	จำเลยขับรถชนรถที่ผู้ตายนั่งมา เป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิตทันที	180,086 (100.0)	14,111 (7.8)	3,387 (1.9)	162,588 (90.3)	- -	- -	- -
887/2520	จำเลยขับรถโดยประมาทชนรถของโจทก์ ทำให้สามีโจทก์เสียชีวิต	517,880 (100.0)	- -	153,657 (29.7)	364,223 (70.3)	- -	- -	- -
1437/2526	จำเลยขับรถโดยประมาทชนเด็กชายวีรพันธ์ จนถึงแก่ความตาย	180,662 (100.0)	50,314 (27.8)	- -	130,348 (72.2)	- -	- -	- -
2650/2538	จำเลยขับรถโดยปราศจากความระมัดระวังชนรถของโจทก์ ทำให้บุตรโจทก์เสียชีวิต	206,425 (100.0)	- -	41,285 (20.0)	165,140 (80.0)	- -	- -	- -
622/2539	จำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้ตายซึ่งเป็นผู้โดยสารที่นั่งมาในรถ ถูกแขนกลกระแทกได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องตัดแขนข้างขวาและร่างกายเป็นอัมพาต และเสียชีวิตในเวลาต่อมา	1,510,268 (100.0)	101,322 (6.7)	- -	1,092,555 (72.3)	238,351 (15.8)	- -	- -
7224/2539	จำเลยฉีดยาฆ่าแมลงในนาข้าวเพียง1 สัปดาห์ซึ่งขณะนั้นยาดังกล่าวยังไม่ทันสลายตัวหมดก็ว่าจ้างให้ผู้ตายเข้าไปเกี่ยวข้าว เป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจึงเป็นการร่วมกันกระทำละเมิดต่อผู้ตาย	217,822 (100.0)	26,013 (11.9)	- -	104,053 (47.8)	81,187 (37.3)	6,568 (3.0)	- -
3369/2540	จำเลยขับรถโดยประมาท ถอยหลังมาชนผู้ตายเสียชีวิต	985,961 (100.0)	83,962 (8.5)	- -	891,523 (90.4)	10,475 (1.1)	- -	- -
7228/2541	จำเลยขับรถชนรถจักรยานยนต์ของผู้ตาย เป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิต	329,526 (100.0)	55,871 (17.0)	- -	273,655 (83.0)	- -	- -	- -
2810-2811/2545	จำเลยมีหน้าที่นำแผงเครื่องกั้นรถไฟลงเมื่อรถไฟแล่นผ่าน แต่จำเลยละเลยหน้าที่ ทำให้ผู้ตายขับรถชนรถไฟเสียชีวิต	1,264,456 (100.0)	38,277 (3.0)	240,599 (19.0)	985,580 (77.9)	- -	- -	- -
4713/2545	จำเลยขับรถชนโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้ตายซึ่งเป็นผู้โดยสารที่นั่งมาในรถเสียชีวิต	601,497 (100.0)	43,745 (7.3)	- -	492,134 (81.8)	65,618 (10.9)	- -	- -

ห้องสมุดกรมพัฒนาที่ดิน (www.library.ldd.go.th)

เลขที่คำพิพากษาฎีกา	ลักษณะการละเมิด	ค่าเสียหายรวม	ค่าปลงศพ	ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ	ค่าขาดไร้อุปการะ	ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย	ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย	ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรม
4716/2545	จำเลยขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิต	437,452	43,745	-	393,707	-	-	-
		(100.0)	(10.0)	-	(90.0)	-	-	-
64/2546	จำเลยขับรถยนต์บรรทุกและรถพ่วงด้วยความเร็วสูงและประมาทเลินเล่อ พุ่งชนรถจักรยานยนต์เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต 3 คน	343,759	-	-	343,759	-	-	-
		(100.0)	-	-	(100.0)	-	-	-
5129/2546	จำเลยสั่งให้ผู้ตายวิ่งรอบสนาม 11 รอบเพื่ออบอุ่นร่างกาย เป็นเหตุให้ผู้ตายซึ่งเป็นโรคหัวใจล้มลงและเสียชีวิตในเวลาต่อมา	644,549	-	-	644,549	-	-	-
		(100.0)	-	-	(100.0)	-	-	-
6559/2546	จำเลยขับรถชนรถกระบะที่แล่นข้างหน้า ทำให้รถกระบะกระเด็นไปชนกับรถยนต์ที่ผู้ตายขับเป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิต	386,729	-	-	386,729	-	-	-
		(100.0)	-	-	(100.0)	-	-	-
928/2550	จำเลยขับรถยนต์โดยสารออกมาอย่างรวดเร็ว ไม่มองทางด้านหน้า ทำให้รถยนต์พุ่งเข้าชนบริเวณท้ายรถจักรยานที่ผู้ตายขับจนถึงแก่ความตายทันที	286,775	62,440	-	224,335	-	-	-
		(100.0)	(21.8)	-	(78.2)	-	-	-
8271-8272/2550	จำเลยขับรถโดยประมาท เมาสุราและชนรถยนต์ เป็นเหตุให้คนขับและผู้โดยสารเสียชีวิต 2 คน	1,805,895	1,525,476	46,736	233,682	-	-	-
		(100.0)	(84.5)	(2.6)	(12.9)	-	-	-
9357/2550	จำเลยไม่ดูแลเสาไฟฟ้าให้มีสภาพดีตามหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ	305,376	19,349	-	286,027	-	-	-
		(100.0)	(6.3)	-	(93.7)	-	-	-
4751/2551	จำเลยขับรถชนเป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิต	177,253	-	-	177,253	-	-	-
		(100.0)	-	-	(100.0)	-	-	-
	ค่าเฉลี่ย	576,798	172,052	97,133	408,436	98,908	6,568	-
	ค่าสูงสุด	1,805,895	1,525,476	240,599	1,092,555	238,351	6,568	-
	ค่าต่ำสุด	177,253	14,111	3,387	104,053	10,475	6,568	-

หมายเหตุ: 1) ตัวเลขค่าเสียหายเป็นมูลค่า ณ ราคาปี พ.ศ. 2548
2) ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละของค่าเสียหายรวม

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดสถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

5.2.1 ค่าเสียหายที่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ตาย

5.2.1.1 การกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ตาย

ในการชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ตาย ศาลมักจะกำหนดค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิตในช่วงก่อนจะเสียชีวิตให้เท่ากับค่าใช้จ่ายหรือรายได้ที่สูญเสียไปจริงที่ปรากฏตามใบเสร็จชำระเงินค่ารักษาพยาบาลหรือพยานหลักฐานต่างๆ ที่ทายาทนำมาแสดงต่อศาล เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายในกรณีนี้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานเป็นสำคัญ ดังนั้นหากทายาทสามารถนำหลักฐานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาแสดงได้อย่างครบถ้วนก็จะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วน แต่หากทายาทไม่สามารถนำหลักฐานมาแสดงได้อย่างครบถ้วนก็อาจจะได้รับการชดเชยไม่ครบถ้วน

ในส่วนของการกำหนดค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ตายเสียชีวิต นอกจากศาลจะพิจารณาจากใบเสร็จชำระเงินแล้ว ศาลยังคำนึงถึงความเหมาะสมของฐานะ รายได้ และประเพณีหรือลัทธิศาสนาของผู้ตายและทายาทด้วย ดังนั้นจึงอาจมีบางคดีที่ศาลไม่ได้กำหนดค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้ตามจำนวนที่ทายาทของผู้เสียชีวิตร้องขอ ดังเช่นในคดีตัวอย่างที่ 11 ศาลได้ระบุชัดเจนว่าค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ ต้องพิจารณาตามความสมควร ตามความจำเป็น ตามฐานะและประเพณีการทำศพของผู้ตายกับบิดามารดา และในคดีตัวอย่างที่ 12 พบว่า ศาลฎีกาพิพากษาให้ค่าปลงศพเพียง 20,700 บาท ในขณะที่ทายาทของผู้ตายเรียกค่าปลงศพจำนวน 76,000 บาท ทั้งนี้เนื่องจากศาลเห็นว่ามีค่าใช้จ่ายบางอย่างในการปลงศพที่เป็นค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น และเกินกว่าฐานะของผู้ตายและบิดาของผู้ตายที่เป็นผู้จัดการงานศพ

คดีตัวอย่างที่ 11: คำพิพากษาฎีกาที่ 1437/2526

"...ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ ต้องพิจารณาตามความสมควร ตามความจำเป็น ตามฐานะของผู้ตายกับบิดามารดา ทั้งต้องพิจารณาถึงประเพณีการทำศพตามลัทธินิยมของแต่ละท้องที่ประกอบ..."

คดีตัวอย่างที่ 12: คำพิพากษาฎีกาที่ 9357/2550

ผู้ตายและพวกขับขี่จักรยานสองล้อไปที่แนวสันเขื่อน ผู้ตายไปยืนชมวิวบริเวณป้ายหินแสดงรายละเอียดของเขื่อนและใกล้กับเสาไฟฟ้า ผู้ตายยื่นมือไปแตะถูกเสาไฟฟ้า และถูกกระแสไฟฟ้าจากเสาไฟฟ้าดังกล่าวดูดจนถึงแก่ความตาย จำเลยมีหน้าที่ดูแลเสาไฟ สายไฟไม่ให้ชำรุด และป้องกันมิให้เกิดไฟรั่ว จากผลการประมาทของจำเลยทำให้ผู้ตายถูกไฟดูดเสียชีวิต โจทก์เป็นบิดาของผู้ตาย และก่อนเสียชีวิต ผู้ตายอายุ 15 ปี ทำงานรับจ้าง มีเงินเดือน เดือนละ 7,500 บาท โจทก์เรียกร้องค่าปลงศพ เป็นเงิน 76,000 บาท แต่ศาลฎีกากำหนดให้ค่าปลงศพแก่โจทก์เพียง 20,700 บาท โดยพิจารณาตามกฎหมายว่า การจัดงานศพให้พิจารณาจากความจำเป็นและฐานะของโจทก์กับผู้ตาย โจทก์เบิกความเองว่า ขณะผู้ตายถึงแก่ความตายฐานะของโจทก์ไม่ดี และเมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการบำเพ็ญกุศล เห็นว่ารายการค่าใช้จ่ายบางรายการสูงเกินกว่าฐานะและความจำเป็นแก่โจทก์ เช่น เงินถวายพระเลี้ยงแขกในวันทำบุญกระดูก 100 วันและค่าก่อสร้างเจดีย์ ซึ่งในที่นี้ไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการปลงศพและไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอย่างอื่น

5.2.1.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เสียชีวิต

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า กฎหมายไทยกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนตายเท่านั้น แต่ไม่สามารถเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้ตายได้ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากเสียชีวิตแล้ว นอกจากนี้ ผู้เสียหายยังไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ ทั้งที่มีความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเกิดขึ้นกับตัวผู้ตาย เช่น การสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้ตาย การละเว้นการชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและการขาดรายได้ของผู้ตายดังกล่าว มีผลทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการเสียชีวิตของเด็กและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินไม่มากนัก เนื่องจากฐานเงินที่ใช้ในการคำนวณค่าเสียหายประเภทต่าง ๆ มักมีมูลค่าต่ำ นอกจากนี้ การละเว้นการชดเชยดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม ยังอาจทำให้เกิดผลเสียต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย

เพื่อแสดงให้เห็นว่าการละเว้นการชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและค่าขาดรายได้ของผู้ตาย (หลังจากเสียชีวิตแล้ว) มีผลต่อการสร้างจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมอย่างไร คณะผู้วิจัยเปรียบเทียบค่าเสียหายที่ศาลกำหนดใน 2 กรณี ได้แก่ ค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตและค่าเสียหายในกรณีทุพพลภาพ โดยตารางที่ 5.8 และ 5.9 แสดงค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตและค่าเสียหายในกรณีทุพพลภาพที่ศาลกำหนดในคดีตัวอย่าง ตามลำดับ จากตารางที่ 5.8 และ 5.9 จะพบว่าโดยเฉลี่ยแล้ว ค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตมีค่าต่ำกว่าค่าเสียหายในกรณีทุพพลภาพมาก โดยค่าเฉลี่ยของค่าเสียหายในกรณีการเสียชีวิตมีค่าเท่ากับ 7 แสนบาท ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของค่าเสียหายในกรณีทุพพลภาพมีค่าเท่ากับ 1.2 ล้านบาท ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความแตกต่างดังกล่าวมาจากการละเว้นการชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและการขาดรายได้ของผู้ตาย (หลังจากเสียชีวิตแล้ว) ความแตกต่างของค่าเสียหายดังกล่าวอาจส่งสัญญาณที่ไม่ถูกต้องให้แก่คนในสังคมว่าหากความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากขึ้น บุคคลควรใช้ความระมัดระวังน้อยลง ซึ่งอาจมีผลทำให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตมากกว่าทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บจนถึงขั้นทุพพลภาพ ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ทำละเมิดขับรถชนผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส ผู้ทำละเมิดอาจเลือกที่จะถอยรถมาชนซ้ำเพื่อให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายและตนเองจะได้จ่ายค่าเสียหายน้อยลง

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ (www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 5.8 ค่าเสียหายรวมในกรณีเสียชีวิตของคดีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่	ค่าเสียหายทั้งหมด (บาท)	คำพิพากษาฎีกาที่	ค่าเสียหายทั้งหมด (บาท)
174/2528	1,085,837	64/2546	343,759
3744/2537	272,073	5129/2546	644,549
2650/2538	206,425	6559/2546	386,729
8157/2538	1,818,354	3071/2547	334,529
5292/2539	168,380	928/2550	286,775
3369/2540	985,961	4352/2550	802,492
7228/2541	329,526	8271-8272/2550	1,805,895
2810-2811/2545	1,264,456	9357/2550	305,376
4716/2545	1,384,537	4751/2551	177,253
	ค่าเฉลี่ย = 700,161		
	ค่าสูงสุด = 1,818,354		
	ค่าต่ำสุด = 168,380		

หมายเหตุ ตัวเลขค่าเสียหายเป็นมูลค่า ณ ราคาปี พ.ศ. 2548

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 5.9 ค่าเสียหายรวมในกรณีทุพพลภาพของคดีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่	ค่าเสียหายทั้งหมด (บาท)	คำพิพากษาฎีกาที่	ค่าเสียหายทั้งหมด (บาท)
1196/2531	1,076,597	7292/2543	1,007,256
1195/2534	141,887	2580/2544	253,289
2416/2534	844,486	5751/2544	55,063
559/2535	391,941	4713/2545	601,497
2971/2537	429,239	6303/2547	9,002,358
75/2538	1,080,565	2341/2548	844,665
247/2538	2,396,314	5207/2550	634,324
4859/2538	804,435	6025/2550	1,661,627
628-629/2539	453,306	7673/2550	1,847,146
5220/2539	2,040,464	8388/2550	504,979
4130/2540	307,310	7823/2551	1,001,026
292/2542	351,912		
	ค่าเฉลี่ย = 1,205,726		
	ค่าสูงสุด = 9,002,358		
	ค่าต่ำสุด = 55,063		

หมายเหตุ ตัวเลขค่าเสียหายเป็นมูลค่า ณ ราคาปี พ.ศ. 2548

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

5.2.2 ค่าเสียหายที่ชดเชยให้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิต

5.2.2.1 การกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิต

ในกรณีการเสียชีวิต ค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิตมีหลายประเภท เช่น ค่าขาดแรงงานในครัวเรือน และค่าขาดไร้อุปการะ ศาลมีวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายแต่ละประเภทแตกต่างกัน ดังนี้

(1) ค่าขาดแรงงานในครัวเรือน

ในการกำหนดค่าขาดแรงงานในครัวเรือนซึ่งเป็นงานในครอบครัวที่ผู้ตายผูกพันอยู่ เช่น ค่าขาดแรงงานของแม่บ้าน ศาลมักจะกำหนดค่าเสียหายจากค่าใช้จ่ายในการจ้างคนมาทำงานแทน (Replacement cost) ส่วนการกำหนดค่าขาดแรงงานในอุตสาหกรรม นายจ้างสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากการขาดงานของผู้ตายได้เท่ากับเงินเดือนของผู้ตายที่นายจ้างได้จ่ายให้แก่ผู้ตายไปแล้วโดยที่ยังไม่ได้รับการทำงานตอบแทน โดยศาลจะกำหนดค่าเสียหายโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลย

(2) ค่าขาดไร้อุปการะ

โดยหลักการแล้ว ศาลควรกำหนดค่าขาดไร้อุปการะให้เท่ากับเงินที่ผู้อุปการะใช้เพื่อการเลี้ยงดูผู้ได้รับอุปการะ ทั้งนี้เพื่อรักษามาตรฐานการครองชีพของผู้ขาดไร้อุปการะไว้ในสภาพที่ใกล้เคียงกับที่เคยเป็นเมื่อผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ แต่ในทางปฏิบัติ ศาลใช้วิธีการเดียวกับการกำหนดค่าขาดรายได้ในอนาคตในกรณีของค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัย กล่าวคือ ศาลกำหนดให้ผู้ทำละเมิดจ่ายค่าขาดไร้อุปการะเป็นเงินก้อนเดียวและใช้วิธีการคำนวณโดยการนำค่าอุปการะต่อเดือน (ฐานเงิน) มาคูณกับระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะ ตัวอย่างเช่น ในคำพิพากษาฎีกาที่ 928/2550 ศาลกำหนดค่าขาดไร้อุปการะรวม 240,000 บาท ซึ่งมีค่าเท่ากับค่าขาดไร้อุปการะเดือนละ 2,000 บาท คูณระยะเวลาการขาดไร้อุปการะ 10 ปี หรือ 120 เดือน และคำพิพากษาฎีกาที่ 6559/2546 ศาลกำหนดค่าขาดไร้อุปการะรวม 360,000 บาท ซึ่งมีค่าเท่ากับค่าอุปการะเดือนละ 2,500 บาท คูณระยะเวลาการขาดไร้อุปการะ 12 ปี หรือ 144 เดือน (ดูตารางที่ 5.10 ประกอบ) อนึ่ง การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะตามวิธีการดังกล่าวมีข้อสมมติที่สำคัญว่า ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับค่าขาดไร้อุปการะคงที่ตลอดช่วงเวลาที่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งเป็นข้อสมมติที่อาจจะคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงไปบ้าง

ตารางที่ 5.10 วิธีคำนวณค่าขาดไร้อุปการะของศาลในคดีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่	ค่าขาดไร้อุปการะต่อเดือน (บาท)	ระยะเวลา (ปี)	ค่าขาดไร้อุปการะรวม (บาท)
928/2550	2,000	10	240,000
6559/2546	2,500	12	360,000
2810-2811/2545 (1)	1,200	23	331,200
887/2520	2,000	4	96,000

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะมีองค์ประกอบสองส่วน ได้แก่ ฐานเงินที่ใช้ในการคำนวณและระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะ ในการกำหนดฐานเงินที่ใช้ในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ ศาลมักจะพิจารณาจากรายได้หรือเงินเดือนในช่วงเวลาที่มีการละเมิดเป็นหลัก แต่ศาลอาจจะยังไม่มีหลักหรือวิธีการที่ชัดเจนและเป็นระบบในการกำหนดว่าฐานเงินควรจะมีค่าเท่าใด ดังเช่นในคดีตัวอย่างที่ 13 ผู้เสียชีวิตได้รับเงินเดือนสุดท้าย 5,260 บาท ศาลให้ค่าขาดไร้อุปการะแก่สามีของผู้เสียชีวิตเป็นเงินจำนวน 2,500 บาทต่อเดือน ซึ่งมีนัยว่าศาลมีข้อสมมติว่าหากผู้ที่เสียชีวิตยังมีชีวิตอยู่เธอจะใช้เงินเกือบครึ่งหนึ่งของเงินเดือนในการอุปการะเลี้ยงดูสามี ในคดีตัวอย่างที่ 14 ซึ่งศาลกำหนดค่าขาดไร้อุปการะในแต่ละเดือนให้แก่ทายาทของผู้ตายเท่ากับเงินเดือนของผู้ตาย (1,000 บาท) เป็นที่น่าสังเกตว่า การกำหนดค่าขาดไร้อุปการะดังกล่าวมีข้อสมมติว่า ผู้ตายไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนตัวและเงินออมเลย เงินทั้งหมดที่หามาได้ถูกใช้เพื่อการอุปการะเลี้ยงดูทายาท ซึ่งเป็นข้อสมมติที่อาจจะไกลเกินจริง และในคดีตัวอย่างที่ 15 ผู้เสียชีวิตมีเงินเดือนเดือนละ 50,000 บาท แต่ศาลกำหนดค่าขาดไร้อุปการะเพียงเดือนละ 3,000 บาท เนื่องจากผู้ขาดไร้อุปการะมีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่รวม 9 คน ในกรณีนี้คาดว่า ศาลคงจะคำนึงว่าผู้ขาดไร้อุปการะสามารถรับค่าอุปการะเลี้ยงดูเพิ่มเติมได้จากบุตรคนอื่นที่ยังมีชีวิต อย่างไรก็ดี ศาลไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เหตุใดศาลจึงกำหนดค่าอุปการะไว้ที่ 3,000 บาทต่อเดือน แทนที่จะเป็นจำนวนอื่น

คดีตัวอย่างที่ 13: คำพิพากษาฎีกาที่ 6559/2546

จำเลยขับรถชนท้ายรถกระบะที่แล่นอยู่ข้างหน้า และรถกระบะกระเด็นออกนอกช่องเดินรถเข้าไปในช่องทางตรงข้ามทำให้รถที่มีโจทก์ที่ 1 และ ผู้ตายซึ่งเป็นภริยาโจทก์ที่ 1 นั่งโดยสารมาเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลและผู้ตายถึงแก่ความตายในเวลาต่อมา โจทก์ทั้งสามมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดของจำเลย โดยศาลฎีกาพิพากษาค่าขาดไร้อุปการะให้แก่โจทก์ที่ 1 โดยพิจารณาว่า “ในขณะที่ถึงแก่ความตาย ผู้ตายมีอายุ 36 ปี 11 เดือน ผู้ตายเป็นลูกจ้างประจำของสำนักงานผู้บังคับการทหารอากาศดอนเมือง หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน ได้รับเงินเดือนสุดท้าย 5,260 บาท ผู้ตายเป็นภริยาโจทก์ที่ 1 และเป็นเหตุให้โจทก์ที่ 1 ต้องขาดไร้อุปการะจากผู้ตายซึ่งเป็นภริยา เมื่อได้พิจารณาตามฐานะของผู้ตายและฐานะของโจทก์ที่ 1 ที่จะพึงได้รับค่าอุปการะจากผู้ตายแล้ว ที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้โจทก์ที่ 1 ได้รับค่าขาดอุปการะ 1,000 บาทต่อเดือน เป็นเวลา 17 ปี เห็นจำนวนเงินเพียง 204,000 บาท นั้น ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย เห็นสมควรกำหนดค่าขาดไร้อุปการะที่ 1 ใหม่ เดือนละ 2,500 บาท แต่เป็นเวลา 12 ปี ตามระยะเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนด เป็นจำนวนเงิน 360,000 บาท”

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

คดีตัวอย่างที่ 14: คำพิพากษาฎีกาที่ 2650/2538

จำเลยขับรถยนต์บรรทุกรับจ้างในกิจการของจำเลยที่ 2 ด้วยความประมาทปราศจากความระมัดระวังเป็นเหตุให้ชนรถยนต์ของโจทก์ที่ 1 เสียหาย และบุตรของโจทก์ที่ 2 ถึงแก่ความตาย โจทก์ที่ 2 มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากจำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยประเด็นค่าขาดไร้อุปการะโดยคำนึงถึงปัจจัยดังนี้

"...ขณะเกิดเหตุผู้ตาย (บุตรของโจทก์) มีอายุ 18 ปี มีเงินเดือนเดือนละ 1,000 บาท ส่วนโจทก์ที่ 2 มีอายุ 54 ปี ดังนั้นที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าขาดไร้อุปการะให้แก่โจทก์ที่ 2 เดือนละ 1,000 บาท เท่ากับเงินเดือนที่ผู้ตายได้รับในแต่ละเดือนเป็นเวลา 10 ปี จึงเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีแล้ว..."

คดีตัวอย่างที่ 15: คำพิพากษาฎีกาที่ 4716/2545

โจทก์เป็นมารดาของผู้ตาย ยื่นฟ้องว่าผู้ตายเป็นผู้โดยสารมากับรถโดยสารที่จำเลยเป็นผู้ขับ จำเลยขับรถแซงคันอื่นกะทันหัน ขณะมีรถแล่นสวนจึงหักหลบทำให้รถพลิกคว่ำลงในคูน้ำเป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิต โจทก์มีสิทธิเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้น โดยศาลฎีกาตัดสินให้จำเลยชดเชยเงินค่าปลงศพ 40,000 บาท และค่าขาดไร้อุปการะแก่โจทก์เดือนละ 3,000 บาท เป็นเวลา 10 ปี ซึ่งศาลพิจารณาระยะเวลาในการขาดไร้อุปการะจากอายุของโจทก์ (78 ปี) แม้ว่าผู้ตายจะมีอายุ 40 ปี น่าจะสามารถทำงานได้ 20 ปี และการแพทย์เจริญ แต่ศาลก็ต้องคิดถึงโอกาสแห่งการมีชีวิตอยู่ของโจทก์ด้วยจึงกำหนดระยะเวลาในการขาดไร้อุปการะเพียง 10 ปี ส่วนจำนวนเงินค่าขาดไร้อุปการะต่อเดือน ศาลพิจารณาจากอาชีพและเงินเดือนผู้ตาย (ผู้ตายมีเงินเดือน 50,000 บาท อาชีพรับจ้างซ่อมรถยนต์และเครื่องไฟฟ้า) แต่เนื่องจากโจทก์มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่รวม 9 คน ศาลจึงกำหนดให้ค่าขาดไร้อุปการะให้โจทก์เดือนละ 3,000 บาท

ตารางที่ 5.11 แสดงค่าขาดไร้อุปการะและระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง จากการวิเคราะห์คดีตัวอย่างที่มีข้อมูลเพียงพอที่จะวิเคราะห์ได้ คณะผู้วิจัยตั้งข้อสมมติว่า ในการกำหนดระยะเวลาขาดไร้อุปการะ ศาลน่าจะกำหนดโดยการพิจารณาจากปัจจัยหลัก 2 ประการควบคู่กัน ได้แก่ อายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะ (ผู้เสียชีวิต) และระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ โดยศาลมักจะเปรียบเทียบระยะเวลาของตัวแปรทั้งสอง และจะกำหนดระยะเวลาขาดไร้อุปการะให้ตามระยะเวลาที่สั้นกว่า ตัวอย่างเช่น หากอายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะสั้นกว่าระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ ศาลก็จะกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะให้เท่ากับอายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะ

ในการกำหนดอายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะ ศาลจะพิจารณาถึงระยะเวลาการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่ โดยศาลมักจะกำหนดให้ผู้ตายมีรายได้ไปจนถึงอายุ 60 ปี และผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะไปจนกระทั่งผู้อุปการะมีอายุ 60 ปี (ถ้าผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่) ดังนั้นระยะเวลาการทำงานที่เหลืออยู่จะเท่ากับส่วนต่างระหว่าง 60 ปีกับอายุของผู้อุปการะเมื่อเสียชีวิต สำหรับกรณีที่ในขณะเสียชีวิตผู้อุปการะมีอายุเกิน 60 ปี ศาลยังคงถือว่าหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ เขาจะยังสามารถทำงานต่อไปได้อีกระยะเวลาหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในคำพิพากษาฎีกาที่ 887/2520 ผู้ตายมีอายุ 64 ปี ศาลกำหนดอายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะไว้เท่ากับ 4 ปี หรือจนถึงผู้ตายมีอายุ 68

ห้องสมุดกฤษฎีกา คณะนิติศาสตร์ www.library.coj.go.th

ปี อย่างไรก็ดี เนื่องจากในกรณีนี้มีกรณีตัวอย่างเพียงตัวอย่างเดียว จึงไม่สามารถสรุปได้ว่า การกำหนดในลักษณะนี้เป็นหลักที่ใช้กันโดยทั่วไปหรือไม่

ตารางที่ 5.11 ค่าขาดไร้อุปการะและระยะเวลาของการอุปการะที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่	รายได้ของผู้ตาย (บาท/เดือน)	อายุของผู้ตาย (ปี)	ความสัมพันธ์กับผู้ตาย	อายุของผู้ขาดไร้อุปการะ (คน)	ค่าขาดไร้อุปการะที่ศาลกำหนดให้ (บาท/เดือน)	ค่าขาดไร้อุปการะต่อรายได้ (%)	ระยะเวลาขาดไร้อุปการะ (ปี)
215/2513	450	NA (เป็นนักศึกษา)	NA	NA	200	44	10
887/2520	NA	64	ภรรยา	NA	2,000	NA	4
2650/2538	1,000	18	บิดาหรือมารดา	54	1,000	100	10
8157/2538	24,000	28	มารดา	51	10,000	42	10
3369/2540	8,317.75	50	ภรรยา	47	3,333	110	10
			บุตร	19 ปี 5 เดือน	1,429		7 เดือน
			บุตร	17 ปี 6 เดือน	1,200		2 ปี 6 เดือน
			บุตร	15 ปี	1,200		5
			บุตร	12 ปี 7 เดือน	1,191		7 ปี 5 เดือน
			บุตร (ทุพพลภาพ)	NA	833		10
2810-2811/2545	6,460	27	ภรรยา	NA	1,200	57	23
			บุตร	2	2,500		19
4713/2545	NA	NA (นักเรียน ม.ปลาย)	มารดา	49	2,500	NA	15
4716/2545	50,000	40	มารดา	78	3,000	6	10
6559/2546	5,260	37	สามี	NA	2,500	48	12
			บุตร	NA	1,000	19	5
			บุตร	NA	1,000	19	11
928/2550	NA	6	บิดา	NA	1,000	NA	10
			มารดา	NA	1,000		10
8271-8272/2550	ไม่ต่ำกว่า 1,000,000	45	มารดา	81	10,000	1 หรือน้อยกว่า	2
9357/2550	7,500	15	บิดา	43	1,500	20	17

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ในการกำหนดระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ ศาลมักจะพิจารณาถึงระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการอุปการะจากผู้ตาย ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามอายุของผู้ขาดไร้อุปการะและความสัมพันธ์กับผู้อุปการะ เช่น เป็นบิดามารดา เป็นสามีภรรยา หรือเป็นบุตร ดังรายละเอียดข้างล่าง อนึ่ง คดีที่จะใช้ยกตัวอย่างต่อไปนี้ล้วนเป็นคดีที่ศาลกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะตามระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าวสั้นกว่าอายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะ

ห้องสมุดวิทยานิพนธ์จุฬาฯ (www.library.car.ac.th)

- ในกรณีที่ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุมากกว่า 60 ปี ศาลจะกำหนดให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการอุปการะเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งยังไม่ชัดเจนว่าระยะเวลาดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นอย่างไร ใช่ถูกกำหนดจากอายุขัยของผู้ขาดไร้อุปการะหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ในคำพิพากษาฎีกาที่ 4716/2545 ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 78 ปี ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะเป็นเวลา 10 ปี จนถึงผู้ขาดไร้อุปการะอายุ 88 ปี ในกรณีคำพิพากษาฎีกาที่ 8271-8272/2550 ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 81 ปี แต่ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะเพียง 2 ปี เนื่องมาจากผู้ขาดไร้อุปการะได้เสียชีวิตเสียลงในระหว่างการพิจารณาคดี

- ในกรณีที่ผู้ขาดไร้อุปการะเป็นบิดามารดาหรือสามีภรรยา คณะผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ศาลมักจะกำหนดให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการอุปการะไปจนกระทั่งผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 60-65 ปี โดยมักจะกำหนดระยะเวลาขาดไร้อุปการะไว้ไม่น้อยกว่า 10 ปี ตัวอย่างเช่น ในคำพิพากษาฎีกาที่ 9357/2550 ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 43 ปี ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะจนกระทั่งอายุ 60 ปี คิดเป็นระยะเวลา 17 ปี ในคำพิพากษาฎีกาที่ 4713/2545 ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 49 ปี ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะจนกระทั่งอายุ 64 ปี คิดเป็นระยะเวลา 15 ปี ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2650/2538 ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 54 ปี ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะจนกระทั่งอายุ 64 ปี คิดเป็นระยะเวลา 10 ปี และในคำพิพากษาฎีกาที่ 8157/2538 ผู้ขาดไร้อุปการะมีอายุ 51 ปี ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะจนกระทั่งอายุ 61 ปี คิดเป็นระยะเวลา 10 ปี คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า หลักการข้างต้นเป็นหลักการที่อาจไม่มีหลักเหตุผลที่ชัดเจนรองรับหรืออาจมีเหตุผลสนับสนุนเพียงแต่ไม่ได้ระบุไว้ โดยศาลอาจจะมีความประสงค์ที่จะให้ค่าอุปการะจนกระทั่งผู้ขาดไร้อุปการะเสียชีวิต หรืออาจมีความประสงค์อื่นๆ ที่ไม่สามารถระบุได้จากการวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกา นอกจากนี้ ด้วยข้อจำกัดของจำนวนตัวอย่างคดีที่นำมาวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าหลักการข้างต้นเป็นหลักการที่ใช้โดยทั่วไปหรือไม่

- ในกรณีที่ผู้ขาดไร้อุปการะเป็นบุตร ศาลมักจะกำหนดให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการอุปการะไปจนกระทั่งอายุประมาณ 20 ปี (บรรลุนิติภาวะ) ตัวอย่างเช่น ในกรณีคำพิพากษาฎีกาที่ 2810-2811/2545 ผู้ขาดไร้อุปการะเป็นบุตรอายุ 2 ปี ศาลกำหนดว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะเป็นเวลา 19 ปี และในคำพิพากษาฎีกาที่ 3369/2540 ผู้ขาดไร้อุปการะเป็นบุตรจำนวน 5 คน ศาลกำหนดว่าบุตรแต่ละคนจะได้รับการอุปการะจนกระทั่งอายุ 20 ปี

5.2.2.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับความเสียหายต่อชีวิตพบว่า การกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตายของศาลมีข้อจำกัดที่สำคัญ 4 ประการ ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างไม่เหมาะสม และอาจไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ดังต่อไปนี้

(1) การคิดค่าขาดแรงงานในครัวเรือน

เช่นเดียวกับการกำหนดค่าขาดแรงงานในครัวเรือนในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ศาลมักกำหนดค่าขาดแรงงานในครัวเรือนในกรณีความเสียหายต่อชีวิตจากค่าจ้างคนมาทำงานแทน (Replacement cost) ซึ่งการกำหนดโดยใช้หลักดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยที่ต่ำเกินควร ตัวอย่างเช่น กรณีการเสียชีวิตของแม่บ้าน หรือสมาชิกครัวเรือนอื่นๆ

(2) การไม่คิดมูลค่าปัจจุบันและเงินเฟ้อในการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ

เช่นเดียวกับการคำนวณค่าใช้จ่ายและค่าขาดรายได้ในอนาคตในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ศาลใช้วิธีการในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู โดยนำค่าขาดไร้อุปการะรายเดือน (ฐานเงิน) มาคูณด้วยระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะ และกำหนดให้จำเลยจ่ายเงินจำนวนดังกล่าวในคราวเดียว ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ได้ให้ผลลัพธ์ออกมาในรูปของมูลค่าปัจจุบัน ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการชดเชยมากเกินไป นอกจากนี้ ในการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ ศาลไม่ได้คำนึงถึงอัตราเงินเฟ้อ ซึ่งอาจทำให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการชดเชยน้อยเกินไป

(3) การกำหนดฐานเงินที่ใช้ในการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ

ศาลมักจะกำหนดฐานเงินที่ใช้ในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะต่อเดือนให้เป็นสัดส่วนของเงินเดือนในช่วงที่เสียชีวิตของผู้ถูกทำละเมิด เช่น เงินเดือนเดือนสุดท้ายที่ได้รับก่อนผู้ถูกทำละเมิดเสียชีวิต วิธีการดังกล่าวมีปัญหาสำคัญ 2 ประการดังนี้ ปัญหาประการแรกคือ ในความเป็นจริงแล้ว เงินในส่วนที่ผู้อุปการะสามารถนำมาอุปการะเลี้ยงดูผู้ขาดไร้อุปการะนั้นมาจากเงินเดือนสุทธิหลังจากหักภาษีและเงินสมทบโครงการสวัสดิการต่างๆ แล้ว ดังนั้น การใช้เงินเดือนทั้งหมดมาเป็นฐานเงินในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะจึงเป็นการใช้ฐานเงินที่ใหญ่เกินควร ซึ่งจะทำให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการชดเชยมากกว่าที่เคยได้หากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ ปัญหาประการที่สองคือ ในการกำหนดฐานเงินที่ใช้ในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ ศาลมักจะพิจารณาจากรายได้หรือเงินเดือนในช่วงเวลาที่มีการละเมิดเป็นหลัก แต่อาจจะยังไม่มีหลักหรือวิธีการที่ชัดเจนและเป็นระบบเพียงพอในการกำหนดว่าฐานเงินควรจะมีค่าเท่าใด มีบางคำพิพากษาที่ศาลกำหนดให้ค่าขาดไร้อุปการะต่อเดือนมีค่าเท่ากับหรือสูงกว่าเงินเดือนของผู้เสียชีวิต (คำพิพากษาฎีกาที่ 3369/2540 และ 2650/2538 ดูรายละเอียดในตารางที่ 5.11) การกำหนดเช่นนี้มีนัยว่า ผู้ตายไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนตัวหรือเงินออมเลย เงินทั้งหมดที่หามาได้ถูกใช้เพื่อการอุปการะเลี้ยงดูทายาท หรือนอกจากผู้ตายไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนตัวและเงินออมแล้ว ผู้ตายยังต้องกู้ยืมเงินมาเป็นค่าขาดไร้อุปการะด้วย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีโอกาสเกิดขึ้นจริงค่อนข้างน้อย

(4) การกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะ

ดังที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น ศาลอาจจะกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะโดยการพิจารณาจากปัจจัยหลัก 2 ประการควบคู่กัน ได้แก่ อายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะ (ผู้เสียชีวิต) และระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ โดยศาลมักจะ

ห้องสมุดกรมบัญชีกลาง (www.dbrary.cgd.go.th)

เปรียบเทียบระยะเวลาของตัวแปรทั้งสอง และจะกำหนดระยะเวลาขาดไร้อุปการะให้ตามระยะเวลาที่สั้นกว่า ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะมีดังนี้

1) ศาลมักจะกำหนดให้ผู้ตายมีรายได้ไปจนถึงอายุ 60 ปี และผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะไปจนกระทั่งผู้อุปการะมีอายุ 60 ปี (ถ้าผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่) การใช้ข้อสมมติเช่นนี้อาจทำให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการชดเชยน้อยเกินไปหากผู้อุปการะ (ถ้ายังมีชีวิตอยู่) ยังทำงานอยู่แม้ว่าจะอายุ 60 ปีแล้ว ในทางกลับกัน ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการชดเชยมากเกินไปหากผู้อุปการะ (ถ้ายังมีชีวิตอยู่) เกษียณก่อนอายุ 60 ปี ดังนั้นศาลควรจะพิจารณาเป็นการเฉพาะ หากผู้เสียหายหรือจำเลยสามารถนำสืบพยานหลักฐานได้ว่าผู้อุปการะ (ถ้ายังมีชีวิตอยู่) มีแนวโน้มที่จะเกษียณอายุก่อนหรือหลังจากอายุ 60 ปี โดยหลักฐานที่นำสืบอาจได้แก่ สุขภาพ การศึกษา และหน้าที่การงานของผู้เสียชีวิต เป็นต้น

2) คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ในกรณีที่ผู้ขาดไร้อุปการะเป็นผู้ใหญ่หรือคนชรา หลักที่ศาลใช้ในการกำหนดระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่นั้นเป็นหลักการกว้างๆ ซึ่งไม่ได้ระบุเหตุผลรองรับอย่างชัดเจน หากศาลมีความประสงค์ที่จะให้ค่าอุปการะจนกระทั่งผู้ขาดไร้อุปการะเสียชีวิต ก็ควรกำหนดว่าจะให้ค่าขาดไร้อุปการะจนถึงอายุขัยเฉลี่ยของบุคคลที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกับผู้ขาดไร้อุปการะ ยกเว้นว่าผู้เสียหายจะสามารถนำสืบได้ว่าผู้ขาดไร้อุปการะจะสามารถมีอายุอยู่ได้เกินกว่าอายุขัยเฉลี่ย เนื่องจากมีสุขภาพแข็งแรงมาโดยตลอดหรือสาเหตุทางด้านพันธุกรรม เป็นต้น หรือผู้ทำละเมิดจะสามารถนำสืบได้ว่าผู้ขาดไร้อุปการะมีแนวโน้มที่จะมีอายุขัยน้อยกว่าอายุขัยเฉลี่ย เนื่องจากมีโรคประจำตัวหรือมีปัญหาด้านสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้การกำหนดระยะเวลาของการอุปการะโดยปราศจากหลักการที่ชัดเจนและเหมาะสมอาจทำให้ผู้ขาดไร้อุปการะได้รับการชดเชยมากหรือน้อยเกินไปได้ แล้วแต่กรณี

(5) การไม่ชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของทายาท

การละเว้นการชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของทายาทจะทำให้เกิดผลเสียในลักษณะเดียวกันกับการละเว้นการชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของตัวผู้ตายเอง กล่าวคือจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการเสียชีวิตของเด็กและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินค่อนข้างต่ำ เนื่องจากฐานเงินที่ใช้ในการคำนวณค่าเสียหายประเภทต่างๆ มักมีมูลค่าต่ำ นอกจากนี้ การละเว้นการชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของตัวผู้ตายเองยังอาจทำให้เกิดผลเสียต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย โดยหากความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากขึ้น บุคคลที่มีเหตุผลจะกลับมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่น้อยลง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการเสียชีวิตจะไม่สามารถทำได้ตามกฎหมาย แต่ศาลยังมีช่องทางในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินในกรณีการเสียชีวิตของเด็กหรือผู้มีรายได้น้อยให้สูงขึ้นเพื่อชดเชยกับการไม่ให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ทั้งนี้เนื่องจากมีคำพิพากษาฎีกาในอดีตซึ่งระบุไว้ว่า ในการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะให้แก่ผู้เสียหาย ศาลไม่จำเป็นต้อง

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lib.chula.ac.th)

พิจารณาว่าในขณะก่อนถูกละเมิด[4] และไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้ตายมีรายได้จริงหรือไม่ และจะมีรายได้ในอนาคตหรือไม่[5] ดังนั้น ศาลจึงสามารถกำหนดค่าขาดไร้อุปการะในกรณีดังกล่าวให้มากกว่าความเป็นจริงได้ เพื่อช่วยให้การชดเชยความเสียหายมีความครบถ้วนและเป็นธรรมมากขึ้น และช่วยบรรเทาผลกระทบทางลบที่มีต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม

5.3 การคิดค่าเสียหายต่อเสรีภาพ

ในกรณีความเสียหายต่อเสรีภาพ กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ทั้งค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ค่าชดเชยการขาดแรงงาน และค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นผลมาจากความเสียหายต่อเสรีภาพ เช่น ค่าเสียหายต่อจิตใจ และค่าเสียเสรีภาพ เป็นต้น

5.3.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อเสรีภาพ

จากการวิเคราะห์คดีตัวอย่างที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ค่าชดเชยการขาดแรงงานในครัวเรือนและในอุตสาหกรรม พบว่า ศาลใช้วิธีการเดียวกับการกำหนดค่าขาดแรงงานในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อชีวิต และร่างกายและอนามัย ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ศาลใช้หลักวิธีการเดียวกับการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย กล่าวคือ ศาลมักจะคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการทำละเมิดเป็นสำคัญ และไม่พบหลักฐานว่าศาลมีวิธีการกำหนดที่เป็นระบบและมีหลักเหตุผลที่ชัดเจนเพียงพอรองรับ ดังจะเห็นได้จากคดีตัวอย่างที่ 16 และ 17 ซึ่งในทั้งสองคดีนี้ศาลฎีกาพิจารณาค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจากการนำสืบคดีของทั้งสองฝ่ายประกอบกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ศาลได้สรุปว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์กำหนดไว้นั้นไม่เหมาะสม และได้ใช้ดุลพินิจในการแก้ไขค่าเสียหายดังกล่าวให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยไม่ได้ให้เหตุผลหรืออธิบายหลักในการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวไว้

ห้องสมุดกฎหมาย สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

[4] คำพิพากษาฎีกาที่ 5129/2546

[5] คำพิพากษาฎีกาที่ 412-413/2515 และ 5129/2546 ตามลำดับ

คดีตัวอย่างที่ 16: คำพิพากษาฎีกาที่ 2253/2539

จำเลยมีตำแหน่งเป็นสมุห์บัญชีของธนาคารย่อมมีความชำนาญในการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อของลูกค้ามากกว่าบุคคลธรรมดา แต่จำเลยไม่ใช้ความระมัดระวังให้เพียงพอแล้วให้การต่อพนักงานสอบสวนว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายเช็คคล้ายลายมือโจทก์ ซึ่งถือเป็นการยืนยันว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายเช็คเป็นลายมือชื่อของโจทก์นั่นเอง คำให้การในชั้นสอบสวนของจำเลยจึงเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาแก่โจทก์ และโจทก์ถูกควบคุมตัว ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเสรีภาพและชื่อเสียงของโจทก์โดยตรงโจทก์ย่อมมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย เมื่อศาลฎีกาพิเคราะห์ถึงระยะเวลาที่โจทก์ถูกจับและถูกควบคุมตัวจนถึงได้รับการประกันตัวเป็นเวลาเพียงประมาณ 5-6 ชั่วโมง ประกอบกับหลังเกิดเหตุถูกจับแล้ว โจทก์ซึ่งเป็นนักธุรกิจก็ยังได้รับการประกาศเกียรติคุณรางวัลเกียรติยศนักธุรกิจดีเด่น แสดงให้เห็นว่าการที่จำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์นั้นมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงนัก การที่โจทก์ขอค่าเสียหายเกี่ยวกับการเสื่อมเสียเสรีภาพ 1,000,000 บาท และเสื่อมเสียชื่อเสียง 1,000,000 บาทนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าสูงเกินไปเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายทั้งสองส่วนนี้ให้รวม 300,000 บาท

คดีตัวอย่างที่ 17: คำพิพากษาฎีกาที่ 3782/2542

"...จำเลยได้กระทำอนาจารโจทก์ด้วยการจับแขนทั้งสองข้างของโจทก์ดึงเข้ามาเพื่อกอดจูบโดยโจทก์อยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ และใช้กำลังประทุษร้ายบีบคอโจทก์ เพื่อยอมให้จำเลยกระทำอนาจารโจทก์จนโจทก์มีเลือดออกจมูก และได้รับบาดเจ็บตามร่างกายหลายแห่งเป็นอันตรายแก่กาย และจำเลยได้หน่วงเหนี่ยวกักขังโจทก์โดยจำเลยใช้มือทั้งสองข้างดึงตัวและดึงผมของโจทก์ไว้ไม่ให้ลงจากรถยนต์ ทำให้โจทก์ปราศจากเสรีภาพในร่างกาย..."

"...เป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่า โจทก์มีอาการป่วยทางจิตโดยมีอาการซึมเศร้า เพราะถูกกระทบกระเทือนทางจิตใจ เมื่อคำนึงถึงสาเหตุที่โจทก์ถูกจำเลยใช้กำลังกายประทุษร้ายเพื่อกระทำอนาจารโจทก์ซึ่งเป็นหญิงสาว โจทก์ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างแน่นอน และคำเบิกความของนายแพทย์ปราโมทย์ที่ว่าหากโจทก์ไม่รับการรักษาทันทีแล้วโจทก์อาจฆ่าตัวตายได้นั้น ถือว่าเป็นความเห็นทางการแพทย์ หาใช่เป็นการคาดเดา...

"...ส่วนความเสียหายเกี่ยวกับชื่อเสียงและเกียรติยศนั้น แม้โจทก์จะมิได้นำคู่รักของโจทก์หรือบุคคลอื่นมาเบิกความเป็นพยานก็ตาม แต่คดีก็ได้ความว่า หลังจากจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์จนจำเลยถูกฟ้องถูกลงโทษทั้งทางอาญาและทางวินัยแล้ว โจทก์ก็มิได้แต่งงานกับคนรักของโจทก์ และน่าเชื่อว่า เมื่อเกิดเหตุคดีนี้ขึ้นมาโจทก์จะต้องได้รับความเสียหายทางเกียรติยศและชื่อเสียง และมีผลกระทบโดยตรงต่อตำแหน่งหน้าที่การงานของโจทก์อย่างแน่นอน..."

"...ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยชดใช้ความเสียหายทางกายและจิตใจเป็นเงิน 200,000 บาท นั้น เห็นว่า สมควรแล้วส่วนที่กำหนดให้จำเลยชดใช้ความเสียหายด้านชื่อเสียงและเกียรติยศเป็นเงิน 100,000 บาทนั้น เห็นว่า สูงเกินไปเห็นสมควรลดลงมาเป็น 75,000 บาท รวมเป็นค่าเสียหายที่จำเลยต้องชำระให้โจทก์เป็นเงินทั้งสิ้น 275,000 บาท..."

ห้องสมุดเทคนิคการวิเคราะห์กฎหมายและยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

5.3.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีความเสียหายต่อเสรีภาพ

เนื่องจากวิธีการที่ศาลใช้กำหนดค่าขาดแรงงานในครัวเรือนและในอุตสาหกรรมในกรณีนี้เหมือนกับวิธีการที่ใช้ในการกำหนดค่าขาดแรงงานในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อชีวิต และร่างกายและอนามัย ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ศาลมักกำหนดค่าขาดแรงงานในครัวเรือนจากค่าจ้างคนมาทำงานแทน (Replacement cost) ซึ่งการกำหนดโดยใช้หลักดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยที่ต่ำเกินควร ในส่วนของข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นคล้ายคลึงกับปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย กล่าวคือ การขาดวิธีการที่ชัดเจนและเป็นระบบเพียงพอในการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินทำให้ผู้พิพากษาจำเป็นต้องกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยอาศัยดุลพินิจเป็นหลัก ซึ่งแน่นอนว่าผู้พิพากษาแต่ละท่านอาจมีทัศนคติและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวอาจส่งผลให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดให้ในคดีที่มีพฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิดใกล้เคียงกันมีความแตกต่างกันมาก ซึ่งจะทำให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดมีลักษณะไม่แน่นอนและคาดเดาได้ยาก จนทำให้บุคคลที่มีเหตุผลอาจจะไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

5.4 การคิดค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน

ในกรณีความเสียหายต่อทรัพย์สิน กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้เฉพาะค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น เช่น การชดใช้ด้วยราคาทรัพย์ ค่าซ่อม ค่าเสื่อมราคา และค่าเสียหายอื่นอื่นๆ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความเสียหายต่อทรัพย์สิน

5.4.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน

โดยหลักการแล้ว ศาลมักจะกำหนดค่าเสียหายต่อทรัพย์สินให้มากพอที่ทำให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น ในทางปฏิบัติ หากทรัพย์สินได้รับความเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้ ศาลมักจะกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับราคาตลาดของทรัพย์สินดังกล่าวในช่วงเวลาที่เกิดความเสียหาย แต่ในกรณีที่ทรัพย์สินที่สูญเสียไปได้ถูกใช้งานมาก่อนที่จะถูกทำละเมิด ศาลจะนำราคาตลาดในปัจจุบันของทรัพย์สินดังกล่าวมาหักออกด้วยค่าเสื่อมซึ่งเกิดจากการใช้งาน ดังเช่นในคดีตัวอย่างที่ 18 ซึ่งจำเลยประมาทเป็นเหตุให้เครื่องบินตก จนได้รับความเสียหายและไม่สามารถใช้งานได้อีก ศาลกำหนดให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายของเครื่องบินเท่ากับราคาเครื่องบินในช่วงเวลาที่เกิดความเสียหายหักด้วยค่าเสื่อมตามอายุการใช้งานของเครื่อง

ห้องสมุดกฎหมายและนิติศาสตร์ จุฬาฯ www.library.law.chula.ac.th

คดีตัวอย่างที่ 18: คำพิพากษาฎีกาที่ 3491/2546

จำเลยเป็นนักเรียนการบิน จำเลยกระทำโดยประมาทปราศจากความระมัดระวัง นำเครื่องบินดังกล่าวของโจทก์ขึ้นทำการฝึกบินโดยไม่ได้ขออนุญาตและไม่ได้รับอนุญาตจากครูการบิน ทั้งไม่ได้ตรวจตราความสมบูรณ์เรียบร้อยของเครื่องบิน ไม่ได้ตรวจน้ำมันเชื้อเพลิงว่ามีเพียงพอสำหรับการฝึกบินในครั้งนี้หรือไม่ จำเลยทำการบินจนน้ำมันเชื้อเพลิงในถังด้านขวาหมดทำให้เครื่องยนต์ดับเป็นเหตุให้เครื่องบินตกได้รับความเสียหายไม่สามารถซ่อมแซมได้ โจทก์ซื้อเครื่องบินลำเกิดเหตุมาเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2533 ในราคา 3,899,087 บาท แต่ขณะเกิดเหตุเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2538 เครื่องบินเช่นลำเกิดเหตุมีราคาลำละ 4,717,898 บาท ศาลฎีกาพิพากษาให้ การคำนวณราคาตั้งจากราคา 4,717,898 บาท (ราคาซื้อ ณ ปัจจุบัน) และหักค่าเสื่อมตามอายุการใช้งานของเครื่อง

ในกรณีที่ทรัพย์สินได้รับความเสียหายบางส่วน ซึ่งถ้าได้รับการซ่อมแซมก็จะสามารถใช้งานได้ดังเดิม แต่อาจมีสภาพบางอย่างไม่เหมือนเดิม ศาลมักจะกำหนดให้จำเลยชดใช้ค่าซ่อมแซมพร้อมด้วยค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สิน จากการวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องพบว่า ในส่วนของค่าซ่อมแซม ศาลจะกำหนดค่าซ่อมทรัพย์สินโดยพิจารณาจากหลักฐานใบรับรองการจ่ายค่าซ่อมเป็นหลัก ในส่วนค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สิน ศาลมักจะพิจารณาว่าการทำละเมิดเป็นเหตุให้ทรัพย์สินมีมูลค่าลดลงหรือไม่ และถ้าศาลเห็นว่าการละเมิดมีผลทำให้ทรัพย์สินมีมูลค่าลดลง ศาลก็จะกำหนดให้จำเลยชดเชยค่าเสื่อมราคาให้แก่ผู้ถูกทำละเมิดด้วย อย่างไรก็ดี จากการวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาในคดีที่มีการชดเชยค่าเสื่อมราคา ไม่พบว่าศาลได้อธิบายวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาและแจกแจงรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการกำหนดค่าเสื่อมราคาไว้ ดังในคดีตัวอย่างที่ 19 คณะผู้วิจัยจึงไม่สามารถระบุได้ว่าศาลมีวิธีการกำหนดค่าเสื่อมราคาอย่างไร

คดีตัวอย่างที่ 19: คำพิพากษาฎีกาที่ 3888/2545

ระหว่างที่รถยนต์ของโจทก์ซ่อมอยู่ที่อู่ของจำเลย จำเลยได้ขับรถของโจทก์ไปชนได้รับความเสียหาย ศาลฎีกากำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ดังต่อไปนี้ ค่าซ่อมรถยนต์ 210,000 บาท ค่าเสื่อมสภาพและเสื่อมราคา 40,000 บาท โดยศาลได้ระบุเหตุผลไว้ว่า แม้รถจะได้รับการซ่อมแล้ว แต่ก็ย่อมมีการเสื่อมสภาพและเสื่อมราคาลงไปบ้าง แต่ค่าเสื่อมราคาที่เรียก 100,000 บาทสูงเกิน จึงกำหนดให้เท่ากับ 40,000 บาท

5.4.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีความเสียหายต่อทรัพย์สิน

ในกรณีที่ทรัพย์สินเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้ การกำหนดค่าเสียหายโดยใช้ราคาตลาดในช่วงเวลาที่เกิดความเสียหายอาจจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยน้อยเกินไปในบางกรณี ทั้งนี้เนื่องจากราคาของทรัพย์สินอาจขยับตัวสูงขึ้นจนทำให้ค่าเสียหายที่ได้รับไม่เพียงพอที่จะซื้อทรัพย์สินใหม่มาทดแทนทรัพย์สินที่เสียหายได้

ในกรณีของทรัพย์สินบางอย่างที่ไม่สามารถหาซื้อได้ในตลาดทั่วไปหรืออาจไม่มีการซื้อขายในตลาดเลย ตัวอย่างเช่น วัตถุโบราณ และภาพเขียนเก่าแก่จากศิลปินที่มีชื่อเสียง เป็นต้น หากศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับราคาของสินค้าที่คล้ายคลึงกันหรือประเภทเดียวกันซึ่งมีการซื้อขายในตลาด

ห้องสมุดวิจัยเศรษฐศาสตร์ (ศูนย์วิจัย)
Research Library (TDRI)

ทั่วไป ผู้เสียหายก็จะไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม เนื่องจากค่าเสียหายที่ได้รับมักไม่เพียงพอหรือไม่สามารถทำให้ผู้เสียหายได้ทรัพย์สินที่เสียหายไปกลับคืนมา และทรัพย์สินที่คล้ายคลึงซึ่งสามารถซื้อได้ในตลาดทั่วไปก็มักจะมีคุณค่าต่ำกว่าทรัพย์สินที่เสียหายไป ในกรณีนี้ ค่าเสียหายที่เหมาะสมควรจะเท่ากับมูลค่าส่วนตัว (Subjective value) ที่ผู้เสียหายให้แก่ทรัพย์สินที่เสียหายไป

คณะผู้วิจัยพบว่า มีคดีที่ศาลควรจะกำหนดค่าเสียหายจากมูลค่าส่วนตัวที่ผู้เสียหายให้แก่ทรัพย์สินที่เสียหายไป แต่ศาลกลับไม่ได้กำหนดเช่นนั้น จึงทำให้ไม่สามารถชดเชยให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วน ในคดีตัวอย่างที่ 20 โจทก์ถูกทำละเมิดทำให้ปลาแฟนซีคาร์พ 7 ตัวที่โจทก์เลี้ยงไว้ตาย ปลาแฟนซีคาร์พดังกล่าวเป็นปลาพันธุ์ดี ซึ่งนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น และเคยได้รับรางวัลจากการประกวด จึงไม่ใช่ปลาแฟนซีคาร์พที่มีซื้อขายในตลาดทั่วไป ศาลกำหนดค่าเสียหายให้แก่ปลาแฟนซีคาร์พตัวละ 100,000 บาท โดยระบุว่าเป็นมูลค่าที่สูงกว่าราคาปกติของปลาแฟนซีคาร์พทั่วไปในท้องตลาด แต่เนื่องจากมีข้อมูลปรากฏในคำพิพากษาว่า เคยมีผู้มาขอซื้อปลาแฟนซีคาร์พดังกล่าวในราคาตัวละ 150,000 บาท แต่โจทก์ไม่ขาย ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามูลค่าส่วนตัวของโจทก์ที่ให้แก่ปลาแฟนซีคาร์พแต่ละตัวน่าจะมากกว่า 150,000 บาท มิฉะนั้นโจทก์คงจะขายปลาดังกล่าวไปแล้ว ในกรณีนี้ แม้ศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่าราคาตลาดแล้วแต่ค่าเสียหายดังกล่าวก็ยังต่ำกว่ามูลค่าส่วนตัวของโจทก์ ซึ่งมีนัยว่าโจทก์ได้รับค่าเสียหายน้อยเกินไป

คดีตัวอย่างที่ 20: คำพิพากษาฎีกาที่ 6392/2545

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 1 รับเหมาก่อสร้างอาคารสำนักงานจอดรถยนต์ โดยมีแนวเขตที่ดินของตัวอาคารติดกับแนวเขตที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านของบิดามารดาโจทก์ การก่อสร้างทำให้มีเศษวัสดุก่อสร้างตกหล่นเข้าไปในบริเวณบ้านดังกล่าวและบ่อปลา เป็นเหตุให้ปลาแฟนซีคาร์พที่โจทก์เลี้ยงในบ่อตาย

ศาลกำหนดมูลค่าของปลาแฟนซีคาร์พ 7 ตัวเท่ากับ 700,000 บาท (ตัวละ 100,000 บาท) เนื่องจากปลาแฟนซีคาร์พ 7 ตัวของโจทก์เป็นปลาพันธุ์ดี นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น โจทก์เลี้ยงดูปลาอย่างดีมีบ่อเลี้ยงปลาที่ดีทั้งระบบนิเวศน์ ระบบพักน้ำและระบบระบายน้ำที่ดี ปลาทั้งเจ็ดตัวโจทก์เคยส่งเข้าประกวดและชนะได้รับรางวัล ทั้งขณะเกิดเหตุปลาทั้งเจ็ดตัวมีคุณภาพดี ความยาวลำตัว 60 เซนติเมตรขึ้นไปทุกตัว เมื่อคำนึงถึงราคาปลาที่โจทก์ซื้อมา ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าบำรุงดูแลรักษาตลอดจนระยะเวลาที่โจทก์ใช้ในการเลี้ยงดูปลาจนถึงวันที่ปลาตายเป็นเวลาเกินกว่า 6 ปีประกอบกับปลาของโจทก์ทั้งเจ็ดตัวเป็นปลาที่โจทก์ส่งเข้าประกวดและได้รับรางวัลทุกตัวจนมีผู้เสนอขอซื้อในราคาตัวละ 150,000 บาท ย่อมเป็นปลาที่โจทก์ภาคภูมิใจและมีค่าอย่างสูงในด้านจิตใจของโจทก์ จึงไม่อาจนำราคาปกติของปลาแฟนซีคาร์พทั่วไปในท้องตลาดมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายได้

5.5 การคิดค่าเสียหายต่อสิทธิอื่น ๆ

ในกรณีของความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ[6] กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้ผู้ทำละเมิดชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เป็นตัวเงินอันเกิดขึ้นจากการถูกละเมิดสิทธิ นอกจากนี้ ศาลยัง

[6] สิทธิที่นอกเหนือจากสิทธิในร่างกายและอนามัย ชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน และชื่อเสียงเกียรติคุณ

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.coj.go.th)

สามารถสั่งให้ผู้ทำละเมิดหยุดการกระทำซึ่งเป็นการละเมิดต่อสิทธิของผู้เสียหาย มิฉะนั้นจะต้องจ่ายค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายไปจนกว่าจะหยุดทำละเมิด

5.5.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อสิทธิอื่น ๆ

โดยทั่วไปแล้ว ศาลมักจะกำหนดค่าเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ ให้มากพอที่จะทำให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น โดยศาลอาจกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับประโยชน์ที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปจากการถูกละเมิดสิทธิ หรืออาจกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับต้นทุนของการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้เป็นจำนวนใดนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นกับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำมาแสดง นอกจากนี้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ไกลจากเหตุมากน้อยเพียงใดประกอบการพิจารณากำหนดค่าเสียหายด้วย ดังในคดีตัวอย่างที่ 21

คดีตัวอย่างที่ 21: คำพิพากษาฎีกาที่ 1013/2550

จำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคลอาคารชุดได้ออกระเบียบห้ามมิให้โจทก์นำรถยนต์เข้ามาจอดในที่จอดรถยนต์ตามสัญญาขาย ทำให้เกิดความสะดวกแก่โจทก์ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ โจทก์ต้องนำรถยนต์ไปจอดในสถานที่อื่น จนต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น อันถือเป็นการขัดขวางสิทธิใช้สอยทรัพย์สินตามสัญญาขายห้องชุดของโจทก์ ถือได้ว่าเป็นการจงใจกระทำละเมิดต่อโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย จำเลยจึงต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์

ในคดีนี้โจทก์เรียกค่าเสียหายจากการมิได้ใช้ที่จอดรถยนต์ตามสัญญาขาย และต้องนำรถยนต์ไปจอดในสถานที่อื่น เป็นเงินเดือนละ 3,000 บาท ต่อที่จอดรถยนต์ 1 ที่ เท่ากับจำนวนค่าเช่าที่โจทก์ได้จ่ายไปจริงตามใบเสร็จรับเงิน จึงถือว่าเป็นอัตราที่เหมาะสมแล้ว แต่ที่โจทก์เรียกค่าเสียหายในการที่ไม่ได้ใช้ที่จอดรถยนต์รวม 5 ที่นั้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยยินยอมให้โจทก์ใช้ที่จอดรถยนต์ 1 ที่ โจทก์จึงมิได้ใช้ที่จอดรถยนต์เพียง 4 ที่ และปรากฏข้อเท็จจริงตามใบเสร็จรับเงินด้วยว่า โจทก์เช่าที่จอดรถยนต์ของบุคคลอื่นเพื่อใช้แทนที่จอดรถยนต์ของโจทก์เพียง 2 ที่ โจทก์จึงเสียหายจริงเป็นเงิน 6,000 บาท ต่อเดือน

ส่วนที่จอดรถยนต์อีก 2 ที่ ที่โจทก์เรียกค่าเสียหายมาในอัตราเดียวกันทำนองว่าเป็นผลประโยชน์ที่โจทก์จะได้รับหากนำออกให้บุคคลอื่นเช่านั้น ศาลเห็นว่า เป็นเพียงการคาดคะเนของโจทก์ ซึ่งไม่แน่นอนว่าโจทก์จะได้รับผลประโยชน์ตามนั้นจริงหรือไม่ จึงเห็นควรไม่กำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้แก่โจทก์

5.5.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีความเสียหายต่อสิทธิอื่น ๆ

ในบางกรณี ความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ อาจนำมาซึ่งความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ ตัวอย่างเช่น ในการถูกบุกรุกที่ดิน ผู้ถูกละเมิดอาจจะได้รับความเสียหายทางจิตใจ เช่น เกิดความเครียดและความวิตกกังวล อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเกิดขึ้นจริง แต่กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน การยกเว้นการชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยน้อยเกินไปแล้ว ยังอาจไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

5.6 การคิดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ

ในกรณีความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณและค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้อันมีสาเหตุมาจากการเสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติคุณ โดยถือว่าความเสียหายต่อชื่อเสียงและเกียรติคุณเป็นความเสียหายที่สามารถคิดมูลค่าในรูปของตัวเงินได้

5.6.1 การกำหนดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ

(1) ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ

ในการกำหนดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ ศาลมักจะกำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด โดยศาลมักกำหนดค่าเสียหายโดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญ เช่น ระดับความมีชื่อเสียง และความเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม (ดูในคดีตัวอย่างที่ 22) โดยผู้เสียหายที่มีชื่อเสียงมากกว่าหรือเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมมากกว่ามักจะได้รับค่าเสียหายมากกว่าผู้เสียหายที่มีชื่อเสียงน้อยกว่าหรือเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมน้อยกว่า

คดีตัวอย่างที่ 22: คำพิพากษาฎีกาที่ 3275/2545

"...มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยที่ 1 ประการต่อไปว่า ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดมานั้นสูงเกินไปหรือไม่ เห็นว่า โจทก์ได้รับคัดเลือกให้เป็นนางสาวไทยและนางงามจักรวาล เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ การกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 ทำให้โจทก์เสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติยศของโจทก์ ของวงศ์ตระกูล ตลอดจนอาชีพและหน้าที่การงาน ที่ศาลล่างทั้งสองกำหนดค่าสินไหมทดแทนมานั้นเหมาะสมแล้ว ฎีกาของจำเลยที่ 1 ฟังไม่ขึ้น..."

ตารางที่ 5.12 แสดงค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง เราจะสังเกตเห็นว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้ในแต่ละคดีมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก อยู่ระหว่าง 1 หมื่นถึง 5 ล้านบาท ข้อสังเกตเบื้องต้นที่คณะผู้วิจัยพบจากการวิเคราะห์ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณในคดีตัวอย่างคือ ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณจะมีค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่ระดับความมีชื่อเสียงของผู้เสียหาย กล่าวคือ หากผู้เสียหายเป็นบุคคลที่เป็นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ เช่น นักการเมืองอาวุโส (คำพิพากษาฎีกาที่ 4595/2543) นางงามจักรวาล (คำพิพากษาฎีกาที่ 3275/2545) และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (คำพิพากษาฎีกาที่ 5782/2540) จะได้รับค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณมากกว่าผู้เสียหายในคดีอื่นๆ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์ข้างต้นจะทำให้ทราบว่าค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณจะขึ้นอยู่กับระดับความมีชื่อเสียงของผู้เสียหายและความเป็นที่รู้จักของผู้เสียหาย แต่จากการศึกษาคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยไม่พบว่าศาลใช้วิธีการใดในการคำนวณค่าเสียหายดังกล่าว แต่มีความเป็นไปได้ว่า การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวน่าจะอาศัยดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ

สำนักวิจัยและวิเคราะห์การยุติธรรม (www.ijr.or.th)

ตารางที่ 5.12 ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณที่ศาลกำหนดให้ในคดีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่	ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงและเกียรติคุณ (บาท)	อาชีพ
197/2522	10,000	รองผู้อำนวยการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล
1898/2522	60,000 (ชดเชยให้แก่รายได้ที่ลดลง)	ไม่ได้ระบุไว้ในคำพิพากษาฎีกา
1590/2528	50,000	ผู้ว่าราชการจังหวัด
5278/2531	50,000	นักการเมือง
3023/2533	50,000	นักการเมือง
3829/2533	400,000	ห้างหุ้นส่วนจำกัด
104/2534	20,000	ข้าราชการ
3805/2537	200,000	ผู้อำนวยการองค์การสื่อสารมวลชน
121/2539	300,000	หน่วยงานราชการ (ศูนย์ประสานงานทหารกองหนุนแห่งชาติ หรือกนช.)
5782/2540	500,000	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
1479/2542	50,000	ผู้อำนวยการบำรุงรักษา การประปานครหลวง
976/2543	25,000	ข้าราชการ
4595/2543	5,000,000	นักการเมืองอาวุโส
3275/2545	1,000,000	นางงามจักรวาล นางแบบ
1712/2551	400,000	โรงพยาบาลเอกชน

ที่มา: คำพิพากษาฎีกาซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

(2) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้

หากการเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติคุณนำมาซึ่งการขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ศาลมักจะชดเชยค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ให้เท่ากับผลประโยชน์ที่ผู้เสียหายสูญเสียไป ทั้งนี้ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้มักถูกกำหนดขึ้นบนพื้นฐานของพยานหลักฐานสนับสนุนที่มีความน่าเชื่อถือ

5.6.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในกรณีความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ

จากการวิเคราะห์คดีตัวอย่างพบว่า แม้ว่าศาลจะมีหลักในการกำหนดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ศาลอาจยังไม่มีวิธีการกำหนดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณที่ชัดเจนและเป็นระบบเพียงพอ ในทางปฏิบัติ ศาลมักกำหนดค่าเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณโดยอาศัยดุลพินิจเป็นหลัก ซึ่งแน่นอนว่าผู้พิพากษาแต่ละท่านอาจมีทัศนคติและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวอาจส่งผลให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดให้ในคดีที่มีพฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิดใกล้เคียงกันมีความแตกต่างกันมาก ซึ่งจะทำให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดมีลักษณะไม่แน่นอนและคาดเดาได้ยาก จนทำให้บุคคลที่มีเหตุผลอาจจะไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

ห้องสมุดกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี www.library.coj.go.th

5.7 การคิดดอกเบี้ยในหนี้ละเมิด

แม้กฎหมายจะกำหนดไว้ว่า หนี้ละเมิดเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่มีการทำละเมิด แต่โดยทั่วไปแล้ว ผู้เสียหายจะยังไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างครบถ้วน ณ วันที่ถูกทำละเมิด ผู้เสียหายจะต้องรอจนกว่าศาลจะตัดสินให้มีการชดเชยค่าเสียหาย และจะได้รับการชดเชยครบถ้วนเมื่อผู้ทำละเมิดได้จ่ายค่าเสียหายเรียบร้อยแล้ว การรอคอยในช่วงเวลาระหว่างวันที่เกิดความเสียหายและวันที่มีการชำระค่าเสียหายจริงหรือที่เรียกว่าระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้ละเมิดนั้นมีต้นทุนเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ต้นทุนดังกล่าวคือต้นทุนค่าเสียโอกาสในการนำค่าเสียหายไปลงทุนแสวงหาผลตอบแทนในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำเงินไปฝากธนาคาร หรือลงทุนในสินทรัพย์อื่นๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาล หรือตราสารหนี้อื่นๆ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ละเมิดต้องชดใช้ค่าเสียหายพร้อมดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันที่ถูกทำละเมิดจนถึงวันที่มีการชำระค่าเสียหายจริง การกำหนดอัตราดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมาก เพราะอาจทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้ทำละเมิดกับผู้เสียหายได้ การกำหนดดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดของศาลไทยมีลักษณะบางอย่างที่อาจทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบหรือไม่เป็นธรรมดังกล่าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.7.1 การใช้อัตราดอกเบี้ยคงที่

ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในหนี้ละเมิด ศาลจะยึดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 224 ซึ่งกำหนดให้ผู้ทำละเมิดจ่ายดอกเบี้ยในค่าเสียหายในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี (ไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น) โดยให้คิดดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันที่มีการทำละเมิดจนถึงวันที่มีการชำระครบถ้วน อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นอัตราที่ศาลใช้อย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับอัตราดอกเบี้ยในตลาด ทำให้ในปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยที่ใช้ในการคิดค่าเสียหายของศาลมีค่าสูงกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำหลายประเภท เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ และอัตราผลตอบแทนจากพันธบัตรรัฐบาล (ดูภาพที่ 5.2) ความแตกต่างระหว่างอัตราผลตอบแทนในตลาดและอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบหรือเกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ทำละเมิดและผู้เสียหายขึ้น

ในมุมมองของผู้เสียหาย ผู้เสียหายจะได้ประโยชน์หากอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดสูงกว่าอัตราผลตอบแทนในตลาด ทั้งนี้เนื่องจาก การที่ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 นั้นเปรียบเสมือนว่าผู้เสียหายได้รับค่าเสียหาย ณ วันที่ถูกทำละเมิด และได้นำเงินดังกล่าวไปลงทุนที่ให้ผลตอบแทนร้อยละ 7.5 (ไม่คิดทบต้น) ซึ่งอันที่จริงแล้ว หากแม้สมมติว่าผู้เสียหายได้รับค่าเสียหาย ณ วันที่ถูกทำละเมิดจริง ผู้เสียหายก็ยากที่จะนำเงินดังกล่าวไปลงทุนแสวงหาผลตอบแทนที่สูงกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 7.5 ได้ เนื่องจากอัตราผลตอบแทนในตลาดในช่วงเวลาเดียวกันมีค่าต่ำกว่าร้อยละ 7.5 หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ผู้เสียหายได้รับการชดเชยต้นทุนค่าเสียโอกาสในอัตราสูงเกินควรหรือได้กำไรค่าเสียโอกาส ในทางกลับกัน ผู้เสียหายจะเสียประโยชน์หรือขาดทุนค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดต่ำกว่าอัตราผลตอบแทนในตลาด เนื่องจากได้รับการชดเชยต้นทุนค่าเสียโอกาสในอัตราที่ต่ำเกินควร

ห้องสมุดวิทยานิพนธ์ศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ในมุมมองของผู้ทำละเมิด ผู้ทำละเมิดจะได้ประโยชน์หากอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดต่ำกว่าอัตราผลตอบแทนในตลาด ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ทำละเมิดสามารถนำเงินค่าเสียหายที่ต้องชำระไปแสวงหาผลตอบแทนในตลาดซึ่งมีค่าสูงกว่าร้อยละ 7.5 แล้วนำมาจ่ายเป็นค่าดอกเบี้ยในค่าเสียหายซึ่งเท่ากับร้อยละ 7.5 ผู้ทำละเมิดจะได้กำไรจากส่วนต่างระหว่างผลตอบแทนจากการลงทุนและอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนด หรือเรียกว่าได้กำไรค่าเสียโอกาส ในทางกลับกัน ผู้ทำละเมิดจะเสียประโยชน์หรือขาดทุนค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดสูงกว่าอัตราผลตอบแทนในตลาด

นอกจากนี้ ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดต่ำกว่าอัตราผลตอบแทนตลาด ผู้ทำละเมิดจะมีแรงจูงใจในการผิดนัดชำระหนี้ไปเรื่อยๆ เนื่องจากจะทำให้ผู้ทำละเมิดได้รับประโยชน์มากขึ้น แต่ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดสูงกว่าอัตราผลตอบแทนในตลาด ผู้เสียหายอาจมีแรงจูงใจในการยืดระยะเวลาการดำเนินคดีออกไปโดยอาศัยวิธีการต่างๆ เช่น ยื่นฟ้องคดีช้า สืบพยานช้า เป็นต้น เนื่องจากจะทำให้ผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์มากขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นกับว่าต้นทุนของการยืดระยะเวลาการพิจารณาคดี เช่น ค่าเสียเวลา ค่าทนาย ฯลฯ มีค่ามากน้อยเพียงใด

ภาพที่ 5.2 อัตราดอกเบี้ยและอัตราผลตอบแทนในช่วงปี พ.ศ. 2520-2552

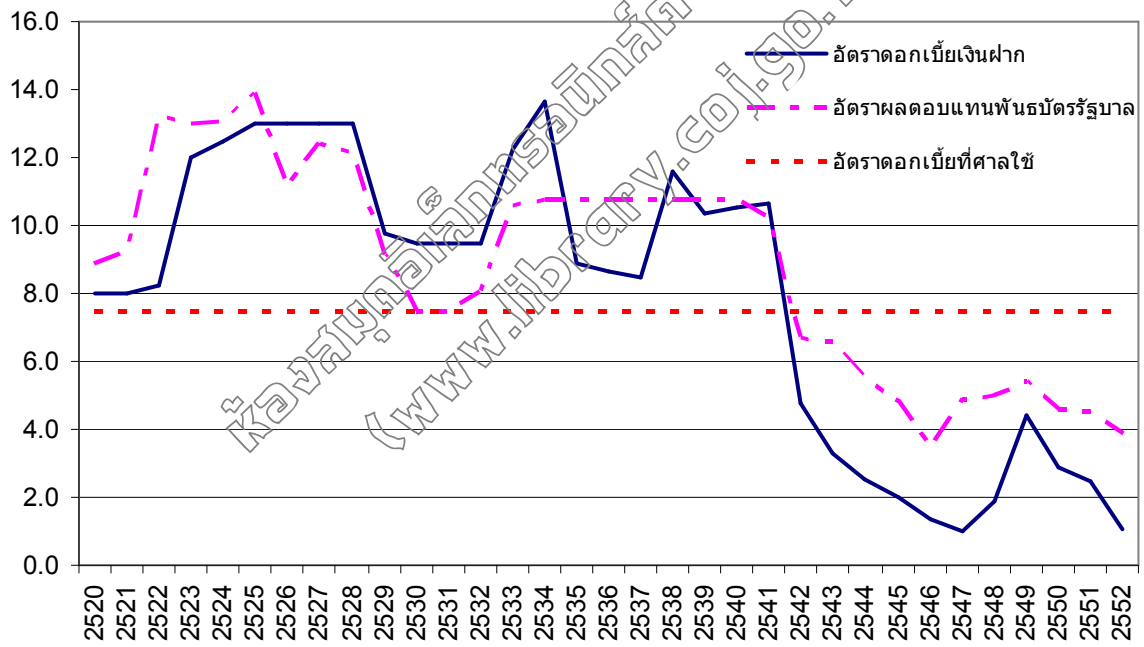

ที่มา : International Financial Statistics

จากภาพที่ 5.2 เราจะเห็นว่า อัตราผลตอบแทนของการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำมีค่าต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ซึ่งหมายความว่าในช่วงดังกล่าว ผู้ทำละเมิดเสียประโยชน์ในขณะที่ผู้ถูกละเมิดได้ประโยชน์จากการกำหนดดอกเบี้ยในค่าเสียหายของศาล ในช่วงที่อัตราผลตอบแทนของการลงทุนและอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดมีความแตกต่างกันมาก ก็จะเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้ทำละเมิดและผู้ถูกละเมิดมาก ในช่วงที่อัตราผลตอบแทนของการลงทุนและอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดมีความแตกต่างกันไม่มากนัก ความได้เปรียบเสียเปรียบก็จะมีไม่มาก ใน

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

การทำให้ความได้เปรียบเสียเปรียบดังกล่าวให้อยู่ในระดับที่พอควรไม่มากเกินไปนัก กฎหมายควรให้ความยืดหยุ่นแก่ศาลในการพิจารณาเลือกใช้อัตราดอกเบี้ยตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์ของอัตราผลตอบแทนในตลาดได้[7] โดยอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมควรเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ใกล้เคียงกับอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ

5.7.2 การไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น

ในการทำธุรกรรมทางการเงิน การคิดดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนจะใช้วิธีคิดทบต้น ซึ่งทำให้มูลค่าของดอกเบี้ยในแต่ละปีเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาเนื่องจากฐานเงินต้นที่ใช้ในการคิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นทุกปี ตัวอย่างเช่น หากกู้เงิน 100 บาทโดยเสียอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ในปีแรกผู้กู้จะเสียดอกเบี้ย 7.5 บาท และเงินต้นในปีที่สองจะกลายเป็น 107.5 บาท (100 + 7.5) และในปีนี้จะเสียดอกเบี้ย 8.06 บาท (ร้อยละ 7.5 ของ 107.5 บาท) ในปีที่สามเงินต้นจะกลายเป็น 115.6 บาท (107.5 + 8.06) และจะเสียดอกเบี้ย 8.67 บาท (ร้อยละ 7.5 ของ 115.6 บาท) และจะเป็นในลักษณะเดียวกันนี้ในปีต่อๆ ไป การคิดดอกเบี้ยในค่าเสียหายของศาลไทยมีวิธีการแตกต่างจากการคิดดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนในทางการเงิน กล่าวคือ ศาลไทยไม่คิดดอกเบี้ยแบบทบต้น ซึ่งทำให้มูลค่าของดอกเบี้ยในแต่ละปีมีค่าคงที่ ตัวอย่างเช่น หากศาลกำหนดค่าเสียหายเท่ากับ 100 บาท โดยคิดดอกเบี้ยของการผิดนัดชำระค่าเสียหายร้อยละ 7.5 ในปีแรกผู้ละเมิดจะเสียดอกเบี้ยเป็นเงิน 7.5 บาท ในปีต่อๆ ไปผู้ละเมิดยังคงเสียดอกเบี้ยเท่ากับ 7.5 บาท เช่นเดิม

แม้ว่าการไม่คิดดอกเบี้ยทบต้นจะทำให้ง่ายต่อการคำนวณมูลค่าดอกเบี้ยที่ต้องเสีย แต่การไม่คิดดอกเบี้ยทบต้นทำให้ดอกเบี้ยที่ผู้ถูกละเมิดได้รับมีค่าต่ำกว่าผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยจากการทำธุรกรรมในตลาดเงิน ยิ่งระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้ยาวนานขึ้น ดอกเบี้ยที่ผู้ถูกละเมิดได้รับก็จะยิ่งต่ำกว่าผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยในตลาดเงิน ตัวอย่างเช่น หากค่าเสียหายเท่ากับ 100 บาท และระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้ละเมิดเท่ากับ 5 ปี ดอกเบี้ยที่ผู้ถูกละเมิดได้รับจะต่ำกว่าผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยจากการทำธุรกรรมในตลาดเงินร้อยละ 4.2 ของผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยดังกล่าว แต่ถ้าระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้ละเมิดเท่ากับ 12 ปี ดอกเบี้ยที่ผู้ถูกละเมิดได้รับจะต่ำกว่าผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยจากการทำธุรกรรมในตลาดเงินถึงร้อยละ 20 ของผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยดังกล่าว (ดูตารางที่ 5.13 ประกอบ) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ถูกละเมิดจึงเสียเปรียบจากการคิดดอกเบี้ยแบบทบต้น เนื่องจากได้รับการชดเชยต่ำกว่าค่าเสียโอกาสที่เกิดขึ้น หรือเรียกว่าขาดทุนค่าเสียโอกาส

ในทางกลับกัน การคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นของศาลสร้างความได้เปรียบให้แก่ผู้ทำละเมิด เนื่องจากผู้ทำละเมิดสามารถนำเงินค่าเสียหายที่ต้องชำระไปแสวงหาผลตอบแทนในตลาดซึ่งมีค่าสูงกว่าดอกเบี้ยในค่าเสียหาย เพื่อหากำไรจากส่วนต่างระหว่างผลตอบแทนจากการลงทุนและดอกเบี้ยในค่าเสียหาย

7 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142(6) ให้ความยืดหยุ่นแก่ศาลในการเลือกใช้อัตราดอกเบี้ย หากมีเหตุสมควรต่างๆ และความสุจริตในการดำเนินคดี โดยศาลอาจพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยสูงขึ้นกว่าร้อยละ 7.5 แต่ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

ตารางที่ 5.13 เปรียบเทียบมูลค่าของค่าเสียหายรวมดอกเบี้ยของค่าเสียหาย 100 บาท ในกรณีคิด/ไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น จำแนกตามระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้

ระยะเวลา (ปี)	ค่าเสียหายรวมดอกเบี้ย (บาท)		ส่วนต่าง* (% ของค่าเสียหายแบบคิดดอกเบี้ยทบต้น)	ระยะเวลา (ปี)	ค่าเสียหายรวมดอกเบี้ย (บาท)		ส่วนต่าง* (% ของค่าเสียหายแบบคิดดอกเบี้ยทบต้น)
	ไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น	คิดดอกเบี้ยทบต้น			ไม่คิดดอกเบี้ยทบต้น	คิดดอกเบี้ยทบต้น	
1	107.5	107.5	0.0	11	182.5	221.6	17.6
2	115.0	115.6	0.5	12	190.0	238.2	20.2
3	122.5	124.2	1.4	13	197.5	256.0	22.9
4	130.0	133.5	2.6	14	205.0	275.2	25.5
5	137.5	143.6	4.2	15	212.5	295.9	28.2
6	145.0	154.3	6.0	16	220.0	318.1	30.8
7	152.5	165.9	8.1	17	227.5	341.9	33.5
8	160.0	178.3	10.3	18	235.0	367.6	36.1
9	167.5	191.7	12.6	19	242.5	395.1	38.6
10	175.0	206.1	15.1	20	250.0	424.8	41.1

* ส่วนต่าง = (ค่าเสียหายในกรณีคิดดอกเบี้ยแบบทบต้น – ค่าเสียหายในกรณีคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้น)/ค่าเสียหายในกรณีคิดดอกเบี้ยแบบทบต้น

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย

โดยทั่วไปแล้ว ระยะเวลาในการดำเนินคดีในแต่ละคดีอาจสั้นยาวแตกต่างกัน จากตารางที่ 5.14 จะเห็นว่า คดีตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาการดำเนินคดีไม่ต่ำกว่า 5 ปี บางคดีมีระยะเวลาในการดำเนินคดีมากกว่า 10 ปี สำหรับคดีที่มีระยะเวลาการดำเนินคดีสั้น การคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นอาจจะไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบมากเท่าใดนัก แต่ในบางคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีซึ่งดำเนินไปถึงชั้นศาลฎีกา ระยะเวลาในการดำเนินคดีอาจกินเวลานานหลายปี ซึ่งมีนัยว่าระยะเวลาของการผิดนัดชำระหนี้จะยาวนานไปด้วย การคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นอาจจะทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบเป็นอย่างมากได้

ตารางที่ 5.14 ระยะเวลาดำเนินคดีถึงชั้นศาลฎีกาของคดีตัวอย่างที่มีการชำระดอกเบี้ยจำนวน 29 คดี

ระยะเวลาของการดำเนินคดี (ปี)	จำนวนคดี
0-2	-
3-5	1
6-10	23
11-15	5

ที่มา: ประมวลผลจากคดีตัวอย่าง

ห้องสมุดวิทยทรัพยากรและนิติศาสตร์ จุฬาฯ (www.library.coj.go.th)

5.7.3 การนับเวลาเริ่มต้นของการคิดดอกเบี้ย

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะระบุให้ศาลคิดดอกเบี้ยในค่าเสียหายนับตั้งแต่วันที่ถูกทำละเมิด ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการผิดนัดชำระหนี้ละเมิด แต่ในทางปฏิบัติพบว่า มีบางคดีที่ศาลตัดสินให้จำเลยชดใช้ดอกเบี้ยในค่าเสียหายนับตั้งแต่วันฟ้องร้องคดี เนื่องจากโจทก์ร้องขอมาเช่นนั้น ดังในคดีตัวอย่างที่ 23 และ 24

คดีตัวอย่างที่ 23: คำพิพากษาฎีกาที่ 8309/2548

"...การที่ศาลอุทธรณ์ภาค 3 ใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายต่อสุขภาพอนามัยส่วนนี้แก่โจทก์ทั้งสองเป็นเงิน 50,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยนับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปนับว่าเหมาะสมแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดแล้ว..."

คดีตัวอย่างที่ 24: คำพิพากษาฎีกาที่ 5069/2538

"...พิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยใช้ค่าขาดประโยชน์ที่เต้นบัลเล่ต์ ไม่ได้จำนวนเงิน 30,000 บาท และค่าที่ต้องผ่าตัดนำเหล็กดามออกจำนวนเงิน 10,000 บาท รวมจำนวนเงิน 40,000 บาทแก่โจทก์ที่ 1 และค่ารักษาพยาบาลโจทก์ที่ 1 จำนวนเงิน 34,982 บาทค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายที่โจทก์ที่ 1 ต้องเล่าเรียนซ้ำ 1 ปี จำนวนเงิน 40,000 บาท รวมจำนวนเงิน 74,982 บาท แก่โจทก์ที่ 2 พร้อมด้วยดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าโจทก์ทั้งสองจะได้รับชำระเสร็จสิ้น..."

การคิดดอกเบี้ยโดยเริ่มนับตั้งแต่วันฟ้องคดีแทนที่จะเป็นวันที่ถูกทำละเมิดจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ดอกเบี้ยในค่าเสียหายอย่างครบถ้วน โดยถ้าระยะเวลาจากวันทำละเมิดถึงวันฟ้องยาวนานขึ้น มูลค่าของดอกเบี้ยในค่าเสียหายที่ผู้ถูกละเมิดได้รับก็จะยิ่งลดลง จากตารางที่ 5.15 เราจะเห็นว่าระยะเวลาระหว่างวันทำละเมิดและวันฟ้องคดีของคดีตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 7-12 เดือน ซึ่งหมายความว่า ดอกเบี้ยในค่าเสียหายที่ผู้ถูกละเมิดในคดีดังกล่าวได้รับจะลดลงประมาณร้อยละ 4.4-7.5 ของค่าเสียหายทั้งหมด (คิดดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี) เมื่อเทียบกับดอกเบี้ยในค่าเสียหายในกรณีคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันทำละเมิด

ตารางที่ 5.15 ระยะเวลาระหว่างวันทำละเมิดและวันฟ้องคดีของคดีตัวอย่างที่มีการชำระดอกเบี้ย

ระยะเวลา (เดือน)	จำนวนคดี
1-6	5
7-12	19
13-24	1
มากกว่า 24	3

ที่มา: ประมวลผลจากคดีตัวอย่างซึ่งรวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (พระนครศรีอยุธยา) library.cdj.go.th

5.8 บทสรุป

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์หลักและวิธีการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดของศาลว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร พบว่า ในบางกรณี หลักและวิธีการของศาลมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมุมมองทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์ในบางกรณี แต่ในบางกรณี ศาลอาจขาดวิธีการคำนวณที่เหมาะสม เป็นระบบและมีหลักวิชาการรองรับอย่างเพียงพอ ซึ่งอาจมีผลทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากกว่าที่ควรจะเป็นหรือน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และอาจจะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ อนึ่ง การตัดสินชี้ขาดว่าโดยเฉลี่ยแล้วศาลกำหนดค่าเสียหายคลาดเคลื่อนจากระดับที่เหมาะสมมากน้อยเพียงไรนั้นไม่สามารถทำได้โดยง่าย ทั้งนี้เนื่องจากในการคำนวณค่าเสียหายในคดีหนึ่งๆ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากมาย ปัจจัยบางอย่างอาจมีผลทำให้ค่าเสียหายสูงเกินไปกว่าระดับที่เหมาะสม ในขณะที่ปัจจัยบางอย่างอาจทำให้ค่าเสียหายต่ำเกินไป หากรวมผลของปัจจัยเหล่านี้เข้าด้วยกันก็อาจเป็นไปได้ว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นอาจสูงเกินไป ต่ำเกินไป หรืออาจเป็นระดับที่เหมาะสมโดยบังเอิญเนื่องจากความคลาดเคลื่อนจากปัจจัยทั้งหลายหักล้างกันเอง ก็เป็นได้ทั้งสิ้น การตัดสินว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นมากหรือน้อยเกินไปอาจไม่ได้มีความสำคัญมากเท่ากับข้อค้นพบที่ว่าหลักและวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ศาลใช้อาจไม่สามารถทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม และอาจไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงแนวทางและวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาล

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมของศาลไทย เพื่อนำมาซึ่งแนวทางในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาลต่อไปในอนาคต ในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน จากการวิเคราะห์คดีตัวอย่างพบว่า ข้อจำกัดสำคัญที่อาจทำให้ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นไม่เหมาะสมคือ หลักคิดและวิธีการในการคำนวณค่าเสียหายในอนาคตยังไม่เหมาะสมในบางประเด็น เช่น การไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน การไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าและบริการ การใช้ฐานรายได้ที่ยังไม่เหมาะสม และการไม่ได้คำนึงถึงความไม่แน่นอนในอนาคต เช่น ความเสี่ยงในการตาย ความไม่แน่นอนของระยะเวลาทำงาน และโอกาสในการได้ขึ้นเงินเดือน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ในบางครั้งวิธีการที่ศาลใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วไม่ใช่วิธีการที่สอดคล้องกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การกำหนดค่าเสียหายจากมูลค่าตลาดของทรัพย์สินที่คล้ายคลึงกัน แทนที่จะกำหนดจากมูลค่าส่วนตัวของผู้เสียหาย (Subjective value) และการกำหนดค่าเสียหายจากผลตอบแทนในตลาดแรงงานของลูกจ้างทำงานบ้าน (Replacement cost) แทนที่จะกำหนดจากค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (เฉพาะในคดีที่กฎหมายกำหนดให้สามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินได้) พบว่ามีข้อจำกัดที่สำคัญคือ การขาดวิธีการคำนวณที่เป็นระบบชัดเจน และมีหลักวิชาการรองรับ ทำให้คาดเดามูลค่าของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ยาก จนอาจจะทำ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (www.library.tu.ac.th)

ให้บุคคลที่มีเหตุผลไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ยังอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมด้วย

ในส่วนของการคิดดอกเบี้ยในหนี้ละเมิด พบว่า การใช้อัตราดอกเบี้ยคงที่ ที่ร้อยละ 7.5 ของค่าเสียหายทั้งหมด มาเป็นเวลานานโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ อาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม กล่าวคือ ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยน้อยเกินไปหรือขาดทุนค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต่ำกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ และมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยมากเกินไปหรือได้กำไรค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวสูงกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ นอกจากนี้ การไม่คิดอัตราดอกเบี้ยแบบทบต้นซึ่งเป็นวิธีการคิดดอกเบี้ยที่ใช้โดยทั่วไปในการทำธุรกรรมทางการเงิน จะทำให้ผู้เสียหายขาดทุนค่าเสียโอกาสหรือได้ดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดต่ำกว่าดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนในตลาด

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

บทที่ 6

การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน: กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาในบทที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินของศาลไทยยังขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่สอดคล้องกับมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ ในกรณีของการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน หลักและวิธีการทางเศรษฐศาสตร์บางอย่าง เช่น หลักการประมาณค่าเสียหายในอนาคต และหลักค่าเสียโอกาส ซึ่งกล่าวถึงในบทที่ผ่านมา สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยให้มีความเหมาะสมมากขึ้นได้ อย่างไรก็ดี ในกรณีของการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน การศึกษาในบทที่ผ่านมายังไม่เพียงพอที่จะนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของศาลไทยได้ ทั้งนี้เนื่องจาก แม้จะพบว่ามีหลักหรือวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้คำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ แต่หลักและวิธีการดังกล่าวไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในศาลของประเทศต่างๆ แม้กระทั่งศาลในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของหลักและวิธีการดังกล่าวก็ตาม คำถามที่สำคัญคือ หากหลักและวิธีการดังกล่าวไม่เป็นที่แพร่หลายในสหรัฐอเมริกาแล้ว ศาลในสหรัฐอเมริกาใช้หลักหรือวิธีการใดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน และหลักหรือวิธีการที่นำมาใช้นั้นมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาหลักและวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินตลอดจนประสบการณ์การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของศาลในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์และมีการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกาตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแนวทางการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของไทยในอนาคต

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lib.chula.ac.th)

6.1 ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา

ในแต่ละมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการบังคับใช้กฎหมายละเมิดของตนเอง ในกรณีของการบาดเจ็บหรือตาย แต่ละรัฐอาจกำหนดรายละเอียดของเงื่อนไขและคุณสมบัติของผู้เรียกร้องตลอดจนค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่สามารถเรียกร้องได้แตกต่างกัน โดยแต่ละรัฐอาจมีการเรียกชื่อหรือแบ่งประเภทของความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแตกต่างกันไป นักกฎหมายหรือนักวิชาการหลายท่านจึงมักนิยมใช้คำว่า “ค่าความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน” (pain and suffering) เพื่อเรียกค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในความหมายกว้าง ซึ่งครอบคลุมค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินหลายประเภท Viscusi (1996) สรุปว่าค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานครอบคลุมความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 4 ประเภท ได้แก่

1) ความเจ็บปวดทางร่างกายที่ผู้เสียหายได้รับในช่วงเวลาเกิดเหตุ และระหว่างการรักษาหรือฟื้นฟูร่างกาย (physiological pain)

2) ความเจ็บปวดรวดร้าว (anguish) และความกลัว (terror) ต่อการเจ็บปวดหรือความตายที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ความกลัวของผู้โดยสารขณะเครื่องบินตก หรือหลังจากเครื่องบินตกแล้ว
3) ความทุกข์ใจ (emotional distress) และการสูญเสียความรักหรือความเป็นเพื่อน (loss) อันเกิดจากการบาดเจ็บหรือการตายของคนในครอบครัว
4) การสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้บาดเจ็บหรือตาย (loss of enjoyment of life or hedonic loss) เช่น ผู้พิการไม่สามารถได้รับความสุขจากกิจกรรมต่างๆ ที่เคยทำได้ หรือผู้ตายสูญเสียโอกาสในการได้รับความสุขในชีวิต

ขอบเขตและประเภทของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ในกรณีของการบาดเจ็บและการตายมีความแตกต่างกันไปตามกฎหมายละเมิดของแต่ละมลรัฐ ตัวอย่างเช่น ในมลรัฐวอชิงตัน ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย เช่น บุตร คู่สมรส หรือบิดามารดา ไม่สามารถเรียกร้องค่าเศร้าโศกและทุกข์ทรมานใจจากการสูญเสียคนรักได้ แต่สามารถเรียกร้องค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานของผู้ตายในช่วงก่อนตายได้ และยังสามารถเรียกร้องค่าชดเชยต่อความกลัวต่อการตายในช่วงก่อนตายได้อีกด้วย แต่จะไม่สามารถเรียกร้องค่าสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้ตาย ส่วนในมลรัฐยูทาห์ บุตร คู่สมรส หรือบิดามารดาสามารถเรียกร้องค่าสูญเสียความรักหรือความเป็นเพื่อนได้ แต่ไม่สามารถเรียกร้องค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานในช่วงก่อนตาย และค่าสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้ตาย

โดยสรุป ในกรณีของการบาดเจ็บ กฎหมายละเมิดในทุกมลรัฐมีการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเพียงแต่ประเภทของค่าเสียหายที่เรียกร้องได้นั้นอาจแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ ในกรณีของการตายมลรัฐส่วนใหญ่มีการให้ค่าเสียหายแก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดขึ้นกับตัวผู้เสียหายในช่วงก่อนตายและค่าความทุกข์ใจและการสูญเสียความรักหรือความเป็นเพื่อนที่เกิดขึ้นกับทายาท คู่สมรส หรือบิดามารดาของผู้ตาย แต่จะไม่มีการชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดขึ้นหลังจากผู้เสียหายเสียชีวิตแล้ว เนื่องจากยึดหลักเหตุผลที่ว่าผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วไม่สามารถมีความรู้สึกสุขหรือทุกข์ใดๆ ทั้งสิ้น การให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจึงเสมือนการให้ลาภลอยแก่ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย ซึ่งเป็นการชดเชยที่มากเกินพอดี ดังนั้น ค่าเสียหายในกรณีการตายของผู้ไม่มีรายได้ เช่น เด็กและผู้สูงอายุ จึงอาจจะน้อยกว่าค่าเสียหายในกรณีบาดเจ็บของบุคคลดังกล่าว อย่างไรก็ดี ในบางมลรัฐ เช่น อาร์คันซอ คอนเนตทิคัต ฮาวาย นิวแฮมป์เชียร์ และนิวเม็กซิโก มีการให้ค่าสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้ตาย (Hedonic losses) ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้ค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับในกรณีการตายของผู้ไม่มีรายได้ในมลรัฐเหล่านี้มีมูลค่าสูงกว่าค่าเสียหายในมลรัฐอื่นๆ

หลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงภาพรวมของความแพร่หลายและขนาดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกามีอยู่น้อยมาก เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่สามารถทำได้โดยง่าย หลักฐานเชิงประจักษ์ชิ้นหนึ่งซึ่งถูกอ้างอิงถึงบ่อยครั้งปรากฏใน Viscusi (1988) ซึ่งศึกษาความแพร่หลายและขนาดของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานในคดีความรับผิดต่อสินค้าที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือตายอันมีสาเหตุจากการบาดเจ็บ โดยอาศัยข้อมูลการสำรวจข้อเรียกร้องสิทธิจากบริษัทประกันภัยในคดีความรับผิดต่อสินค้าที่ผลิตจาก Insurance Service Office (ISO) Product Liability Closed Claim Survey ในช่วงกลางปี

หอสมุดกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ค.ศ. 1976 ถึงกลางปี ค.ศ. 1977 ตารางที่ 6.1 และ 6.2 แสดงผลการศึกษาในกรณีการบาดเจ็บและการตายตามลำดับ

ตารางที่ 6.1 แสดงให้เห็นว่า ตัวอย่างที่ได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีสัดส่วนอย่างน้อยกึ่งหนึ่งของตัวอย่างทั้งหมดในประเภทของอาการบาดเจ็บนั้นๆ โดยผู้เสียหายที่เป็นโรคมะเร็งมีอัตราการได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในอัตราส่วนสูงสุดคือ ร้อยละ 86 ส่วนผู้เสียหายที่เป็นอัมพาตหรืออัมพฤกษ์มีอัตราการได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในอัตราส่วนต่ำสุดคือร้อยละ 50 นอกจากนี้ ค่าเฉลี่ยของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานอยู่ในช่วงตั้งแต่ 422 ดอลลาร์สหรัฐฯ (ผิวหนังอักเสบ) จนถึง 82,179 ดอลลาร์สหรัฐฯ (บาดเจ็บที่สมอง) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยเฉลี่ยมีมูลค่าอยู่ในช่วงตั้งแต่ร้อยละ 24 ของค่าเสียหายทั้งหมด (อัมพาตหรืออัมพฤกษ์) จนถึงร้อยละ 57 (แผลไฟไหม้) แต่หากนับเฉพาะคดีที่มีการให้ค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ทั้งสัดส่วนและมูลค่าเฉลี่ยของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจะเพิ่มขึ้นพอสมควรเมื่อเทียบกับกรณีที่คิดรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตารางที่ 6.1 สัดส่วนและขนาดของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานในกรณีการบาดเจ็บ ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเภทของการบาดเจ็บ	ข้อเรียกร้องสิทธิทั้งหมด		ข้อเรียกร้องสิทธิในกรณีที่ได้ค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน		
	สัดส่วนของข้อเรียกร้องสิทธิที่มีค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	ค่าเฉลี่ยของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	สัดส่วนของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	ค่าเฉลี่ยของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	สัดส่วนของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน
การฉีก/ขาดของอวัยวะ	0.74	30,733	0.50	41,568	0.68
การขาดอากาศหายใจ	0.70	1,743	0.52	2,490	0.74
บาดเจ็บที่สมอง	0.58	82,179	0.41	114,348	0.71
แผลฟกช้ำ	0.73	2,546	0.49	3,502	0.68
แผลไฟไหม้	0.84	22,319	0.57	26,653	0.69
มะเร็ง	0.86	26,652	0.53	31,094	0.62
การกระทบกระเทือนทางสมอง	0.79	6,372	0.52	8,097	0.66
ผิวหนังอักเสบ	0.66	422	0.41	639	0.63
อาการเคลื่อน	0.63	11,327	0.42	18,124	0.67
โรค – อื่นๆ	0.78	4,957	0.46	6,360	0.60
ไฟฟ้าดูด	0.74	4,184	0.50	5,661	0.68
การร้าว/แตกของกระดูก	0.51	5,693	0.30	11,071	0.58
บาดแผลฉีกขาด	0.75	3,356	0.51	4,455	0.68
อัมพาต/ อัมพฤกษ์	0.50	71,447	0.24	142,894	0.48
ถูกสารพิษ	0.73	443	0.49	614	0.64
โรคระบบทางเดินหายใจ	0.51	18,140	0.40	35,416	0.77
อาการเคล็ด	0.76	10,476	0.50	13,721	0.65
อื่นๆ	0.54	3,710	0.35	6,924	0.64

หมายเหตุ: 1) จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 7,855 ตัวอย่าง ซึ่งครอบคลุมเฉพาะคดีที่ศาลให้ค่าเสียหาย 2) หน่วยคือดอลลาร์สหรัฐฯ
ที่มา: Viscusi (1988)

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ในกรณีของการตายซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับบาดเจ็บ ศาลค่อนข้างใจกว้างในการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเช่นเดียวกับกรณีของการบาดเจ็บ ตารางที่ 6.2 แสดงให้เห็นว่า ในทุกประเภทของการบาดเจ็บ ตัวอย่างที่ได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีอย่างน้อยร้อยละ 40 ของตัวอย่างทั้งหมดในประเภทของอาการบาดเจ็บนั้นๆ โดยผู้เสียชีวิตจากการฉีกหรือขาดของอวัยวะและอัมพาตหรืออัมพฤกษ์มีอัตราการได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในอัตราส่วนสูงสุดคือ ร้อยละ 100 ส่วนการเสียชีวิตจากการกระทบกระเทือนทางสมองมีอัตราการได้รับค่าที่ไม่เป็นตัวเงินในอัตราส่วนต่ำสุดคือ ร้อยละ 40 นอกจากนี้ ค่าเฉลี่ยของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานอยู่ในช่วงตั้งแต่ 125 ดอลลาร์สหรัฐฯ (อาการเคล็ด) จนถึง 138,949 ดอลลาร์สหรัฐฯ (การฉีกหรือขาดของอวัยวะ) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยเฉลี่ยมีมูลค่าอยู่ในช่วงตั้งแต่ร้อยละ 25 ของค่าเสียหายทั้งหมด (การร้าวหรือแตกของกระดูก) จนถึงร้อยละ 89 (การฉีกหรือขาดของอวัยวะ) แต่หากนับเฉพาะคดีที่มีการให้ค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ทั้งสัดส่วนและมูลค่าเฉลี่ยของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจะเพิ่มขึ้นพอสมควรเมื่อเทียบกับกรณีที่คิดรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตารางที่ 6.2 สัดส่วนและขนาดของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานในกรณีการตาย ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเภทของการบาดเจ็บ	ข้อเรียกร้องสิทธิทั้งหมด		ข้อเรียกร้องสิทธิในกรณีที่ได้ค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน		
	สัดส่วนของข้อเรียกร้องสิทธิที่มีค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	ค่าเฉลี่ยของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	สัดส่วนของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	ค่าเฉลี่ยของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน	สัดส่วนของค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน
การฉีก/ขาดของอวัยวะ	1.00	138,949	0.89	138,949	0.89
การขาดอากาศหายใจ	0.67	20,781	0.41	31,172	0.61
บาดเจ็บที่สมอง	0.61	45,282	0.33	74,583	0.54
แผลฟกช้ำ	-	-	-	-	-
แผลไฟไหม้	0.48	34,691	0.39	71,861	0.81
มะเร็ง	0.86	23,622	0.57	27,559	0.66
การกระทบกระเทือนทางสมอง	0.40	41,351	0.31	103,379	0.78
ผิวหนังอักเสบ	-	-	-	-	-
อาการเคลื่อน	-	-	-	-	-
โรค – อื่นๆ	1.00	55,809	0.77	55,809	0.77
ไฟฟ้าดูด	0.00	0.00	0.00	-	-
การร้าว/แตกของกระดูก	0.46	33,583	0.25	72,763	0.53
บาดแผลฉีกขาด	0.60	12,689	0.44	21,148	0.73
อัมพาต/ อัมพฤกษ์	1.00	106,125	0.70	106,125	0.70
ถูกสารพิษ	0.50	7,439	0.35	14,878	0.70
โรคระบบทางเดินหายใจ	0.64	18,723	0.47	29,422	0.73
อาการเคล็ด	0.50	125	0.36	250	0.71
อื่นๆ	0.42	34,391	0.33	82,852	0.79

หมายเหตุ: 1) จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 256 ตัวอย่าง ซึ่งครอบคลุมเฉพาะคดีที่ศาลให้ค่าเสียหาย 2) หน่วยคือดอลลาร์สหรัฐฯ

ที่มา: Viscusi (1988)

ห้องสมุดกรมธนารักษ์ (www.library.coj.go.th)

6.2 การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา

การคำนวณมูลค่าที่เป็นตัวเงินของสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน สามารถทำได้ยากเนื่องจากไม่สามารถอ้างอิงมูลค่าจากราคาตลาดได้ และยังไม่มีหลักการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ประเทศสหรัฐอเมริกาแก้ปัญหาดังกล่าวในคดีละเมิดด้วยวิธีการง่ายๆ คือ ปล่อยให้เป็นภาระหน้าที่ของคณะลูกขุนในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายต่างๆ รวมทั้งค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน แม้ว่าศาลชั้นต้น (Trial judge) จะมีอำนาจที่จะปรับเพิ่มหรือลดค่าเสียหายตามมติของคณะลูกขุนหรือสั่งให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลมักจะอนุมัติค่าเสียหายตามที่คณะลูกขุนกำหนด นอกเสียจากว่าค่าเสียหายดังกล่าวจะสูงหรือต่ำผิดปกติ (shocks the conscience)

ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินภายใต้ระบบละเมิดของสหรัฐอเมริกา ศาลจะมีคำแนะนำ (Jury instruction) เพื่อให้คณะลูกขุนใช้เป็นแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน อย่างไรก็ดี คำแนะนำที่ศาลให้แก่คณะลูกขุนมักจะกว้าง คลุมเครือ และไม่เป็นประโยชน์ต่อคณะลูกขุนเท่าใดนัก โดยศาลมักจะระบุให้คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอย่างสมเหตุผลโดยอาศัยสามัญสำนึกและสติความรู้สึกผิดชอบ (common sense and conscience) และการพิจารณาจากหลักฐานแวดล้อมประกอบ ตัวอย่างเช่น คำแนะนำในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการบาดเจ็บของ Ronald W. Eades ต่อคณะลูกขุนว่า “ไม่มีคู่มือหรือแนวทางที่สามารถใช้เพื่อกำหนดจำนวนเงินซึ่งเทียบเท่ากับการบาดเจ็บ สิ่งเดียวที่สามารถใช้วัดมูลค่าดังกล่าวได้คือสามัญสำนึกของท่าน ท่านควรพิจารณาหลักฐานเกี่ยวกับลักษณะของการบาดเจ็บ ความเรื้อรังของความเจ็บปวด ความรุนแรงและระยะเวลาของความเจ็บปวด”[1] คำแนะนำดังกล่าวแทบจะไม่มีความหมายต่อการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเลย เนื่องจากไม่ได้ระบุวิธีการคำนวณที่เป็นรูปธรรม

ในกรณีการตาย คำแนะนำในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของศาลก็มีปัญหาในลักษณะเดียวกันกับในกรณีของการบาดเจ็บ Cooter (2003) ยกตัวอย่างคำแนะนำของศาลในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาได้อย่างชัดเจนดังนี้ ศาลในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ให้คำแนะนำต่อคณะลูกขุนในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ทายาทของผู้ตายควรได้รับว่า “กฎหมายไม่ได้ระบุสูตรในการคำนวณค่าเสียหายไว้ เป็นหน้าที่ของท่านที่จะต้องประเมินค่าเสียหายที่ยุติธรรม เพียงพอและเหมาะสม ท่านต้องใช้ปัญญา ความคิดเห็นและสำนึกของความยุติธรรม เพื่อนำมาสู่ค่าเสียหายที่สามารถชดเชยต่อการตายของผู้ตายได้อย่างครบถ้วน ยุติธรรมและสมเหตุผล ท่านต้องอาศัยสามัญสำนึกและสติ

[1] Ronald W. Eades, Jury Instructions on Damages in Tort Actions 321 (3d ed. 1993) “There are no objective guidelines by which you can measure the money equivalent of this element of injury: the only real measuring stick, if it can be described, is your collective enlightened conscience. You should consider all the evidence bearing on the nature of the injuries, the certainty of future pain, the severity and the likely duration thereof…” อ้างใน Avraham (2006)

ความรู้สึกผิดชอบที่มีต่อหลักฐานที่ปรากฏเพื่อนำไปสู่ค่าเสียหายที่เป็นธรรม……"[2] โดยทั่วไปแล้วคนเราเชื่อว่าชีวิตมีค่าเป็นอนันต์หรือไม่สามารถชดเชยได้ด้วยสิ่งอื่นใด ดังนั้น การระบุจำนวนเงินที่สามารถชดเชยความเสียหาย (ซึ่งไม่สามารถชดเชยได้ด้วยเงิน) อย่างครบถ้วน ยุติธรรมและสมเหตุผล จึงเป็นสิ่งที่ไม่ว่าคณะลูกขุนหรือใครก็ตามไม่สามารถทำได้โดยอาศัยสามัญสำนึก และอาจเป็นการขัดต่อสามัญสำนึกของคนทั่วไปด้วยซ้ำ ดังนั้นคำแนะนำดังกล่าวจึงไม่มีประโยชน์ต่อคณะลูกขุนแต่อย่างใด Cooter เปรียบเทียบคำแนะนำนี้ว่าเหมือนกับการที่คนจรจัดบอกกับคุณว่า "ให้คุณอาศัยสามัญสำนึกของคุณหาหนทางมาพบผมที่บ้าน" ซึ่งแน่นอนว่าสามัญสำนึกไม่สามารถช่วยอะไรได้ในกรณีดังกล่าว

แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการบาดเจ็บ คณะลูกขุนมักจะได้รับคำแนะนำที่ไม่ค่อยเป็นประโยชน์เท่าใดนัก แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางกรณีที่ศาลให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์มากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในบางพื้นที่ ศาลอนุญาตให้คณะลูกขุนใช้หลักการคำนวณแบบค่าเสียหายต่อวัน (per diem method) กล่าวคือให้คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในระยะเวลาสั้นๆ เช่น ค่าเสียหายต่อ 1 วัน แล้วนำค่าเสียหายต่อวันดังกล่าวมาคูณด้วยจำนวนวันที่เกิดความเสียหาย เพื่อให้ได้ค่าเสียหายทั้งหมด แม้ว่าหลักการนี้อาจจะช่วยให้คณะลูกขุนสามารถกำหนดค่าเสียหายได้ง่ายขึ้นแต่ก็ไม่ได้บอกวิธีการคำนวณที่ชัดเจน ดังนั้นจึงยังไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ อย่างไรก็ตาม วิธีดังกล่าวไม่ได้รับความนิยมมากนัก มีหลายศาลที่ได้ปฏิเสธการใช้วิธีการดังกล่าว นอกจากนี้ บางศาลมีการแนะนำให้คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการตายโดยเทียบจากความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อลดความเสี่ยงในการตาย (หลักการเดียวกันกับการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์) ซึ่งคำแนะนำในลักษณะนี้เป็นคำแนะนำเดียวที่ระบุหลักการคำนวณค่าเสียหายในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและเป็นประโยชน์ต่อคณะลูกขุนมากกว่าวิธีการอื่นๆ ที่กล่าวมา อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวยังไม่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปและมีการนำมาใช้อย่างจำกัด และในปัจจุบันยังคงมีการถกเถียงอย่างกว้างขวางว่าวิธีการดังกล่าวมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการนำมาใช้กำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน[3]

นอกจากนี้ การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา ยังมีสิ่งที่น่าสนใจคือ คณะลูกขุนได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการกำหนดค่าเสียหายจากทนายความค่อนข้างจำกัด กล่าวคือ ศาลมักจะไม่อนุญาตให้ทนายความรายงานหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลเคยตัดสินให้ในคดีที่คล้ายคลึงกันเพื่อเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจของคณะลูกขุน ทำให้คณะลูกขุนต้องพึ่งพาสามัญสำนึกเป็นหลัก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ค่าเสียหายในคดีที่คล้ายคลึงกันมีความแตกต่างกันมาก นอกจากนี้ บางศาลได้ปฏิเสธความพยายามของทนายที่จะสอนหรือแนะนำวิธีหรือแนวทางที่เป็น

[2] "There is no special formula under the law to assess the plaintiff's damages…..It is your obligation to assess what is fair, adequate, and just. You must use your wisdom and judgment and your sense of basic justice to translate into dollars and cents the amount which will fully, fairly, and reasonably compensate the next of kin for the death of the decedent. You must be guided by your common sense and your conscience on the evidence of the case to recover the fair monetary value of the decedent to them…"

[3] Avraham (2006)

ประโยชน์ต่อการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของคณะลูกขุน ตัวอย่างเช่น หลายศาลเห็นว่า การที่ทนายโจทก์ร้องขอคณะลูกขุนประเมินค่าเสียหายจากจำนวนเงินที่คณะลูกขุนต้องการได้รับหากต้องเผชิญกับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานเช่นเดียวกับผู้เสียหายนั้นเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

6.3 ปัญหาและผลกระทบจากการขาดหลักการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินทำให้ไม่ทราบว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เหมาะสมควรจะเป็นเท่าใด ค่าเสียหายมากเท่าใดจึงจะเพียงพอที่จะจูงใจให้คนที่มีเหตุผลเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ (Optimal deterrence) ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นถกเถียงอย่างกว้างขวางทั้งในแวดวงตุลาการและนักวิชาการในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีข้อสรุปว่าการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เหมาะสมควรมีหลักและวิธีการอย่างไร การขาดหลักและวิธีการคำนวณดังกล่าวทำให้การตัดสินของคณะลูกขุนมีลักษณะเหมือนเป็นการทำไปตามอำเภอใจโดยไม่มีหลักการที่เหมาะสมรองรับ และนำมาซึ่งปัญหาสำคัญ 3 ประการคือ การบริหารจัดการคดีละเมิดมีต้นทุนสูง ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีขนาดไม่เหมาะสม และคาดเดาได้ยาก

6.3.1 ระบบละเมิดมีต้นทุนการบริหารจัดการสูง

การที่คณะลูกขุนไม่มีหลักหรือวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีละเมิดมีต้นทุนการบริหารจัดการสูง (ค่าทนายความและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของศาล) การตัดสินคดีหนึ่งๆ อาจต้องใช้เวลามากขึ้นโดยเฉพาะเวลาที่ใช้ในกระบวนการกำหนดค่าเสียหายของคณะลูกขุนซึ่งไม่เคยมีประสบการณ์และไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในอดีต การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในทุกคดีต้องเริ่มต้นจากศูนย์ คณะลูกขุนจะค่อยๆ เรียนรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของคดีความจากทนายความของโจทก์และจำเลยจนกระทั่งสามารถกำหนดค่าเสียหายได้ในที่สุด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวล้วนมีค่าใช้จ่ายที่ทั้งโจทก์และจำเลยต้องแบกรับทั้งสิ้น สมาคมปฏิรูปกฎหมายละเมิดแห่งสหรัฐอเมริกา (American Tort Reform Association หรือ ATRA) พบว่า ในปี ค.ศ. 2003 ระบบละเมิดของสหรัฐอเมริกา มีต้นทุนสูงถึง 246 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 845 ดอลลาร์ต่อประชากร นอกจากนี้ มีข้อมูลว่าการให้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ มีต้นทุนบริหารจัดการสูงถึง 50 เซ็นต์ ในขณะที่การให้ค่าชดเชยในระบบประกันสุขภาพ เช่น Medicare และ Medicaid มีต้นทุนต่ำกว่ามาก กล่าวคือ การให้ค่าชดเชยในระบบประกันสุขภาพเป็นจำนวนเงิน 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ มีต้นทุนการบริหารจัดการเพียง 5 เซ็นต์เท่านั้น[4]

6.3.2 ความไม่เหมาะสมของขนาดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

การที่คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยไม่มีหลักการหรือวิธีการที่ชัดเจน ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมของขนาดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในหลายๆ คดี โดยเฉพาะคดีที่มีการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงมากเกินไป คดีตัวอย่างซึ่งเป็นที่นิยมอ้างถึงคือ คดี

[4] Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989)

ที่หญิงคนหนึ่งได้รับค่าเจ็บปวดและทุกข์ทรมานสูงถึง 2.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จากการถูกกาแฟที่ซื้อจากร้านอาหาร McDonald ลวก (แม้ว่าต่อมาศาลอุทธรณ์จะลดค่าเสียหายลงเหลือ 640,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ)

การที่ศาลให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงมากในหลายๆ คดีมีผลทำให้บริษัทประกันภัยซึ่งให้ประกันความรับผิดต่อสาธารณะ (Liability insurance) มีต้นทุนสูงขึ้นจนทำให้ต้องขึ้นเบี้ยประกันในอัตราที่สูงมาก หรือไม่รับทำประกันในบางกรณี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตด้านประกันภัยหลายครั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ วิกฤตด้านประกันความรับผิดต่อสาธารณะในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ต่อเนื่องไปจนถึงต้นทศวรรษที่ 1980 รวมทั้งวิกฤตประกันภัยในคดีทุรเวชปฏิบัติ[5] (Medical malpractice) ในช่วงต้นทศวรรษที่ 2000 ซึ่งสมาคมแพทย์ของสหรัฐอเมริกา (American Medical Association) รายงานว่าค่าเสียหายในคดีทุรเวชปฏิบัติของสหรัฐฯ สูงขึ้นถึงร้อยละ 110 ในช่วงปี ค.ศ. 1994-2002 โดยค่าเฉลี่ยของค่าเสียหายในช่วงดังกล่าวสูงถึง 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ในช่วงวิกฤตประกันภัยได้มีการรายงานผลกระทบด้านลบต่างๆ มากมาย อาทิเช่น เบี้ยประกันเพิ่มสูงขึ้นมาก มีการปฏิเสธไม่รับประกันความรับผิดต่อสาธารณะให้แก่แพทย์บางท่าน แพทย์บางท่านไม่ยอมผ่าตัดหรือปฏิบัติการทางการแพทย์ที่มีความเสี่ยงสูง และยังพบว่ามีการใช้กระบวนการรักษาแบบป้องกัน (Defensive medicine) ซึ่งเพิ่มต้นทุนและขั้นตอนการรักษา และอาจทำให้ผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษาด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุด นอกจากนี้ การให้ค่าเสียหายที่สูงเกินไปยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการลงโทษภาคธุรกิจอย่างรุนแรงเกินไปจนอาจทำให้ผู้ผลิตสินค้าจำเป็นบางชนิด เช่น วัคซีนรักษาโรค และเครื่องใช้ไฟฟ้า ต้องยกเลิกการผลิตสินค้าเนื่องจากไม่สามารถแบกรับต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้

แม้ว่าการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ค่อนข้างสูงในหลายคดีจะมีส่วนในการทำให้เกิดวิกฤตด้านประกันภัย แต่นักวิชาการด้านกฎหมายและเศรษฐศาสตร์หลายท่านเห็นว่า การที่ศาลให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินค่อนข้างสูงในบางคดีอาจมีความชอบธรรม ทั้งในแง่ของความเป็นธรรมต่อผู้เสียหายเองและในแง่ของการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม อย่างไรก็ดี เนื่องจาก ในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังนั้นจึงยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีต่างๆ นั้นมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

6.3.3 ความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (Unpredictability)

การขาดหลักการที่ชัดเจนในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกามีผลทำให้สามารถคาดเดาค่าเสียหายที่โจทก์จะได้รับได้ยาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบในทางลบต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากคนที่มีเหตุผลไม่สามารถเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์จากการใช้ความระมัดระวังได้อย่างถูกต้อง จึงทำให้มีแนวโน้มที่จะใช้ความระมัดระวังมาก

[5] ทุรเวชปฏิบัติ (Medical malpractice) คือ การปฏิบัติทางวิชาชีพแพทย์ที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานที่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆพึงมี ทั้งนี้อาจเกิดจาก การขาดความรู้ ขาดทักษะ ขาดความชำนาญ หรือจากความประมาทละเลยไม่เอาใจใส่ก็ได้ (www.medlawstory.com)

ห้องสมุดสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งประเทศไทย (www.library.tdri.or.th)

หรือน้อยเกินไป การคาดเดาได้ยากดังกล่าวสามารถเห็นได้จากการที่ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมีความแตกต่างหรือผันแปรมาก การที่ค่าเสียหายมีความผันแปรสูงอาจไม่ใช่ปัญหาสำคัญหากความผันแปรดังกล่าวมีความเป็นระบบ (systematic) ซึ่งสามารถอธิบายหรือคาดเดาได้ คำถามที่สำคัญคือ ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ศาลกำหนดมีการกระจายตัวที่เป็นระบบในลักษณะที่ทำให้สามารถคาดเดาค่าเสียหายได้ในระดับหนึ่งหรือไม่ หรือเป็นเพียงการสุ่ม (random) ซึ่งไม่สามารถคาดเดาค่าเสียหายได้เลย มีงานวิจัยที่สำคัญ 2 ชิ้นซึ่งตอบคำถามดังกล่าว

Viscusi (1988) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความน่าจะเป็นในการได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นจากการบาดเจ็บ ซึ่งเป็นตัวแทน (proxy) ของความรุนแรงของการบาดเจ็บ โดยใช้ข้อมูลจาก Insurance Service Office (ISO) Product Liability Closed Claim Survey ในช่วงกลางปี ค.ศ.1976 ถึงกลางปี ค.ศ.1977 Viscusi (1988) พบว่า โจทก์ที่ได้รับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินมากจะมีโอกาสที่จะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงกว่าโจทก์ที่ได้รับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินน้อยกว่า หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า โจทก์ที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงมากกว่ามีโอกาสที่จะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมากกว่าโจทก์ที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากความรุนแรงของอาการบาดเจ็บมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความเสียหายที่เป็นตัวเงิน (บุคคลที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงมากมักจะได้รับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินมากกว่าบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงน้อยกว่า)

Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) ศึกษาการกระจายตัวของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยใช้ข้อมูลมูลค่าของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่กำหนดโดยคณะลูกขุนในมลรัฐฟลอริดาและแคนซัสในคดีละเมิดที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บในช่วงปี ค.ศ.1973-1987 พวกเขาแบ่งอาการบาดเจ็บออกเป็น 9 ระดับตามความรุนแรง[6] โดยระดับ 1 (มีอาการทางความรู้สึกอย่างเดียว) มีความรุนแรงน้อยที่สุด และระดับ 9 (ตาย) มีความรุนแรงมากที่สุด ดังรายละเอียดในตารางที่ 6.3 และเปรียบเทียบค่ามัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)[7] ของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในแต่ละประเภทอาการบาดเจ็บ

ตารางที่ 6.3 ระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ

ระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ	ตัวอย่าง
1.ความรู้สึกข้างเดียว	ตกใจ หวาดกลัว แต่ไม่มีการบาดเจ็บทางร่างกาย
2.ชั่วคราว, ไม่มีนัยสำคัญ	บาดแผลฉีกขาด รอยฟกช้ำ แผลเป็นขนาดเล็ก ผื่นคัน ฟื้นตัวได้ตามปกติ
3.ชั่วคราว, น้อย	การติดเชื้อ การต่อกระดูกผิดที่ พลัดหกล้มในโรงพยาบาล การฟื้นตัวมีความล่าช้า
4.ชั่วคราว, มาก	แผลไฟไหม้ มีอุปกรณ์ในการผ่าตัดค้างอยู่ในร่างกาย ผลข้างเคียงจากการใช้ยา ได้รับบาดเจ็บที่สมอง การฟื้นตัวมีความล่าช้า

[6] แบ่งตาม National Association of Insurance Commissioners (NAIC)

[7] มัธยฐาน (Median) หมายถึง ค่ากึ่งกลางของข้อมูลชุดนั้น หรือค่าที่อยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางของข้อมูลชุดนั้น เมื่อได้จัดเรียงค่าของข้อมูลจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุดหรือจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย (Mean) หมายถึง ค่ากลางของข้อมูลแต่ละชุด ซึ่งคำนวณจากผลบวกของข้อมูลและหารด้วยจำนวนของข้อมูล และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) คือรากที่สองของค่าเฉลี่ยของกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยเลขคณิต ใช้วัดการกระจายของข้อมูล

หอสมุดกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ	ตัวอย่าง
5.ถาวร, น้อย	สูญเสียนิ้วมือ สูญเสียอวัยวะหรือได้รับบาดเจ็บที่อวัยวะ (ไม่ทำให้พิการ)
6.ถาวร, มีนัยสำคัญ	หูหนวก สูญเสียขาและแขน สูญเสียไตหรือปอด
7.ถาวร, มาก	อัมพฤกษ์ ตาบอด สูญเสียแขนและขาทั้งสองข้าง บาดเจ็บที่สมอง
8.ถาวร, สาหัส	อัมพาต การบาดเจ็บที่สมองอย่างรุนแรง การบาดเจ็บที่ต้องได้รับการดูแลตลอดชีวิตหรือเสมือนตาย
9.ตาย	

ที่มา: Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989)

Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) มีข้อค้นพบสำคัญสองประการคือ[8] (ดูตารางที่ 6.4 ประกอบ) 1) โดยทั่วไปแล้ว ความรุนแรงของการบาดเจ็บมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน กล่าวคือค่าเฉลี่ยและค่ามัธยฐานของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ โดยค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก 10,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ (ความรุนแรงระดับที่ 2) ไปจนถึง 4,252,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ (ความรุนแรงระดับที่ 8) ก่อนที่จะลดลงในกรณีการตาย (ความรุนแรงระดับที่ 9) นอกจากนี้ ยังพบว่าความรุนแรงของการบาดเจ็บยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน[9] และ 2) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของคดีที่มีระดับความรุนแรงเดียวกันมีความผันแปรสูงมาก (สังเกตได้จากการที่ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย)[10]

ตารางที่ 6.4 การกระจายตัวของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีละเมิดที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ แบ่งตามระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บ

ระดับความรุนแรง	จำนวนตัวอย่าง	ค่ามัธยฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	1	25	25	-
2	69	2	10	37
3	106	9	53	98
4	16	36	62	85
5	104	46	160	345
6	29	292	386	467
7	15	1,642	2,309	2,419
8	5	1,832	4,252	5,715
9	15	545	1,242	2,668
รวม	366	21	301	1,171

หมายเหตุ: หน่วยคือหนึ่งพันดอลลาร์สหรัฐฯ ณ มูลค่าปี ค.ศ. 1987

ที่มา: Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989)

[8] การวิเคราะห์ต่อไปนี้ไม่รวมอาการทางจิตใจ (ระดับ 1) เนื่องจากมีเพียงตัวอย่างเดียว

[9] ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย (Regression) พบว่า ความรุนแรงของการบาดเจ็บเพียงอย่างเดียวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ถึงร้อยละ 40

[10] ความผันแปรสามารถวัดได้จากค่าสัมประสิทธิ์การผันแปร (Coefficient of variation) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์การผันแปร = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน/ค่าเฉลี่ย หากค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรมีค่ามากกว่า 1 จะถือว่ามีความผันแปรสูง แต่หากค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรมีค่าน้อยกว่า 1 จะถือว่ามีความผันแปรต่ำ

ห้องสมุดดิจิทัลสถาบันวิทยบริการ (www.library.cojet.th)

โดยสรุป การศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า การกระจายตัวของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกามีความเป็นแบบแผนในระดับหนึ่ง ยังไม่ถึงกับเป็นการสุ่มโดยสมบูรณ์ กล่าวคือ ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีที่ผู้เสียหายมีการบาดเจ็บรุนแรงมากมีแนวโน้มที่จะมีมูลค่ามากกว่าค่าเสียหายในคดีที่ผู้เสียหายมีการบาดเจ็บรุนแรงน้อยกว่า หรือเรียกว่ามีความเท่าเทียมในแนวดิ่ง (Vertical equity) อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายในคดีที่ผู้เสียหายมีอาการบาดเจ็บรุนแรงพอกันกลับมีความผันแปรค่อนข้างสูง หรือเรียกว่าไม่มีความเท่าเทียมกันในแนวราบ (Horizontal equity) ความไม่เท่าเทียมกันในแนวราบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่คณะลูกขุนกำหนดไม่น่าจะมีแบบแผนหรือเป็นไปตามหลักการที่ชัดเจน ซึ่งทำให้บุคคลที่มีเหตุผลที่ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าเมื่อก่อความเสียหายต่อผู้อื่นแล้วจะต้องชดเชยค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมากน้อยเท่าใด และไม่สามารถเลือกระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมได้

อนึ่ง ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจะมีความผันแปรมากหรือน้อยเพียงใดไม่ใช่ประเด็นปัญหา ปัญหาอยู่ที่ความผันแปรดังกล่าวมีแบบแผนหรือเป็นไปตามหลักการในลักษณะที่ทำให้บุคคลที่มีเหตุผลคาดเดาได้หรือไม่ ความผันแปรสูงของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่พบในการศึกษาของ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein ไม่ได้หมายความว่าการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่มีความยุติธรรมหรือไม่พึงปรารถนาเสมอไป ความแตกต่างของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่พบอาจมีความชอบธรรมและมีเหตุผลที่ดีสนับสนุนในบางกรณี เพียงแต่ผู้ทำการศึกษาไม่สามารถทราบถึงเนื้อหาสาระและบริบทของคดีความจากข้อมูลได้ จึงไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าความผันแปรดังกล่าวเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ ตัวอย่างเช่น การแบ่งระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บออกเป็น 9 ระดับอาจจะเป็นการแบ่งที่หยาบเกินไป อาการบาดเจ็บ เช่น หูหนวก การสูญเสียแขนขา ดวงตา หรือไตข้างหนึ่ง ถูกจัดให้อยู่ในระดับเดียวกันคือระดับที่ 6 ทั้งที่คนทั่วไปมักจะมีความรู้สึกว่าความเจ็บปวดทุกข์ทรมานที่ได้รับจากอาการดังกล่าวไม่น่าจะเท่ากัน ดังนั้นบางส่วนของความแปรผันของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่พบในกลุ่มนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของความเจ็บปวดทุกข์ทรมานในแต่ละรูปแบบของการบาดเจ็บ นอกจากนี้ บางส่วนของความผันแปรดังกล่าวอาจสะท้อนถึงความแตกต่างในลักษณะเฉพาะของผู้เสียหายซึ่งอาจมีผลทำให้ได้รับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานไม่เท่ากัน เช่น อายุ และอาชีพของผู้เสียหาย เป็นต้น

ความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจก่อให้เกิดผลกระทบดังต่อไปนี้

(1) ไม่จูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (Optimal deterrence)

ความคาดเดาได้ (predictability) ของค่าเสียหายเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจให้ใช้ระดับความระมัดระวังที่เหมาะสม ในทางทฤษฎี หากบุคคลที่มีเหตุผลไม่สามารถคาดเดาได้ว่า เมื่อตนเองก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้วจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้เป็นจำนวนเท่าใด (เนื่องจากมีความไม่แน่นอนในส่วนของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน) บุคคลนั้นก็จะไม่สามารถเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการใช้ความระมัดระวังได้ถูกต้อง และทำให้เขาอาจเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงหรือต่ำเกินไป ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อทั้งตัวเองและสังคม อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบหลักฐานเชิงประจักษ์

ที่ชี้ให้เห็นว่าความคาดเดาไม่ได้ของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีผลต่อการใช้ความระมัดระวังของบุคคลอย่างไรหรือมากน้อยเพียงใด เนื่องจากขาดข้อมูลที่ใช้ศึกษา

(2) เบี้ยประกันความรับผิดต่อสาธารณะสูงขึ้น

ความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจมีผลทำให้เบี้ยประกันความรับผิดต่อสาธารณะสูงขึ้นได้ โดยทั่วไปแล้ว บริษัทประกันมองว่าความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นความเสี่ยงอย่างหนึ่ง เนื่องจากบริษัทอาจจะต้องจ่ายค่าเสียหายจำนวนมหาศาลโดยที่ไม่ได้คาดไว้ ซึ่งจะส่งผลทางลบต่อการประกอบกิจการโดยรวมของบริษัท ดังนั้นเพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าว บริษัทอาจผลักภาระในการรับความเสี่ยงดังกล่าวไปสู่ผู้ทำประกันโดยการปรับเบี้ยประกันให้สูงขึ้น เมื่อเบี้ยประกันสูงขึ้นการเข้าถึงการประกันความรับผิดต่อสาธารณะก็จะลดลง หรือบริษัทอาจผลักภาระของเบี้ยประกันที่สูงขึ้นไปให้ผู้บริโภค โดยการขึ้นราคาสินค้าหรือบริการ ซึ่งอาจทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าและบริการดังกล่าวได้ลดลง

(3) การประนีประนอมยอมความทำได้ยากขึ้น

ความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอาจทำให้การประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยในคดีละเมิดสามารถทำได้ยากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก หากค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีความผันแปรสูง ไม่มีผู้ใดทราบว่าคณะลูกขุนจะกำหนดค่าเสียหายเท่าใด โจทก์และจำเลยอาจมีความคาดหวังต่อค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่คณะลูกขุนจะกำหนดแตกต่างกัน ฝ่ายโจทก์อาจจะไม่อยากประนีประนอม เพราะคาดหวังว่าศาลอาจกำหนดค่าเสียหายสูงกว่าค่าเสียหายที่ได้จากการประนีประนอม หรือในทางกลับกัน ฝ่ายจำเลยก็อาจจะไม่อยากประนีประนอม เพราะคาดหวังว่าศาลอาจกำหนดค่าเสียหายต่ำกว่าค่าเสียหายที่ได้จากการประนีประนอม เมื่อการประนีประนอมทำได้ยากขึ้น คดีก็มีโอกาสที่จะสิ้นสุดลงที่ชั้นศาลมากขึ้น ซึ่งหมายความว่าศาลรวมทั้งโจทก์และจำเลยจะมีต้นทุนในการดำเนินคดีสูงขึ้นด้วย

โดยสรุป การขาดหลักและวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของคณะลูกขุนอาจมีส่วนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ทำให้ระบบละเมิดมีต้นทุนค่าบริหารจัดการสูง ทำให้เบี้ยประกันความรับผิดต่อสาธารณะสูงขึ้นจนเป็นที่มาของวิกฤตประกันภัยหลายครั้ง ทำให้ผู้ผลิตสินค้าจำเป็นบางชนิดยกเลิกหรือลดการผลิตลงเนื่องจากไม่สามารถแบกรับต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ และไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้

6.4 การปฏิรูปกฎหมายละเมิดในสหรัฐอเมริกา

ระบบละเมิดของสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาต้นทุนการทำธุรกรรมหรือต้นทุนการบริหารจัดการสูง การให้ค่าเสียหายที่สูงมากจนส่งผลทางลบต่อการผลิตสินค้าและบริการและการเข้าถึงประกันความรับผิดต่อสาธารณะประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดในกรณีทุรเวชปฏิบัติ และจำนวนการฟ้องร้องในนามของกลุ่มบุคคล (Class action) และคดีที่ไร้สาระที่เพิ่มสูงขึ้น

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พพ.กลาง.จุฬา.ac.th)

เรื่อยๆ[11] ซึ่งสาเหตุหนึ่งของปัญหาเหล่านี้มาจากการขาดหลักหรือวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของคณะลูกขุน ทั้งฝ่ายการเมืองและธุรกิจได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงได้ผลักดันให้เกิดการปฏิรูประบบละเมิดขึ้นในหลายมลรัฐ

หลายมลรัฐได้เริ่มกระบวนการปฏิรูประบบละเมิดมาตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 โดยวิธีการหนึ่งที่ได้นำมาใช้คือการกำหนดเพดานสูงสุดของค่าเสียหายเชิงลงโทษและค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ทั้งในคดีทุรเวชปฏิบัติและคดีละเมิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ทุรเวชปฏิบัติ การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีละเมิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่คดีทุรเวชปฏิบัติได้ดำเนินการไปแล้วใน 10 มลรัฐ ได้แก่ โคโลราโด ฮาวาย ไอดาโฮ ไอโอวา แคนซัส แมริแลนด์ มิชิแกน มินนิโซตา มิสซิสซิปปี และโอไฮโอ ในแต่ละมลรัฐอาจกำหนดเพดานไว้สูงต่ำแตกต่างกัน รวมทั้งอาจกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ไว้แตกต่างกันด้วย ตัวอย่างเช่น มลรัฐมิสซิสซิปปีกำหนดเพดานไว้สูงกว่ามลรัฐอื่นๆ โดยกำหนดไว้ที่ 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนมลรัฐแคนซัสและไอดาโฮกำหนดเพดานไว้ต่ำกว่ารัฐอื่นๆ โดยกำหนดไว้ที่ 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในมลรัฐโคโลราโดสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามอัตราเงินเฟ้อ และเพดานค่าเสียหายในมลรัฐมิชิแกนจะบังคับใช้ในคดีความรับผิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเท่านั้น ผู้สนใจสามารถดูรายละเอียดของเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของคดีที่ไม่ใช่ทุรเวชปฏิบัติในมลรัฐต่างๆ เพิ่มเติมได้ในตารางที่ 6.5

ตารางที่ 6.5 อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (ไม่รวมคดีทุรเวชปฏิบัติ)

มลรัฐ	อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน
โคโลราโด	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดจะปรับตามอัตราเงินเฟ้อ และการปรับค่าเสียหายตามอัตราเงินเฟ้อครั้งล่าสุดเมื่อปี ค.ศ. 2007 ทำให้อัตราสูงสุดอยู่ที่ 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม หากมีหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ (clear and convincing evidence) ศาลสามารถให้ค่าเสียหายมากกว่าอัตราที่กำหนดไว้ได้ แต่จะต้องไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
ฮาวาย	- ไม่เกิน 375,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานทางร่างกาย
ไอดาโฮ	- หากเป็นคดีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ อัตราสูงสุดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอยู่ที่ 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ (ปี ค.ศ. 2003) ซึ่งค่าเสียหายสูงสุดนี้ลดลงจากเดิม 400,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อปี ค.ศ. 1987
ไอโอวา	- กฎหมายห้ามไม่ให้ผู้ขับขี่ ผู้โดยสารหรือคนเดินถนนที่ได้รับความเสียหายต่อเนื่องจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน หากอุบัติเหตุนั้นเกิดขึ้นระหว่างการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง
แคนซัส	- ไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
แมริแลนด์	- ไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ แต่สำหรับคดีที่ฟ้องร้องหน่วยงานภาครัฐ

[11] CBO (2003)

มลรัฐ	อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน
	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีอัตราสูงสุดคือ 200,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อคน และ 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อคดี และกำหนดอัตราสูงสุดสำหรับการทำให้เสียชีวิตที่ 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ - ในกรณีที่มีผู้รับผลประโยชน์ตั้งแต่สองคนขึ้นไป ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้สูงที่สุดไม่เกิน 700,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ - บุคคลที่ขับรถยนต์ที่ไม่มีประกันภัยจะถือว่าได้ยกเลิกสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน
มิชิแกน	- จำกัดไว้ไม่ให้เกิน 280,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เฉพาะในคดีความรับผิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเท่านั้น
มินนิโซตา	- ไม่เกิน 400,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับกรณีที่บุคคลในครอบครัวได้รับความเสียหายและส่งผลเสียต่อการอยู่ร่วมกันของบุคคลในครอบครัว (loss of consortium) ความเศร้าโศกเสียใจ หรือความอับอาย
มิสซิสซิปปี	- ไม่เกิน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในคดีแพ่งทุกกรณี
โอไฮโอ	- ไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ศาลสามารถให้ได้ถึง 1,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความเสียหายและจำนวนของโจทก์ในคดี นอกจากนี้ยังกำหนดให้ค่าเสียหายในกรณีที่ไม่ร้ายแรงถึงที่สุด (non-catastrophic injuries) ไว้สูงสุดที่ 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 3 เท่าของค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน แล้วแต่จำนวนใดจะมากกว่า แต่ต้องไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้เสียหายหนึ่งคน และไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อคดี ทั้งนี้ อัตราสูงสุดนี้ใช้กับทุกคดียกเว้นคดีความรับผิดชอบด้านการแพทย์

ที่มา: U.S. Tort Liability Index 2008 Report

การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีทุรเวชปฏิบัติเป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากกว่าการกำหนดเพดานค่าเสียหายในคดีที่ไม่ใช่ทุรเวชปฏิบัติ โดยมีมลรัฐซึ่งมีการกำหนดเพดานค่าเสียหายดังกล่าวมากถึง 31 มลรัฐ จากทั้งหมด 51 มลรัฐ การกำหนดเพดานค่าเสียหายในคดีทุรเวชปฏิบัติในแต่ละมลรัฐอาจมีเงื่อนไขและรายละเอียดแตกต่างกัน บางมลรัฐอาจมีการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอย่างเดียว บางมลรัฐอาจกำหนดเพดานค่าเสียหายทั้งหมดอย่างเดียว และบางมลรัฐอาจกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินควบคู่กับเพดานค่าเสียหายทั้งหมด

เราอาจแบ่งรูปแบบการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีทุรเวชปฏิบัติที่พบในมลรัฐต่างๆ ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อผู้เสียหาย 1 คน ซึ่งใช้ในบางมลรัฐ เช่น อะแลสกา และแคลิฟอร์เนีย โดยเพดานค่าเสียหายดังกล่าวอยู่ในช่วงตั้งแต่ 250,000-1,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้เสียหาย 1 ราย 2) การกำหนดเพดานค่าเสียหายต่อแพทย์/ผู้

ให้บริการทางการแพทย์ 1 ราย ซึ่งใช้ในบางมลรัฐ เช่น จอร์เจีย และอิลลินอยส์ โดยเพดานค่าเสียหายดังกล่าวอยู่ในช่วง 250,000-500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อแพทย์ 1 ราย และ 3) การกำหนดเพดานค่าเสียหายต่อสถานพยาบาล 1 แห่ง ซึ่งใช้ในบางมลรัฐ เช่น เทกซัส และอิลลินอยส์ โดยเพดานค่าเสียหายดังกล่าวอยู่ในช่วง 100,000 - 1,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อสถานพยาบาล นอกจากนี้ บางมลรัฐมีการกำหนดเพดานค่าเสียหายทั้งหมดแทนการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ลุยเซียนา และเนแบรสกา ซึ่งกำหนดเพดานค่าเสียหายทั้งหมดไว้ในช่วง 500,000-1,750,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และในมลรัฐเซาท์แคโรไลนา มีการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต่อสถานพยาบาล 1 แห่งควบคู่กับเพดานค่าเสียหายทั้งหมด โดยกำหนดเพดานของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อสถานพยาบาล แต่ทั้งนี้ค่าเสียหายโดยรวมต้องไม่เกิน 1,050,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ผู้สนใจสามารถดูรายละเอียดของเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและ/หรือค่าเสียหายทั้งหมดของคดีทุรเวชปฏิบัติในมลรัฐต่างๆ เพิ่มเติมได้ ในตารางที่ 6.6

ตารางที่ 6.6 อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายในคดีทุรเวชปฏิบัติ

มลรัฐ	ค่าเสียหายสูงสุด
อะแลสกา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ยกเว้นคดีรุนแรงที่รวมถึงการทำให้เสียโฉม ได้รับบาดเจ็บรุนแรงต่อเนื่องถาวร และการทำให้เสียชีวิตโดยผิดกฎหมาย ศาลมีอำนาจกำหนดให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุด 400,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม ไม่มีอัตราสูงสุดสำหรับการกระทำผิดที่เจตนาหรือการกระทำหรือการละเว้นกระทำที่ถือเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (reckless acts or omissions)
อาร์คันซอ	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้เสียหายแต่ละคนหรือ 3 เท่าของค่าเสียหายเชิงชดเชย แต่ต้องไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และอัตราสูงสุดนี้จะปรับตามอัตราเงินเฟ้อทุก 3 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 - ต้องพิสูจน์ว่าเป็นการกระทำโดยมีเจตนาร้ายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
แคลิฟอร์เนีย	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
โคโลราโด	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่บกพร่องของบุคลากรทางการแพทย์ (medical liability)
ฟลอริดา	- กรณีผู้กระทำผิดไม่ได้เป็นบุคลากรทางการแพทย์: อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินคือ 750,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้เสียหายหนึ่งคน โดยมียอดรวมสูงสุดสำหรับผู้เสียหายทุกคน - กรณีผู้กระทำผิดที่เป็นบุคลากรทางการแพทย์: อัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินคือ 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้เสียหายหนึ่งคน โดยมียอดรวมสูงสุดสำหรับผู้เสียหายทุกคนไม่เกิน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และบุคลากร

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

มลรัฐ	ค่าเสียหายสูงสุด
	ทางการแพทย์จะต้องรับผิดชอบไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อคน - ในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตหรืออยู่ในสภาพสมองตาย ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดจะต้องไม่เกิน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
จอร์เจีย	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินต้องไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้ให้บริการทางการแพทย์ (healthcare provider) แต่ละราย และทั้งหมดไม่เกิน 1.05 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
ฮาวาย	- สามารถให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเฉพาะความเจ็บปวดและทรมานและต้องไม่เกิน 375,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
ไอดาโฮ	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และปรับทุกปีตามค่าแรงงานเฉลี่ยที่ทางมลรัฐกำหนด
อิลลินอยส์	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดในคดีทุกรูปปฏิบัติคือ 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อแพทย์หนึ่งคน และ 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อสถานพยาบาล
อินดีแอนา	- ความรับผิดชอบของสถานพยาบาลแต่ละแห่งต้องไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และความรับผิดที่เกินจากอัตราดังกล่าวจะชดใช้โดยกองทุนทดแทนผู้ป่วย (Patient Compensation Fund)
แคนซัส	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อผู้เสียหาย
ลุยเซียนา	- ค่าเสียหายทั้งหมดต้องไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ - สถานพยาบาลจะต้องรับผิดชอบไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยค่าเสียหายที่เกินจากอัตราดังกล่าวจะนำมาจากกองทุนทดแทนผู้ป่วย (Patient's Compensation Fund)
แมริแลนด์	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุด 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
แมสซาชูเซตส์	- ค่าเสียหายต้องไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เว้นแต่กรณีที่ผู้เสียหายสามารถแสดงให้เห็นว่าได้รับความเสียหายที่รุนแรงหรือถาวร หรือพิการ หรือเสียโฉมอย่างรุนแรง
มิชิแกน	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 280,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายทางสมองและไขสันหลัง ความเสียหายต่อระบบสืบพันธุ์ซึ่งทำให้ไม่สามารถมีบุตรได้ หรือความเสียหายต่อกระบวนการรับรู้ทำให้ไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพัง
มิสซิสซิปปี	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
มิสซูรี	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ไม่ว่าจะมีผู้กระทำผิดในคดีนั้นกี่คน - ค่าเสียหายสูงสุดไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ หรือไม่เกิน 5 เท่าของค่าเสียหายจริง แล้วแต่จำนวนใดจะมากกว่า

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (เพื่อการศึกษาเท่านั้น)

มลรัฐ	ค่าเสียหายสูงสุด
มอนแทนา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และต้องพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำผิดนั้นมีเจตนาประสงค์ร้ายในกรณีที่จะใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษ
เนแบรสกา	- ค่าเสียหายทั้งหมดไม่เกิน 1,750,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ สถานพยาบาลจะรับผิดชอบสูงสุดไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยความรับผิดชอบที่เหลือจะมาจากกองทุนความรับผิดชอบส่วนเกิน (Excess Liability Fund)
เนวาดา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยไม่มีข้อยกเว้น
นิวเม็กซิโก	- ค่าเสียหายทั้งหมดต้องไม่เกิน 600,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยสถานพยาบาลจะรับผิดชอบสูงสุดไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนเกินจะนำมาจากกองทุนทดแทนผู้ป่วย (Patient's Compensation Fund)
นอร์ทดาโคตา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ
โอคลาโฮมา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์และการทำคลอดและกรณีฉุกเฉิน
เซาท์แคโรไลนา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 350,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อสถานพยาบาล โดยรวมทั้งหมดต้องไม่เกิน 1.05 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
เซาท์ดาโคตา	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ - ไม่มีอัตราสูงสุดสำหรับค่าเสียหายจำเพาะ (special damage)
เทกซัส	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ทั้งหมด และอีก 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อหน่วย (facility) ของสถานพยาบาล โดยมีอัตราสูงสุด 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อสถานพยาบาล
ยูทาห์	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีที่ศาลรับฟ้องก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2001 ต้องไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนคดีที่ศาลรับฟ้องหลังวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2001 แต่ก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2002 ต้องไม่เกิน 400,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับคดีที่ศาลรับฟ้องตั้งแต่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2002 เป็นต้นไป ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดจะปรับตามอัตราเงินเฟ้อในทุกวันที่ 15 กรกฎาคมของทุกปี โดยจะปัดเศษเป็นหลักหมื่นที่ใกล้ที่สุด ทั้งนี้อัตราเงินเฟ้อที่ใช้จะมาจากดัชนีราคาผู้บริโภคที่ปรับตามฤดูกาลสำหรับผู้บริโภคในเขตเมือง ซึ่งประกาศโดยสำนักงานสถิติแรงงานแห่งสหรัฐ
เวอร์จิเนีย	- ค่าเสียหายสูงสุดไม่เกิน 1.5 ล้านดอลลาร์ อัตราสูงสุดนี้จะเพิ่มขึ้นปีละ 50,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001-2006 และเพิ่มขึ้นปีละ 75,000 ดอลลาร์

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

มลรัฐ	ค่าเสียหายสูงสุด
	สหรัฐฯในปี ค.ศ. 2007 และ ค.ศ. 2008
วอชิงตัน	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดกำหนดได้ไม่เกินเกณฑ์รายได้เฉลี่ยต่อปีของผู้เสียหายและอายุขัยของผู้เสียหาย
เวอร์จิเนียตะวันตก	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดระหว่าง 250,000 หรือ 500,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ แล้วแต่ความรุนแรงของความเสียหาย
วิสคอนซิน	- ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงสุดคือ 750,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ

ที่มา: U.S. Tort Liability Index 2008 Report

การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นวิธีการที่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในกรณีของคดีทุรเวชปฏิบัติ โดยผลสำรวจความคิดเห็นครั้งหนึ่งของสหรัฐฯ ระบุว่า ร้อยละ 63 ของกลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีทุรเวชปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังมีความพยายามอย่างต่อเนื่องจากทั้งภาคการเมืองและธุรกิจในการผลักดันให้มีการกำหนดเพดานค่าเสียหายอย่างแพร่หลายมากขึ้นและให้มีการลดระดับเพดานลงมาเรื่อยๆ[12]

แม้ว่าการกำหนดเพดานค่าเสียหายจะได้รับความนิยมค่อนข้างมาก และอาจมีผลในการช่วยชะลอการเพิ่มขึ้นของเบี้ยประกันได้ในระดับหนึ่ง แต่การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากนักวิชาการว่า การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุเนื่องจากไม่ได้เป็นการวางหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เหมาะสมให้แก่คณะลูกขุน การแก้ปัญหาโดยใช้เพดานค่าเสียหายจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนและเบ็ดเสร็จเนื่องจากต้นตอของปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นต่อการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินดังต่อไปนี้

ข้อดี

- อาจมีผลในการช่วยชะลอการเพิ่มขึ้นของเบี้ยประกันได้ในระดับหนึ่ง
- การกำหนดเพดานค่าเสียหายอาจช่วยแก้ไขปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะคดีเกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บรุนแรง เนื่องจากทั้งโจทก์และจำเลยทราบว่า มีแนวโน้มสูงที่คณะลูกขุนจะกำหนดค่าเสียหายให้ใกล้เคียงกับค่าสูงสุดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

ข้อเสีย

- ไม่ได้แก้ปัญหาการขาดหลักการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เนื่องจากการกำหนดเพดานไม่ได้ตอบโจทย์ว่าการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินควรมีหลักหรือวิธีการ

[12] ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้กระตุ้นสภาครองเกรสของสหรัฐอเมริกาหลายครั้ง ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ให้ทุกมลรัฐมีการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีทุรเวชปฏิบัติ

ห้องสมุดวิจัยการแพทย์แห่งประเทศไทย (พพท.) (ไม่ใช่ของขาย)

อย่างไร และไม่ได้แก้ปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในช่วงที่ต่ำกว่าเพดาน ดังนั้นค่าเสียหายในคดีที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บที่มีความรุนแรงไม่มาก (ความเสียหายต่ำกว่าเพดาน) จึงยังคงสามารถคาดเดาได้ยากอยู่เช่นเดิม และมีความเป็นไปได้ว่าการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในช่วงดังกล่าวอาจทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังมากหรือน้อยเกินไป

- การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่สร้างแรงจูงใจให้ใช้ความระมัดระวังในระดับที่สามารถยับยั้งความเสียหายที่มีมูลค่าสูงกว่าเพดาน
- ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายมากเกินเพดานซึ่งมักเป็นผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บสาหัสจะไม่ได้รับการชดเชยตามจริง

6.5 ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากการกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินยังไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่น่าพอใจในสายตาของกลุ่มนักวิชาการเท่าใดนัก นักวิชาการจำนวนหนึ่งจึงได้นำเสนอวิธีการอื่นๆ ในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยแนวทางการปรับปรุงสามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การใช้ตาราง (Schedules) เพื่อช่วยในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน 2) การใช้กรณีตัวอย่าง (Scenarios) เพื่อช่วยในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน และ 3) การนำกฎของแฮนด์มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

6.5.1 การใช้ตาราง (Schedules)

นักวิชาการหลายท่านได้สนับสนุนการนำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถช่วยลดต้นทุนในการกำหนดค่าเสียหายของคณะลูกขุนและสามารถทำให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีที่มีความคล้ายคลึงกันมีขนาดเท่ากันมากขึ้น (แก้ปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน) อย่างไรก็ดี ในหมู่นักวิชาการยังมีความเห็นแตกต่างในเรื่องรายละเอียดของตาราง และวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ข้อเสนอในการจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมมี 2 ข้อเสนอได้แก่ ข้อเสนอของ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) และ Avraham (2006)

Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) เสนอให้สร้างตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยแบ่งตามปัจจัยที่มีความสำคัญในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ความรุนแรงของอาการบาดเจ็บและอายุของผู้เสียหาย Bovbjerg, Sloan, and Blumstein แบ่งความรุนแรงของอาการบาดเจ็บเป็น 9 ระดับ ตามคำจำกัดความของ National Association of Insurance Commissioners (NAIC) (ดูรายละเอียดในตารางที่ 6.3) และแบ่งอายุผู้เสียหายออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ต่ำกว่า 10 ปี 11-17 ปี 18-35 ปี 35-50 ปี 51-64 ปี และมากกว่า 65 ปี โดยสมมติฐานของความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงของอาการบาดเจ็บและอายุของผู้เสียหายกับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน มีดังนี้

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

- หากอาการบาดเจ็บมีความรุนแรงมากสร้างความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานให้แก่ผู้เสียหายได้มากกว่าอาการบาดเจ็บที่มีความรุนแรงน้อยกว่า ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงมากกว่าควรจะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมากกว่าผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บรุนแรงน้อยกว่า
- หากอาการบาดเจ็บมีความรุนแรงเท่ากัน การบาดเจ็บอย่างถาวรน่าจะสร้างความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานมากกว่าการบาดเจ็บชั่วคราว ดังนั้นผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บอย่างถาวรควรจะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมากกว่าผู้ที่ได้รับบาดเจ็บชั่วคราว
- หากอาการบาดเจ็บเป็นแบบชั่วคราว ผู้เสียหายที่มีอายุน้อยจะสามารถฟื้นตัวได้เร็วกว่าผู้เสียหายที่มีอายุมาก ดังนั้นควรจะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินน้อยกว่า หากอาการบาดเจ็บเป็นแบบถาวร ผู้ป่วยที่มีอายุน้อยจะต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานเป็นระยะเวลายาวนานกว่าผู้ป่วยที่มีอายุมาก ดังนั้นควรจะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมากกว่า

เมื่อนำข้อมูลของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแบ่งตามความรุนแรงของอาการบาดเจ็บและอายุของผู้เสียหายมาสร้างเป็นตารางจะได้ตารางที่มีขนาด 6X9 ช่อง โดยระดับความรุนแรงอยู่ในแนวนอนและกลุ่มอายุอยู่ในแนวตั้ง ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในแต่ละช่องสามารถคำนวณได้โดยอาศัยการประมาณ (estimate) จากข้อมูลค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งคณะลูกขุนเคยกำหนดไว้ในอดีต หรือจากวิธีการอื่นๆ เช่น การคำนวณมูลค่าทางสถิติของชีวิต (Value statistical life หรือ VSL) และมูลค่าทางสถิติของการบาดเจ็บ (Value statistical injury หรือ VSI) [13]

ตารางที่ 6.7 แสดงตัวอย่างของตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแบ่งตามความรุนแรงของอาการบาดเจ็บและอายุของผู้เสียหายที่เสนอโดย Bovbjerg, Sloan, and Blumstein ตัวเลขในช่องคือค่าถ่วงน้ำหนัก (weight) ของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยมีกรณีการตาย (ความรุนแรงระดับที่ 9) ของผู้เสียหายอายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นกรณีฐาน (มีค่าเท่ากับ 100) ค่าถ่วงน้ำหนักเหล่านี้คำนวณมาจากการประมาณจากค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่คณะลูกขุนเคยกำหนดในอดีต ค่าถ่วงน้ำหนักดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงขนาดของค่าเสียหายในกรณีต่างๆ กรณีอาการบาดเจ็บรุนแรงระดับ 7 และ 8 ของผู้เสียหายอายุ 51-64 ปีได้รับค่าถ่วงน้ำหนักที่มากที่สุด (5.74 เท่าของกรณีฐาน) ส่วนกรณีอาการบาดเจ็บรุนแรงระดับ 1 และ 2 ของผู้เสียหายอายุต่ำกว่า 10 ปีได้รับค่าถ่วงน้ำหนักที่น้อยที่สุด (0.02 เท่าของกรณีฐาน)[14] โดยทั่วไปแล้ว ค่าถ่วงน้ำหนักในตารางที่ 6.7 ค่อนข้างสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ข้างต้น กล่าวคือ ค่าถ่วงน้ำหนักเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามความรุนแรงของอาการบาดเจ็บ และลดลงในกรณีตาย ซึ่งสะท้อนถึงการจำกัดการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีตายภายใต้กฎหมายของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า ในทุกระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บ ค่าถ่วงน้ำหนักเพิ่มขึ้นตามอายุของผู้เสียหายก่อนที่จะลดลงในกลุ่มอายุ 35-50 ปี ก่อนที่จะเพิ่มขึ้นอีกครั้งในกลุ่มอายุ 51-64 ปี และลดลง

[13] ดูรายละเอียดของ VSL และ VSI เพิ่มเติมได้ในบทที่ 2

[14] ระดับความรุนแรงที่ 1 และ 2 และระดับความรุนแรงที่ 7 และ 8 ถูกนำมารวมกันเนื่องจากมีข้อมูลน้อย

สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

อย่างเฉียบพลันในกลุ่มอายุสูงกว่า 65 ปี ซึ่งเป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในแต่ละกรณีสามารถคำนวณได้โดยนำค่าถ่วงน้ำหนักมาคูณด้วยตัวคูณ (multiplier) ซึ่งตัวคูณที่ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) ใช้คือค่าเฉลี่ยของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในมลรัฐฟลอริดา ซึ่งมีค่าเท่ากับ 6,500 ดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งหมายความว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการตายของผู้เสียหายอายุ 65 ปีขึ้นไป (กรณีฐาน) มีมูลค่าเท่ากับ 6,500x100 = 650,000 ดอลลาร์ ส่วนค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีอื่นๆ สามารถคำนวณได้โดยวิธีเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินกรณีอาการบาดเจ็บรุนแรงระดับ 7 และ 8 ของผู้เสียหายอายุ 51-64 ปี มีมูลค่าเท่ากับ 6,500x574 = 3,731,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ และค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินกรณีอาการบาดเจ็บรุนแรงระดับ 3 ของผู้เสียหายอายุต่ำกว่า 10 ปี มีมูลค่าเท่ากับ 6,500x4 = 26,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นต้น

ตารางที่ 6.7 ตัวอย่างตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เสนอโดย Bovbjerg, Sloan, and Blumstein

ระดับความรุนแรง	อายุ (ปี)					
	ต่ำกว่า 10	11-17	18-35	35-50	51-64	สูงกว่า 65
1,2	2	4	5	3	6	2
3	4	9	10	7	12	5
4	5	9	11	7	13	5
5	7	14	16	11	20	8
6	30	61	68	48	88	35
7,8	199	401	448	317	574	228
9 (ตาย)	87	176	197	139	252	100

ที่มา: Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989)

หมายเหตุ: 1) ตัวเลขในตารางคำนวณจากข้อมูลคำตัดสินของคณะลูกขุนในปี ค.ศ. 1973-1987 รวบรวมโดย Urban Institute/Vanderbilt University project.

2) ระดับความรุนแรงที่ 1 และ 2 และระดับความรุนแรงที่ 7 และ 8 ถูกนำมารวมกันเนื่องจากมีข้อมูลน้อย

Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) กล่าวว่าตารางช่วยกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งแบ่งออกตามสองปัจจัยหลักคืออายุและความรุนแรงของอาการบาดเจ็บอาจมีความละเอียดไม่เพียงพอ ตารางที่มีรายละเอียดน้อยอาจทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างไม่เป็นธรรมได้ เช่น ผู้เสียหายที่มีอายุเท่ากันและมีอาการบาดเจ็บรุนแรงในระดับเดียวกันจะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเท่ากัน แม้ว่าจะมีระยะเวลาของการบาดเจ็บมากน้อยต่างกันก็ตาม Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) เห็นว่าตารางช่วยกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวสามารถปรับปรุงให้ละเอียดขึ้นได้โดยการเพิ่มเติมปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเข้าไปได้ เช่น ระยะเวลาของการบาดเจ็บ

ห้องสมุดวิจัยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (www.library.dsdw.go.th)

เพศ และสถานะทางสังคมของผู้ได้รับบาดเจ็บ อย่างไรก็ตาม การสร้างตารางที่มีรายละเอียดมากเกินไป มีข้อเสียคือ ทำให้ยากต่อการใช้งาน มีต้นทุนในการบริหารจัดการสูง และเป็นภาระแก่คณะลูกขุน

ตารางช่วยกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินของ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีจุดอ่อนสำคัญ 2 ประการคือ วิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน และการแบ่งระดับความรุนแรงตามคำจำกัดความของ NAIC ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) วิธีการคำนวณ

Geisfeld (1995) กล่าวว่า การคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักโดยอาศัยการประมาณจากมูลค่าความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่คณะลูกขุนเคยกำหนดในอดีตอาจไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสม เนื่องจากค่าเสียหายดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นโดยปราศจากหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม ดังนั้นจึงไม่สามารถทราบได้ว่าค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในอดีตมีความยุติธรรมมากน้อยเพียงใด และสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้หรือไม่ หากในอดีตคณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินให้แก่ผู้เสียหายที่มีอาการบาดเจ็บเล็กน้อยมากเกินไปหรือกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินให้แก่ผู้เสียหายที่มีอาการบาดเจ็บรุนแรงต่ำเกินไป ซึ่งเป็นการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่มากหรือน้อยเกินไปตามลำดับ การนำค่าเสียหายในอดีตดังกล่าวมาคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินก็จะก่อให้เกิดปัญหาเช่นเดิม

(2) การแบ่งระดับความรุนแรงตามคำจำกัดความของ National Association of Insurance Commissioners ***(NAIC)***

Avraham (2006) กล่าวว่าการแบ่งความรุนแรงของอาการบาดเจ็บออกเป็น 9 ระดับ เป็นการแบ่งที่หยาบเกินไป อาการบาดเจ็บ เช่น หูหนวก การสูญเสียแขนขา ดวงตา หรือไตข้างหนึ่ง ล้วนถูกจัดให้อยู่ในความรุนแรงระดับที่ 6 ทั้งที่คนทั่วไปมักรู้สึกว่าความเจ็บปวดทุกข์ทรมานที่ได้รับจากอาการดังกล่าวไม่น่าจะเท่ากัน แต่หากใช้ตารางช่วยคำนวณของ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein ผู้เสียหายเหล่านี้ที่อยู่ในกลุ่มอายุเดียวกันจะได้รับค่าเสียหายเท่ากัน ซึ่งนอกจากจะไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหายแล้วยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ระดับความระมัดระวังที่เหมาะสมอีกด้วย

เพื่อแก้ปัญหาข้างต้น Avraham (2006) เสนอว่าควรใช้ระดับของค่าใช้จ่ายทางการแพทย์เป็นเครื่องชี้วัดระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บ โดยการรักษาอาการบาดเจ็บที่มีความรุนแรงมากมักมีค่าใช้จ่ายทางการแพทย์สูงกว่าการรักษาอาการบาดเจ็บที่มีความรุนแรงน้อยกว่า การแบ่งกลุ่มความรุนแรงของอาการบาดเจ็บโดยอ้างอิงจากค่าใช้จ่ายทางการแพทย์น่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของอาการบาดเจ็บได้ดีกว่า ผู้สร้างตารางสามารถกำหนดแบ่งกลุ่มค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้มากตามต้องการ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะสะท้อนถึงความรุนแรงของอาการบาดเจ็บระดับต่างๆ ได้ละเอียดมากกว่าการแบ่งกลุ่มแบบหยาบตามคำจำกัดความของ NAIC ซึ่งจะช่วยบรรเทาปัญหาความไม่เป็นธรรมและการไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ในระดับหนึ่ง

หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการฯ (www.library.coj.go.th)

Avraham (2006) เสนอว่าควรมีตัวคูณทวีซึ่งเมื่อนำไปคูณกับค่าใช้จ่ายทางการแพทย์จะได้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ตารางที่ 6.8 แสดงตัวอย่างของตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เสนอโดย Avraham ในการใช้ตารางดังกล่าวเพื่อคำนวณมีขั้นตอนดังนี้ ก่อนอื่นคณะลูกขุนต้องตัดสินว่าในคดีนั้นๆ ผู้เสียหายมีค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ทั้งในอดีตและที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตเท่าไร แล้วดูว่าตัวคูณทวีที่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายดังกล่าวคืออะไร หลังจากนั้นจึงนำตัวเลขค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปคูณกับตัวคูณทวีที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น หากผู้เสียหายมีค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ 90,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมีตัวคูณทวีคือ 0.5 ดังนั้นค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจะเท่ากับ 45,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ตารางดังกล่าวสามารถทำให้มีความละเอียดมากขึ้นได้ตามความเหมาะสมโดยการเพิ่มปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเข้าไป เช่น อายุของผู้เสียหาย และระยะเวลาในการบาดเจ็บ เป็นต้น อย่างไรก็ดี Avraham (2006) ไม่ได้ระบุว่าตัวคูณทวีดังกล่าวคำนวณมาจากวิธีใด ปล่อยให้เป็นโจทย์วิจัยสำหรับการศึกษาในอนาคต

ตารางที่ 6.8 ตัวอย่างตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่เสนอโดย Avraham

ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ (ดอลลาร์สหรัฐฯ)	ตัวคูณ	ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน (ดอลลาร์สหรัฐฯ)
0-100,000	0.5	0-50,000
100,001-500,000	0.75	75,000-375,000
500,001-1,000,000	1	500,001-1,000,000
มากกว่า 1,000,000	1.25	มากกว่า 1,250,000

ที่มา: Avraham (2006)

แม้ว่าการทำตารางช่วยคำนวณค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นตัวเงินจากการใช้ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์เป็นตัวแทนของระดับของอาการบาดเจ็บจะเป็นแนวคิดที่ดี แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังมีเรื่องที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก เช่น ควรจะแบ่งค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ออกเป็นกี่กลุ่มจึงจะไม่เป็นภาระในการใช้งานของคณะลูกขุนมากนัก และที่สำคัญคือจะคำนวณตัวคูณทวีได้อย่างไร หากคำนวณโดยการใช้การประมาณจากข้อมูลค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่คณะลูกขุนเคยกำหนดในอดีตก็จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับตารางช่วยการคำนวณของ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein ที่กล่าวแล้วข้างต้น

ค่าทางสถิติของชีวิต (VSL) และค่าทางสถิติของการบาดเจ็บ (VSI) เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้คำนวณค่าถ่วงน้ำหนักในตารางของ Bovbjerg, Sloan, and Blumstein หรือตัวคูณทวีในตารางของ Avraham ค่าทางสถิติเหล่านี้มีข้อดีคือเป็นค่าคำนวณที่มีหลักการที่เหมาะสมรองรับ อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยเห็นว่าการนำค่า VSL และ VSI มาใช้มีประเด็นที่ต้องตรวจสอบและคิดต่ออย่างน้อย 2 ประการคือ

1) ในปัจจุบัน มีการศึกษาจำนวนมากได้คำนวณ VSL และ VSI โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งและวิธีการต่างๆ มากมาย คำถามคือ เราควรนำค่า VSL และ VSI จากการศึกษาใดมาใช้ในการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักหรือตัวคูณทวี และที่สำคัญคือ ฐานข้อมูลที่นำมาใช้ในการคำนวณ VSL และ VSI มี

หอสมุดกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

รายละเอียดเพียงพอที่จะนำมาใช้สร้างตารางที่มีความละเอียดมากเพียงใด ตัวอย่างเช่น ฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ VSL และ VSI มีข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของอาการบาดเจ็บหรือไม่ มีการแบ่งกลุ่มของอาการบาดเจ็บไว้ละเอียดมากน้อยเพียงใด สามารถนำมาแบ่งกลุ่มตามคำจำกัดความของ NAIC ได้หรือไม่ หรือมีข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายด้านการแพทย์ทั้งในอดีตและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตหรือไม่

2) VSL และค่า VSI คือมูลค่าทั้งหมดที่บุคคลเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับการยอมรับความเสี่ยงในการบาดเจ็บหรือตาย ซึ่งเป็นมูลค่าที่รวมค่าเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินไว้ด้วยกัน เราจะทำอย่างไรจึงจะสามารถแยกความเสียหายทั้งสองประเภทออกจากกันได้

6.5.2 การใช้กรณีตัวอย่าง (Scenarios)

การใช้กรณีตัวอย่างในการช่วยคณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีการกล่าวถึงในหมู่นักวิชาการ ตัวอย่างเช่น Bovbjerg, Sloan, and Blumstein (1989) เสนอว่า อาจจัดทำกรณีตัวอย่างซึ่งมีรายละเอียดสำคัญต่างๆ ของผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่น กรณีที่อาการบาดเจ็บมีความรุนแรงระดับ 5 ผู้เสียหายคาดว่าจะมีชีวิตอยู่อีก 25 ปี อาการบาดเจ็บสามารถบรรเทาได้ด้วยยาแก้ปวด และผู้เสียหายไม่สามารถทำกิจกรรมที่ใช้แรงมากได้ ผู้เสียหายควรจะได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเท่ากับ 10,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ คณะลูกขุนจะประเมินค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในคดีหนึ่งโดยเทียบจากค่าเสียหายในกรณีตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับคดีนั้น แต่ทั้งนี้ไม่ควรผูกพันให้คณะลูกขุนยึดตามค่าเสียหายของกรณีตัวอย่างเสมอไป คณะลูกขุนควรจะมีโอกาสในการปรับเปลี่ยนตามที่เห็นสมควรได้

อย่างไรก็ตาม การใช้กรณีตัวอย่างในการช่วยคณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นแนวทางที่นักวิชาการเห็นว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมากและอาจมีต้นทุนในการบริหารจัดการสูง ตัวอย่างเช่น ใครจะเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของกรณีตัวอย่าง กรณีตัวอย่างควรจะมีรายละเอียดอย่างไร และควรจะมีกรณีตัวอย่างจำนวนมากน้อยเพียงใดจึงจะครอบคลุมกรณีต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้มากที่สุด โดยที่ยังคงความง่ายต่อการใช้และไม่เป็นภาระต่อคณะลูกขุนมากเกินไปนัก นอกจากนี้ การใช้กรณีตัวอย่างเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพต่ำในการบรรเทาปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เนื่องจากการจัดทำกรณีตัวอย่างจำนวนมากนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ดังนั้นในหลายๆ คดี คณะลูกขุนจึงต้องอาศัยดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเนื่องจากไม่สามารถเทียบเคียงจากกรณีตัวอย่างได้

6.5.3 การใช้กฎของแฮนด์ (Hand Rule damages)

Geistfeld (1995) เห็นว่าการตั้งคำถามที่ถูกต้องให้แก่คณะลูกขุนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้คณะลูกขุนสามารถกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีบาดเจ็บอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมได้ โดยเสนอว่าคณะลูกขุนควรนำกฎของแฮนด์มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการบาดเจ็บ[15] ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลควรอธิบายหลักการประเมินค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยอาศัยกฎของแฮนด์ให้แก่ลูกขุน โดยอาจให้คำแนะนำแก่ลูกขุน ดังตัวอย่างในกรอบข้างล่าง

[15] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับกฎของแฮนด์ได้ในบทที่ 2

กรอบที่ 6.1 ตัวอย่างคำอธิบายประกอบการประเมินค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยใช้กฎของแฮนด์

"ท่าน (คณะลูกขุน) อาจสมมติว่าการกระทำของจำเลยทำให้โจทก์ต้องเผชิญกับความเสี่ยง 1 ใน 10,000 ที่จะได้รับบาดเจ็บ ซึ่งหมายความว่า การบาดเจ็บที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานในระดับเดียวกับที่โจทก์ได้รับมีโอกาสเกิดขึ้น 1 ครั้งใน 10,000 ครั้งที่จำเลยมีการกระทำดังกล่าว ในการกำหนดค่าชดเชยที่เป็นธรรมแก่ความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น ท่านต้องนึกถึงว่าบุคคลที่มีเหตุผลสามารถเลือกที่จะซื้ออุปกรณ์ความปลอดภัยที่จะช่วยกำจัดความเสี่ยงดังกล่าวได้ ถ้าซื้ออุปกรณ์ดังกล่าว เขาจะสามารถกำจัดความเสี่ยงในการบาดเจ็บที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานในระดับเดียวที่โจทก์ได้รับ แต่ยังคงต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการบาดเจ็บอื่นๆ อยู่ ในการเลือกว่าจะจ่ายเงินซื้ออุปกรณ์นั้นหรือจะเผชิญความเสี่ยงในการบาดเจ็บ บุคคลที่มีเหตุผลจะเปรียบเทียบต้นทุนของการซื้ออุปกรณ์ดังกล่าวกับมูลค่าความทุกข์ทรมานที่ได้รับจากการบาดเจ็บหากเขาไม่ซื้ออุปกรณ์ดังกล่าว อาศัยหลักเหตุผลนี้ จำนวนเงินสูงสุดที่บุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จะจ่ายเงินซื้ออุปกรณ์กำจัดความเสี่ยงในการบาดเจ็บดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าของความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานซึ่งสามารถหลีกเลี่ยงได้หากความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บดังกล่าวถูกกำจัดไป

ข้อความข้างต้นอธิบายว่าเหตุใดท่านจึงสามารถกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้จากการตอบคำถามว่า จำนวนเงินเท่าใดคือจำนวนเงินสูงสุดที่บุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจจ่ายเพื่อกำจัดความเสี่ยง 1 ใน 10,000 ของการได้รับบาดเจ็บซึ่งจะทำให้ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานในระดับเดียวกับที่โจทก์ได้รับ เมื่อตอบคำถามดังกล่าวแล้วให้นำจำนวนเงินที่ได้คูณด้วย 10,000 ก็จะได้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่สามารถชดเชยความทุกข์ทรมานของโจทก์ได้อย่างเป็นธรรม"

แม้ว่า Geistfeld (1995) จะเสนอให้นำกฎของแฮนด์มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการบาดเจ็บอย่างเดียว แต่อันที่จริงแล้ว กฎของแฮนด์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีตายได้ด้วย โดยศาลอาจให้คำแนะนำแก่คณะลูกขุนตามตัวอย่างข้างต้น เพียงแต่เปลี่ยนจากคำว่า "ความเสี่ยงในการบาดเจ็บ" เป็นคำว่า "ความเสี่ยงในการตาย" แทน

Avraham (2006) วิจารณ์ข้อเสนอของ Geistfeld (1995) ที่ให้คณะลูกขุนนำกฎของแฮนด์มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นรายคดี (case by case) ว่าอาจมีปัญหาสำคัญ 3 ประการดังนี้

(1) มีต้นทุนบริหารจัดการสูง (High administrative cost)

การนำวิธีการดังกล่าวมาใช้มีต้นทุนบริหารจัดการสูง เนื่องจากคณะลูกขุนต้องพิจารณากำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นรายคดี ซึ่งในการพิจารณาแต่ละคดีอาจเสียเวลามาก

(2) ค่าเสียหายคาดเดาได้ยาก (Unpredictable)

การพิจารณาค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นรายคดีอาจทำให้คาดเดาค่าเสียหายได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากคณะลูกขุนอาจมีความเข้าใจในความเสี่ยงที่โจทก์เผชิญแตกต่างกันไปในแต่ละคดี แม้ว่าจะเป็นคดีที่มีความใกล้เคียงกันก็ตาม นอกจากนี้ คณะลูกขุนอาจมักมีความเบี่ยงเบนทางความคิดโดยมีแนวโน้มให้ค่าเสียหายเพิ่มขึ้นตามระดับความรุนแรงหรือความน่าสะพรึงกลัวของเหตุการณ์แทนที่จะเป็น

ระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บ ซึ่งหมายความว่า ผู้เสียหายที่มีอาการบาดเจ็บชนิดเดียวกันแต่อาการบาดเจ็บดังกล่าวเกิดจากเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงต่างกันอาจได้รับค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไม่เท่ากัน โดยผู้เสียหายที่เผชิญกับเหตุการณ์ที่รุนแรงกว่าหรือน่ากลัวกว่าอาจได้รับค่าเสียหายมากกว่า ซึ่งมีส่วนทำให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินคาดเดาได้ยาก

(3) ทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่มากเกินไป (Over deterrence)

Geistfeld (1995) เชื่อว่า การตอบคำถามว่า จำนวนเงินเท่าใดคือจำนวนเงินสูงสุดที่บุคคลที่มีเหตุผลเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อกำจัดความเสี่ยงในการได้รับบาดเจ็บซึ่งทำให้ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานเท่ากับที่โจทก์ได้รับ จะได้คำตอบเป็นค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งจะต้องนำไปรวมกับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน (ถ้ามี) เสียก่อนจึงจะได้ค่าเสียหายทั้งหมดที่โจทก์จะได้รับ

ความเชื่อข้างต้นอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป เนื่องจากในบางครั้ง บุคคลที่มีเหตุผลก็ไม่สามารถแยกความเสี่ยงในการเกิดความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินออกจากความเสี่ยงในการเกิดความเสียหายที่เป็นตัวเงินได้อย่างชัดเจนเพราะความเสี่ยงทั้งสองล้วนมีสาเหตุมาจากการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์เดียวกัน เช่น การปีนต้นไม้อาจเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและเป็นตัวเงิน ด้วยเหตุผลดังกล่าว คำตอบของคำถามข้างต้นอาจไม่ใช่ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินอย่างเดียวหากแต่ได้รวมค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินไว้ด้วย ดังนั้นการนำค่าเสียหายที่ได้จากการตอบคำถามข้างต้นมารวมกับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินจึงอาจเป็นการนับซ้ำ และเป็นการให้ค่าชดเชยที่มากเกินไป ซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่มากเกินไป อย่างไรก็ดี วิธีกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยอาศัยกฎของแฮนด์นี้สามารถนำมาใช้ได้หาก 1) ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีเฉพาะความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินเท่านั้น และ 2) สามารถหาวิธีการที่จะแยกค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินดังกล่าวออกจากกันได้

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินดังกล่าวข้างต้นต่างมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป ดังที่สรุปไว้ในตารางที่ 6.9 อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวเป็นเพียงข้อเสนอเบื้องต้นในเชิงวิชาการเท่านั้น การตัดสินใจว่าควรนำแนวทางใดมาใช้ และใช้อย่างไรนั้นจำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ (พ.ศ. ๒๕๐๕)

ตารางที่ 6.9 การเปรียบเทียบจุดแข็งจุดอ่อนที่สำคัญของแนวทางต่างๆ ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

วิธีการ	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การกำหนดเพดานค่าเสียหาย	1. ช่วยแก้ปัญหาการคาดเดาค่าเสียหายยากได้ในระดับหนึ่ง 2. ต้นทุนการบริหารจัดการต่ำ	1. ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายเกินเพดานค่าเสียหายจะได้รับการชดเชยที่ต่ำเกินไป 2. ไม่ช่วยยับยั้งพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายที่มากกว่าเพดานค่าเสียหาย 3. การกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่ต่ำกว่าเพดานค่าเสียหายไม่มีหลักวิชาการรองรับ
การใช้ตาราง	1. ช่วยแก้ปัญหาการคาดเดาค่าเสียหายยากได้ 2. ช่วยให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมกับความเสียหายในแต่ละกรณี 3. ต้นทุนการบริหารจัดการต่ำ	1. มีปัญหาในการคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมในการคำนวณตัวเลขในตาราง 2. ตารางอาจไม่ละเอียดเพียงพอที่จะครอบคลุมปัจจัยสำคัญๆ ที่ส่งผลต่อค่าเสียหายได้ 3. ใช้งานยาก ในกรณีที่ตารางจำนวนมาก หรือมีรายละเอียดมากเกินไป
การใช้กรณีตัวอย่าง	1. ช่วยให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายให้เหมาะสมกับความเสียหายในแต่ละกรณีได้	1. มีประสิทธิภาพต่ำในการบรรเทาปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหาย 2. ต้นทุนการบริหารจัดการสูง
การใช้กฎของแฮนด์	1. มีหลักวิชาการรองรับ ในแง่ของการใช้สร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม	1. ค่าเสียหายที่คำนวณได้อาจไม่เหมาะสม ในแง่ของการชดเชยความเสียหาย (อาจสูงหรือต่ำเกินไป) 2. ทำให้คาดเดาค่าเสียหายได้ยาก 3. อาจเกิดความซ้ำซ้อนกับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ทำให้ได้ค่าเสียหายที่สูงเกินไป 4. ต้นทุนการบริหารจัดการสูง เนื่องจากต้องพิจารณาเป็นรายกรณี

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

6.6 บทสรุป

ในสหรัฐอเมริกา ขอบเขตของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้มีความแตกต่างกันไปตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐ มลรัฐส่วนใหญ่มีการให้ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินแก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เสียหายในช่วงก่อนตาย และค่าความทุกข์ใจและการสูญเสียความรักหรือความเป็นเพื่อนที่เกิดขึ้นกับทายาท คู่สมรส หรือบิดามารดาของผู้ตาย แต่จะไม่มีการชดเชยความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดขึ้นหลังจากผู้เสียหายเสียชีวิตแล้ว ยกเว้นบางมลรัฐ เช่น อาร์คันซอ คอนเนตทิคัต ที่มีการให้ค่าสูญเสียความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้ตาย (Hedonic losses)

การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสามารถทำได้ยากเนื่องจากไม่สามารถอ้างอิงมูลค่าจากราคาตลาดได้ และไม่มีหลักการในการกำหนดที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ในสหรัฐอเมริกา ศาลจะให้เป็นภาระหน้าที่ของคณะลูกขุนในการใช้ดุลพินิจ และจะมีคำแนะนำเพื่อให้คณะลูกขุนใช้เป็นแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน แต่แนวทางที่ศาลให้แก่คณะลูกขุนมักเป็นแนวทางที่กว้าง คลุมเครือ และไม่เป็นประโยชน์ แม้จะมีบางกรณีที่ศาลให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์บ้าง เช่น การแนะนำให้กำหนดจากค่าเสียหายในระยะเวลาสั้นๆ หรือให้กำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีการตายโดยเทียบจากความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อลดความเสี่ยงในการตาย (Hand rule damages) แต่วิธีการเหล่านี้ยังไม่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปและมีการนำมาใช้อย่างจำกัด

การขาดหลักการและวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินดังที่กล่าวมาข้างต้นนำมาซึ่งปัญหาสำคัญ 3 ประการคือ 1) การบริหารจัดการคดีละเมิดมีต้นทุนสูง เนื่องจากคณะลูกขุนต้องใช้เวลานานในกระบวนการกำหนดค่าเสียหาย 2) ค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินมีขนาดไม่เหมาะสม โดยในบางคดีอาจมีค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินสูงเกินไป ซึ่งอาจส่งผลทำให้เบี้ยประกันเพิ่มขึ้นมาก และ 3) คาดเดาค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ยาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบในทางลบต่อการสร้างแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม และอาจทำให้การประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยในคดีละเมิดสามารถทำได้ยากขึ้น

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้หลายมลรัฐในสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มกระบวนการปฏิรูประบบละเมิดโดยการกำหนดเพดานสูงสุดของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ทั้งนี้ในแต่ละมลรัฐอาจกำหนดเพดานไว้สูงต่ำแตกต่างกัน รวมทั้งอาจกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ไว้แตกต่างกันด้วย วิธีการกำหนดเพดานสูงสุดเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมากเนื่องจากอาจจะช่วยแก้ไขปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน และช่วยชะลอการเพิ่มขึ้นของเบี้ยประกันได้ แต่ก็ยังไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาความคาดเดาได้ยากของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในช่วงที่ต่ำกว่าเพดาน ไม่ได้ช่วยสร้างแรงจูงใจให้ใช้ความระมัดระวังในระดับที่สามารถป้องกันความเสียหายที่มีมูลค่าสูงกว่าเพดาน และทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยตามจริงในกรณีที่ได้รับความเสียหายมากเกินเพดาน การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินจึงยังไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ดีเท่าไรนัก

สำนักวิจัยและวิเคราะห์ร่างกฎหมาย (www.lrct.go.th)

นักวิชาการได้นำเสนอวิธีการอื่นๆ ในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยแบ่งออกเป็น 1) การใช้ตาราง (Schedules) 2) การใช้กรณีตัวอย่าง (Scenarios) และ 3) การนำกฎของแฮนด์ (Hand rule) มาใช้ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญบางประการ ดังนี้ 1) การจัดทำตารางกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินโดยใช้ข้อมูลในอดีตอาจไม่เหมาะสม หากการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในอดีตมีความไม่ยุติธรรม และการแบ่งระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บอาจเป็นการแบ่งที่หยาบเกินไป ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างเป็นธรรมและไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการใช้ระดับความระมัดระวังที่เหมาะสม นอกจากนี้ข้อเสนอในการใช้ข้อมูลอื่นๆ มาทำตารางก็ยังเป็นเพียงแนวความคิดเบื้องต้น และยังมีประเด็นปลีกย่อยที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก 2) การใช้กรณีตัวอย่างอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมากและอาจมีต้นทุนในการบริหารจัดการสูง และ 3) การนำกฎของแฮนด์มาใช้อาจทำให้ต้นทุนการบริหารจัดการสูงและอาจทำให้ค่าเสียหายคาดเดาได้ยาก จนทำให้ไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ โดยสรุป แนวทางดังกล่าวเป็นเพียงข้อเสนอเบื้องต้นในเชิงวิชาการเท่านั้น การตัดสินใจว่าควรนำแนวทางใดมาใช้ และใช้อย่างไรนั้น จำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันพระปกเกล้า
(www.library.coj.go.th)

บทที่ 7

บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

โดยทั่วไปแล้ว นักกฎหมายหรือบุคคลทั่วไปมักเชื่อว่าการกำหนดค่าเสียหายเป็นเครื่องมือสำคัญในการชดเชยให้ผู้เสียหายสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น การวิเคราะห์กฎหมายโดยอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์ทำให้เราทราบมุมมองที่แตกต่างและน่าสนใจ กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายเป็นเครื่องมือสำคัญในการยับยั้งพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย โดยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การกำหนดค่าเสียหายในระดับที่เหมาะสมจะจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนอุบัติเหตุ[1]ที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด

ในกรณีของหลักความรับผิดทางละเมิดอย่างเด็ดขาด (ในกรณีการกระทำโดยไม่เจตนา) ค่าเสียหายที่เหมาะสมดังกล่าวคือค่าเสียหายที่เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนอกจากจะสามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมที่สุดแล้ว ยังเป็นการชดเชยผู้เสียหายอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมอีกด้วย ส่วนในกรณีของความรับผิดทางละเมิดโดยประมาท (ในกรณีการกระทำโดยไม่เจตนา) แม้การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงจะไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอในการนำไปสู่ระดับการใช้ความระมัดระวังที่เหมาะสม แต่ศาลก็ยังจำเป็นที่จะต้องกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมหรือการกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชย

การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนั้นมีข้อดีทั้งในมุมมองด้านกฎหมายและด้านเศรษฐศาสตร์ แต่ในบางครั้งศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมายและ/หรือหลักหรือวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ศาลใช้อาจจะยังไม่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ ในบทนี้ คณะผู้วิจัยสรุปข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมของศาลไทย ซึ่งรวบรวมมาจากการวิเคราะห์กฎหมายและแนวทางการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยในบทที่ 4 และ 5 พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหาย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยอาจแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ ตามลักษณะของค่าเสียหายได้แก่ ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

---

[1] ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ คำว่า “อุบัติเหตุ” หมายถึงเหตุการณ์สุ่ม (Random event) เหตุที่เกิดโดยไม่ได้คาดคิด หรือไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด หรือโดยความบังเอิญ) และความหมายตามสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 8 (เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ทันคิด ถือกันว่าเป็นความบังเอิญที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจและไม่คาดฝันมาก่อน) อนึ่ง ในทางกฎหมาย กฎหมายในบางประเทศอาจยกเว้นความรับผิดให้แก่ผู้ก่อความเสียหายในบางกรณีเช่น กรณีที่ความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัย และกรณีที่ความเสียหายอยู่ไกลเกินกว่าเหตุมาก

7.1.1 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน

คณะผู้วิจัยแบ่งข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย และข้อจำกัดเกี่ยวกับหลักหรือวิธีการคำนวณที่อาจจะไม่สอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์

7.1.1.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย

1) ระบบกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของไทยเน้นระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน ดังนั้นศาลจึงไม่มีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง หากผู้เสียหายไม่สามารถหาพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือมาแสดงหรือไม่ได้นำสืบพยานหลักฐาน ก็อาจจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยอย่างไม่ครบถ้วน

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 กำหนดให้ศาลต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง โดยห้ามมิให้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้สิ่งใด ๆ ที่ไม่ปรากฏหรือเกินไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ บทบัญญัติดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก หากมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นแต่โจทก์ไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนั้น แม้ศาลจะทราบแต่ก็ไม่อาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นได้

3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 155 มาตรา 156 และมาตรา156/1 เปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้ และมาตรา 161 เปิดช่องให้ศาลสามารถกำหนดให้ผู้ก่อความเสียหายเป็นฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าทนายที่เกิดขึ้นได้ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แม้กระนั้นก็ตาม การลดภาระในการจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมของผู้เสียหายตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจจะยังไม่เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะสามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการกำหนดเพดานของค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดีซึ่งอาจไม่สะท้อนค่าใช้จ่ายจริงที่ผู้เสียหายต้องแบกรับ ผู้เสียหายอาจจะยังต้องรับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมบางส่วนและค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่นๆ ในส่วนที่เกินเพดาน

4) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรค 2 ให้อำนาจศาลในการสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันพิพากษา แต่หากปรากฏว่าความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยได้เปลี่ยนแปลงไปหลังจากระยะเวลาสองปีของการสงวนสิทธิได้ผ่านพ้นไปแล้ว ผู้เสียหายจะไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ในกรณีที่ศาลไม่ได้สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาไว้ ศาลจะไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143 และ 145 กำหนดให้คำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความไปตลอด คู่ความจะเรียกร้องขอเพิ่มหรือลดค่าเสียหายในภายหลังอีกไม่ได้ แม้ความเสียหายจะเปลี่ยนแปลงไปในภายหลังก็ตาม

5) ในกรณีความเสียหายต่อชีวิต ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ไม่ได้กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิต (รายได้ที่ผู้เสียชีวิตจะได้รับหากยังมีชีวิตอยู่) ซึ่งอาจทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายมีมูลค่าต่ำเกินไปจนไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ การไม่ให้ค่าเสียหายดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตมีมูลค่าต่ำกว่ากรณีที่ผู้เสียหายบาดเจ็บแต่ไม่เสียชีวิตมาก ซึ่งเป็นการบิดเบือนแรงจูงในในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลที่มีเหตุผลจะไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังมากขึ้นตามระดับความรุนแรงของความเสียหาย

6) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 กำหนดอัตราดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดไว้คงที่ที่ร้อยละ 7.5 ของค่าเสียหายทั้งหมด การกำหนดดังกล่าวอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม กล่าวคือ ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยน้อยเกินไปหรือขาดทุนค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต่ำกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ และมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยมากเกินไปหรือได้กำไรค่าเสียโอกาส หากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวสูงกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ

7) ถึงแม้ว่าในบางครั้งอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนดจะเท่ากับอัตราผลตอบแทนในตลาด แต่การไม่คิดอัตราดอกเบี้ยแบบทบต้นซึ่งเป็นวิธีการคิดดอกเบี้ยที่ใช้โดยทั่วไปในการทำธุรกรรมทางการเงิน จะทำให้ผู้เสียหายขาดทุนค่าเสียโอกาสหรือได้ดอกเบี้ยในหนี้ละเมิดต่ำกว่าดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนในตลาด

7.1.1.2 การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม

(1) การกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว[2]

ในบางครั้ง วิธีการที่ศาลใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ เช่น

- ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายเป็นของที่มีเพียงชิ้นเดียว หรือไม่สามารถหาซื้อได้ในตลาดทั่วไป พบว่า มีคดีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายจากมูลค่าตลาดของทรัพย์สินที่คล้ายคลึงกัน แทนที่จะกำหนดจากมูลค่าส่วนตัวของผู้เสียหาย (Subjective value) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าการกำหนดค่าเสียหายของศาลในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

- ในกรณีการขาดรายได้หรือการขาดแรงงานของอาชีพที่ไม่มีตลาดชัดเจน เช่น แม่บ้าน (หมายถึงมารดาของบุตร ไม่ใช่ลูกจ้าง) พบว่า มีคดีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายจากผลตอบแทนในตลาดแรงงานของลูกจ้างทำงานบ้าน (Replacement cost) แทนที่จะกำหนดจากค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าการกำหนดค่าเสียหายของศาลในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้นได้

[2] ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วคือ ค่าเสียหายที่ศาลชดเชยให้แก่ความเสียหายนับตั้งแต่วันที่ได้รับความเสียหายจนถึงวันพิพากษา

ห้องสมุดกรมพัฒนาการค้าและนิติกรรม
http://www.library.coj.go.th

(2) การกำหนดค่าเสียหายในอนาคต[3]

ในบางคดี พบว่า วิธีที่ศาลใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ หรือค่าอุปการะเลี้ยงดู มีจุดอ่อนสำคัญหลายประการซึ่งอาจจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม ดังนี้

- ไม่คิดมูลค่าปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป

- ไม่คิดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าและบริการ ซึ่งจะมีแนวโน้มทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยน้อยเกินไป

- มักจะไม่คำนึงถึงความไม่แน่นอนในอนาคต เช่น ความเสี่ยงในการตาย ความไม่แน่นอนของระยะเวลาทำงาน และโอกาสในการได้ขึ้นเงินเดือน เป็นต้น

- คำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคตโดยอาศัยรายได้ทั้งหมดเป็นฐานในการคำนวณ แทนที่จะใช้รายได้สุทธิหลังหักภาษีและเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยมากเกินไป

- ยังขาดวิธีการที่เหมาะสมในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะ และการกำหนดสัดส่วนของค่าขาดไร้อุปการะจากรายได้ทั้งหมดของผู้ตาย

- ไม่คิดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุ เช่น ไม่คำนึงถึงโอกาสในการได้รับเงินบำนาญหลังเกษียณอายุ และไม่ได้คำนึงว่าการถูกทำละเมิดจะมีผลกระทบต่อเงินบำนาญอย่างไร

7.1.2 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน

คณะผู้วิจัยแบ่งข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย และการขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม

7.1.2.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมาย

1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ไม่ได้กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในหลายกรณี ได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ความเสียหายต่อทรัพย์สิน และความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ การไม่ชดเชยให้แก่ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินดังกล่าว นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมแล้ว ยังไม่สามารถจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมด้วย นอกจากนี้ ยังอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่าเสียหายที่ผู้ก่อความเสียหายต้องจ่ายในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตมีมูลค่าต่ำกว่ากรณีที่ผู้เสียหายบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการบิดเบือนแรงจูงใจในการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลที่มีเหตุผลจะไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังมากขึ้นตามระดับความรุนแรงของค่าเสียหาย

[3] ส่วนค่าเสียหายในอนาคตคือ ค่าเสียหายที่ศาลชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังจากวันพิพากษา

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 กำหนดให้ศาลต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง โดยห้ามมิให้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้สิ่งใด ๆ ที่ไม่ปรากฏหรือเกินไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ บทบัญญัติดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยผู้เสียหายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก หากมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นแต่โจทก์ไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหาย แม้ศาลจะทราบแต่ก็ไม่อาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายนั้นได้

7.1.2.2 การขาดหลักหรือวิธีการคำนวณที่เหมาะสม

ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าศาลไทยมีวิธีการคำนวณที่เป็นระบบชัดเจน และมีหลักวิชาการรองรับ ซึ่งอาจทำให้สามารถคาดเดามูลค่าของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินได้ยาก จนอาจจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลไม่สามารถเลือกใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้ยังอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมด้วย

7.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหาย และข้อเสนออื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.2.1 ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมาย

1) แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีอื่นๆ ที่นอกเหนือจากความเสียหายต่อร่างกาย อนามัยและเสรีภาพได้ ซึ่งได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินและสิทธิอื่นๆ[4]

2) ศึกษาว่าการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดให้มีการเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิต (หลังจากเสียชีวิตแล้ว) ส่งผลให้ค่าเสียหายในกรณีความเสียหายต่อชีวิตและความเสียหายต่อร่างกายและอนามัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ และอย่างไร และความแตกต่างดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าควรกำหนดให้มีการเรียกร้องค่าขาดรายได้ของผู้เสียชีวิตหรือไม่

3) ศึกษาแนวทางและผลดีผลเสีย และความเป็นไปได้ในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในประเด็นซึ่งจำกัดอำนาจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม ได้แก่ การห้ามศาลพิพากษาเกินคำขอของโจทก์ (อาจแก้ไขให้ศาลพิพากษาเกินคำขอได้ หากเห็นว่าค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไว้ไม่สามารถทำให้โจทก์กลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น) การห้ามผู้พิพากษาไต่สวนหาข้อเท็จจริง (อาจแก้ไขให้ผู้พิพากษาสามารถไต่สวนหาข้อเท็จจริงในส่วนที่จำเป็นต้องใช้ในการกำหนดค่าเสียหายได้) การห้ามไม่ให้แก้ไขคำพิพากษาในกรณีที่มีหลักฐานยืนยันว่าความเสียหายที่

[4] ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับแก้ไขได้กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินในกรณีดังกล่าวแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (เพื่อการใช้งานภายในเท่านั้น) library.coj.go.th

ผู้เสียหายได้รับมีการเปลี่ยนแปลงไป (อาจแก้ไขให้ผู้พิพากษาสามารถแก้ไขคำพิพากษาได้หากมีหลักฐานยืนยันว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับมีการเปลี่ยนแปลง) และกฎเกณฑ์และเงื่อนไขซึ่งจำกัดความรับผิดชอบของผู้ก่อความเสียหายที่แพ้คดีในการจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้เสียหาย (อาจแก้ไขให้ผู้แพ้คดีต้องรับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมที่เกิดขึ้นจริงของผู้ชนะคดี)

4) ศึกษาผลดีและผลเสีย และความเป็นไปได้ของการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ศาลสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของอัตราผลตอบแทนในตลาดได้ และเปลี่ยนจากการคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นเป็นแบบทบต้น

5) ศึกษาผลดีและผลเสีย และความเป็นไปได้ของการขยายระยะเวลาในการสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาของศาลออกไปเป็นเวลามากกว่า 2 ปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 วรรค 2 โดยระยะเวลาในการสงวนสิทธิที่เหมาะสมควรเป็นระยะเวลาที่ยาวนานเพียงพอจนกระทั่งอาการของโรคที่มีระยะฟักตัวนานปรากฏขึ้น

7.2.2 ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักหรือวิธีการกำหนดค่าเสียหาย

1) ในบางกรณี การคำนวณค่าเสียหายที่เหมาะสมอาจมีความซับซ้อนมาก ผู้พิพากษาและทนายของคู่ความอาจไม่สามารถคำนวณได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้ศาลมีความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันกำหนดค่าเสียหาย นอกจากนี้ ควรให้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชามาทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้พิพากษาสมทบ โดยเฉพาะในกรณีที่การคำนวณค่าเสียหายมีความซับซ้อนมาก

2) ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ควรสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในหลักหรือทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหาย เช่น ทฤษฎีว่าด้วยค่าเสียหายที่เหมาะสม และการใช้ค่าเสียโอกาสและมูลค่าส่วนตัวในการกำหนดค่าเสียหาย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้นักกฎหมายมีมุมมองที่แตกต่างออกไป และสามารถนำหลักเศรษฐศาสตร์ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้

3) ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต เนื่องจากในบางครั้งศาลอาจจะยังไม่มีวิธีการที่เหมาะสมเพียงพอในการคำนวณค่าเสียหายในอนาคต หรือแม้บางครั้งอาจมีการใช้วิธีการที่เหมาะสม แต่วิธีการเหล่านั้นก็ไม่ใช่วิธีที่เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต ดังนั้นจึงควรพัฒนาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคต

การจัดทำคู่มือในการคำนวณค่าเสียหายซึ่งระบุสูตร วิธีการ และขั้นตอนในการคำนวณอาจเป็นประโยชน์ในระดับหนึ่ง แต่ไม่น่าจะเป็นประโยชน์มากนัก เนื่องจากการประมาณค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นมีวิธีการที่สลับซับซ้อน ซึ่งบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาอาจไม่สามารถปฏิบัติตามคู่มือได้

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหาย ซึ่งมีความง่ายต่อการใช้งานในระดับหนึ่ง (บุคคลที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถใช้งานได้) น่าจะเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ในทางปฏิบัติมากกว่าและมีต้นทุนในการ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

ดำเนินการต่ำกว่า นอกจากนี้ การมีตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตจะช่วยสร้างความชัดเจนและเป็นธรรมในการกำหนดค่าเสียหายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจทำให้ต้นทุนในการบริหารจัดการระบบละเมิดลดลงเนื่องจากจะมีคดีในศาลลดลง ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เสียหายจะทราบล่วงหน้าว่าค่าเสียหายที่จะได้รับนั้นมีมูลค่าประมาณเท่าใด ซึ่งทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมว่าจะฟ้องร้องดำเนินคดีหรือไม่ อย่างไรก็ดี หากมีการนำตารางช่วยคำนวณมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายจริง ควรเปิดช่องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายที่แตกต่างจากมูลค่าที่คำนวณจากตารางได้

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตอาจทำเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคต เฉพาะในส่วนที่สามารถทำได้ง่ายและมีข้อมูลเพียงพอที่จะทำได้ก่อน ได้แก่ ตารางช่วยคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตซึ่งคำนึงถึงเงินเฟ้อและความเสี่ยงในการเสียชีวิตในการคำนวณ (คณะผู้วิจัยได้จัดทำไว้แล้ว พร้อมตัวอย่างของวิธีการใช้ตาราง ดังแสดงในภาคผนวกที่ 2)

ขั้นตอนที่ 2

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำตารางค่าเสียหายในอนาคตที่มีการคำนึงถึงความไม่แน่นอนของระยะเวลาของความเสียหาย และความไม่แน่นอนอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของรายได้ โดยการศึกษาแบบอย่างจากการวิธีคำนวณค่าเสียหายในตาราง Ogden หรือวิธีการอื่นๆ ที่นักเศรษฐศาสตร์ใช้ในการประมาณรายได้หรือค่าใช้จ่ายในอนาคต

ขั้นตอนที่ 3

การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตซึ่งมีความง่ายต่อการใช้งานในระดับหนึ่ง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือประกอบการใช้ตาราง และจัดอบรมวิธีการใช้ตาราง

4) ในส่วนของการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เนื่องจากในขณะนี้ยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าศาลไทยมีวิธีการซึ่งมีความเป็นระบบชัดเจน และมีหลักวิชาการรองรับ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาหลักและวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินขึ้นเพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินมีความชัดเจนและเหมาะสมมากขึ้น โดยควรมีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำเอาวิธีคำนวณแบบต่างๆ มาใช้ โดยมีทางเลือกได้แก่

- การจัดทำตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยอาศัยข้อมูลจากค่าทางสถิติของชีวิต (VSL) หรือมูลค่าทางสถิติของการบาดเจ็บ (VSI) ที่คำนวณได้จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างต่างๆ โดยควรมีการศึกษาก่อนว่า VSL และ VSI ที่สามารถคำนวณได้จากข้อมูลที่สามารถหาได้ในประเทศไทย นั้นครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างและความเสียหายใด และมีค่าเท่าใดบ้าง เพื่อศึกษาว่าควรนำค่าสถิติใดมาใช้ประโยชน์อย่างไรและเพื่อที่จะได้วางแผนออกแบบตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสม

หอสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

- การนำกฎของแฮนด์ (Hand rule) มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน โดยมีการจัดอบรมวิธีการกำหนดค่าเสียหายและจัดทำคู่มือแนวทางการกำหนดค่าเสียหายโดยใช้กฎของแฮนด์และจัดให้มีการทดลอง โดยใช้คดีสมมติ และทดลองให้กลุ่มผู้พิพากษาทดลองใช้กฎของแฮนด์ในการกำหนดค่าเสียหาย เพื่อศึกษาว่ามีปัญหาและข้อจำกัดในการใช้อย่างไรบ้าง

เมื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำการศึกษาข้างต้นแล้วเสร็จ ควรจัดให้มีการประชุมระดมความคิดของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักกฎหมายและนักวิชาการ เพื่อพิจารณาเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือวิธีการอื่นๆ มาใช้จริง

7.2.3 ข้อเสนออื่น ๆ

1) สนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลค่าเสียหายประเภทต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและการตรวจสอบแบบแผนและแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายประเภทต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงวิธีการกำหนดค่าเสียหายให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมมากขึ้น

2) สนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้นักกฎหมายทราบมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งอาจนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

3) สนับสนุนการทำการวิจัยร่วมกัน หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักกฎหมายและนักเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้นของทั้งสองฝ่าย

7.3 บทสรุป

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมนั้นไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและมีหลักและวิธีการคำนวณที่เหมาะสมจึงจะสามารถกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้ ศาลไทยมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายได้อย่างเหมาะสมดังที่กล่าวข้างต้น และคณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขไว้พอสมควร อย่างไรก็ดี ข้อเสนอแนะบางอย่างมีความละเอียดอ่อน และจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมาย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบในวงกว้าง ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยอย่างรอบคอบถึงข้อดีและข้อเสียในการนำแนวทางการปรับปรุงที่คณะผู้วิจัยเสนอไว้มาใช้ และจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพิ่มเติมอีกมากก่อนที่จะนำข้อเสนอดังกล่าวมาปฏิบัติจริง

ข้อเสนอของคณะผู้วิจัยคงไม่ใช่คำตอบสุดท้าย แต่หวังไว้ว่าข้อเสนอของคณะผู้วิจัยรวมทั้งเนื้อหาประเด็นอื่นๆ ที่ปรากฏในการศึกษานี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงโจทย์วิจัยที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกฎหมายละเมิดและจุดประเด็นให้เกิดการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในวงกว้าง คุณค่าของงานวิจัยชิ้นนี้ส่วนหนึ่งอยู่ที่การจุดประกายให้สังคมและศาลได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ และชี้ให้เห็นถึงสาเหตุหรือข้อจำกัดที่ทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมได้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงและแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องทั้งนักกฎหมายและนักเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำมาสู่แนวทางที่เหมาะสมในการ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาฯ (www.library.chula.ac.th)

ปรับปรุงการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้กฎหมายละเมิดสามารถเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับชดเชยอย่างครบถ้วนและเหมาะสม และสามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมที่สุดได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คัมภีร์ แก้วเจริญ. 2526. “ค่าเสียหายในคดีละเมิด.” วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3: หน้า 29-30.

จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. 2528. “ค่าเสียหายอันเป็นโทษในคดีละเมิด.” วารสารนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 4: หน้า 152-161.

บัญญัติ สุชีวะ. “ความรับผิดในการทำละเมิด.” ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม.

ประกอบ หุตะสิงห์. “ข้อคิดเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิด.” ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม.

ประสาน สุคนธมาน. “ค่าสินไหมทดแทน.” ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม.

ประสิทธิ์ จงวิชิต. 2549. “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลาภมิควรได้.” กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิศวาท สุคนธพันธุ์. 2525. “ความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์.” วารสารนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 2: หน้า 165-178.

เพ็ง เพ็งนิติ. 2545. “คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด.” กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ไพจิตร ปุญญพันธ์. 2546. “คำสอนชั้นปริญญาโท: กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ.” กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพจิตร ปุญญพันธุ์. “ดอกเบี้ยในหนี้มูลละเมิด.” ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม.

ยล ธีรกุล. “ข้อคิดเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิด.” ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2553ก. “การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย.” เสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2553ข. “โครงการการวิเคราะห์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยเศรษฐศาสตร์.” เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ธราธร รัตนนฤมิตศร และ ทรงพล สงวนจิตร. 2551. “กฎหมายไทยกับประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาระบบยุติธรรมทางอาญา.” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี 2551 ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (http://www.tdri.or.th/en/html/download.html)

สราวุธ เบญจกุล. 2545. “การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ.” รพี ’45. คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 54 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

หอสมุดศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

สุษม ศุภนิตย์. 2550. “คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด.” กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนีย์ ปราโมช. 2479. “กฎหมายอังกฤษว่าด้วยลักษณะสัญญาและละเมิด.” พระนคร: โรงพิมพ์สุวรรณศร.

ภาษาอังกฤษ

Aldy, Joseph E. and W. Kip Viscusi. 2007. “Age Differences in the Value of Statistical Life: Revealed Preference Evidence.” Resources for the Future Discussion Papers RFF DP 07-05.

Avraham, Ronen. 2006. “Putting a Price on Pain-and-Suffering Damages: A Critique of the Current Approaches and a Preliminary Proposal for Change.” *Northwestern University Law Review* 100(1): 87-120.

Bovbjerg, Randall R., Frank A. Sloan, and James F. Blumstein. 1989. “Valuing Life and Lime in Tort: Scheduling Pain and Suffering.” *Northwestern University Law Review* 83(4): 908-976.

Brannon, Ike. 2004. “What Is a Life Worth?.” *Regulation* 27(4): 60-63.

CBO. 2003. “The Economics of U.S. Tort Liability: A Primer.” Congressional Budget Office, The Congress of the United States.

Chan, Wai Sum and Felix Wai Hon Chan. 2003. “On Selection of the Discount Rate for Actuarial Assessment of Damages in Personal Injury Litigation in Hong Kong.” *Law, Probability, and Risk* 2: 15-24.

Cooter, Robert and Thomas Ulen. 2003. Law and Economics 4th edition. Pearson Addison Wesley.

Cooter, Robert. 2003. “Hand Rule Damages for Incompensable.” *Berkeley Program in Law & Economics Working Paper Serie Paper No. 83.*

Cooter, Robert. 1982. “Economic Analysis of Punitive Damages.” *Southern California Law Review* 56: 79-101.

Cummins, J. David, Richard D. Phillips, and Mary A. Weiss. 2001. “The Incentive Effects of No-Fault Automobile Insurance.” *Journal of Law and Economics* 44: 427-464.

Devlin, Ross Ann. 1990. “Some Welfare Implications of No-Fault Automobile Insurance.” *International Review of Law and Economics* 10(2): 193-205.

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.library.chula.ac.th)

Evans, William N., and W. Kip Viscusi. 1991. “Estimation of State-Dependent Utility Functions Using Survey Data.” *Review of Economics and Statistics* 73(1): 94-104.

Finkelstein, Amy, Erzo F.P. Luttmer and Matthew J. Notowidigdo. 2008. “What Good is Wealth without Health? The Effect of Health on the Marginal Utility of Consumption.” NBER Working Paper 14089.

Finkelstein, Amy, Erzo F.P. Luttmer and Matthew J. Notowidigdo. 2009. “Approaches to Estimating the Health State Dependence of the Utility Function.” IZA Discussion Paper No. 3925.

Geistfeld, Mark. 1995. “Placing a Price on Pain and Suffering: A Method for Helping Juries Determine Tort Damages for Nonmonetary Injuries.” *California Law Review* 83(3): 773-852.

Government Actuary's Department. 2007. Actuarial Tables with Explanatory Notes for Use in Personal Injury and Fatal Accident Cases 6th edition. United Kingdom.

Kaplow, Louis and Steven Shavell. 1996. “Accuracy in the Assessment of Damages.” *Journal of Law and Economics* 39(1): 191-210.

King, Elizabeth M. and James P. Smith. 1988. Economic Loss and Compensation in Aviation Accidents”. The RAND Corporation.

Krupnick, Alan et.al. 2002. “Age. Health and the Willingness to Pay for Mortality Risk Reductions: A Contingent Valuation Survey of Ontario Residents.” *Journal of Risk and Uncertainty* 24(2): 161-186.

Landes, Elisabeth M. 1982. “Insurance, Liability, and Accidents: A Theoretical and Empirical Investigation of the Effect of No-Fault Accidents.” *Journal of Law and Economics* 25: 49-65.

Leeth, John D. and John Ruser. 2003. “Compensating Wage Differentials for Fatal and Non-Fatal Injury Risk by Race and Gender.” *Journal of Risk and Uncertainty* 27(3): 257-277.

Lewis, Richard, Robert McNabb, Helen Robinson and Victoria Wass. 2002. “Court Awards of Damages for Loss Future Earnings: An Empirical Study and an Alternative Method of Calculation.” *Journal of Law and Society* 29(3): 406-435.

Markesinis, Basil, Micheal Coester, Guido Alpa and Augustus Ullsrein. 2005. Compensation for Personal Injury in English, German, and Italian Law. Cambridge University Press.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (www.library.coj.go.th)

McCaffery, J. Edward et al., 1995. “Framing the Jury: Cognitive Perspectives on Pain and Suffering Awards.” Virginia Law Review 81: 1341-1372.

Polinsky, A. Mitchell and Steven Shavell (editors). 2007. Handbook of Law and Economics. Volumes 1-2. Elsevier.

Posner, A. Richard. 2007. Economic Analysis of Law 7th edition. Wolters Kluwer Law & Business.

Posner, Eric A. and Cass R. Sunstein. 2005. “Dollars and Death.” *The University of Chicago Law Review* 72(2): 537-598.

Schwartz, Gary T. 1994. “Reality in the Economic Analysis of Tort Law: Does Tort Law Really Deter?.” *UCLA Law Review* 42: 377-444.

Shavell, Steven. 2004. Foundations of Economic Analysis of Law. The Belknap Press of Harvard University Press.

Sloan, Frank A., Bridget A. Reilly, and Christoph M. Schenzler. 1994. “Tort Liability versus Other Approaches for Deterring Careless Driving.” *International Review of Law and Economics* 14(1): 53-71.

Sloan, Frank A., W. Kip Viscusi, Harrell W. Chesson, Christopher J. Conover, and Kathryn Whetten-Goldstein. 1998. “Alternative Approaches to Valuing Intangible Health Losses: The Evidence for Multiple Sclerosis.” *Journal of Health Economics* 17(4): 475-497.

Taylor, Laura and Janus Mozrek. 2002. “What Determines the Value of a Life? A Meta Analysis.” *Journal of Policy Analysis and Management* 21(2): 253-270.

Viscusi, W. Kip and Joseph E. Aldy. 2003. “The Value of a Statistical Life: A Critical Review of Market Estimates Throughout the World.” *Journal of Risk and Uncertainty* 27(1): 5-76.

Viscusi, W. Kip and William N. Evans. 1990. “Utility Functions That Depend on Health Status: Estimates and Economic Implication.” *American Economic Review* 80(3): 353-374.

Viscusi, W. Kip. 1996. “Pain and Suffering: Damages in Search of Sounder Rationale.” *Michigan Law and Policy Review* 1: 141-177.

Viscusi, W. Kip. 1998. “Pain and Suffering in Product Liability Cases: Systematic Compensation or Capricious Award?.” *International* Review of Law and Economics 8: 203-220.

Viscusi, W. Kip. 2007. “The Flawed Hedonic Damaged Measure of Compensation for Wrongful Death and Personal Injury.” *Journal of Forensic Economics* 20(2): 113-135.

ห้องสมุดสถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์ (http://library.car.chula.ac.th)

ภาคผนวก

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
(www.library.utcc.ac.th)

ภาคผนวกที่ 1

ตารางที่ ผ1.1 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	0.0%	0.5%	1.0%	1.5%	2.0%	2.5%	3.0%	3.5%	4.0%	4.5%	5.0%	อายุ ณ วันพิจารณาคดี
16	43.07	38.71	34.96	31.70	28.87	26.41	24.25	22.35	20.68	19.20	17.89	16
17	42.07	37.90	34.30	31.17	28.44	26.05	23.96	22.12	20.49	19.04	17.76	17
18	41.07	37.10	33.64	30.63	28.00	25.70	23.67	21.88	20.29	18.88	17.63	18
19	40.08	36.29	32.98	30.10	27.56	25.34	23.37	21.63	20.09	18.72	17.49	19
20	39.10	35.48	32.32	29.55	27.12	24.97	23.07	21.38	19.88	18.55	17.35	20
21	38.11	34.67	31.65	29.00	26.66	24.59	22.76	21.12	19.67	18.37	17.20	21
22	37.12	33.85	30.98	28.44	26.19	24.20	22.43	20.85	19.44	18.18	17.04	22
23	36.14	33.03	30.29	27.87	25.72	23.81	22.10	20.58	19.21	17.98	16.88	23
24	35.15	32.21	29.60	27.29	25.23	23.40	21.76	20.29	18.97	17.78	16.71	24
25	34.16	31.38	28.91	26.70	24.74	22.98	21.41	19.99	18.72	17.56	16.52	25
26	33.18	30.55	28.20	26.11	24.23	22.55	21.04	19.68	18.45	17.34	16.33	26
27	32.19	29.71	27.49	25.50	23.72	22.12	20.67	19.36	18.18	17.11	16.13	27
28	31.21	28.87	26.78	24.89	23.20	21.67	20.29	19.04	17.90	16.87	15.93	28
29	30.23	28.03	26.05	24.27	22.67	21.21	19.89	18.70	17.61	16.61	15.71	29
30	29.24	27.18	25.33	23.65	22.12	20.74	19.49	18.35	17.30	16.35	15.48	30
31	28.26	26.33	24.59	23.01	21.57	20.26	19.07	17.98	16.99	16.08	15.24	31
32	27.28	25.48	23.85	22.36	21.01	19.77	18.64	17.61	16.66	15.79	14.99	32
33	26.30	24.63	23.10	21.71	20.43	19.27	18.20	17.22	16.32	15.49	14.72	33
34	25.32	23.77	22.34	21.04	19.85	18.76	17.75	16.82	15.97	15.18	14.45	34
35	24.34	22.90	21.58	20.37	19.26	18.23	17.28	16.41	15.60	14.85	14.16	35
36	23.36	22.03	20.81	19.69	18.65	17.69	16.80	15.98	15.22	14.51	13.86	36
37	22.39	21.16	20.04	18.99	18.03	17.14	16.31	15.54	14.82	14.16	13.54	37
38	21.41	20.29	19.25	18.29	17.40	16.57	15.80	15.08	14.41	13.79	13.21	38
39	20.43	19.41	18.46	17.58	16.76	15.99	15.28	14.61	13.99	13.40	12.86	39
40	19.45	18.53	17.66	16.85	16.10	15.40	14.74	14.12	13.54	13.00	12.49	40
41	18.48	17.64	16.86	16.12	15.43	14.79	14.18	13.62	13.08	12.58	12.11	41
42	17.50	16.75	16.04	15.38	14.75	14.17	13.62	13.10	12.61	12.14	11.71	42
43	16.53	15.86	15.22	14.63	14.06	13.53	13.03	12.56	12.11	11.69	11.29	43
44	15.56	14.96	14.40	13.86	13.36	12.88	12.43	12.00	11.60	11.21	10.85	44
45	14.59	14.06	13.56	13.09	12.64	12.22	11.81	11.43	11.06	10.72	10.39	45
46	13.62	13.16	12.72	12.31	11.91	11.54	11.18	10.84	10.51	10.20	9.90	46
47	12.65	12.26	11.88	11.52	11.17	10.84	10.53	10.23	9.94	9.66	9.40	47
48	11.69	11.35	11.02	10.71	10.42	10.13	9.86	9.60	9.34	9.10	8.87	48
49	10.72	10.44	10.16	9.90	9.65	9.40	9.17	8.95	8.73	8.52	8.32	49
50	9.76	9.52	9.30	9.08	8.86	8.66	8.46	8.27	8.09	7.91	7.74	50
51	8.80	8.61	8.42	8.24	8.07	7.90	7.73	7.58	7.42	7.28	7.13	51
52	7.83	7.68	7.53	7.39	7.25	7.11	6.98	6.86	6.73	6.61	6.50	52
53	6.87	6.75	6.63	6.52	6.41	6.31	6.21	6.11	6.01	5.92	5.82	53
54	5.90	5.81	5.72	5.64	5.56	5.48	5.41	5.33	5.26	5.19	5.12	54
55	4.92	4.86	4.80	4.75	4.69	4.63	4.58	4.53	4.47	4.42	4.37	55
56	3.95	3.91	3.87	3.83	3.80	3.76	3.72	3.69	3.65	3.62	3.59	56
57	2.97	2.95	2.92	2.90	2.88	2.86	2.84	2.82	2.80	2.78	2.76	57
58	1.98	1.97	1.96	1.96	1.95	1.94	1.93	1.92	1.91	1.90	1.89	58
59	1.00	0.99	0.99	0.99	0.99	0.98	0.98	0.98	0.98	0.97	0.97	59

ที่มา: Government Actuary's Department (2007) ตารางที่ 7

ห้องสมุดกฎหมายและการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ตารางที่ ผ1.2 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 65 ปี (เพศชาย - สุขภาพไม่ปกติ)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	มีงานทำ			ไม่มีงานทำ		
	D	GE-A	O	D	GE-A	O
16-19	0.61	0.55	0.32	0.61	0.49	0.25
20-24	0.61	0.55	0.38	0.53	0.46	0.24
25-29	0.6	0.54	0.42	0.48	0.41	0.24
30-34	0.59	0.52	0.4	0.43	0.34	0.23
35-39	0.58	0.48	0.39	0.38	0.28	0.2
40-44	0.57	0.48	0.39	0.33	0.23	0.15
45-49	0.55	0.48	0.39	0.26	0.2	0.11
50	0.53	0.49	0.4	0.24	0.18	0.1
51	0.53	0.49	0.41	0.23	0.17	0.09
52	0.54	0.49	0.41	0.22	0.16	0.08
53	0.54	0.49	0.42	0.21	0.15	0.07
54	0.54	0.5	0.43	0.2	0.14	0.06

หมายเหตุ: D = การศึกษาระดับปริญญาหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่า, GE-A = การศึกษาระดับ General Certificate of Secondary Education (GCSE) เกรด A ถึง C จนถึงระดับ A หรือเทียบเท่า, O = การศึกษาระดับต่ำกว่า GCSE เกรด C หรือ Certificate of Secondary Education (CSE) เกรด 1 หรือเทียบเท่า หรือไม่มีการศึกษา

ที่มา : Government Actuary's Department (2007) ตาราง B

ห้องสมุดกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ภาคผนวกที่ 2

ชุดตารางช่วยกำหนดค่าเสียหายในอนาคตและวิธีการใช้

ชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตคือ ตารางแสดงค่าทวี (Multiplier) ที่ใช้ในการคำนวณค่าเสียหายในอนาคต ในกรณีต่างๆ ได้แก่ การคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ และการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต การคำนวณค่าเสียหายในอนาคตโดยใช้ตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายเป็นการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของค่าเสียหายในอนาคต โดยคำนึงถึงอัตราเงินเฟ้อและความเสี่ยงในการเสียชีวิตของผู้เสียหาย[1]

1. วัตถุประสงค์

ชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคต ถูกจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการดังต่อไปนี้

1) เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตซึ่งคณะผู้วิจัยได้เสนอแนะไว้ในรายงาน การพัฒนาชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตจะช่วยให้การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตของศาลมีวิธีการที่เป็นระบบ ชัดเจน และสะท้อนสภาพความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมได้มากกว่าวิธีการคำนวณที่ศาลใช้อยู่ในปัจจุบัน

2) การจัดทำชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นำไปใช้จริงในศาล แต่เพื่อเป็นตัวอย่างให้ศาลหรือผู้สนใจได้เห็นภาพว่า ตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายมีหน้าตาและมีวิธีการใช้อย่างไร รวมถึงอาจมีการทดลองใช้เพื่อตรวจสอบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการใช้งานอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตต่อไป

2. รายละเอียดของชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคต

ชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตแบบนี้ประกอบด้วยตารางทั้งหมด 7 ตาราง (แสดงไว้ในตอนท้ายของภาคผนวกนี้) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ตารางที่ ผ2.1 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (เพศชาย)

[1] ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงในการเสียชีวิตรวบรวมจากตารางชีพของประชากรไทย อนึ่ง ตารางชีพคือ ตารางสถิติซึ่งแสดงโอกาสในการตายและมีชีวิตอยู่ของประชากร แบ่งตามเพศและกลุ่มอายุ

ห้องสมุดกระทรวงยุติธรรม (เพื่อการศึกษา)

- ตารางที่ ผ2.2 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (เพศหญิง)
- ตารางที่ ผ2.3 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณค่าสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย) เรียกโดยย่อว่าตารางตัวทวีก่อนเกษียณของเพศชาย
- ตารางที่ ผ2.4 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณค่าสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศหญิง) เรียกโดยย่อว่าตารางตัวทวีก่อนเกษียณของเพศหญิง
- ตารางที่ ผ2.5 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณค่าสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย) เรียกโดยย่อว่าตารางตัวทวีหลังเกษียณของเพศชาย
- ตารางที่ ผ2.6 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณค่าสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี (เพศหญิง) เรียกโดยย่อว่าตารางตัวทวีหลังเกษียณของเพศหญิง
- ตารางที่ ผ2.7 แสดงตัวทวีของกรณีการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งมีคงที่ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้

สดมภ์ (column) ของแต่ละตารางแสดงอัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าความเสียหาย ส่วนแถว (row) ของแต่ละตารางแสดงอายุของผู้เสียหายหรือระยะเวลาของความเสียหาย ผู้ใช้จะต้องดูตารางที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุของผู้เสียหายหรือระยะเวลาของความเสียหาย และอัตราผลตอบแทนที่ผู้ใช้ต้องการ

3. ข้อจำกัดของชุดตารางคำนวณค่าเสียหายในอนาคต

ชุดตารางคำนวณค่าเสียหายในอนาคตฉบับนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญดังนี้

1) ตัวทวีในตารางสะท้อนถึงความเสี่ยงในการตายเท่านั้น แต่ไม่ได้สะท้อนถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลทำให้ค่าเสียหายในอนาคตเปลี่ยนแปลงไป เช่น ความไม่แน่นอนของระยะเวลาทำงาน และความไม่แน่นอนของรายได้หรือค่าใช้จ่าย
2) ครอบคลุมเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี
3) ข้อมูลบางอย่างที่ใช้ในการคำนวณอาจต้องอาศัยการประมาณจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจมีต้นทุนในการดำเนินการสูง

4. วิธีการใช้ชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคต

ชุดตารางช่วยคำนวณค่าเสียหายในอนาคตนี้สามารถนำมาใช้คำนวณค่าเสียหายในอนาคตได้ใน 3 กรณีใหญ่ ได้แก่ 1) การคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต 2) การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ และ 3) การคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต การคำนวณแต่ละกรณีมีขั้นตอน ข้อมูลที่ใช้ และตารางที่เกี่ยวข้องในการคำนวณแตกต่างกันไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา www.library.coj.go.th

4.1 การคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต

การคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคตทำได้โดยการคำนวณส่วนต่างของมูลค่าปัจจุบันของรายได้สุทธิในอนาคตของกรณีที่ไม่มีการทำละเมิดและมีการทำละเมิดเกิดขึ้น การคำนวณมีทั้งสิ้น 13 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ ผ2.1 ประกอบ)

ขั้นที่ 1: การกำหนดฐานรายได้หากไม่มีการทำละเมิด (ต่อปี)

- ฐานรายได้ = เงินเดือน + เงินเพิ่ม + รายได้จากการทำงานนอกเวลา
    - เงินเดือนหมายถึง เงินเดือน ณ วันพิพากษา หาได้โดยนำเงินเดือนในช่วงเวลาที่ถูกทำละเมิดมาคิดอัตราการเติบโตของรายได้ในช่วงเวลาระหว่างวันถูกทำละเมิดและวันพิพากษา
    - เงินเพิ่มหมายถึง เงินที่ได้นอกเหนือจากเงินเดือน เงินเพิ่ม = โบนัส + ค่าคอมมิชชั่น + เงินประจำตำแหน่ง + ค่ารักษาพยาบาล + ค่าเดินทาง + เงินช่วยเหลือที่อยู่อาศัย + เงินช่วยค่าครองชีพ + เงินสงเคราะห์บุตร ฯลฯ หากมีต้นทุนในการรวบรวมหลักฐานเหล่านี้สูง อาจไม่จำเป็นต้องนำเงินเพิ่มนำมาคิด
    - รายได้จากการทำงานนอกเวลาหมายถึง รายได้จากการทำงานอื่นที่นอกเหนือจากงานประจำ
- ข้อแนะนำในการกำหนดฐานรายได้
    - หากผู้เสียหายมีอาชีพที่ไม่มีตลาดชัดเจน เช่น อาชีพแม่บ้าน (ภรรยาที่ไม่ทำงานแต่เป็นแม่บ้าน) ให้นำค่าเสียโอกาสมาใช้เป็นฐานรายได้แทน โดยค่าเสียโอกาสสามารถประมาณได้จากรายได้เฉลี่ยของบุคคลที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษา เดียวกัน อนึ่ง การประมาณอาจต้องทำโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ
    - หาก ณ วันถูกทำละเมิด ผู้เสียหายอยู่ในสภาพการจ้างงานที่ไม่ปกติ เช่น ถูกลดเงินเดือนเนื่องจากกิจการไม่ดี อยู่ในช่วงหางานใหม่ ถูกปลดออกจากงาน หรือทำงานไม่เต็มเวลา อาจใช้ค่าเฉลี่ยของเงินเดือนย้อนหลังไม่เกิน 2 ปี
    - หากไม่ทราบรายได้ของผู้เสียหาย ให้ใช้รายได้เฉลี่ยของบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม[2]ใกล้เคียงกัน ข้อมูลเหล่านี้อาจรวบรวมได้จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

[2] เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง ภาคการผลิต พื้นที่อยู่อาศัย ฯลฯ

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

- หากผู้เสียหายยังไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน เช่น ผู้เสียหายเป็นเด็ก ให้ใช้ข้อมูลสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ และผู้ปกครอง มาเข้าสู่แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อประมาณฐานรายได้ของผู้เสียหาย ซึ่งอาจต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการประมาณ
- หากผู้เสียหายมีรายได้ไม่สม่ำเสมอหรือผันผวนตามฤดูกาล ให้ใช้รายได้ทั้งปีมาหาค่าเฉลี่ย

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

- กำหนดจากหลักฐานที่โจทก์นำมาแสดง ตัวอย่างเช่น หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าโจทก์จะได้รับการเลื่อนตำแหน่งในอนาคต

ขั้นที่ 3: การคำนวณรายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด

- นำรายได้มาหักภาษีและเงินสมทบกองทุนสวัสดิการ เช่น ประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ฯลฯ ในกรณีมีการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต ฐานรายได้ใหม่แต่ละตัวจะต้องนำมาคำนวณรายได้สุทธิด้วย

ขั้นที่ 4: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

- ให้ใช้อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงของการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ เช่น พันธบัตรระยะยาวของรัฐบาล

ขั้นที่ 5: การกำหนดอายุเกษียณ

- ให้กำหนดไว้ที่อายุ 60 ปี ในทุกกรณี

ขั้นที่ 6: การหาตัวทวีก่อนเกษียณ

- ดูตารางตัวทวีก่อนเกษียณ (ตารางที่ ผ2.3-ผ2.4) ที่สอดคล้องกับเพศของผู้เสียหาย และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุของผู้เสียหายและอัตราผลตอบแทนที่เลือกไว้ โดยในกรณีผู้เสียหายอายุยังไม่ถึง 15 ปี (ยังไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน) อาจสมมติว่าผู้เสียหายมีอายุ 15 ปี

ขั้นที่ 7: คำนวณรายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

- รายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิดxตัวทวีก่อนเกษียณ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ขั้นที่ 8: การกำหนดฐานรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด (ต่อปี)

- รายได้หลังเกษียณจะคำนวณโดยอาศัยค่าประมาณของรายได้ในอนาคตของผู้เสียหายหากเขาไม่ถูกทำละเมิด และนำมูลค่าดังกล่าวมาใช้คำนวณมูลค่าของเงินบำนาญจากสูตรคำนวณการจ่ายเงินบำนาญของกองทุนต่าง ๆ

ขั้นที่ 9: การหาตัวทวีหลังเกษียณ

- ดูจากตารางตัวทวีหลังเกษียณ (ตารางที่ ผ2.5-ผ2.6) ที่สอดคล้องกับเพศของผู้เสียหาย และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุของผู้เสียหายและอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 10: การคำนวณรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

- รายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด x ตัวทวีหลังเกษียณ

ขั้นที่ 11: การคำนวณรายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิด

- รายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด + รายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

ขั้นที่ 12: การคำนวณรายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด

- หากผู้ถูกทำละเมิดสูญเสียความสามารถในการประกอบการงานบางส่วน ให้ทำตามขั้นตอนเดียวกับการหารายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น แต่ให้ใช้รายได้หลังจากถูกทำละเมิดเป็นฐานรายได้ แต่หากผู้ถูกทำละเมิดสูญเสียความสามารถในการประกอบการงานทั้งหมด ให้กำหนดว่ารายได้ในอนาคตจนถึงเกษียณในกรณีที่มีการทำละเมิดมีค่าเป็นศูนย์

ขั้นที่ 13: การหาค่าขาดรายได้ในอนาคต

- ค่าขาดรายได้ในอนาคต = รายได้ในอนาคตในกรณีที่ไม่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น - รายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิดเกิดขึ้น

ห้องสมุดกรมสรรพากรยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ภาพที่ ผ 2.1 ขั้นตอนการคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต

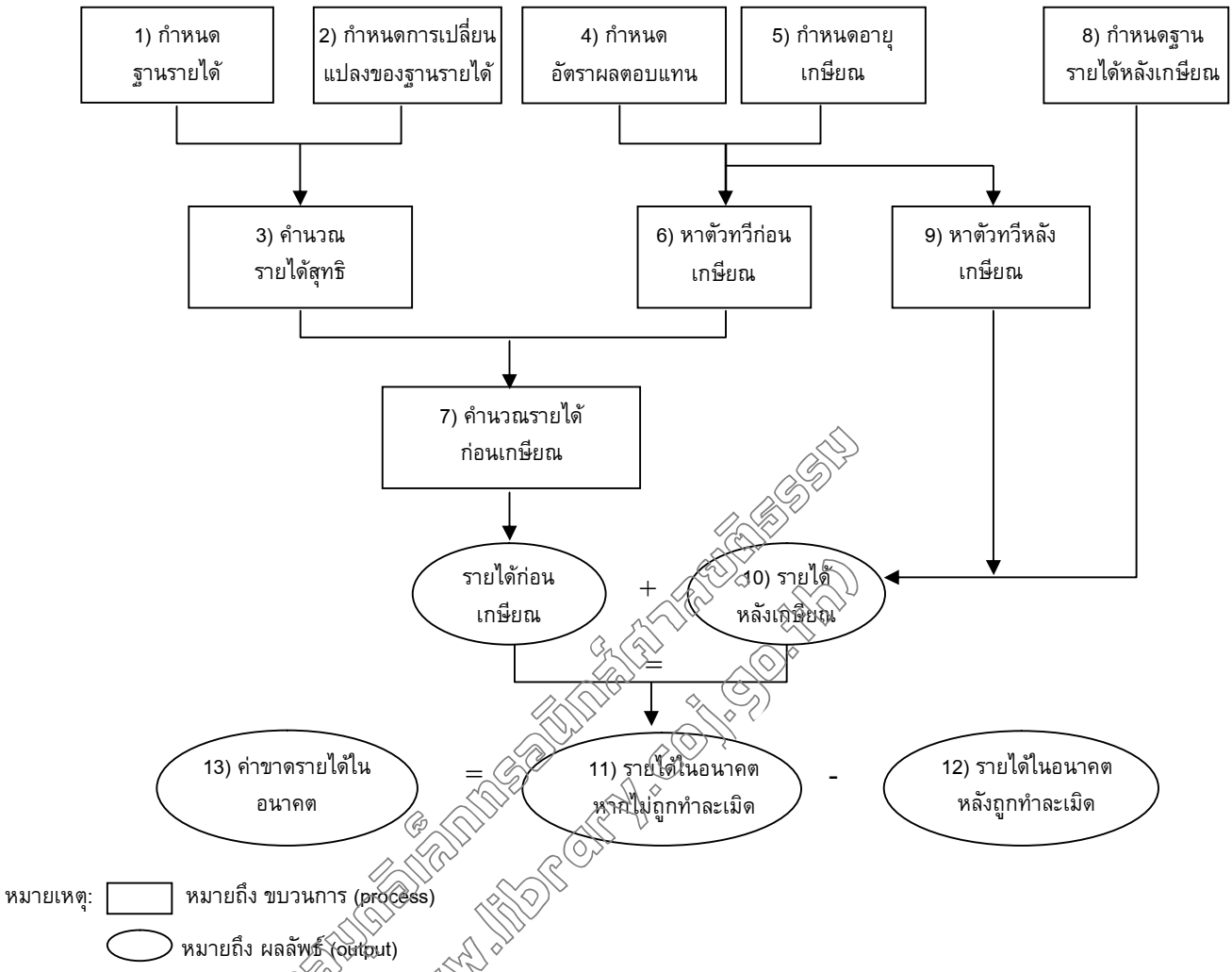

ห้องสมุดวิจัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (www.library.dnp.go.th)

<u>ตัวอย่างการคำนวณค่าขาดรายได้ในอนาคต</u>

ตัวอย่างที่ 1.1: กรณีการสูญเสียความสามารถในการประกอบการงานอย่างสิ้นเชิง

สมศรีมีอายุ 50 ปี ก่อนถูกทำละเมิดได้รับเงินเดือน 25,000 บาทต่อเดือน เงินเพิ่มจากบริษัท 2,000 บาทต่อเดือน จ่ายภาษีปีละ 12,000 บาท และมีแนวโน้มที่จะได้รับเงินบำนาญจากประกันสังคม 3,000 บาทต่อเดือนหลังอายุ 60 ปีเป็นต้นไป บริษัทที่สมศรีทำงานด้วยกำหนดอายุเกษียณของพนักงานไว้ที่ 60 ปี สมศรีมีค่ารักษาพยาบาลที่เบิกจากประกันสังคมเฉลี่ยปีละ 2,000 บาท หลังถูกทำละเมิดสมศรีต้องสูญเสียความสามารถประกอบการงาน ไม่สามารถหารายได้ใดๆ รวมทั้งไม่สามารถจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมได้อีกต่อไป จนต้องสิ้นสุดการเป็นผู้ประกันตน สำนักงานประกันสังคมจึงได้จ่ายเงินชราภาพให้แก่สมศรีเป็นเงินบำเหน็จ เนื่องจากสมศรียังจ่ายเงินสมทบไม่ถึงเกณฑ์ที่จะได้รับ

เงินบำนาญ โดยจ่ายตามจำนวนเงินที่สมศรีและนายจ้างได้จ่ายสมทบเข้ากองทุนฯ บวกผลตอบแทน คิดเป็นเงิน 150,000 บาท

ขั้นตอนการคำนวณค่าขาดรายได้จากการสูญเสียความสามารถในการประกอบการงานอย่างสิ้นเชิง

ขั้นที่ 1: การกำหนดฐานรายได้หากไม่มีการทำละเมิด (ต่อปี)

ฐานรายได้ = เงินเดือน + เงินเพิ่ม + ค่ารักษาพยาบาลจากประกันสังคม= (25,000 x 12) + (2,000 x 12) + 2,000 = 326,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

ในตัวอย่างนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

ขั้นที่ 3: การคำนวณรายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้สุทธิ = ฐานรายได้ – ภาษี – เงินสมทบกองทุนประกันสังคม ซึ่งในตัวอย่างนี้ ภาษี = 10,000 บาทต่อปี เงินสมทบกองทุนประกันสังคม = 5% ของเงินเดือน (ไม่เกิน 15,000 บาท) = 0.05 x 15,000 = 750 บาทต่อเดือนหรือ = 9,000 บาทต่อปี ดังนั้น รายได้สุทธิ = 326,000 - 10,000 – 9,000 = 307,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 4: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

สมมติให้อัตราผลตอบแทนของพันธบัตรรัฐบาลระยะยาวเท่ากับ 5% และอัตราเงินเฟ้อเท่ากับ 3% ดังนั้นอัตราผลตอบแทนที่แท้จริง = 5% - 3% = 2%

ขั้นที่ 5: การกำหนดอายุเกษียณ

กำหนดอายุเกษียณ = 60 ปี

ขั้นที่ 6: การหาตัวทวีก่อนเกษียณ

เปิดตารางที่ ผ2.4 เนื่องจากเป็นกรณีการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี และผู้เสียหายเป็นเพศหญิง และหาตัวทวีซึ่งสอดคล้องกับอายุของผู้เสียหาย (50 ปี) และอัตราผลตอบแทน 2% ซึ่งตัวทวีดังกล่าวคือ 8.80

ขั้นที่ 7: คำนวณรายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้ก่อนเกษียณ = รายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด x ตัวทวีก่อนเกษียณ = 307,000 x 8.80 = 2,701,600 บาท

ขั้นที่ 8: การกำหนดฐานรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด (ต่อปี)

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ฐานรายได้หลังเกษียณ = เงินบำนาญที่คาดว่าจะได้จากประกันสังคม 3,000 บาทต่อเดือน = 36,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 9: การหาตัวทวีหลังเกษียณ

เปิดตารางที่ ผ2.6 เนื่องจากเป็นกรณีการสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี และผู้เสียหายเป็นเพศหญิง หาตัวทวีซึ่งสอดคล้องกับอายุของผู้เสียหาย 50 ปี และอัตราผลตอบแทน 5% (เนื่องจากเงินบำนาญไม่ได้ปรับเพิ่มตามอัตราเงินเฟ้อ) ซึ่งตัวทวีดังกล่าวคือ 7.53

ขั้นที่ 10: การคำนวณรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด x ตัวทวีหลังเกษียณ = 36,000 x 7.53 = 271,080 บาท

ขั้นที่ 11: การคำนวณรายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด + รายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = 2,701,600 + 271,080 = 2,972,680 บาท

ขั้นที่ 12: การคำนวณรายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด

- รายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด = รายได้ก่อนเกษียณกรณีมีการทำละเมิด + รายได้หลังเกษียณกรณีมีการทำละเมิด

- รายได้ก่อนเกษียณกรณีมีการทำละเมิด = 0 บาท เนื่องจากผู้เสียหายสูญเสียความสามารถประกอบการงานโดยสิ้นเชิง

- รายได้หลังเกษียณกรณีมีการทำละเมิด = เงินบำเหน็จจากประกันสังคม = 150,000 บาท

- ดังนั้น รายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด = 0 + 150,000 = 150,000 บาท

ขั้นที่ 13: การหาค่าขาดรายได้ในอนาคต

ค่าขาดรายได้ในอนาคต = รายได้ในอนาคตในกรณีที่ไม่มีการทำละเมิด – รายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด = 2,972,680 - 150,000 = 2,822,680 บาท

ตัวอย่างที่ 1.2 กรณีสูญเสียความสามารถในการประกอบการงานบางส่วน

เกษมมีอายุ 30 ปี ก่อนถูกทำละเมิดเกษมประกอบอาชีพอิสระ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 บาท ซึ่งไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษี หลังถูกทำละเมิด เกษมไม่สามารถทำงานหนักได้เหมือนเดิม ทำให้มีรายได้ลดลงเหลือเดือนละ 5,000 บาท และมีแนวโน้มว่าสุขภาพของเกษมจะไม่สามารถทำงานหนักได้

ห้องสมุดวิจัยกฎหมายและนิติธรรม (www.library.oj.go.th)

ตลอดไป สมมติให้หลังถูกทำละเมิด รายได้หลังเกษียณของเกษมลดลงจากเดือนละ 3,000 บาท เหลือเดือนละ 1,000 บาท

ขั้นตอนการคำนวณค่าขาดรายได้จากการสูญเสียความสามารถในการประกอบการงานบางส่วน

ขั้นที่ 1: การกำหนดฐานรายได้หากไม่มีการทำละเมิด (ต่อปี)

ฐานรายได้หากไม่มีการทำละเมิด = 10,000 x 12 เดือน = 120,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

ในตัวอย่างนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

ขั้นที่ 3: การคำนวณรายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด = 120,000 บาทต่อปี เนื่องจากไม่ต้องเสียภาษี

ขั้นที่ 4: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

สมมติให้อัตราผลตอบแทนของพันธบัตรรัฐบาลระยะยาวเท่ากับ 4% และอัตราเงินเฟ้อเท่ากับ 2.5% ดังนั้นอัตราผลตอบแทนที่แท้จริง = 4% - 2.5% = 1.5%

ขั้นที่ 5: การกำหนดอายุเกษียณ

กำหนดอายุเกษียณ = 60 ปี

ขั้นที่ 6: การหาตัวทวีก่อนเกษียณ

เปิดตารางที่ ผ2.3 และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุผู้เสียหาย (30 ปี) และอัตราผลตอบแทน 1.5% ซึ่งค่าตัวทวีดังกล่าวคือ 22.13

ขั้นที่ 7: คำนวณรายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหากไม่มีการทำละเมิด x ตัวทวีก่อนเกษียณ = 120,000 x 22.13 = 2,655,600 บาท

ขั้นที่ 8: การกำหนดฐานรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด (ต่อปี)

ฐานรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = 3,000 x 12 เดือน = 36,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 9: การหาตัวทวีหลังเกษียณ

เปิดตารางที่ ผ2.5 และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุผู้เสียหาย (30 ปี) และอัตราผลตอบแทน 1.5% ซึ่งตัวทวีดังกล่าวคือ 8.30

ขั้นที่ 10: การคำนวณรายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

รายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด x ตัวทวีหลังเกษียณ = 36,000 x 8.30 = 298,800 บาท

ขั้นที่ 11: การคำนวณรายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิด

รายได้ในอนาคตหากไม่มีการทำละเมิด = รายได้ก่อนเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด + รายได้หลังเกษียณหากไม่มีการทำละเมิด = 2,655,600 + 298,800 = 2,954,400 บาท

ขั้นที่ 12: การคำนวณรายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด

- ฐานรายได้ในกรณีที่มีการทำละเมิด = 5,000 x 12 เดือน = 60,000 บาทต่อปี
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต
- รายได้สุทธิหากมีการทำละเมิด = 60,000 บาทต่อปี เนื่องจากไม่ต้องเสียภาษี
- อัตราผลตอบแทน = 1.5%
- อายุเกษียณ = 60 ปี
- ตัวทวีก่อนเกษียณคือ 22.13 เช่นเดิม
- รายได้ก่อนเกษียณหากมีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหากมีการทำละเมิด x ตัวทวีก่อนเกษียณ = 60,000 x 22.13 = 1,327,800 บาท
- ฐานรายได้หลังเกษียณหากมีการทำละเมิด = 1,000 x 12 เดือน = 12,000 บาทต่อปี
- ตัวทวีหลังเกษียณคือ 8.30
- รายได้หลังเกษียณหากมีการทำละเมิด = รายได้สุทธิหลังเกษียณหากมีการทำละเมิด x ตัวทวีหลังเกษียณ = 12,000 x 8.30 = 99,600 บาท
- รายได้ในอนาคตหากมีการทำละเมิด = รายได้ก่อนเกษียณหากมีการทำละเมิด + รายได้หลังเกษียณหากมีการทำละเมิด = 1,327,800 + 99,600 = 1,427,400 บาท

ขั้นที่ 13: การหาค่าขาดรายได้ในอนาคต

ค่าขาดรายได้ในอนาคต = รายได้ในอนาคตในกรณีที่ไม่มีการทำละเมิด – รายได้ในอนาคตในกรณีที่มีการทำละเมิด = 2,954,400 - 1,427,400 = 1,527,000 บาท

4.2 การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ

การคำนวณค่าขาดรายไร้อุปการะในอนาคตทำได้โดยการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของค่าขาดไร้อุปการะในอนาคต โดยการกำหนดระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะจะพิจารณาจากปัจจัยหลัก 2 ประการควบคู่กัน ได้แก่ อายุการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่ (สมมติว่าเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี) และระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ โดยศาลมักจะเปรียบเทียบระยะเวลาของตัวแปรทั้งสอง และจะกำหนดระยะเวลาขาดไร้อุปการะให้ตามระยะเวลาที่สั้นกว่า การคำนวณค่าขาดอุปการะในอนาคตมีทั้งสิ้น 11 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ ผ2.2 ประกอบ)

หอสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ขั้นที่ 1: การกำหนดฐานรายได้ของผู้เสียชีวิต (ต่อปี)

- ฐานรายได้ = เงินเดือน + เงินเพิ่ม + รายได้จากการทำงานนอกเวลา
    - เงินเดือนหมายถึง เงินเดือน ณ วันพิพากษา หาได้โดยนำเงินเดือนในช่วงเวลาที่ถูกทำละเมิดมาคิดอัตราการเติบโตของรายได้ในช่วงเวลาระหว่างวันถูกทำละเมิดและวันพิพากษา
    - เงินเพิ่มหมายถึง เงินที่ได้นอกเหนือจากเงินเดือน เงินเพิ่ม = โบนัส + ค่าคอมมิชชั่น + เงินประจำตำแหน่ง + ค่ารักษาพยาบาล + ค่าเดินทาง + เงินช่วยเหลือที่อยู่อาศัย + เงินช่วยค่าครองชีพ + เงินสงเคราะห์บุตร ฯลฯ หากมีต้นทุนในการรวบรวมหลักฐานเหล่านี้สูง อาจไม่จำเป็นต้องนำเงินเพิ่มมาคิด
- ข้อแนะนำในการกำหนดฐานรายได้
    - หากผู้เสียชีวิตมีอาชีพที่ไม่มีตลาดชัดเจน ให้นำค่าเสียโอกาสมาใช้เป็นฐานรายได้แทน โดยค่าเสียโอกาสสามารถประมาณได้จากรายได้เฉลี่ยของบุคคลที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษา เดียวกัน อนึ่ง การประมาณอาจต้องทำโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ
    - หาก ณ วันถูกทำละเมิด ผู้เสียชีวิตอยู่ในสภาพการจ้างงานที่ไม่ปกติ เช่น ถูกลดเงินเดือนเนื่องจากกิจการไม่ดี อยู่ในช่วงหางานใหม่ ถูกปลดออกจากงาน หรือทำงานไม่เต็มเวลา อาจใช้ค่าเฉลี่ยของเงินเดือนย้อนหลังไม่เกิน 2 ปี
    - หากไม่ทราบรายได้ของผู้เสียชีวิต ให้ใช้รายได้เฉลี่ยของบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม[3] ใกล้เคียงกัน ข้อมูลเหล่านี้อาจรวบรวมได้จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ
    - หากผู้เสียชีวิตยังไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน เช่น ผู้เสียหายเป็นเด็ก ให้ใช้ข้อมูลสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ และผู้ปกครอง มาเข้าสู่แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อประมาณฐานรายได้ของผู้เสียหาย ซึ่งอาจต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการประมาณ
    - หากผู้เสียชีวิตมีรายได้ไม่สม่ำเสมอหรือผันผวนตามฤดูกาล ให้ใช้รายได้ทั้งปีมาหาค่าเฉลี่ย

[3] เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง ภาคการผลิต พื้นที่อยู่อาศัย ฯลฯ

ห้องสมุดวิทยาลัยการคลังธรรม (www.library.coj.go.th)

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

- กำหนดจากหลักฐานที่โจทก์นำมาแสดง ตัวอย่างเช่น หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผู้เสียชีวิตจะได้รับการเลื่อนตำแหน่งในอนาคต

ขั้นที่ 3: การคำนวณรายได้สุทธิ

- นำรายได้มาหักภาษีและเงินสมทบกองทุนสวัสดิการ เช่น ประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ฯลฯ ในกรณีมีการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต ฐานรายได้ใหม่แต่ละตัวจะต้องนำมาคำนวณรายได้สุทธิด้วย

ขั้นที่ 4: การกำหนดสัดส่วนการบริโภคหรือสัดส่วนเงินอุปการะของผู้เสียชีวิต

- กำหนดจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบ โดยสัดส่วนการบริโภคของผู้เสียชีวิตคือ สัดส่วนของรายได้ที่ใช้ในการบริโภคต่อรายได้สุทธิ และสัดส่วนเงินอุปการะของผู้เสียชีวิตคือ สัดส่วนของรายได้ที่ใช้ในการอุปการะเลี้ยงดูต่อรายได้สุทธิ

ขั้นที่ 5: การคำนวณฐานค่าขาดไร้อุปการะ

- ฐานค่าขาดไร้อุปการะ = รายได้สุทธิ x (100% – %การบริโภคของผู้ตาย) หรือ รายได้สุทธิ x สัดส่วนเงินอุปการะ ในกรณีที่มีผู้ขาดไร้อุปการะหลายราย ต้องกำหนดสัดส่วนของค่าขาดไร้อุปการะที่ผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละรายจะได้รับ โดยอาศัยพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบ

ขั้นที่ 6: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

- ควรใช้อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงของการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ เช่น พันธบัตรระยะยาวของรัฐบาล

ขั้นที่ 7: การกำหนดระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่

- ในกรณีที่ผู้เสียชีวิตอายุต่ำกว่า 60 ปี การกำหนดระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่ทำได้โดยการหาตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุและเพศของผู้เสียชีวิตและอัตราผลตอบแทน 0% ในตารางตัวทวีก่อนเกษียณ (ตารางที่ ผ2.3-ผ2.4) ตัวทวีที่ได้คือระยะเวลาการทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะ

- ในกรณีที่ผู้เสียชีวิตอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 60 ปี กำหนดให้ระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่มีค่าเท่ากับ 0 ปี

ห้องสมุดวิทยาลัยการยุติธรรม (www.library.cdi.go.th)

ขั้นที่ 8: การกำหนดระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่

- ในกรณีที่ผู้ขาดไร้อุปการะเป็นสามีหรือภรรยา หรือบิดาหรือมารดา การกำหนดระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่ทำได้โดยการหาตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุและเพศของผู้ขาดไร้อุปการะและอัตราผลตอบแทน 0% ในตารางตัวทวีสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (ตารางที่ ผ2.1 หรือ ผ2.2) ตัวทวีที่ได้คือระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิต
- ในกรณีที่ผู้รับอุปการะเป็นบุตรซึ่งมีอายุน้อยกว่า 20 ปี ระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิต = 20 – อายุของบุตร

ขั้นที่ 9: การคำนวณระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะ

- ระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะ = ค่าที่น้อยกว่าระหว่าง 1) ระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่กับ 2) ระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่

ขั้นที่ 10: การหาตัวทวีที่เกี่ยวข้อง

- หาตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละคน และอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้ จากตารางตัวทวีความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งมีมูลค่าคงที่ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้ (ตารางที่ ผ2.7) ตัวทวีดังกล่าวคือตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย

ขั้นที่ 11: การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ

- ค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย = ฐานค่าขาดไร้อุปการะของแต่ละราย x ตัวทวีของแต่ละราย ค่าขาดไร้อุปการะรวมคือ ผลรวมของค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย

สำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ภาพที่ ผ2.2 ขั้นตอนการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ

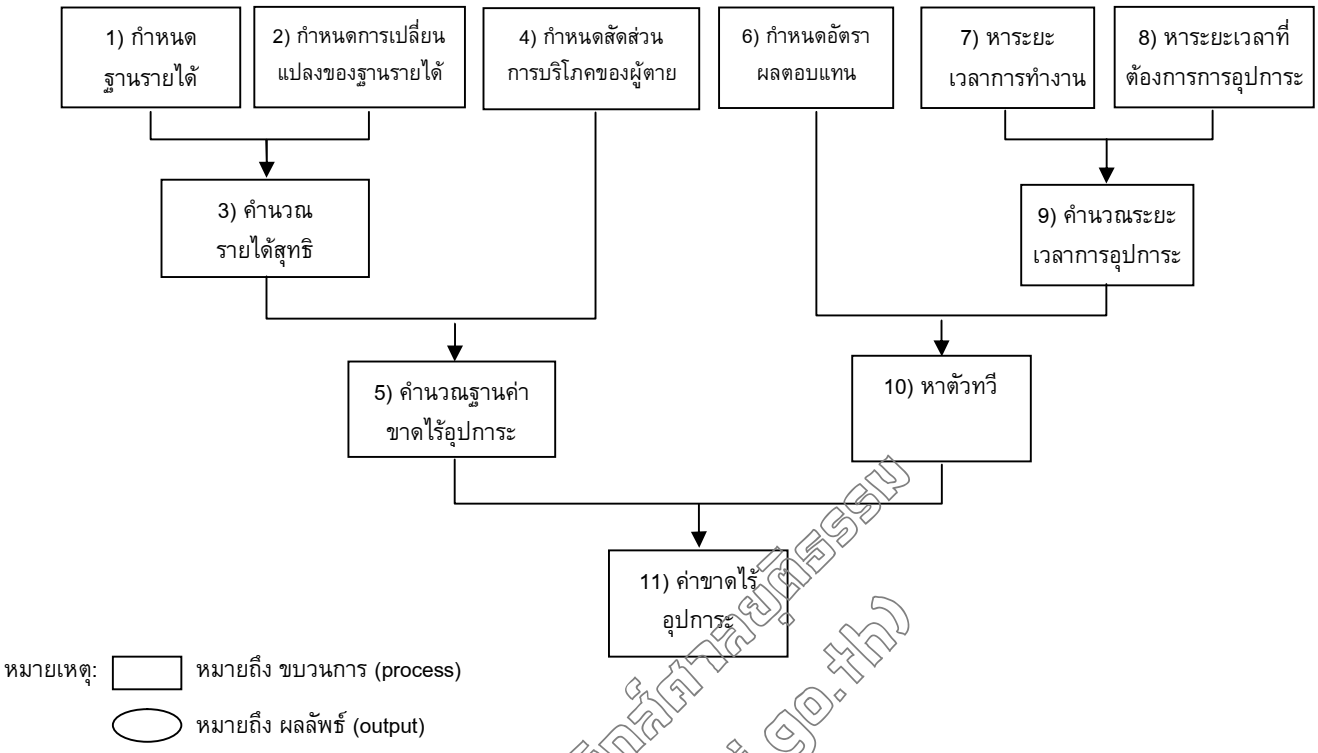

<u>ตัวอย่างการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ</u>

ก่อนถูกทำละเมิดจนเสียชีวิต นาย ก มีอายุ 47 ปี ทำงานประจำได้เงินเดือน 30,000 บาทต่อเดือน โดยจะเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี นาย ก มีค่าใช้จ่ายส่วนตัวเดือนละ 5,000 บาท และสามารถหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้จนไม่ต้องเสียภาษี ครอบครัวของนาย ก ประกอบด้วยภรรยาอายุ 45 ปี ลูกชายอายุ 18 ปีและลูกสาวอายุ 15 ปี บิดาของนาย ก เสียชีวิตแล้ว แต่มารดาอายุ 75 ปียังมีชีวิตอยู่ ในกรณีนี้ควรกำหนดค่าขาดไร้อุปการะอย่างไร

ขั้นตอนการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ

ขั้นที่ 1: การกำหนดฐานรายได้ของผู้เสียชีวิต (ต่อปี)

ฐานรายได้ = 30,000 บาท x 12 เดือน = 360,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

ในตัวอย่างนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ในอนาคต

ขั้นที่ 3: การคำนวณรายได้สุทธิ

รายได้สุทธิ = ฐานรายได้ = 360,000 บาทต่อปี เนื่องจากไม่ต้องเสียภาษี

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ขั้นที่ 4: การกำหนดสัดส่วนการบริโภคหรือสัดส่วนเงินอุปการะของผู้เสียชีวิต

สมมติว่ามีหลักฐานยืนยันว่า สัดส่วนค่าอุปการะที่ผู้รับอุปการะแต่ละคนได้รับในช่วงก่อนผู้ถูกทำละเมิดเสียชีวิตมีค่าดังตารางข้างล่าง

ขั้นที่ 5: การคำนวณฐานค่าขาดไร้อุปการะ

ฐานค่าขาดไร้อุปการะ = รายได้สุทธิ x สัดส่วนเงินอุปการะ ตารางข้างล่างแสดงสัดส่วนค่าอุปการะและฐานค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย

ผู้รับอุปการะ	สัดส่วนค่าอุปการะ	ฐานค่าขาดไร้อุปการะ (บาท)
ภรรยา	20%	72,000
บุตรคนที่ 1	27.8%	100,000
บุตรคนที่ 2	16.7%	60,000
มารดา	14%	50,000

ขั้นที่ 6: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

สมมติให้อัตราผลตอบแทนของพันธบัตรรัฐบาลระยะยาวเท่ากับ 5% และอัตราเงินเฟ้อเท่ากับ 2.5% ดังนั้นอัตราผลตอบแทนที่แท้จริง = 5% - 2.5% = 2.5%

ขั้นที่ 7: การกำหนดระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่

ระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของนาย ก หากเขายังไม่เสียชีวิตคือ 12.21 ปี ซึ่งมีค่าเท่ากับตัวทวีซึ่งสอดคล้องกับอายุของนาย ก (47 ปี) และอัตราผลตอบแทน 0% ในตารางที่ ผ2.3

ขั้นที่ 8: การกำหนดระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะยังมีชีวิตอยู่

หาระยะเวลาที่ต้องการการอุปการะของผู้อุปการะแต่ละคน ดังรายละเอียดในตารางข้างล่าง

ผู้รับอุปการะ	อายุ	ระยะเวลาที่ต้องการการอุปการะ (ปี)	วิธีการ
ภรรยา	45	32.73	หาตัวทวีซึ่งสอดคล้องกับอายุของภรรยา (45 ปี) และอัตราผลตอบแทน 0% ในตารางที่ ผ2.2
บุตรคนที่ 1	18	20 -18 = 2	= 20 - อายุ
บุตรคนที่ 2	15	20 - 15 = 5	= 20 - อายุ
มารดา	75	9.88	หาตัวทวีซึ่งสอดคล้องกับอายุของภรรยา (75 ปี) และอัตราผลตอบแทน 0% ในตารางที่ ผ2.2

ขั้นที่ 9: การคำนวณระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะ

ระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะ = ค่าที่น้อยกว่าระหว่าง 1) ระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ของผู้อุปการะหากเขายังมีชีวิตอยู่กับ 2) ระยะเวลาที่ผู้ขาดไร้อุปการะจะได้รับการอุปการะหากผู้อุปการะ

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ยังมีชีวิตอยู่ ระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละรายถูกแสดงดังไว้ในตารางข้างล่าง

ผู้รับอุปการะ	ระยะเวลาที่ต้องการการอุปการะ (ปี)	ระยะเวลาทำงานที่เหลืออยู่ (ปี)	ระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะ (ปี)
ภรรยา	32.73	12.21	12.21
บุตรคนที่ 1	2	12.21	2
บุตรคนที่ 2	5	12.21	5
มารดา	9.88	12.21	9.88

ขั้นที่ 10: การหาตัวทวีที่เกี่ยวข้อง

หาตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลาของการขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละคน และอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้ จากตารางที่ ผ2.7 โดยตารางข้างล่างแสดงตัวทวีของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย

ผู้ขาดไร้อุปการะ	ระยะเวลาของการชดเชยค่าขาดไร้อุปการะ (ปี)	อัตราผลตอบแทน (%)	ตัวทวี
ภรรยา	12.21	2.5	10.39
บุตรคนที่ 1	2	2.5	1.95
บุตรคนที่ 2	5	2.5	4.70
มารดา	9.88	2.5	8.86

ขั้นที่ 11: การคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ

ค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย = ฐานค่าขาดไร้อุปการะของแต่ละราย x ตัวทวีของแต่ละราย ค่าขาดไร้อุปการะรวมคือ ผลรวมของค่าขาดไร้อุปการะของผู้ขาดไร้อุปการะแต่ละราย ตารางข้างล่างแสดงค่าขาดไร้อุปการะรวมและค่าขาดไร้อุปการะรายบุคคล

ผู้รับอุปการะ	ฐานค่าขาดไร้อุปการะ (บาท)	ตัวทวี	ค่าขาดไร้อุปการะ = ฐานค่าขาดไร้อุปการะ x ตัวทวี (บาท)
ภรรยา	72,000	10.39	748,080
บุตรคนที่ 1	100,000	1.95	195,000
บุตรคนที่ 2	60,000	4.70	282,000
มารดา	50,000	8.86	443,000
		รวม	1,668,080

ห้องสมุดกลางสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (www.library.pim.ac.th)

4.3 การกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

การคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคตคำนวณได้โดยการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของค่ารักษาพยาบาลในอนาคต การคำนวณมีทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ ผ2.3 ประกอบ)

ขั้นที่ 1: การกำหนดค่ารักษาพยาบาลปีฐาน (ต่อปี)

- กำหนดให้เท่ากับค่ารักษาพยาบาลในปีที่มีการพิพากษาคดี

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานค่ารักษาพยาบาล

- กำหนดตามพยานหลักฐานในกรณีที่มีการนำสืบ เช่น ความคิดเห็นของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ

ขั้นที่ 3: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

- ควรใช้อัตราผลตอบแทนของการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำหักด้วยอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่ารักษาพยาบาล ถ้าไม่มีข้อมูลอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่ารักษาพยาบาล อาจใช้อัตราเงินเฟ้อแทน

ขั้นที่ 4: การกำหนดระยะเวลาการรักษาพยาบาล

- กำหนดจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบ

ขั้นที่ 5: การหาตัวทวี

- ดูจากตารางตัวทวีในกรณีความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งมีมูลค่าคงที่ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้ (ตารางที่ ผ2.7) ที่สอดคล้องกับเพศของผู้เสียหาย และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลาของการรักษาพยาบาลและอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้
- ในกรณีที่ผู้เสียหายต้องได้รับการรักษาพยาบาลไปจนตลอดชีวิต ให้ใช้ตารางที่ ผ2.1 ถ้าผู้เสียหายเป็นชาย และตารางที่ ผ2.2 ถ้าผู้เสียหายเป็นหญิง และเลือกตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุของผู้เสียหายและอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้
- ในกรณีผู้เสียหายยังไม่ต้องเข้ารับการรักษาโดยทันทีแต่จะต้องเข้ารับการรักษาในอนาคต (กรณีความเสียหายถูกชะลอออกไป (deferred losses)) ตัวทวีที่เหมาะสมหาได้จากวิธีการดังนี้ 1) หาตัวทวีที่สอดคล้องกับผลรวมของระยะเวลาของการชะลอการรักษาบวกระยะเวลาของการรักษาและอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้ 2) หาตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลาของการชะลอการรักษาและอัตราผลตอบแทนที่กำหนดไว้ และ 3) นำตัวทวีในข้อ 2 มาลบออกจากตัวทวีในข้อ 1

ขั้นที่ 6: การคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

- ค่ารักษาพยาบาลในอนาคต = ค่ารักษาพยาบาลปีฐาน x ตัวทวี

หอสมุดและบรรณารักษ์ศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

ภาพที่ ผ2.3 ขั้นตอนการกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

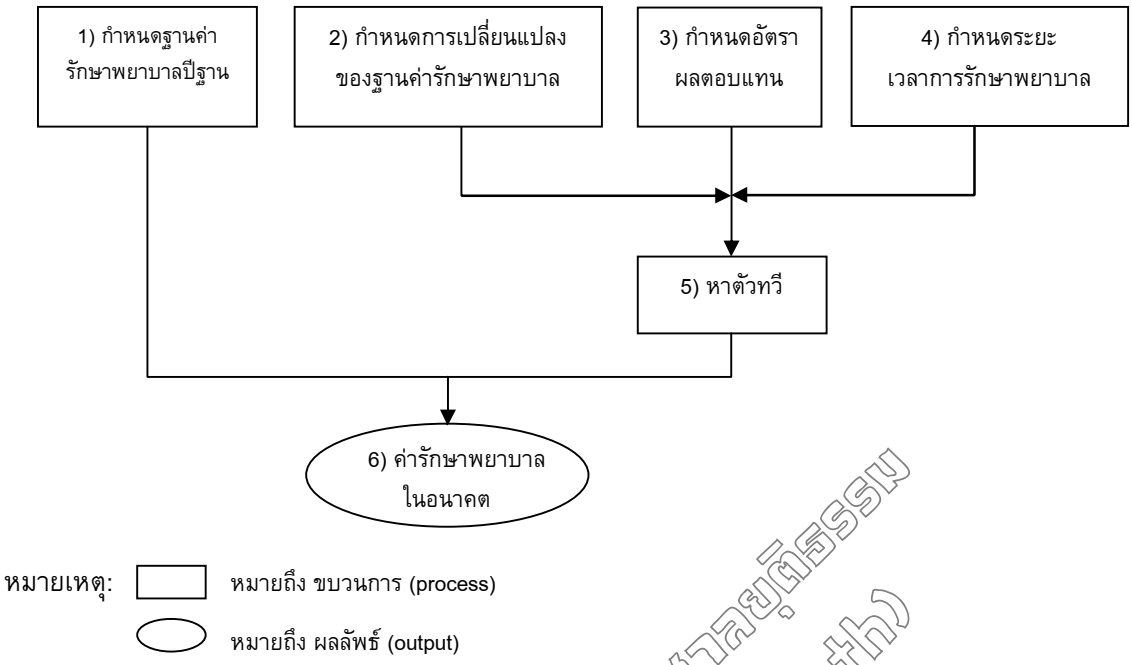

<u>ตัวอย่างการกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคต</u>

ตัวอย่างที่ 3.1

สมศักดิ์มีอายุ 25 ปี ถูกทำสะเม็ดจนพิการ ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลไปจนตลอดชีวิต ค่ารักษาพยาบาล ณ วันพิพากษาคิดเป็นจำนวน 10,000 บาทต่อปี โดยสมศักดิ์ได้นำสืบว่าราคาค่ารักษาพยาบาลในอนาคตจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี สมศักดิ์ควรได้รับค่ารักษาพยาบาลในอนาคตเป็นจำนวนเงินเท่าใด

ขั้นตอนการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

ขั้นที่ 1: การกำหนดค่ารักษาพยาบาลปีฐาน (ต่อปี)

ค่ารักษาพยาบาลปีฐาน = 10,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานค่ารักษาพยาบาล

ในตัวอย่างนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของฐานค่ารักษาพยาบาล

ขั้นที่ 3: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

สมมติว่าอัตราผลตอบแทนของพันธบัตรรัฐบาลระยะยาวเท่ากับ 5% หักลบด้วยอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่ารักษาพยาบาลซึ่งมีค่าเท่ากับ 2% ดังนั้นอัตราผลตอบแทน = 5% - 2% = 3%

หลักสูตรยุติธรรมแห่งชาติ (www.library.coj.go.th)

ขั้นที่ 4: การกำหนดระยะเวลาการรักษาพยาบาล

ระยะเวลาการรักษาพยาบาล = ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 5: การหาตัวทวี

เปิดตารางที่ ผ2.1 เนื่องจากเป็นกรณีต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลตลอดชีวิต และผู้เสียหายเป็นเพศชาย เลือกค่าตัวทวีที่สอดคล้องกับอายุของผู้เสียหาย ณ วันพิพากษาคดีคือ 25 ปี และอัตราผลตอบแทน 3% ซึ่งค่าตัวทวีดังกล่าวคือ 24.86

ขั้นที่ 6: การคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

ค่ารักษาพยาบาลในอนาคต = ค่ารักษาพยาบาลปีฐาน x ตัวทวี = 10,000 x 24.86 = 248,600 บาท

ตัวอย่างที่ 3.2

สุดาถูกทำละเมิดจนต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล ซึ่งแพทย์ระบุว่า สุดายังต้องเข้ารับการรักษาซึ่งจะเกิดขึ้นในอีก 3 ปีข้างหน้า ต่อเนื่องไปเป็นระยะเวลา 10 ปี โดยมีค่ารักษาพยาบาลปีละ 50,000 บาท สุดาควรได้รับค่ารักษาพยาบาลในอนาคตเป็นเงินจำนวนเท่าใด

ขั้นตอนการคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

ขั้นที่ 1: การกำหนดค่ารักษาพยาบาลปีฐาน (ต่อปี)

ฐานค่ารักษาพยาบาล = 50,000 บาทต่อปี

ขั้นที่ 2: การกำหนดการเปลี่ยนแปลงของฐานค่ารักษาพยาบาล

ในตัวอย่างนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของฐานค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

ขั้นที่ 3: การกำหนดอัตราผลตอบแทน

สมมติว่าอัตราผลตอบแทนของพันธบัตรรัฐบาลระยะยาวเท่ากับ 5% หักลบด้วยเงินเฟ้อซึ่งมีค่าเท่ากับ 2.5% ดังนั้นอัตราผลตอบแทน = 5% - 2.5% = 2.5%

ขั้นที่ 4: การกำหนดระยะเวลาการรักษาพยาบาล

ระยะเวลาการรักษาพยาบาล = 10 ปี

ขั้นที่ 5: การหาตัวทวี

- หาตัวทวีจากตารางที่ ผ2.7 ซึ่งเป็นกรณีความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งมีมูลค่าคงที่ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้

ห้องสมุดวิจัยกฎหมายและยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

- ระยะเวลาของการชะลอการรักษา = 3 ปี ระยะเวลาของการรักษา = 10 ปี เลือกค่าตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลา 3 +10 = 13 ปี ตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลา 13 ปี และอัตราผลตอบแทน 2.5% คือ 11.12
- ตัวทวีที่สอดคล้องกับระยะเวลาของการชะลอการรักษา (3 ปี) และอัตราผลตอบแทน 2.5% คือ 2.89
- ดังนั้น ตัวทวีคือ 11.12 - 2.89 = 8.23

ขั้นที่ 6: การคำนวณค่ารักษาพยาบาลในอนาคต

ค่ารักษาพยาบาลในอนาคต = ค่ารักษาพยาบาลปีฐาน x ตัวทวี = 50,000 x 8.23 = 411,500 บาท

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ตาราง ผ2.1 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (เพศชาย)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
0	65.66	55.99	48.21	41.90	36.74	32.49	28.97	26.03	23.55	21.45	19.66
1	66.73	56.76	48.76	42.30	37.03	32.70	29.12	26.14	23.63	21.51	19.70
2	65.85	56.13	48.31	41.97	36.79	32.53	29.00	26.05	23.57	21.46	19.67
3	64.97	55.49	47.85	41.63	36.55	32.35	28.87	25.96	23.50	21.42	19.63
4	64.08	54.85	47.38	41.30	36.30	32.18	28.74	25.86	23.43	21.36	19.59
5	63.20	54.21	46.91	40.95	36.05	31.99	28.61	25.76	23.36	21.31	19.56
6	62.25	53.51	46.40	40.58	35.78	31.79	28.46	25.65	23.28	21.25	19.51
7	61.30	52.82	45.89	40.20	35.50	31.58	28.30	25.54	23.19	21.19	19.46
8	60.35	52.11	45.37	39.82	35.21	31.37	28.15	25.42	23.10	21.12	19.42
9	59.40	51.41	44.85	39.43	34.92	31.16	27.98	25.30	23.01	21.05	19.36
10	58.45	50.70	44.32	39.03	34.63	30.93	27.82	25.18	22.92	20.98	19.31
11	57.48	49.98	43.78	38.62	34.32	30.70	27.64	25.04	22.82	20.91	19.25
12	56.52	49.25	43.23	38.21	34.01	30.47	27.46	24.91	22.72	20.83	19.19
13	55.55	48.52	42.67	37.79	33.69	30.22	27.28	24.77	22.61	20.75	19.13
14	54.58	47.78	42.11	37.36	33.36	29.97	27.09	24.62	22.50	20.66	19.06
15	53.61	47.04	41.55	36.93	33.03	29.72	26.89	24.47	22.38	20.57	19.00
16	52.71	46.35	41.02	36.52	32.72	29.48	26.71	24.33	22.27	20.48	18.93
17	51.81	45.66	40.49	36.11	32.40	29.23	26.52	24.18	22.15	20.39	18.86
18	50.92	44.96	39.95	35.69	32.07	28.98	26.32	24.02	22.03	20.30	18.78
19	50.02	44.27	39.40	35.27	31.74	28.72	26.12	23.87	21.91	20.20	18.71
20	49.12	43.56	38.85	34.84	31.41	28.45	25.91	23.70	21.78	20.10	18.63
21	48.27	42.90	38.33	34.43	31.08	28.20	25.71	23.54	21.66	20.00	18.55
22	47.43	42.24	37.81	34.02	30.76	27.94	25.50	23.38	21.53	19.90	18.47
23	46.59	41.57	37.28	33.60	30.42	27.68	25.29	23.21	21.39	19.79	18.38
24	45.74	40.90	36.75	33.17	30.09	27.41	25.08	23.04	21.26	19.68	18.29
25	44.90	40.23	36.21	32.74	29.74	27.13	24.86	22.86	21.11	19.57	18.20
26	44.17	39.65	35.74	32.37	29.44	26.89	24.66	22.71	20.99	19.47	18.12
27	43.45	39.06	35.27	31.99	29.14	26.64	24.46	22.55	20.86	19.36	18.03
28	42.72	38.47	34.80	31.61	28.83	26.39	24.26	22.38	20.72	19.25	17.94
29	41.99	37.88	34.32	31.22	28.51	26.14	24.05	22.21	20.58	19.14	17.85
30	41.26	37.29	33.84	30.83	28.19	25.88	23.84	22.04	20.44	19.02	17.76
31	40.56	36.72	33.37	30.45	27.88	25.62	23.63	21.87	20.30	18.91	17.66
32	39.86	36.15	32.90	30.06	27.56	25.36	23.42	21.69	20.16	18.79	17.56
33	39.16	35.57	32.43	29.67	27.24	25.10	23.20	21.51	20.01	18.66	17.46
34	38.46	34.99	31.95	29.28	26.92	24.83	22.97	21.33	19.85	18.54	17.36
35	37.75	34.41	31.47	28.88	26.59	24.55	22.75	21.14	19.70	18.41	17.25
36	37.00	33.78	30.95	28.45	26.23	24.25	22.50	20.93	19.52	18.26	17.12
37	36.24	33.15	30.42	28.01	25.86	23.95	22.24	20.71	19.34	18.11	17.00
38	35.48	32.52	29.89	27.56	25.49	23.63	21.98	20.49	19.15	17.95	16.86
39	34.72	31.88	29.36	27.11	25.11	23.31	21.71	20.26	18.96	17.79	16.73
40	33.96	31.24	28.82	26.66	24.72	22.99	21.43	20.03	18.77	17.62	16.59
41	33.17	30.58	28.26	26.18	24.32	22.65	21.14	19.78	18.55	17.44	16.43
42	32.39	29.91	27.69	25.70	23.91	22.30	20.84	19.53	18.34	17.26	16.27
43	31.60	29.24	27.11	25.21	23.49	21.94	20.54	19.27	18.11	17.06	16.11

ห้องสมุดกรมบัญชีกลาง (www.lib.cgd.go.th)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
44	30.81	28.56	26.54	24.71	23.06	21.57	20.22	19.00	17.88	16.86	15.94
45	30.03	27.89	25.96	24.21	22.63	21.20	19.90	18.72	17.64	16.66	15.76
46	29.24	27.21	25.37	23.71	22.20	20.83	19.58	18.44	17.40	16.45	15.57
47	28.46	26.53	24.79	23.20	21.76	20.44	19.24	18.15	17.15	16.23	15.38
48	27.68	25.85	24.20	22.69	21.31	20.05	18.90	17.85	16.89	16.00	15.18
49	26.90	25.17	23.60	22.16	20.85	19.65	18.55	17.55	16.62	15.76	14.98
50	26.12	24.49	23.00	21.64	20.39	19.25	18.20	17.23	16.34	15.52	14.76
51	25.36	23.82	22.41	21.12	19.94	18.85	17.84	16.92	16.07	15.28	14.55
52	24.60	23.15	21.82	20.60	19.48	18.44	17.48	16.60	15.78	15.03	14.32
53	23.85	22.48	21.23	20.07	19.01	18.02	17.11	16.27	15.49	14.77	14.09
54	23.09	21.81	20.63	19.54	18.53	17.60	16.74	15.93	15.19	14.50	13.85
55	22.34	21.14	20.03	19.00	18.05	17.17	16.35	15.59	14.88	14.22	13.60
56	21.61	20.48	19.44	18.48	17.58	16.74	15.97	15.24	14.57	13.94	13.35
57	20.88	19.83	18.85	17.94	17.10	16.31	15.58	14.89	14.25	13.65	13.09
58	20.15	19.17	18.26	17.41	16.61	15.87	15.18	14.53	13.93	13.36	12.82
59	19.42	18.51	17.66	16.86	16.12	15.42	14.77	14.16	13.59	13.05	12.55
60	18.69	17.84	17.05	16.31	15.62	14.97	14.36	13.78	13.24	12.74	12.26
61	18.01	17.23	16.49	15.80	15.15	14.54	13.97	13.42	12.92	12.44	11.98
62	17.34	16.61	15.92	15.28	14.67	14.10	13.56	13.06	12.58	12.13	11.70
63	16.66	15.99	15.35	14.76	14.19	13.66	13.16	12.68	12.23	11.81	11.40
64	15.99	15.37	14.78	14.23	13.70	13.21	12.74	12.30	11.88	11.48	11.10
65	15.31	14.74	14.20	13.69	13.21	12.75	12.32	11.90	11.51	11.14	10.79
66	14.70	14.18	13.68	13.20	12.75	12.33	11.92	11.54	11.17	10.82	10.49
67	14.09	13.61	13.15	12.71	12.30	11.90	11.52	11.17	10.82	10.50	10.19
68	13.48	13.04	12.61	12.21	11.83	11.46	11.12	10.79	10.47	10.17	9.88
69	12.87	12.46	12.08	11.71	11.36	11.02	10.70	10.40	10.10	9.82	9.56
70	12.26	11.89	11.54	11.20	10.88	10.57	10.28	10.00	9.73	9.47	9.22
71	11.71	11.38	11.06	10.75	10.45	10.17	9.90	9.64	9.39	9.15	8.92
72	11.17	10.86	10.57	10.29	10.02	9.76	9.51	9.27	9.04	8.82	8.61
73	10.63	10.35	10.08	9.83	9.58	9.35	9.12	8.90	8.69	8.49	8.29
74	10.08	9.83	9.59	9.36	9.14	8.93	8.72	8.52	8.33	8.14	7.96
75	9.54	9.32	9.10	8.89	8.69	8.50	8.31	8.13	7.96	7.79	7.63
76	9.07	8.87	8.68	8.49	8.31	8.13	7.96	7.79	7.64	7.48	7.33
77	8.61	8.43	8.25	8.08	7.92	7.76	7.60	7.45	7.31	7.17	7.03
78	8.15	7.98	7.82	7.67	7.52	7.38	7.24	7.10	6.97	6.84	6.72
79	7.68	7.54	7.39	7.26	7.13	7.00	6.87	6.75	6.63	6.52	6.41
80	7.22	7.09	6.96	6.84	6.72	6.61	6.50	6.39	6.28	6.18	6.08
81	6.84	6.73	6.62	6.51	6.40	6.30	6.20	6.10	6.00	5.91	5.82
82	6.47	6.37	6.27	6.17	6.08	5.98	5.89	5.80	5.72	5.63	5.55
83	6.10	6.01	5.92	5.83	5.75	5.66	5.58	5.50	5.43	5.35	5.28
84	5.73	5.65	5.57	5.49	5.42	5.34	5.27	5.20	5.13	5.06	5.00
85	5.36	5.29	5.22	5.15	5.08	5.02	4.96	4.89	4.83	4.77	4.71
86	5.07	5.01	4.95	4.88	4.83	4.77	4.71	4.65	4.60	4.55	4.49
87	4.78	4.73	4.67	4.62	4.56	4.51	4.46	4.41	4.36	4.31	4.27
88	4.50	4.45	4.40	4.35	4.30	4.26	4.21	4.17	4.12	4.08	4.04

ห้องสมุดกรมสรรพากร (www.library.rd.go.th)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
89	4.21	4.17	4.12	4.08	4.04	4.00	3.96	3.92	3.88	3.84	3.81
90	3.92	3.89	3.85	3.81	3.78	3.74	3.70	3.67	3.64	3.60	3.57
91	3.71	3.68	3.64	3.61	3.58	3.55	3.52	3.48	3.45	3.42	3.40
92	3.50	3.47	3.44	3.41	3.38	3.35	3.33	3.30	3.27	3.24	3.22
93	3.29	3.26	3.24	3.21	3.18	3.16	3.13	3.11	3.09	3.06	3.04
94	3.08	3.05	3.03	3.01	2.98	2.96	2.94	2.92	2.90	2.88	2.86
95	2.86	2.84	2.82	2.80	2.78	2.77	2.75	2.73	2.71	2.69	2.67
96	2.79	2.77	2.75	2.73	2.72	2.70	2.68	2.66	2.64	2.63	2.61
97	2.72	2.70	2.68	2.66	2.65	2.63	2.61	2.60	2.58	2.56	2.55
98	2.65	2.63	2.61	2.59	2.58	2.56	2.54	2.53	2.51	2.50	2.48
99	2.57	2.56	2.54	2.52	2.51	2.49	2.48	2.46	2.45	2.43	2.42
100	2.50	2.48	2.47	2.45	2.44	2.42	2.41	2.40	2.38	2.37	2.35

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ตารางชีพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2549

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ตารางที่ ผ2.2 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินจนถึงสิ้นอายุขัย (เพศหญิง)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
0	72.25	60.67	51.53	44.26	38.42	33.70	29.83	26.65	24.00	21.77	19.89
1	73.19	61.32	51.98	44.58	38.64	33.85	29.94	26.72	24.05	21.81	19.92
2	72.27	60.68	51.54	44.27	38.43	33.70	29.83	26.65	24.00	21.77	19.89
3	71.36	60.04	51.09	43.95	38.21	33.54	29.73	26.57	23.94	21.73	19.86
4	70.44	59.40	50.64	43.63	37.98	33.39	29.61	26.49	23.89	21.69	19.83
5	69.53	58.75	50.18	43.31	37.75	33.22	29.50	26.41	23.83	21.65	19.80
6	68.57	58.08	49.70	42.97	37.51	33.05	29.37	26.32	23.76	21.61	19.77
7	67.62	57.40	49.22	42.62	37.26	32.87	29.25	26.23	23.70	21.56	19.74
8	66.66	56.71	48.73	42.27	37.01	32.69	29.11	26.13	23.63	21.51	19.70
9	65.70	56.02	48.23	41.91	36.75	32.50	28.98	26.03	23.56	21.46	19.66
10	64.75	55.33	47.73	41.55	36.49	32.31	28.84	25.93	23.48	21.40	19.62
11	63.77	54.63	47.22	41.18	36.21	32.11	28.69	25.83	23.40	21.35	19.58
12	62.80	53.92	46.70	40.80	35.94	31.91	28.54	25.72	23.32	21.28	19.54
13	61.83	53.20	46.17	40.41	35.65	31.70	28.39	25.60	23.24	21.22	19.49
14	60.85	52.48	45.65	40.02	35.36	31.48	28.23	25.48	23.15	21.16	19.44
15	59.88	51.76	45.11	39.62	35.07	31.26	28.07	25.36	23.06	21.09	19.39
16	58.92	51.05	44.58	39.23	34.77	31.04	27.90	25.24	22.97	21.02	19.34
17	57.96	50.33	44.04	38.83	34.47	30.82	27.73	25.11	22.87	20.95	19.28
18	57.00	49.61	43.50	38.42	34.17	30.59	27.56	24.98	22.77	20.87	19.22
19	56.04	48.89	42.96	38.01	33.85	30.35	27.38	24.84	22.66	20.79	19.16
20	55.08	48.16	42.41	37.59	33.53	30.10	27.19	24.70	22.56	20.71	19.10
21	54.17	47.47	41.87	37.18	33.22	29.87	27.01	24.56	22.45	20.62	19.04
22	53.25	46.76	41.33	36.77	32.90	29.62	26.82	24.41	22.34	20.54	18.97
23	52.33	46.06	40.79	36.35	32.58	29.37	26.63	24.26	22.22	20.45	18.90
24	51.41	45.35	40.24	35.92	32.25	29.12	26.43	24.11	22.10	20.35	18.83
25	50.49	44.64	39.69	35.49	31.92	28.86	26.22	23.95	21.98	20.26	18.75
26	49.63	43.96	39.16	35.08	31.60	28.61	26.03	23.80	21.85	20.16	18.67
27	48.76	43.29	38.63	34.67	31.27	28.35	25.83	23.64	21.73	20.06	18.60
28	47.90	42.61	38.10	34.25	30.94	28.09	25.62	23.47	21.60	19.96	18.51
29	47.03	41.92	37.56	33.82	30.60	27.82	25.41	23.30	21.46	19.85	18.43
30	46.17	41.24	37.02	33.39	30.26	27.54	25.19	23.13	21.33	19.74	18.34
31	45.28	40.53	36.45	32.94	29.90	27.26	24.96	22.94	21.18	19.62	18.24
32	44.39	39.82	35.88	32.48	29.53	26.96	24.72	22.75	21.02	19.50	18.14
33	43.50	39.11	35.31	32.02	29.16	26.66	24.48	22.56	20.87	19.37	18.04
34	42.62	38.39	34.73	31.55	28.78	26.36	24.23	22.36	20.70	19.24	17.93
35	41.73	37.67	34.15	31.08	28.40	26.04	23.98	22.15	20.53	19.10	17.82
36	40.83	36.94	33.55	30.59	28.00	25.72	23.71	21.93	20.35	18.95	17.70
37	39.93	36.20	32.95	30.10	27.59	25.39	23.44	21.71	20.17	18.80	17.57
38	39.03	35.46	32.34	29.60	27.18	25.05	23.16	21.48	19.98	18.64	17.44
39	38.13	34.72	31.73	29.09	26.76	24.70	22.87	21.24	19.78	18.48	17.30
40	37.22	33.97	31.11	28.58	26.34	24.34	22.57	20.99	19.57	18.30	17.16
41	36.33	33.23	30.48	28.06	25.90	23.98	22.27	20.74	19.36	18.13	17.01
42	35.43	32.47	29.86	27.53	25.46	23.61	21.96	20.47	19.14	17.94	16.86
43	34.53	31.72	29.22	27.00	25.01	23.23	21.64	20.20	18.91	17.75	16.69

ห้องสมุดกรมบังคับคดี (www.lib.dld.go.th)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
44	33.63	30.96	28.58	26.46	24.55	22.85	21.31	19.93	18.68	17.55	16.52
45	32.73	30.20	27.93	25.91	24.09	22.45	20.97	19.64	18.43	17.34	16.34
46	31.86	29.46	27.30	25.37	23.63	22.06	20.64	19.35	18.19	17.13	16.16
47	30.98	28.71	26.66	24.82	23.16	21.65	20.29	19.06	17.93	16.91	15.97
48	30.11	27.96	26.02	24.27	22.68	21.24	19.94	18.75	17.67	16.68	15.78
49	29.24	27.21	25.37	23.71	22.20	20.82	19.58	18.44	17.40	16.44	15.57
50	28.37	26.45	24.71	23.14	21.70	20.40	19.20	18.11	17.11	16.20	15.36
51	27.53	25.72	24.08	22.58	21.22	19.97	18.83	17.79	16.83	15.95	15.14
52	26.68	24.98	23.43	22.02	20.73	19.54	18.46	17.46	16.54	15.70	14.92
53	25.84	24.25	22.79	21.45	20.23	19.10	18.07	17.12	16.24	15.43	14.69
54	25.00	23.51	22.13	20.88	19.72	18.65	17.67	16.77	15.93	15.16	14.44
55	24.16	22.76	21.48	20.29	19.20	18.20	17.27	16.41	15.61	14.87	14.19
56	23.35	22.05	20.84	19.73	18.70	17.75	16.87	16.05	15.29	14.59	13.94
57	22.55	21.33	20.20	19.15	18.19	17.29	16.46	15.68	14.97	14.30	13.67
58	21.74	20.60	19.55	18.57	17.67	16.82	16.04	15.31	14.63	13.99	13.40
59	20.94	19.88	18.90	17.99	17.14	16.35	15.61	14.92	14.28	13.68	13.11
60	20.13	19.15	18.24	17.39	16.60	15.86	15.17	14.52	13.92	13.35	12.82
61	19.38	18.47	17.62	16.83	16.09	15.40	14.75	14.14	13.57	13.04	12.53
62	18.62	17.78	17.00	16.26	15.57	14.93	14.32	13.75	13.21	12.71	12.23
63	17.87	17.10	16.37	15.69	15.05	14.45	13.88	13.35	12.85	12.37	11.92
64	17.12	16.41	15.74	15.11	14.52	13.96	13.43	12.94	12.47	12.02	11.60
65	16.36	15.71	15.10	14.52	13.98	13.46	12.97	12.51	12.08	11.66	11.27
66	15.68	15.08	14.52	13.98	13.48	13.00	12.55	12.12	11.71	11.32	10.96
67	14.99	14.44	13.93	13.44	12.97	12.53	12.11	11.71	11.33	10.97	10.63
68	14.31	13.81	13.33	12.88	12.46	12.05	11.67	11.30	10.95	10.61	10.30
69	13.62	13.17	12.74	12.33	11.94	11.57	11.21	10.87	10.55	10.24	9.95
70	12.93	12.53	12.14	11.77	11.41	11.07	10.75	10.44	10.14	9.86	9.59
71	12.32	11.95	11.60	11.26	10.93	10.62	10.33	10.04	9.77	9.51	9.26
72	11.71	11.38	11.06	10.75	10.45	10.17	9.90	9.64	9.39	9.15	8.92
73	11.10	10.80	10.51	10.23	9.97	9.71	9.46	9.23	9.00	8.78	8.57
74	10.49	10.22	9.96	9.71	9.47	9.24	9.02	8.81	8.60	8.40	8.21
75	9.88	9.64	9.41	9.19	8.97	8.77	8.57	8.37	8.19	8.01	7.84
76	9.37	9.15	8.95	8.74	8.55	8.36	8.18	8.01	7.84	7.68	7.52
77	8.86	8.67	8.48	8.30	8.13	7.96	7.79	7.64	7.48	7.34	7.19
78	8.35	8.18	8.01	7.85	7.70	7.54	7.40	7.26	7.12	6.99	6.86
79	7.84	7.69	7.54	7.40	7.26	7.13	7.00	6.87	6.75	6.63	6.51
80	7.33	7.20	7.07	6.94	6.82	6.70	6.59	6.48	6.37	6.26	6.16
81	6.93	6.81	6.70	6.59	6.48	6.37	6.27	6.17	6.07	5.97	5.88
82	6.53	6.43	6.33	6.23	6.13	6.03	5.94	5.85	5.76	5.68	5.59
83	6.13	6.04	5.95	5.86	5.78	5.69	5.61	5.53	5.45	5.38	5.30
84	5.74	5.66	5.58	5.50	5.42	5.35	5.28	5.21	5.14	5.07	5.00
85	5.34	5.27	5.20	5.13	5.07	5.00	4.94	4.88	4.82	4.76	4.70
86	5.04	4.98	4.92	4.86	4.80	4.74	4.68	4.63	4.57	4.52	4.47
87	4.74	4.69	4.63	4.58	4.53	4.48	4.43	4.38	4.33	4.28	4.23
88	4.45	4.40	4.35	4.30	4.26	4.21	4.17	4.12	4.08	4.04	4.00

ห้องสมุดกรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา (www.library.coj.go.th)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
89	4.15	4.11	4.06	4.02	3.98	3.94	3.90	3.87	3.83	3.79	3.76
90	3.85	3.81	3.78	3.74	3.71	3.67	3.64	3.61	3.57	3.54	3.51
91	3.64	3.61	3.57	3.54	3.51	3.48	3.45	3.42	3.39	3.36	3.33
92	3.43	3.40	3.37	3.34	3.31	3.29	3.26	3.23	3.21	3.18	3.16
93	3.22	3.19	3.17	3.14	3.12	3.09	3.07	3.05	3.02	3.00	2.98
94	3.01	2.98	2.96	2.94	2.92	2.90	2.88	2.86	2.84	2.82	2.80
95	2.79	2.78	2.76	2.74	2.72	2.70	2.68	2.66	2.65	2.63	2.61
96	2.74	2.72	2.70	2.68	2.66	2.65	2.63	2.61	2.59	2.58	2.56
97	2.68	2.66	2.64	2.62	2.61	2.59	2.57	2.56	2.54	2.52	2.51
98	2.62	2.60	2.58	2.57	2.55	2.53	2.52	2.50	2.49	2.47	2.46
99	2.56	2.54	2.53	2.51	2.50	2.48	2.46	2.45	2.43	2.42	2.41
100	2.50	2.48	2.47	2.45	2.44	2.42	2.41	2.40	2.38	2.37	2.35

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ตารางชีพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2549

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สถาบันยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ตารางที่ ผ2.3 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
15	40.02	36.28	33.01	30.15	27.63	25.42	23.46	21.73	20.19	18.81	17.59
16	39.09	35.51	32.38	29.63	27.21	25.07	23.18	21.49	19.99	18.65	17.45
17	38.16	34.75	31.75	29.11	26.78	24.71	22.88	21.25	19.79	18.48	17.31
18	37.24	33.98	31.12	28.58	26.34	24.35	22.58	20.99	19.58	18.31	17.16
19	36.31	33.21	30.47	28.05	25.89	23.98	22.26	20.73	19.36	18.12	17.01
20	35.38	32.44	29.83	27.51	25.44	23.59	21.94	20.46	19.13	17.93	16.85
21	34.50	31.69	29.20	26.98	24.99	23.22	21.63	20.19	18.91	17.74	16.69
22	33.61	30.94	28.56	26.44	24.54	22.83	21.30	19.92	18.67	17.54	16.52
23	32.72	30.19	27.92	25.90	24.08	22.44	20.97	19.64	18.43	17.33	16.34
24	31.83	29.43	27.28	25.35	23.61	22.04	20.62	19.34	18.18	17.12	16.16
25	30.94	28.67	26.63	24.79	23.13	21.63	20.27	19.04	17.92	16.90	15.96
26	30.12	27.97	26.03	24.27	22.69	21.25	19.94	18.75	17.67	16.68	15.78
27	29.30	27.26	25.42	23.75	22.23	20.86	19.60	18.46	17.42	16.46	15.59
28	28.49	26.55	24.80	23.22	21.77	20.45	19.25	18.16	17.15	16.23	15.39
29	27.67	25.84	24.19	22.68	21.30	20.05	18.90	17.85	16.88	16.00	15.18
30	26.85	25.13	23.56	22.13	20.83	19.63	18.53	17.53	16.60	15.75	14.96
31	26.04	24.42	22.94	21.58	20.34	19.21	18.16	17.20	16.31	15.50	14.74
32	25.23	23.70	22.31	21.03	19.85	18.77	17.78	16.86	16.02	15.23	14.51
33	24.41	22.99	21.67	20.47	19.36	18.33	17.39	16.52	15.71	14.96	14.27
34	23.60	22.26	21.03	19.90	18.85	17.89	16.99	16.16	15.39	14.68	14.01
35	22.79	21.54	20.39	19.32	18.34	17.43	16.58	15.80	15.06	14.39	13.75
36	21.93	20.77	19.70	18.71	17.79	16.93	16.14	15.40	14.71	14.06	13.46
37	21.07	20.00	19.00	18.08	17.22	16.43	15.68	14.99	14.34	13.73	13.16
38	20.21	19.22	18.30	17.45	16.65	15.91	15.21	14.56	13.95	13.38	12.85
39	19.34	18.44	17.60	16.81	16.07	15.38	14.73	14.13	13.56	13.02	12.52
40	18.48	17.66	16.88	16.16	15.48	14.84	14.24	13.68	13.15	12.65	12.18
41	17.59	16.84	16.14	15.48	14.85	14.27	13.72	13.20	12.71	12.24	11.81
42	16.70	16.02	15.39	14.79	14.22	13.68	13.18	12.70	12.25	11.82	11.42
43	15.81	15.20	14.63	14.08	13.57	13.09	12.63	12.19	11.78	11.39	11.02
44	14.92	14.37	13.86	13.38	12.91	12.48	12.06	11.67	11.29	10.93	10.60
45	14.02	13.54	13.09	12.66	12.24	11.85	11.48	11.12	10.79	10.46	10.15
46	13.11	12.70	12.30	11.91	11.55	11.20	10.87	10.55	10.25	9.96	9.69
47	12.21	11.84	11.49	11.16	10.84	10.54	10.25	9.97	9.70	9.44	9.20
48	11.30	10.99	10.69	10.40	10.12	9.86	9.60	9.36	9.13	8.90	8.68
49	10.39	10.12	9.87	9.63	9.39	9.16	8.94	8.73	8.53	8.34	8.15
50	9.48	9.26	9.05	8.84	8.64	8.45	8.27	8.09	7.92	7.75	7.59
51	8.55	8.37	8.20	8.03	7.87	7.71	7.56	7.41	7.27	7.13	6.99
52	7.62	7.48	7.34	7.21	7.08	6.95	6.83	6.71	6.59	6.48	6.37
53	6.70	6.59	6.48	6.37	6.27	6.17	6.08	5.98	5.89	5.80	5.71
54	5.77	5.69	5.61	5.53	5.45	5.38	5.30	5.23	5.16	5.09	5.03
55	4.84	4.78	4.73	4.67	4.62	4.56	4.51	4.46	4.41	4.36	4.31
56	3.87	3.84	3.80	3.76	3.73	3.69	3.66	3.63	3.59	3.56	3.53
57	2.90	2.88	2.86	2.84	2.82	2.80	2.78	2.76	2.74	2.73	2.71
58	1.94	1.93	1.92	1.91	1.90	1.89	1.88	1.87	1.86	1.86	1.85
59	0.97	0.97	0.96	0.96	0.96	0.96	0.95	0.95	0.95	0.95	0.95

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ตารางชีพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2549

ห้องสมุดกรมบัญชีกลาง (www.library.cgd.go.th)

ตารางที่ ผ2.4 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้จนถึงอายุเกษียณ 60 ปี (เพศหญิง)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
15	42.72	38.48	34.80	31.61	28.83	26.40	24.26	22.38	20.72	19.25	17.94
16	41.75	37.69	34.16	31.09	28.41	26.05	23.98	22.15	20.54	19.10	17.82
17	40.78	36.90	33.52	30.57	27.98	25.70	23.70	21.92	20.34	18.94	17.69
18	39.81	36.11	32.87	30.03	27.54	25.34	23.40	21.68	20.14	18.78	17.56
19	38.84	35.31	32.21	29.49	27.10	24.98	23.10	21.43	19.94	18.61	17.41
20	37.87	34.51	31.55	28.94	26.64	24.60	22.78	21.17	19.72	18.43	17.26
21	36.92	33.72	30.90	28.40	26.19	24.22	22.47	20.91	19.50	18.24	17.11
22	35.98	32.93	30.24	27.85	25.73	23.84	22.15	20.64	19.28	18.05	16.95
23	35.03	32.14	29.58	27.30	25.26	23.45	21.82	20.36	19.04	17.86	16.78
24	34.09	31.35	28.91	26.73	24.79	23.04	21.48	20.07	18.80	17.65	16.61
25	33.14	30.55	28.23	26.16	24.30	22.63	21.13	19.77	18.55	17.43	16.43
26	32.23	29.77	27.57	25.60	23.82	22.22	20.78	19.48	18.29	17.22	16.24
27	31.31	28.99	26.91	25.03	23.34	21.81	20.42	19.17	18.03	16.99	16.05
28	30.40	28.21	26.23	24.45	22.84	21.38	20.06	18.85	17.76	16.76	15.84
29	29.49	27.42	25.55	23.87	22.33	20.94	19.68	18.53	17.47	16.51	15.63
30	28.57	26.63	24.87	23.27	21.82	20.50	19.29	18.19	17.18	16.26	15.41
31	27.64	25.82	24.16	22.66	21.29	20.03	18.89	17.84	16.87	15.99	15.17
32	26.71	25.00	23.45	22.04	20.74	19.55	18.47	17.47	16.55	15.71	14.93
33	25.77	24.19	22.73	21.40	20.19	19.07	18.04	17.09	16.22	15.41	14.67
34	24.84	23.36	22.01	20.76	19.62	18.57	17.60	16.70	15.87	15.11	14.39
35	23.91	22.54	21.28	20.12	19.05	18.06	17.14	16.30	15.51	14.79	14.11
36	22.96	21.70	20.53	19.45	18.45	17.53	16.67	15.87	15.14	14.45	13.81
37	22.02	20.85	19.77	18.77	17.84	16.98	16.18	15.44	14.74	14.10	13.49
38	21.07	20.00	19.01	18.09	17.23	16.43	15.68	14.99	14.34	13.73	13.16
39	20.12	19.15	18.24	17.39	16.60	15.86	15.17	14.52	13.92	13.35	12.82
40	19.18	18.29	17.46	16.68	15.96	15.28	14.64	14.04	13.48	12.95	12.45
41	18.23	17.42	16.67	15.96	15.30	14.68	14.09	13.54	13.02	12.53	12.07
42	17.28	16.55	15.87	15.23	14.63	14.06	13.53	13.02	12.55	12.10	11.67
43	16.32	15.68	15.07	14.49	13.95	13.44	12.95	12.49	12.06	11.64	11.25
44	15.37	14.80	14.26	13.74	13.25	12.79	12.35	11.94	11.54	11.17	10.81
45	14.42	13.92	13.43	12.98	12.55	12.13	11.74	11.37	11.01	10.68	10.35
46	13.47	13.03	12.61	12.21	11.82	11.46	11.11	10.78	10.46	10.16	9.87
47	12.52	12.14	11.77	11.42	11.09	10.77	10.47	10.17	9.89	9.63	9.37
48	11.57	11.24	10.93	10.63	10.34	10.07	9.80	9.55	9.30	9.07	8.84
49	10.62	10.35	10.08	9.83	9.58	9.34	9.12	8.90	8.69	8.48	8.29
50	9.67	9.44	9.22	9.01	8.80	8.60	8.41	8.23	8.05	7.88	7.71
51	8.72	8.53	8.35	8.17	8.01	7.84	7.68	7.53	7.38	7.24	7.10
52	7.76	7.61	7.47	7.33	7.19	7.06	6.93	6.81	6.69	6.57	6.46
53	6.80	6.69	6.58	6.47	6.37	6.26	6.16	6.07	5.97	5.88	5.79
54	5.85	5.76	5.68	5.60	5.52	5.45	5.37	5.30	5.23	5.16	5.09
55	4.89	4.83	4.78	4.72	4.66	4.61	4.56	4.50	4.45	4.40	4.35
56	3.91	3.88	3.84	3.80	3.77	3.73	3.70	3.66	3.63	3.60	3.56
57	2.94	2.91	2.89	2.87	2.85	2.83	2.81	2.79	2.77	2.75	2.73
58	1.96	1.95	1.94	1.93	1.92	1.91	1.90	1.89	1.88	1.88	1.87
59	0.98	0.98	0.97	0.97	0.97	0.97	0.96	0.96	0.96	0.96	0.96

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ตารางชีพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2549

ห้องสมุดกรมบัญชีกลาง (www.dbdry.dof.go.th)

ตารางที่ ผ2.5 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี (เพศชาย)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
0	13.00	9.33	6.71	4.84	3.49	2.53	1.83	1.33	0.97	0.71	0.52
1	13.41	9.66	6.98	5.05	3.66	2.66	1.94	1.41	1.03	0.75	0.55
2	13.43	9.73	7.06	5.13	3.74	2.73	2.00	1.46	1.07	0.79	0.58
3	13.46	9.79	7.14	5.22	3.82	2.80	2.06	1.52	1.12	0.83	0.61
4	13.48	9.86	7.23	5.31	3.90	2.88	2.12	1.57	1.16	0.86	0.64
5	13.50	9.93	7.31	5.39	3.99	2.95	2.19	1.63	1.21	0.90	0.68
6	13.51	9.98	7.39	5.48	4.07	3.03	2.26	1.69	1.26	0.95	0.71
7	13.53	10.04	7.47	5.56	4.15	3.11	2.33	1.75	1.31	0.99	0.75
8	13.54	10.10	7.55	5.65	4.24	3.19	2.40	1.81	1.37	1.03	0.78
9	13.55	10.16	7.63	5.74	4.33	3.27	2.47	1.87	1.42	1.08	0.82
10	13.56	10.22	7.71	5.83	4.42	3.35	2.55	1.94	1.48	1.13	0.86
11	13.57	10.27	7.79	5.92	4.51	3.44	2.63	2.01	1.54	1.18	0.91
12	13.57	10.33	7.88	6.01	4.60	3.53	2.71	2.08	1.60	1.24	0.95
13	13.58	10.39	7.96	6.11	4.70	3.62	2.79	2.15	1.67	1.29	1.00
14	13.59	10.45	8.04	6.20	4.79	3.71	2.87	2.23	1.73	1.35	1.05
15	13.60	10.50	8.13	6.30	4.89	3.80	2.96	2.31	1.80	1.41	1.11
16	13.63	10.58	8.22	6.41	5.00	3.90	3.05	2.39	1.88	1.48	1.16
17	13.65	10.65	8.32	6.51	5.10	4.01	3.15	2.48	1.96	1.55	1.22
18	13.68	10.72	8.42	6.62	5.22	4.11	3.25	2.57	2.04	1.62	1.29
19	13.71	10.80	8.52	6.73	5.33	4.22	3.35	2.67	2.12	1.69	1.35
20	13.73	10.87	8.62	6.85	5.45	4.34	3.46	2.76	2.21	1.77	1.42
21	13.78	10.96	8.73	6.97	5.57	4.46	3.57	2.87	2.31	1.86	1.50
22	13.82	11.05	8.85	7.10	5.70	4.58	3.69	2.98	2.40	1.94	1.57
23	13.87	11.14	8.97	7.22	5.83	4.71	3.81	3.09	2.51	2.04	1.66
24	13.92	11.24	9.08	7.35	5.96	4.84	3.94	3.21	2.61	2.13	1.74
25	13.96	11.33	9.20	7.49	6.10	4.98	4.07	3.33	2.72	2.23	1.84
26	14.05	11.45	9.35	7.64	6.26	5.13	4.21	3.46	2.85	2.35	1.94
27	14.14	11.58	9.50	7.80	6.42	5.28	4.36	3.60	2.98	2.46	2.04
28	14.23	11.71	9.65	7.96	6.58	5.45	4.51	3.74	3.11	2.59	2.15
29	14.32	11.84	9.81	8.13	6.75	5.61	4.67	3.89	3.25	2.71	2.27
30	14.41	11.97	9.96	8.30	6.92	5.78	4.83	4.05	3.39	2.85	2.39
31	14.52	12.12	10.13	8.48	7.11	5.96	5.01	4.21	3.55	2.99	2.53
32	14.63	12.27	10.31	8.67	7.30	6.15	5.19	4.39	3.71	3.15	2.67
33	14.74	12.42	10.48	8.86	7.49	6.34	5.38	4.57	3.88	3.30	2.82
34	14.86	12.58	10.66	9.05	7.69	6.54	5.57	4.76	4.06	3.47	2.97
35	14.97	12.73	10.84	9.25	7.89	6.75	5.78	4.95	4.25	3.65	3.14
36	15.07	12.88	11.02	9.44	8.10	6.96	5.98	5.15	4.44	3.83	3.31
37	15.17	13.03	11.20	9.64	8.31	7.17	6.19	5.36	4.64	4.02	3.49
38	15.27	13.18	11.38	9.85	8.53	7.39	6.41	5.57	4.85	4.22	3.68
39	15.38	13.33	11.57	10.05	8.75	7.62	6.64	5.80	5.07	4.43	3.88
40	15.48	13.48	11.76	10.26	8.97	7.85	6.88	6.03	5.30	4.65	4.09
41	15.58	13.64	11.95	10.48	9.20	8.09	7.12	6.27	5.53	4.89	4.32
42	15.69	13.79	12.14	10.70	9.44	8.34	7.37	6.53	5.78	5.13	4.55
43	15.79	13.95	12.34	10.93	9.69	8.59	7.63	6.79	6.04	5.39	4.80

ห้องสมุดกรมบัญชีกลาง (www.library.cgd.go.th)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
44	15.90	14.11	12.54	11.16	9.93	8.86	7.90	7.06	6.32	5.65	5.07
45	16.00	14.27	12.74	11.39	10.19	9.13	8.18	7.34	6.60	5.93	5.34
46	16.13	14.45	12.96	11.64	10.46	9.42	8.48	7.65	6.90	6.24	5.64
47	16.26	14.63	13.19	11.90	10.74	9.71	8.79	7.96	7.22	6.55	5.95
48	16.38	14.82	13.42	12.16	11.03	10.02	9.11	8.29	7.55	6.88	6.28
49	16.51	15.00	13.65	12.43	11.33	10.33	9.44	8.63	7.89	7.23	6.63
50	16.64	15.19	13.88	12.70	11.63	10.66	9.78	8.98	8.25	7.59	6.99
51	16.81	15.42	14.15	13.01	11.96	11.02	10.15	9.37	8.65	7.99	7.39
52	16.98	15.64	14.43	13.32	12.31	11.38	10.54	9.77	9.06	8.41	7.81
53	17.15	15.87	14.71	13.64	12.66	11.76	10.94	10.18	9.49	8.85	8.26
54	17.32	16.11	14.99	13.96	13.02	12.15	11.35	10.62	9.94	9.31	8.73
55	17.50	16.34	15.28	14.30	13.39	12.56	11.78	11.07	10.40	9.79	9.22
56	17.73	16.64	15.62	14.68	13.82	13.01	12.26	11.57	10.92	10.32	9.76
57	17.97	16.93	15.97	15.08	14.25	13.48	12.76	12.09	11.46	10.88	10.34
58	18.21	17.23	16.33	15.48	14.69	13.96	13.27	12.63	12.03	11.47	10.94
59	18.45	17.54	16.69	15.89	15.15	14.46	13.81	13.20	12.62	12.09	11.58
60	18.69	17.84	17.05	16.31	15.62	14.97	14.36	13.78	13.24	12.74	12.26

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ตารางชีพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2549

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ กรมธรรม์
(www.library.coj.go.th)

ตารางที่ ผ2.6 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับการสูญเสียรายได้หลังอายุเกษียณ 60 ปี (เพศหญิง)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
0	16.54	11.77	8.39	6.00	4.30	3.09	2.22	1.60	1.16	0.84	0.61
1	16.98	12.13	8.69	6.23	4.48	3.23	2.33	1.69	1.23	0.89	0.65
2	17.00	12.21	8.78	6.33	4.58	3.32	2.41	1.75	1.28	0.93	0.68
3	17.02	12.28	8.88	6.44	4.67	3.40	2.48	1.81	1.33	0.97	0.72
4	17.04	12.36	8.98	6.54	4.77	3.49	2.56	1.88	1.38	1.02	0.75
5	17.06	12.43	9.08	6.64	4.87	3.58	2.64	1.95	1.44	1.07	0.79
6	17.07	12.50	9.18	6.75	4.97	3.67	2.72	2.01	1.50	1.11	0.83
7	17.09	12.57	9.27	6.85	5.07	3.77	2.80	2.09	1.56	1.16	0.87
8	17.10	12.64	9.37	6.96	5.18	3.86	2.89	2.16	1.62	1.22	0.92
9	17.11	12.72	9.47	7.07	5.29	3.96	2.97	2.24	1.69	1.27	0.96
10	17.12	12.79	9.57	7.18	5.39	4.06	3.06	2.32	1.75	1.33	1.01
11	17.13	12.86	9.67	7.29	5.50	4.16	3.16	2.40	1.83	1.39	1.06
12	17.13	12.93	9.77	7.40	5.62	4.27	3.25	2.48	1.90	1.45	1.12
13	17.14	13.00	9.87	7.51	5.73	4.38	3.35	2.57	1.98	1.52	1.17
14	17.15	13.07	9.97	7.63	5.85	4.49	3.45	2.66	2.05	1.59	1.23
15	17.15	13.14	10.08	7.75	5.97	4.60	3.56	2.76	2.14	1.66	1.29
16	17.17	13.21	10.19	7.87	6.09	4.72	3.67	2.85	2.22	1.74	1.36
17	17.18	13.29	10.29	7.99	6.21	4.84	3.78	2.95	2.31	1.82	1.43
18	17.19	13.36	10.40	8.12	6.34	4.97	3.89	3.06	2.41	1.90	1.50
19	17.20	13.44	10.51	8.24	6.47	5.09	4.01	3.17	2.51	1.98	1.57
20	17.22	13.51	10.63	8.37	6.61	5.22	4.14	3.28	2.61	2.08	1.65
21	17.24	13.60	10.75	8.51	6.75	5.36	4.27	3.40	2.71	2.17	1.74
22	17.27	13.69	10.87	8.65	6.89	5.50	4.40	3.52	2.83	2.27	1.83
23	17.30	13.78	11.00	8.79	7.04	5.65	4.54	3.65	2.94	2.38	1.92
24	17.32	13.87	11.12	8.93	7.19	5.79	4.68	3.78	3.06	2.48	2.02
25	17.35	13.96	11.25	9.08	7.34	5.95	4.82	3.92	3.19	2.60	2.12
26	17.40	14.07	11.39	9.24	7.51	6.11	4.98	4.06	3.32	2.72	2.23
27	17.45	14.17	11.53	9.40	7.67	6.28	5.14	4.22	3.46	2.85	2.35
28	17.50	14.28	11.68	9.57	7.85	6.45	5.30	4.37	3.61	2.98	2.47
29	17.55	14.39	11.83	9.73	8.02	6.62	5.48	4.53	3.76	3.12	2.60
30	17.59	14.50	11.97	9.90	8.20	6.80	5.65	4.70	3.92	3.27	2.73
31	17.64	14.61	12.12	10.07	8.38	6.99	5.83	4.88	4.08	3.42	2.87
32	17.68	14.72	12.27	10.25	8.57	7.18	6.02	5.06	4.25	3.58	3.02
33	17.73	14.83	12.42	10.42	8.76	7.37	6.21	5.24	4.43	3.75	3.18
34	17.77	14.94	12.58	10.60	8.95	7.57	6.41	5.44	4.62	3.93	3.34
35	17.82	15.05	12.73	10.79	9.15	7.78	6.62	5.64	4.81	4.11	3.52
36	17.87	15.16	12.89	10.97	9.35	7.99	6.83	5.84	5.01	4.30	3.70
37	17.91	15.28	13.05	11.16	9.56	8.20	7.05	6.06	5.22	4.50	3.89
38	17.96	15.39	13.21	11.35	9.77	8.42	7.27	6.28	5.44	4.71	4.09
39	18.00	15.50	13.37	11.55	9.99	8.65	7.50	6.52	5.67	4.93	4.30
40	18.05	15.62	13.54	11.75	10.21	8.89	7.74	6.76	5.90	5.16	4.52
41	18.10	15.74	13.71	11.96	10.44	9.13	7.99	7.01	6.15	5.41	4.76
42	18.15	15.86	13.88	12.17	10.68	9.38	8.25	7.27	6.41	5.66	5.00
43	18.20	15.99	14.06	12.38	10.91	9.64	8.52	7.54	6.68	5.93	5.26

ห้องสมุดกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (www.library.coj.go.th)

อายุ ณ วันพิจารณาคดี	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
44	18.26	16.11	14.24	12.60	11.16	9.90	8.79	7.82	6.96	6.20	5.54
45	18.31	16.24	14.42	12.82	11.41	10.17	9.08	8.11	7.25	6.49	5.82
46	18.39	16.38	14.62	13.06	11.68	10.46	9.38	8.42	7.56	6.81	6.13
47	18.46	16.53	14.82	13.30	11.95	10.76	9.69	8.74	7.89	7.13	6.45
48	18.54	16.68	15.02	13.55	12.24	11.06	10.01	9.07	8.23	7.47	6.79
49	18.62	16.83	15.23	13.80	12.52	11.37	10.34	9.42	8.58	7.83	7.15
50	18.69	16.98	15.44	14.06	12.82	11.70	10.69	9.77	8.95	8.20	7.53
51	18.81	17.17	15.68	14.35	13.14	12.05	11.06	10.16	9.35	8.61	7.93
52	18.92	17.35	15.93	14.64	13.47	12.41	11.44	10.56	9.76	9.03	8.36
53	19.04	17.54	16.18	14.94	13.81	12.78	11.84	10.98	10.19	9.47	8.81
54	19.15	17.73	16.43	15.24	14.15	13.16	12.25	11.41	10.64	9.94	9.29
55	19.27	17.92	16.68	15.55	14.51	13.55	12.67	11.86	11.11	10.42	9.79
56	19.44	18.16	16.99	15.90	14.91	13.99	13.14	12.35	11.63	10.95	10.33
57	19.61	18.41	17.29	16.27	15.31	14.44	13.62	12.86	12.16	11.51	10.90
58	19.79	18.65	17.61	16.63	15.73	14.90	14.12	13.40	12.72	12.09	11.51
59	19.96	18.90	17.92	17.01	16.16	15.37	14.64	13.95	13.31	12.71	12.15
60	20.13	19.15	18.24	17.39	16.60	15.86	15.17	14.52	13.92	13.35	12.82

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ตารางชีพของประเทศไทยปี พ.ศ. 2549

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ตารางที่ ผ2.7 ตัวทวีที่ใช้ในการคำนวณสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินซึ่งมีมูลค่าคงที่ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้

ระยะเวลา (ปี)	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
1	1.00	1.00	1.00	0.99	0.99	0.99	0.99	0.98	0.98	0.98	0.98
2	2.00	1.99	1.98	1.97	1.96	1.95	1.94	1.93	1.92	1.91	1.91
3	3.00	2.98	2.96	2.93	2.91	2.89	2.87	2.85	2.83	2.81	2.79
4	4.00	3.96	3.92	3.88	3.85	3.81	3.77	3.74	3.70	3.67	3.63
5	5.00	4.94	4.88	4.82	4.76	4.70	4.65	4.59	4.54	4.49	4.44
6	6.00	5.91	5.82	5.74	5.66	5.58	5.50	5.42	5.35	5.27	5.20
7	7.00	6.88	6.76	6.65	6.54	6.43	6.32	6.22	6.12	6.02	5.93
8	8.00	7.84	7.69	7.54	7.40	7.26	7.12	6.99	6.87	6.74	6.62
9	9.00	8.80	8.61	8.42	8.24	8.07	7.90	7.74	7.58	7.43	7.28
10	10.00	9.75	9.52	9.29	9.07	8.86	8.66	8.46	8.27	8.09	7.91
11	11.00	10.70	10.42	10.15	9.88	9.63	9.39	9.16	8.93	8.72	8.51
12	12.00	11.65	11.31	10.99	10.68	10.39	10.10	9.83	9.57	9.32	9.08
13	13.00	12.59	12.19	11.82	11.46	11.12	10.79	10.48	10.18	9.90	9.63
14	14.00	13.52	13.07	12.64	12.23	11.84	11.46	11.11	10.77	10.45	10.14
15	15.00	14.45	13.93	13.44	12.98	12.54	12.12	11.72	11.34	10.98	10.64
16	16.00	15.38	14.79	14.24	13.71	13.22	12.75	12.30	11.88	11.48	11.11
17	17.00	16.30	15.64	15.02	14.43	13.88	13.36	12.87	12.41	11.97	11.55
18	18.00	17.22	16.48	15.79	15.14	14.53	13.96	13.42	12.91	12.43	11.98
19	19.00	18.13	17.31	16.55	15.83	15.16	14.54	13.95	13.39	12.87	12.38
20	20.00	19.03	18.14	17.30	16.51	15.78	15.10	14.46	13.86	13.30	12.77
21	21.00	19.94	18.95	18.03	17.18	16.39	15.64	14.95	14.31	13.70	13.14
22	22.00	20.84	19.76	18.76	17.83	16.97	16.17	15.43	14.74	14.09	13.49
23	23.00	21.73	20.56	19.48	18.47	17.55	16.69	15.89	15.15	14.46	13.82
24	24.00	22.62	21.35	20.18	19.10	18.11	17.19	16.34	15.55	14.82	14.14
25	25.00	23.50	22.13	20.87	19.72	18.65	17.67	16.77	15.93	15.16	14.44
26	26.00	24.38	22.91	21.56	20.32	19.19	18.14	17.18	16.30	15.48	14.73
27	27.00	25.26	23.68	22.23	20.91	19.71	18.60	17.59	16.65	15.80	15.00
28	28.00	26.13	24.44	22.90	21.49	20.21	19.04	17.97	16.99	16.09	15.27
29	29.00	27.00	25.19	23.55	22.06	20.71	19.47	18.35	17.32	16.38	15.51
30	30.00	27.86	25.94	24.20	22.62	21.19	19.89	18.71	17.63	16.65	15.75
31	31.00	28.72	26.67	24.83	23.17	21.66	20.30	19.06	17.94	16.91	15.98
32	32.00	29.58	27.41	25.46	23.70	22.12	20.69	19.40	18.23	17.16	16.19
33	33.00	30.43	28.13	26.07	24.23	22.57	21.07	19.73	18.51	17.40	16.40
34	34.00	31.27	28.85	26.68	24.74	23.01	21.45	20.04	18.78	17.63	16.59
35	35.00	32.12	29.56	27.28	25.25	23.43	21.81	20.35	19.03	17.85	16.78
36	36.00	32.95	30.26	27.87	25.74	23.85	22.16	20.64	19.28	18.06	16.96
37	37.00	33.79	30.95	28.45	26.23	24.25	22.50	20.93	19.52	18.26	17.12
38	38.00	34.62	31.64	29.02	26.70	24.65	22.83	21.20	19.75	18.45	17.28
39	39.00	35.44	32.32	29.58	27.17	25.04	23.15	21.47	19.97	18.64	17.44
40	40.00	36.26	33.00	30.14	27.63	25.41	23.46	21.73	20.18	18.81	17.58
41	41.00	37.08	33.67	30.69	28.08	25.78	23.76	21.97	20.39	18.98	17.72
42	42.00	37.89	34.33	31.23	28.52	26.14	24.05	22.21	20.59	19.14	17.85
43	43.00	38.70	34.98	31.76	28.95	26.49	24.34	22.45	20.77	19.29	17.98
44	44.00	39.51	35.63	32.28	29.37	26.83	24.62	22.67	20.96	19.44	18.10
45	45.00	40.31	36.27	32.80	29.78	27.17	24.88	22.89	21.13	19.58	18.21
46	46.00	41.10	36.91	33.30	30.19	27.49	25.14	23.09	21.30	19.72	18.32
47	47.00	41.90	37.54	33.80	30.59	27.81	25.40	23.30	21.46	19.85	18.43
48	48.00	42.69	38.16	34.30	30.98	28.12	25.64	23.49	21.61	19.97	18.52

สำนักงานกิจการยุติธรรม (www.moj.go.th)

ระยะเวลา (ปี)	อัตราผลตอบแทน (%)										
	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0
49	49.00	43.47	38.78	34.78	31.36	28.42	25.88	23.68	21.76	20.09	18.62
50	50.00	44.25	39.39	35.26	31.74	28.71	26.11	23.86	21.91	20.20	18.71
51	51.00	45.03	40.00	35.73	32.10	29.00	26.34	24.04	22.05	20.31	18.79
52	52.00	45.80	40.60	36.20	32.46	29.28	26.56	24.21	22.18	20.41	18.87
53	53.00	46.57	41.19	36.65	32.82	29.56	26.77	24.37	22.31	20.51	18.95
54	54.00	47.34	41.78	37.11	33.17	29.82	26.97	24.53	22.43	20.61	19.02
55	55.00	48.10	42.36	37.55	33.50	30.08	27.17	24.69	22.55	20.70	19.09
56	56.00	48.86	42.93	37.99	33.84	30.34	27.37	24.83	22.66	20.79	19.16
57	57.00	49.61	43.50	38.42	34.16	30.58	27.56	24.98	22.77	20.87	19.22
58	58.00	50.36	44.07	38.84	34.48	30.83	27.74	25.11	22.87	20.95	19.28
59	59.00	51.11	44.63	39.26	34.80	31.06	27.92	25.25	22.97	21.02	19.34
60	60.00	51.85	45.18	39.67	35.11	31.29	28.09	25.38	23.07	21.10	19.40
61	61.00	52.59	45.73	40.08	35.41	31.52	28.25	25.50	23.16	21.17	19.45
62	62.00	53.33	46.27	40.48	35.70	31.74	28.42	25.62	23.25	21.23	19.50
63	63.00	54.06	46.81	40.88	35.99	31.95	28.57	25.74	23.34	21.30	19.55
64	64.00	54.79	47.34	41.26	36.28	32.16	28.73	25.85	23.42	21.36	19.59
65	65.00	55.52	47.86	41.65	36.56	32.36	28.88	25.96	23.50	21.42	19.63
66	66.00	56.24	48.39	42.02	36.83	32.56	29.02	26.07	23.58	21.47	19.68
67	67.00	56.95	48.90	42.40	37.10	32.75	29.16	26.17	23.65	21.53	19.71
68	68.00	57.67	49.41	42.76	37.36	32.94	29.30	26.27	23.72	21.58	19.75
69	69.00	58.38	49.92	43.12	37.62	33.13	29.43	26.36	23.79	21.63	19.79
70	70.00	59.09	50.42	43.48	37.87	33.31	29.56	26.45	23.86	21.67	19.82
71	71.00	59.79	50.91	43.83	38.12	33.48	29.68	26.54	23.92	21.72	19.85
72	72.00	60.49	51.41	44.17	38.36	33.65	29.80	26.63	23.98	21.76	19.88
73	73.00	61.19	51.89	44.51	38.60	33.82	29.92	26.71	24.04	21.80	19.91
74	74.00	61.88	52.37	44.85	38.83	33.98	30.03	26.79	24.10	21.84	19.94
75	75.00	62.57	52.85	45.18	39.06	34.14	30.14	26.86	24.15	21.88	19.97
76	76.00	63.26	53.32	45.50	39.29	34.30	30.25	26.94	24.20	21.92	19.99
77	77.00	63.94	53.79	45.82	39.51	34.45	30.36	27.01	24.25	21.95	20.02
78	78.00	64.62	54.25	46.14	39.72	34.60	30.46	27.08	24.30	21.98	20.04
79	79.00	65.29	54.71	46.45	39.93	34.74	30.56	27.15	24.34	22.02	20.06
80	80.00	65.97	55.16	46.75	40.14	34.88	30.65	27.21	24.39	22.05	20.08

ที่มา: คำนวณโดยคณะผู้วิจัย

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (www.lib.chula.ac.th)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย